

PODIUS.
COMMENTARII
DE
MUSICA.

37

Visitarañ los enfermos Congregantes; admitiendo la falta, ó necesidad de cada uno, para que en lo posible se les acuda, y para que así se execute, darán cuenta al señor Presidente, y Asistentes, que lo visitarán con brevedad, y providencia. Así.

Enfermos.

Sustentará en defecto de el Secretario, en todo lo que es conveniente á su oficio, y asimismo tendrá libre de cargo, y data, en que se tomara la razon de los maravedis que entraren en poder de el Tesorero, ó pagare con librança de la Junta particular.

Contador, y Coadjutor de Secretario.

Endrá á su cargo dos libros, uno donde se anotan los acuerdos, y otro los Congregantes, á los quales auisara por cedulas, convocandolos todas las veces que lo ordenare el señor Presidente, para Comuniones generales, Juntas generales, ó particulares.

Secretario.

Endrá á su cargo de el empleo de qualquier maravedis de la Comunidad con la dicha interuencion.

CONSTITUCIONES.

Forma de Oficios, y lo que toca á cada uno de los Oficiales.

El señor Presidente, ha de ser Sacerdote, y será de su obligacion conuocar juntas, presidir en ellas, proponer levantarlas, presidir en los ejercicios, en las pláticas espirituales dará los asuntos, corregirá los defectos, ó tibieças de los Hermanos, dirá la Misa en las Comuniones generales que tuviere la Congregacion; y en las resoluciones que se tomaré, será voto de calidad el suyo.

Señores Asistentes Eclesiasticos.

El primero elegido ha de sustituir al señor Presidente en ausencia suya, excepto en la calidad de el voto, que llegado el caso, solo ha de tener el que le toca; y sucesivamente han de concurrir las mitmas circunstancias en el segundo en orden.

Asistentes Seculares.

Han de distribuir, y librar, junto con el señor Presidente, tomar las cuentas con interuencion de el Contador, destinar las obras de piedad, en que se distribuia el cau-

Co-

los Hermanos Congregantes de la concorde de la octava se hará Comemoracion de El dia de los difuntos, ó el mas de los principios, formalmente á esta concordia. se aprouaren estas Constituciones, y le diere el Señor, el dia aniversario de aquel en que hazer particularmente gracias á Dios Nuestro Señor, el dia aniversario de aquel en que A las celebridades arriba dichas, se añade bre la vida, y muerte de el Salvador. Eñella, ó Palatox, o otro de los que aya lo bado.

re mas antiguo, y el segundo, Viernes, y Sabado. Presidente, Miércoles, y Lunes, y Martes, el oraciones, empezando, Lunes, y Martes, el muel les tocara leer, dezir Miserere, y re, y Asistentes Eclesiasticos, sus quatro Exercentes, serán los señores Presidentes, y Asistentes penitencia.

que le viellen faltar en algo, y si no se enmendaré, para advertirle secretamente al res de esto, para advertirle secretamente al Los Asistentes Eclesiasticos serán celados mas de el Cielo.

delante de aquel á quien tiembia las columnas de el espíritu á la mayor humildad, se tendran ambas rodillas en tierra, y se en-

7

Comuniones.

Estas se harán con la mayor frecuencia, en la parte que cada uno tuviere deuotion, y en la Capilla indispensablemente las siguientes.

Enero á 1. dia de la Circuncision.
Febrero á 2. dia de la Purificacion.
Março á 25. dia de la Encarnacion.
Mayo á 3. dia de la Inuencion de la Cruz.
Junio á 24. dia de San Juan Bautista.
Julio á 2. dia de la Visitation.
Agosto á 15. dia de la Asumpcion.
Septiembre á 8. dia de la Natiuidad.
Octubre á 4. dia de San Francisco.
Nouiembre á 1. dia de Todos Santos.
Diziembre 8. dia de la Concepcion, y á 27. dia de San Juan Euangelista.

En las Fiestas movibles se harán las Comuniones siguientes.

Miercoles de Ceniza, Lunes Santo, Resurreccion, Ascension, Pasqua de Espiritu Santo, Dominica infra octava del Corpus, el dia de la Fundacion de la Concordia. El dia que fuere de Comunión, se acudirá á la Capilla, á las ocho en Inuierno, y á las siete en Verano, donde se juntarán los Congregantes.

Guillermi de podio presbyteri: commentariorum musicis ad Reuerendissimum illustrissimumque Alfonsum de Aragonia Episcopum verusensensem Incipit prologus

De commentariorum nomine et horum editionis causa.

Quamquam neminem eorum qui vel in exponendis facultatibus vel diuinarum scripturarum interpretationibus. Glosas aut commentarios edidere: quod per nomen importat. Presulum dignissime illustrissimisque: ignorasse credendum fuerit. et tamen quoscunque legere potui: illud silentio inueniri sunt preterisse. Hinc igitur in nostrorum atque presentium commentariorum editione: et si tuam dominationem nequaquam lateat aut fugiat. id in primo capite aperire mihi admodum libidini fuit. Erit enim nescientibus: magis quidem ac magis si a textus nomine initium fiat opere precium. Tertius igitur: ut qui de verborum significatione recte sensisse videntur: nobis tradidere est prima cuiuscunque facultatis originalisque descriptio: expositio: ne ut plurimum indiges. Glosa autem litteralis textuum: hoc est de verbo ad verbum declaratio. Unde enim grece ita dicta. latine lingua nuncupatur. Commentum vero iuncturam verborum minime considerans. sensum distingat illorum translatio vel assumptio est. Uniuersaliter autem. quicumque liber: aut tertius: commentum: quod est plurimum studio vel doctri-

na in mente habitorum: in unum collectio dicitur. Sed quorsum ista: forte inques Cogitanti enim mihi sepe numero singulari illam ac prope diuinam Boetii Adalij Seuerini. Principis nostri musice descriptionem ita institutam: ut sine primum ductore et monstrante semitam: pluribus non modo ad intelligendum difficile. verum enim: cum precipue in veritatis contemplatione vel speculatione consistat: quantum ad actum cantandi: minime aut parum utile esse: et modernorum quorundam ineptam insipidamque illi traditionem. que sepius ad manum deveniens: et nugis plena et contra huius artis principia manifeste peccare: quo deterius cuiusque discipline nihil esse potest inuenta est: quantum ad theoreticam nimium incongruam. quam ad destruendum principia: ut dixi primo philosophorum. non est amplius ratio. inde ut clariorem commodiorumque: medio quodam inter predictos incedens itinere: illam habere cupientibus efficere. Hos eiusdem facultatis iam prefatos commentarios edere: ac nomini tuo consulte dicare: nec ab re in mentem venit. Instructissimum enim inter omnes disciplinas in hac nostra cum existas: maximam si tua appropinquetur illustreturque auctoritate: consequetur dignitatem. Sed quam in omni doctrina enucleanda: uti diuisionibus: semper admodum profuisse conspicuum est. Hanc igitur quam de generibus melorum in quibus fundamenta illius subsistunt agendum erit in mere speculatiua: et in speculatiua simul et practica: libro secundo diuidere: ut multis prodesse valeam: erit mihi curae Per huiusmodi enim discretionis inconsiderationem vir unus: plures in cantores: euadit musicus. Quod primum enim Principis nostri codicem in manibus suscepit. et quartum librum in quo ista latissime

a ij

Prologus.

disputant ceperint legere. ducti in desperationē. quia acutissime tractata eo derelicto ad indoctissimorum studia scient. verū enī nescij ouertunt. Tunc igitur alterutris a seinuiçē resecatis: siue separatim ostensis. Hinc mere speculatiua digne relictā ad alterius sensum: sparsim tamē. idest quantū huic operi per singula capitula necessariū videbitur propalandum omnino intendam. Et quia hoc tempore plura sunt in hac disciplina: de quibus Boetius ipse nunquā meminit: ut sunt quæ de cantu plano. contrapuncto. et cātu mensurabili dicunt. inde etiam: quoniam additiones in artibus quæ admodum primo ethicorum: et secundo metaphisices habet. possibile est fieri. et de his latissime differere patefactis quæ a modernis ipsis de quibus dictum est: insipienter descripta fuere: conabor eadem. ita illa summopere cōfutare: ut quasi sentibus quibusdam ab orto nostre musices amputatis: reliquæ tanquā veritatem obtinētia quæ clarissime elucescant. At vero si quandoque inter ea que dicturus sum. diatesseron. diapente. diapasōn. et similes vocum coniunctiones in feminino genere cōtra grāmaticorum legem: ut per adiectiua illis attributa et alias aperte monstrabitur: me descripsisse contigerit. illud ad consonantiam referatur. Sūt enī huiusmodi. Et si quando de meipso dumtaxat tanquā de multis sermones faciendo: pluratiue locutus fuero. socij non esse arrogantis: sed potius e contra existiment. Humile enim genus dicendi est: et a doctissimis viris admodum obseruatum. ut quod quisque in describendis artibus solus conflauerit id etiam quorūdam adiutorio egisse:

significare videatur. Unde iam nunc finem his imponendo. quoniam a multis quod de nulla ceterarum artium cōsuetum est. quomodo aut a quibus nostra musica reperta fuerit instant queri solet. et te omnium que a medicenda sunt: tanquā assistentem rectorem manuque ductorem habere velim. age igitur: ab eiusdem inuentione initium scribendi sumamus.

Incipit liber primus de musice discipline prima inuentione: de quo illius antiquitate.

Musice disciplinā

que nobis adeo naturaliter insita est: ut nulli homini generi: a cithilene dulcis delectatione alienum: nullaque etas sancta sit ceteras inuentione precedere. sacrum litterarum auctoritate preclarum esse constat. Libro enim genesis: nihilo adhuc de reliquis exarato: nullos de musicis qui buscumque verbo facto a Moyse dicitur. Tubal fuit princeps canentium cithara et organo de fratre eius immediate subdit. Tubalcayn fuit malleator in cuncta opera eris et ferri. Qua ex sententia non modo quod proposuimus. verum etiam alterum horum musicæ facultatis: et alterum ferrarie artis inuentore extitisse manifestum est. Sed de nostre musicæ inuentionis modo: et si agio graphus ille silentio preterierit. posteris tamen ferre oibus a malleorum sonitu Tubalcayn sumpta occasione: experientis quam plurimis inuenta fuisse: nec ab re placuit. Experientia enim quemadmodum. id est metaphisice dicitur. arte fecit sed hoc modo. In his quæ facultatibus quæ a sensibus originem duxere ut musica ab auditu ex sensibilibus per sensus susceptis: generatur in nobis memoria. Ex pluribus autem memoratis fit experientia. et ex pluribus experientis efficiuntur ars. quæ est quedam consideratio a quocumque particulari et omni illorum fluru abstracta. quæ uniuersale et unum propter multa vocant. Quod genus est. Si duos nervos equaliter crassos et equaliter resos: quorum alius ab alto duplo longior aut breuior existat: quicumque practice percusserit diapason personatiæ ad se

inuicem resonare manifeste preponderet. quod si duabus fistulis vel duobus calamis superius dicta longitudine aut breuitate differetibus experias etiam iterum. Si in unum et eiusdem nervi dimidio tetare voluerit. etiam atque etiam. His igitur experientis atque similibus: hoc necessario uniuersale quiescentes in anima efficiuntur quod dimidium cuiuscumque continui sonabilis atque proportio dupla eiusdem personationis efficiendi causa existit. Duplum enim dimidii duplum. et dimidium dupli dimidium est. Ab hoc enim: si quantumcumque minimus declinare contingat: percussa chorda: iam non esse diapason statim cognoscimus. Itaque experientia singularium est: ars vero uniuersalium. Atque in reliquis personationibus secundum suas dimensiones. de quibus suo in loco disputabimus. Nichil enim de non esse ad esse: nisi tamen per suam causam formalem deducitur. Nunc autem: quoniam de preceptis ipsius tubal si aliquid ut quidam autumat personauerit nullum inueniente diluuium: ad nostras usque puenerit etatem. ad eos igitur qui post illa tempora huiusce discipline inuectores extiterunt sermonem peruertamus. De secunda musicæ discipline inuentione. **Ca. II**

Secundam autem huius facultatis inuentionem ac post diluuium primam a mercurio factam extitisse legimus libro enim. id est institutione musicæ a boetio dicitur Simpliciter principio fuisse musicam Nichomachus refert. adeo ut tota quantum chordis constaret. idque usque ad orpheum durauit. Huius autem primus nervus et quartus diapason personationem resonabant medius vero ad seinuicem tonum atque ad extremos. diatesseron ac diapente cuius quidrichordii ut inquit mercurius inuentor extitit quod ob hanc causam teste firmiano lactatio. libro. id est diuinarum institutionum: celo dignus reputatus est. Huic autem lire. chorebs. arbis fit

li) q̄ fuit lidoz rex: q̄ntā vt boeti) etiam ait. adiūxit chordā. hīāguis frix septas terpadē lesbi) septimā. samīlicaō octauā. pphast) perbiotes nonā. in gūio rē scz partē Estibeus colophonī in eā dē etiā ptē decimā apposuit. Timotheus milesi) vndecimā. q̄ cromatici ḡnis meloz qd̄ lōge ceteris d̄ q̄b) libro. ij. dicent): dulci) est. q̄a molli) inuētoz teste boetio iam dicti libri in plogo existens ab aristotele. ij. metaphisices. ita laudib) efferē: ḡras agim) timotheo milesio: q̄ tantā nob tradidit melodīā. post has vō q̄ttuoz insup addite sunt chorode tres. s. ad acutā ptē: 7 vna ad grauiorē. verū enī a q̄bus boetius ipse siluit Que ad q̄ntūdecimū numerū: cū puenissent additionis finē acceperūt. Resonāt enī bisdiapason oīm psonātiaruz pfectissimā vltra quā antiq̄ merito nullam assignarūt. Bifficile enī est: 7 quasi humane voci impossibile extra illam abire. s. de his lati) pueniētiori loco dicent) Hec enī q̄ nūcusq̄ exarauim). nō ob hoc dicta sunt vt numerū chordarū musices: s. vt p̄mos illi) inuētores qui post diluuiū extitere describerem): a q̄bus nulli dubiū deuenit ad posteros: 7 si q̄busdā nō recte opinātib) huiusmodi grā alia mēs fuerit teste enī s. Flauio iosepho p̄mo antiq̄tatus libro s. filij seth. disciplinā celestīū corporū adinuenerūt 7 cū adā eoz au) exfmiatiōes rerū oīm duas. vnā scz aq̄rū vi ac magnitudine. alterā vō ignis vtute futuras: illis p̄dixisset ne periret ars inuēta: eā in duab) colūnis: vna videlz latericia: alia vō lapidea: hoc est in q̄libet totā reposuere: vt si latericia exfminaret ab imbrib). lapidea pmanēs pberet hoīb) scripta cognoscere. Hāc aut cū adhuc t̄pib) suis: apd̄ sirīā inuētā fuisse asserat. existima-

rūt etiā illi artē musices a tubal p̄flatā: in memoratis colūnis inclusas: 7 inde grecis post diluuiū p̄mo hauriētib) ad reliquos oēs diffusas extitisse: atq̄ ita posteris in scriptis reliqrūt. Quoz sententia nulli) esse momēti facile cōpbat Lū enī ioseph) ipse nihil de hac re meminē: 7 neminē illi i his anteferre vlt pponere valeāt: sola opinione qd̄ affirmant ptendunt. Ceterū: si ab vniuerso orbe mercuri) ea d̄ cā q̄ dixim). puta q̄a lirā p̄m) inuenit: p̄ alto deoz habit) est atq̄ venerat). ergo sirī simul cū ceteris gētib) eadē veneratiōe illū coluerūt: et quos p̄dixim) falsus asseruisse manifestū est. De tertia 7 vltima musices inuētiōe deq̄ illi) fm̄ rationem ppor tionum institutione. **Caplm III**

Sit cithara musices ad p̄fectū vsq̄ deducta: nō medio cris int̄ eos q̄ post p̄dictozū t̄p̄a prime fuere musicos: d̄ iudicio ac eiusdē facultatis iudice orit̄ q̄stio. Aristochēn) enī q̄das sensum audit): cui oīa cōmittebat quēadmoduz psonātie 7 dissonātie: sic 7 intualloz verū esse iudicē. vnd̄ 7 semitoniū dimidiū toni affirmabat 7 ita oē musice iudiciū ad eū ptinere dixit. Nōnulli aut̄ eō rationis iudicio p̄cise astandū esse astruebāt. S. pithagoras medio quodā incedēs itinere: 7 si p̄mā vim agnitiōis idē sensus teneat. postremā tñ vitatis determinationē in rōne p̄sistere optime diffinisse p̄mo musices d̄. s. de his enucleat) paulopost disputabim). pithagoras igit̄ hac de cā p̄mor) sepe ac multū q̄ esset sup̄dictarū psonātiarū a mercurio iuētaz cā ac rō secū inq̄rēs nō modo qd̄ affectabat. verū etiā easdē sonoz p̄iunctiōes recent̄ adinuēnit. s. factū est enī quēadmodū eodē in libro a boetio d̄.

vt circa officinas fabroz p̄trāsies: pul-
 sos malleos vnā qđamodo simphonā
 reddentes audiret Quāobzē letus effe-
 ct⁹: accessit ad op⁹ ibiqz diu p̄siderādo
 arbitrat⁹ est sonoz differētiās: feriētū
 dissimilitudines viriū efficere. Atqz vt
 id apert⁹ perpenderet: mutare inter se
 malleos imperauit. Perseuerāte autē
 eadē simphonā vt cognouit qz nō illo
 rū virib⁹: tūc malleoz pōdus: vt vl' sic
 cām inueniret examināt. Et cūz quiqz
 essent mallei: q̄ttuor illoz his ponderi-
 bus. duodeci. nouē. octo. sex. inuenti
 sunt p̄tineri. Horū autē q̄ duplo ponde-
 re sibi correspōdebāt: vt malle⁹ duode-
 cim ad malleū sex: diapason cōsonantiā
 personabāt. Qui sesq̄tertio: vt malle⁹
 duodeci ad malleū nouē ⁊ malle⁹ octo
 ad malleū sex diatesserō p̄sonatiā Qui
 vō sesquialtero: vt malle⁹ nouē ad mal-
 leū sex: ⁊ malle⁹ duodeci ad malleū oc-
 to diapente p̄sonatiā. Sed q̄ sesq̄octa-
 uo pōdere: vt malle⁹ nouē ad malleū
 octo tonū resonabāt. quī⁹ autē ē reiect⁹
 qz cūctis incōsonās erat Bonū igit⁹ re-
 uersus mltiplici examinatōe iqrere cepit
 an i his p̄portiōib⁹: ratio oīs sup̄dicta-
 rum simphoniarū cōsisteret: vel alicui⁹
 instātia dephēdi possz: siue in p̄trariū
 aliqd euenire. Adaptat enī: tū quidem
 nervos. tū vō fm lōgitudinē ⁊ breuita-
 tem superioz pōderū in p̄portione sibi
 respōdentes calamos: vt plurib⁹ expe-
 rimētis qđ ceperat inuenire: ⁊ diu affe-
 ctauerat: manifeste cōprobaret. Qui
 nihil in oppositū accidere cū intelleris-
 set: regulā nō quidē lignēā aut cuiuscū-
 qz alteri⁹ materie: s̄z armōicā atqz rati-
 onabilē siue artē. q̄ nullū inq̄rentē du-
 bio fallat iudicio audact cōfecit. Om-
 nis enī mathematica demonstratio in
 hac disciplina ab illa sumpsit origines

Prim⁹ igit⁹ oīm Pythagoras vt dī me-
 morato libro q̄ sibi met hec sonoz p̄cor-
 dia iungere hoc modo repperit.

De noīs musices assūptiōe. Ca. III

Am apđ vetustissimos mu-
 sicoz: plura fuissent istrumē-
 ta diuersoz genez ad aq̄ mo-
 tū sonū reddētia. de q̄b⁹ boe-
 ti⁹ libro. j. parti atqz summati huguti⁹
 etiā pisan⁹ parti: s̄z tñ latī⁹ meminit que
 iam secul⁹ multis ab vsu recessere ⁊ q̄
 pluriā fuerint q̄ sine spūs humani insuf-
 flatione ⁊ humectatiōe minime sonare
 valeāt. tū etiā qm̄ nulla cātīlena siue hu-
 moris naturalis bñficio subsistere pro-
 ferriqz nō p̄t qđ est generalī⁹ ⁊ natura
 pri⁹: quēadmodū apte mōstrat. Hinc
 est qz nostra disciplina a moys grece vl'
 egyptiace qđ est aq̄ latine musica recte
 atqz perpulcre dicta est. Qđ si ad oēs
 facultates q̄ ideo ab antiq̄s vulgo mu-
 se appellate sunt: quātū ad actū p̄nun-
 ciādi attineat: p̄pri⁹ tñ ad hāc nrām p̄-
 tinere videt⁹. Quāto enī ipsi⁹ voces pro-
 pter infualloz distantīā: nūc intenden-
 do: nūc autē remittēdo: vehemētī⁹ labo-
 riosiusqz p̄ferunt: tāto magis earū pla-
 tio sup̄dicto nature beneficio indigere
 videt⁹. Facili⁹ enim decātando q̄ collo-
 quēdo arteria vocalis exiccari ⁊ voces
 subcumbere atqz deficere p̄nt. Conse-
 quēter autē est metrica disciplina. Hec
 enī per arsm ⁊ thessim q̄q̄ indefinīta
 te ad graue ⁊ acutū eleuationez ⁊ depo-
 sitionez suscipiens: lōge ceteris nrē assi-
 milat⁹ ⁊ ei⁹ gaudet noīe: vt musica Au-
 relij Augustini q̄ huiusmodi est. Hinc
 enī ⁊ Priscian⁹ cesariensis in p̄logo ma-
 ioris voluminis de Homero atqz Vir-
 gilio q̄ metrice cōsc̄pserūt vtriqz artes
 musices possedissee ait. Deinde autem
 sunt cetere oēs. Et qm̄ grāmatica cū

Liber

cratū prioz est. hinc etiā donatū ille pri-
mā p musaz exorsus est declinationem
De musico quid sit. Caplm V

Manq̄ aut in ea q̄ de morib⁹
est disciplina operatiōes vel
actiōes incōparabilē omnē
illaz cognitionē antecellere
manifestū fuerit. cū multo mai⁹ sit: vel
liberalē vel fortē vel alia q̄cunq; virtu-
te p̄ditū esse q̄ scire dūtaxat qd ille eri-
stāt. in hac vō vt in alijs q̄buscūq; ecō-
trario est. Honorabiliorē enī naturalit̄
h̄z rōnes q̄ vel actū cātādi v̄l instrumē-
toz pulsandi. ita vt nisi qd illa docet ef-
ficiat: et ei obtēperet p̄cipienti: ois exer-
citatio frustra atq; nulla sit. Que cum
ita fuerint. hic est q̄ cātōres a cātu pul-
satores aut ab ipsis quib⁹ vtunt̄ instru-
mentis: vt cithared⁹ a cithara. tibicen
a tibia: et ita reliqui denoient̄. musicus
vō ab ipsa facultate nomē accepit. In
de enī vt a boetio libro. j. d̄r. is est musi-
cus qui rōne perpēsa canēdi: sciam nō
seruitio operis: sed imperio speculatio-
nis assumit.

De iudicio ac iudicibus armonie si-
ue musice atq; eius nominis importa-
tione. Caplm VI

Et si armonia fm q̄ p nomē
importat: pueniētia sit p̄zio-
rū. vnde et sonoz p̄zioz. id est
grauis et acuti soni cōmixtio et compo-
sitio: noie tñ eiusdē ipsam intelligim⁹ ar-
monizādi facultatē. Libro enī de intel-
ligentijs d̄r. Omne mathematicū qua-
drupartita diuisiōe p̄stare videt̄. Arith-
metica. s. geometria. armonia. et astro-
nomia. Et armonie audit⁹ et ratio. p̄n-
cipiū. Principiū inq̄ discernēdi atq; di-
indicādi. vnd boeti⁹ libro. v. Armonia
est facultas. differētias acutoz et graui-
um sonoz: sensu ac rōne perpēdēs. Sē

su quidē p̄fuse et indefiniate: rōne vō
dilucide atq; aperte. Differētias enim
sonoz. i. graue et acutū. q̄ etiā q̄litates
illoz dicunt̄: et q̄ ex his permiscēdo seu
ecōtra efficiunt̄. i. p̄sonātiā et dissonan-
tiā: sensus de per se capit discernit atq;
dijudicat. Null⁹ enī circa p̄p̄iū sensibi-
le: nisi tñ p accidēs p̄t errare sensus. vn
de boeti⁹ libri p̄mi in plogo. cū q̄s triā-
gulū respicit: facile id qd oculis intuef
agnoscit: s; q̄ nā trianguli vel q̄drati sit
natura: a mathematico necesse ē petat
Idq; de ceteris sensibilib⁹ vt inquit ac
sensib⁹ dici p̄t: maximeq; d arbitrio au-
riū q̄rū vis ita sonos captat: vt nō mo-
do d his iudiciū capiat d̄riasq; cogno-
scat. verū enim delectetur sepi⁹ si dulces
coaptatiq; modi sint: angat vō siue tri-
stet si dissipati atq; inchoerētes feriant
sensus. Itā q̄ h̄ modi sunt: dissonātiā
faciūt. Si enī nō sibi coherēt nullā h̄nt
grauitatis et acuminis cōmixtionē. vn
de nec p̄sonātiā. quo teste eodē p̄cepto-
re iam dicto ei⁹ libro. est acuti soni gra-
uisq; mixtura: suauiter: vni forme itaq;
aurib⁹ accidēs. Quāob̄rē: dissonantia
est duoz sonoz sibi impmixtoz ad au-
rem veniens: aspera atq; iniocūda per-
cussio. At vō d̄rias acutoz et grauiū so-
noz. i. vocū ad voces intualia sensus si-
mul cū rōne: vt p̄z p supiorē boetij diffi-
nitionē perpēdūt vtiq; atq; distinguūt.
Sensus enī intualloz aliud alio mai⁹.
aliud vō min⁹. Ratio aut quātū mai⁹
min⁹ supgradit̄ et ecōtra definit: ad
cui⁹ rei integritatē sensus ipse nunq̄ p-
uenit. Qd optime idē p̄ceptor et musi-
coruz p̄nceps hoc exēplo declarat. Ba-
ta enī linea maiorē minorēue reperire:
nihil est difficile sensui. P̄posita vero
mensura: vt tāto maiorē: tātoe mino-
rem reperiat. id non faciet sensus p̄ma

ceptio: sed solers rōnis inuentio. De cuius lineae diuisione: et si quātū ad hoc attinet multa consequēter dixerit: nos tamen de his omnib⁹ familiariora demus exempla. Magis igitur distare inter se voces: per diapente consonantiā q̄ per diatesseron. et multo magis per diapason q̄ per diapente: vnusq̄sq̄ sensu practico et bene disposito iudicabit. Verum tamē que sit horum differētia nūq̄. Quāuis enim: quid maius q̄d ue minus fuerit: ad sensum spectet cognoscere: non tamē eorum differētiās dijudicare. q̄ si nō in maximis aut magnis interuallis: neq̄ etiam in paruis aut minimis. Quod enim minimū est difficile sensu comprehenditur. Est enī prope nihil. Si igitur supradictarū cōsonantiarum differētiās siue distantias: quarum alia per tonum. alia vō per diatesseron aliā superat: dijudicare nequit. quomodo ditoni et semiditoni ac cursus ditoni et diatesseron: que in prima cōparatiōe semitonio maiori: in secunda autem minori semitonio distāt: determinare poterit. Nullatenus inq̄ q̄ si ita est. igit ipsoꝝ semitonioꝝ differētiām minime. Est enim quasi insensibilis. idest coma. q̄d vt Boetio libro tercio optime videtur. est vltimū subiacens auditui. Quo fit: vt in huiusmodi iudicio. quidā famulus obediensq̄ sit sensus. domina vō atq̄ imperās ratio. Hoc autem ideo est. quia iudiciū sensus subitū est: atq̄ in superficie positum: rationis vō e contra. Est enim ratio vis animi: rerū a sensib⁹ susceptarū: vel mediantibus illis intellectarum: discretiua que nullo vnq̄ errore decipit. Unde ita dicta ē q̄ rata atq̄ firma sit: et a doctissimis viris: oculus mētis appellata. Itaq̄ hac consideratione tan

tum. idest circa acutorum et grauiū sonorum differētiās firmiter tenendum non omne iudiciū dandū esse sensui sed amplius rationi credēdū. secus autem est in ipsis sonoz differētijs vel q̄ litatib⁹ ad seinuicē cōparatoꝝ. Sēsus enim auditus: et si circa subiectū soni et locū decipi possit: vt audiens. Quadrichordum atq̄ prope existimet esse. Pentachordum atq̄ longe: non tamē circa obiectū et eius qualitates vt predictum est. Quemadmodum enim de sono dijudicat: et non decipitur. ita de graui et acuto: et non fallitur. Musice igitur facultas duas habet iudiciij partes. vnā scilz per quam subiectarum vocum differētiās capiat. graue videlicet et acutum: consonantiām et dissonantiām. idest sensum auditus. alterā vō per quam illarū distantias siue interualla dijudicare valeat. idest rōnem

De triplici musica. scilicet mūdāna humana. et instrumētali. Ca. VII

triplicem esse musicam. mūdānam videlicet. humanā et instrumentalem antiqui dixerunt. Mūdānam inq̄. q̄ in orbium cōtrarijs motibus: et elementozum qualitatibus vel proprietatib⁹: aut temporū varietate: omnia in vnā conuenientiam vel consonantiām deducendo consistit. Humanam vō quā incorporea viuacitatis ratio: corporis partes anime: que vt Aristoteli placet ex rationali irrationaliq̄ coniuncta est et ipsi corpori: etiam ipsa elementa: veluti quadam acutorum grauiūq̄ sonorum coaptationeq̄ permiscuntur. Irrationalem autem partem anime: ipse Aristoteles primo Ethicorum. omnem vim appetitiuam et concupiscibilem dicit. Que tamen quando

rationē monentē exaudiūt 7 ei obedi-
unt imperāti rōnales appellant. Itaqz
rōnale dupliciter dī. p essentiā 7 partici-
pationē. Sed de his hactenqz ita breuiter
Nō enī est nob alienis disputatiōibus
immozandū Instrumētale aut que in
lira organoz 7 similibz psumit instrumē-
tis noīarunt. S3 qm de musica sonora
nob est sūmo. mūdāna igit 7 humana:
cū huiusmodi neqz fuerint. sūm meta-
phorā tñ aut similitudinē dicunt. teste
enī eodē pceptore. ij. de aīa. oīs cōposi-
tiō 7 pstrarioz cōmixtiō: armonia siue
musica nūcupat. Ibinc 7 boetius nī. ij.
arithmetices ait. q sit plurium aduna-
tiō 7 dissentiētū p̄sentio. q si de huma-
na nō esse sonorā pclarū fuerit. de mun-
dana etiā pter quātū ad orbū reuoluti-
ones quēadmodū pithagorici placet
vt dī. ij. de celoz mūdo. De q re cuz ad
musicū non p̄tineat disputare. nullū in
de faciētes vbiū: musicā i duas tñ diui-
dimptes. De instrumētali 7 cātādi
musica. Ca. VIII

Musice igit facultatis duo tā-
tū sunt gna p̄prie sumpta. et
prima qdes cātādi dī. Est
enī nob innata 7 ingenerata. Scda vō
7 vltima instrumētalis: ad similitudi-
nē prioris effecta. Quid enī est toni-
si prima humane vocis ad scdaz perfe-
ctaqz eleuatio vel depositio. Et qd se-
mitoniū nisi imp̄fecta 7 oīm minima.
Et quis qnta fuerint earū infualla et
earū differētie qnte ac ceteraz p instru-
mētale tñ: adhibita mēsurā cōpbenē.
p̄mo tñ oīm sūm iam dicte humane vo-
cis ātecedentē p̄nūciationē: in illa tāq
in tabula q sunt de gne successiuoz fire
pmanētes descripte sunt. Iharus autes
vtraqz in triplici est dīa Instrumētale
aut: aut pcussioe tñ: vt in cirphara. mo-

nachordo. 7 similibz instrumētis admi-
nistraf: aut spūz pcussioe simul: vt in ti-
bijs: organis q huiusmodi sunt: aut spū-
tū: vt in pluribz atqz simplicibz tubis si-
mul sumptis dū tñ lōgitudine 7 breui-
tate alia p̄portionū a pithagora inue-
tarū inf se differāt relatiōe. Si aut sin-
gillatim accipiant: tūc inf musice instru-
menta p̄prie cōputari nō valent. Nulla
enī hnt per tonos 7 semitonia intē-
siones 7 remissiones qd oportebat. Si
vō single ex pluribz fistul p̄fecte fuerint
tūc quocunqz sumpte extiterint sup̄di-
ctoꝝ infualloꝝ manifestā recipiūt atqz
efficiunt simphoniā verū enīvero q hu-
iusmodi sunt: vt qui illis ludere noue-
rint vl saltē viderint testificari poterūt
ad scdam qdamodo reducunt differen-
tiam. Musica vō cantandi in cantum
planū: p̄trapunctū: 7 cātū mensurabi-
lem: de quibz postremo quātū expedi-
ens fuerit dicem: vtiqz scinditur.

De cōponētibz siue efficientibus musi-

Musica aut i cā. Ca. IX
sono 7 voce: nūc diuisim:
nūc vō p̄iūctim p̄sideratī
nūeris atqz signis p̄sistit.
Instrumētale enī p sonus
simpliciter acceptū: s3 q dī cātādi: p sonū
vocē efficit. At vō vtraqz numeris p se
sumptis cōponit 7 ad aliqd dictis in es-
se p̄stituit atqz signis nēario intelligit.
Soni enī natura trāseūtes sunt. ex duo-
bus aut sonis: aut duabz vocibz media-
tis vl toti vel semitoniū: 7 ex duobz to-
nis 7 semitonio. diatefferō p̄sonātia p̄fi-
cit q tñ pter qndā p̄portionē vt posteri-
us palā erit p̄iūgi nō pnt. 7 ita i ceteris
d qbz oportūo loco dicem. De sono

Sono 7 vo 7 voce. Ca. X
ce q̄tū ad musicū attiet dictu-
ri. i. put cōsonātiā 7 dissonātiā

duntaxat efficiunt: vtriusq; differenti-
am primo omnium edisseram. Sonus
igitur vt Boetius libro primo ait . est
percussio aeris indissoluta vsq; ad audi-
tus. Sonor aut: alius vox alius non vox.
Sonus non vox multiplex est. Alij eni de-
bite grauitatis et determinati acuminis pp-
ter ea qua hnt a natura impmixture et
pulsione: vt manuū: pedū: lapidūq; et
fides: oīno expres sunt et ab armonie es-
sentia ea ob re separati Alij vo vt instru-
mētoz ope musico pfectoz quēadmo-
dū eoz de qb; iam dictū est: atq; simili-
um et dissimiliū. oīs armonie susceptibi-
les existūt. Hnt eni certā et determinatas
sonorū intēsiōne et remissione qru alte-
ra teste boetio libro. ij. acuminē: alfa vo
grauiatē facit. ex quoz debita cōmixti-
one seqtur psonātia. Sonus autē vox: vt
aristoteles. ij. de aia inqt: sonus aiati est
et quātus ad hāc attinet facultatē: non
oīs aiati: s; rōnalis tū. Quēadmodus
eni: neq; pter artē sic: neq; pter intelli-
gentiā: simphonia efficit. vnde boetius
eodē in libro. j. Sonū nō gñalif: s; eū q
grece pthōg' appellat. dicit ad similitudi-
nē loquēdi: nūc volumus diffinire. Ait
eni: sonus est vocis casus emineles. idest
apud mel' Hoc est sonus apud ad melodiā:
ē p cise sonus cadēs a voce. i. sonus vox Est
autē vox repulsio aeris respirati ad ar-
teriā vocālē ab aia: vt ipsi aristoteli ias
dicto ei' libro optie placet. vox eni ex ae-
re percussio intra sumit pncipiū et ex reper-
cussione foris respirādo formā. Respi-
rare eni quēadmodus in libro de spū et
respiratiōe d; aialiū tū est habētū pul-
monē habētes sanguinē Quib; de reb;
instrumētoz nō esse voces manifestū ē
neq; eni respirāt: neq; arteriā hnt voca-
lē Inaiatoz eni nullū vocat aut spirat
s; neq; vt dictū est respirat. Si autē vo-

ces nō hnt quis armoniā ex gūitatis et
acuminis tēperamento pfectā ppulcre
psequit: nullā tū hnt melodiā. Melus
eni et si grāmaticoz qbusdā vim vbi ma-
le intēpretantib; alia mēs fuerit: ad vo-
cem tū spectat humanā: vt p boetiū su-
peri' patuit: s; de his ptingit ita indiffe-
rent plurimū loq; vt qñq; sonū p voce
atq; armoniā p melodia et eō multi ac-
cipiāt. De diuisione vocū seu distri-

butione. Caplm XI
Qm̄is vox: aut est cōtinua:
aut discreta: vt boeti' libro. j
inqt. Cōtinua autē est. q lo-
quētes: vel piam v' rhetoz orōne legē-
tes vba pcurrim'. Festina est eni et nul-
las p gūitatis et acuminis infualla mo-
rā faciendo ad expmēdos q velocissi-
me litterariū sensus: smonesq; expediē-
dos tota inheret. vnde ab armonie es-
sentia separat. In hac eni ea ob rem so-
la pnūciatio attendit. Discrete aut vo-
ces sunt: q; canēdo certis suspēdim' in-
ternallis: tū intēdēdo: tū remittēdo. et
in his teste eodē pceptore nro: iā dicto
ei' libro nō sunt accēt' obfūadi: vt in q-
busdā antiq; ei' codicib; inuenit. q; nō
poti' smonib; vt inqt: s; modulis inse-
ruim'. In alijs aut dūtaxat sic habet.
Et i his nō poti' smonib; s; modulis
inseruimus. Qd in eandē sniam venit
hoc eni duab; de causis. s. v' dulci' mo-
dulādi grā: vel qdā necessitate fieri ma-
nifestū est. Quēadmodū eni grāmati-
coz aucte cōplures littere in alias ido
sepe puertunt: vt facili': suauiusq; sylla-
be vel dictiones pferant. ita et musicoz
licētia accent' vni' syllabe in aliā in can-
tu plerūq; ptrāsit. Quāq; eni omnis so-
nus musice sumptus super vocales ne-
cessario deputat' fuerit. qm̄ ipse sunt q
in voce ptinua de p se plene atq; perfe-

Ziber

ete sonare dicunt. verū enim: qm̄ illarū alie ab alijs. idest. prima. secūda. atq; tertia. ceteris longe melius natura sonant. ea ppter si accētus syllabe modulāde: super quartā aut quintā fuerit: in vnā pcedentiū et in eandē syllabam inuentā a musico cantū cōficiēte: pluriū aggregatione notularū vt longior fiat mora super illā pulsando pmutari vallet: put sepe et multuz a beato Gregorio Boetij doctrinā sequendo: factum esse ptemplamur. Tūc enim multo elegantior erit modulatio q̄ ecōtra disposita. qm̄ hoc modo potius illi q̄ sermo nibus inseruim̄. Rursus quadā inenitabili necessitate. Manifestū est enim q̄ modulatio primi modi atq; sexti in intonatione psalmoz: primā notulam simplicē. idest p se stantē. secundaz vō atq; tertiā: quadā ligatura pūctas habet hīs igitur si dictiones in prima syllaba accentū retinentes: vt dñs vl' dñe et similes adaptent̄. pclarum est q̄ nullo pacto poterunt illū obseruare: s; potius in secundā oēm vīm ptra grāmaticoz legem: maiorē super illaz q̄ super primā de necessitate ligature faciendo morā omnino traducent Et in alijs q̄ plurimis: vt in gregoriana modulādi practica: que ab oibus p lege habetur facile est inuenire. Que cum ita fuerit in suspensa igit̄ voce cū interuallis potius sonoz modulatio q̄ verboz pñciatio inq̄rit̄. Albin' aut̄ quidā noie tertiā inter has: vt eodē in libro d̄r: ponit dñiam: vt cū herou Poemata legūtur in q̄ neq; cōtinuo cursu vt psa: neq; suspensio segnioriq; modo: vt in cantico agit̄. Quāob̄re q̄ suoz carminū pñciationē iisdē notulis q̄b' musici cantuz demōstrare nitunt̄ quēadmodū quidā modernoz faciūt: valde errare cōpro-

banf. Tūc enī notulas ipsas certis de terminatis sonoz infuallis a seinuicē distare: oportet eos pcedere qd̄ huiusce nre discipline tm̄ ppiū est. Musica enī metrica: sicut ab aristotele. viij. politicoz d̄r. nuda ē et ab omni modulatione exuta. Pnt aut̄ huic medie positioni ppiissime. euāgelia. pphetie. epistole. lectiones. q̄ vt ex earū noie colligif. a legendo ita dicte sunt. et ecclie orationes nulli dubiū annumerari. Quāq̄ enī i pñciationib'. idest colo. comate et perhodo. quodāmodo intēdant̄ musice et remittant̄. semp̄ tm̄ in intmedijs syllabis et dictionib' plane legunt̄: in q̄bus eā ob rem potius pronuntiatio q̄ modulatio querif. De naturali vocū musice discipline numero. **Ca. XII**

Ed qm̄ de ijs tm̄ vocib' que p secundā superiorz distinctionē intelligunt̄. i. que altero infualloz de q̄bus memini mus: vl' eoz de q̄bus in primo dicem' discrete siue disūcte aut separe sūt: musicoz est p̄siderare: nūc de naturali numero: postea vō d̄ illarū accidētib' agē dū est Voces igit̄ huiusmōi teste virgilio. vj. eneydos. et expientia cōprobat: septē sūt dūtaxat: qm̄ septē p̄cise vt inq̄t sūt earum disc̄ria. Disc̄ria aut̄ huiusmodi teste Seruio sonoz dissimilitudines sūt. Nulla enī illaz ad aliā quācumq; cōparata silem reddit sonū. Si aut̄ p earundē repetitionē multiplicatio fiat: tūc octauā similes prime reperire. et ita ad infinitā vl' quasi infinitā summā deuenire posse necesse est. vt enī superi' memorato musices libro. Boeti' inq̄t quēadmodū in p̄tinua voce null' euoluendis smonib' termin' naturalif fit. ita in voce discreta: vl' acuminib' extolendis vel grauitatibus laxandis.

De vocū gūitate7 acumie. Ca. XIII

Discretarū igit̃ vocū: alie ab alijs si interuallis differunt: necessario grauius alie vero acuti7 sonāt. Interuallū enī vt Boeti7 libro. j. inquit: est acuti soni graui7q; distantia. Quāobzē duarū tantū vocū. p̃ma erit grauis: sc̃da ṽo acuta. Si autē tres describant̃ in ordine: tertia sup̃acuta dices. Vel p̃ma erit etiā grauis. tertia acuta. secūda ṽo media Si enim duoz interualloz: vnū 7 idem est numero medium ipsum igit̃ alterius illoz idest secūdi: erit graue de necessitate. alteri7 ṽo idest p̃mi erit acutū. Adedū enim vt ab Aristotele d̃z. v. phisicoz. partim recipit extrema. Ibinc enim: nullū habet natura determinatū: grauis acutiq; vox: quē teneat locus. Et ita de quocunq; numero vocū hoc modo p̃ interualla p̃sideratarū Si autē septē ipse voces de quib7 dixim7 atq; disputant7 simpliciter: vel de p̃ se: nullo in se: modo p̃dicto: habito respectu considerent̃. neq; graues neq; acute fin illā speculationē vel cōparationē: sed tantū huiusmodi p̃teplatione dicent̃ Si enī semel 7 iterū prout d̃ more est atq; necessitate intendendo repetantur: tūc p̃iores septē tanq̃ longiores chorde portionem obtinētes grauior̃es erunt. secūde acute. tertie autē superacute. Et enī a Boetio libro. iiii. dicit̃. 7 experiētia cōprobatur. tanto chorda maior est in acumine quanto minor fuerit in spacio vel lōgitudine 7 cō. De gūitate7 acumis causa.

Rauitas7 acu Ca. XIII
mē i musice disciplina a motū diuersitate originē sumpserūt. Si enī son7 teste Bo-

etio li. j. p̃cussio est aeris indissoluta vsq; ad auditū. pulsus vero siue p̃cussio nullo modo p̃t esse nisi p̃cecesserit mot7: sonoz igit̃ differētie a motuuz diuersitate: initū dedurere. Dis aut̃ mot7 h̃z in se: tū velocitatē tū ṽo tarditatē. Quāobzē si mot7 in pellendo tard7 fuerit: sonium efficit grauiorē si aut̃ velox reddet acutū. Si vero vterq; multiplex extiterit: tunc tardiores erūt rariores: velociores siue celeriores crūt spissiores. Et in his frequentia motū ē causa soni acuti. raritas autē grauioris causa. Inde enī chor̃da in cithara existēs: quāto vel breuior ṽl tensior fuerit tāto acuti7 sonabit Tunc enī illa p̃cussa velociorē reddit sonū. celeriusq; reuertit̃ 7 frequētius ac spissius aerē ferit. Quanto autem vel lōgior vel laxior: tūc graui7. Solutos enī ac tardos pulsus efficit. rarosq; ipsa imbecillitate feriendi. qm̃ nō diutū tremit. Idē enī putādū est. i his vnica p̃cussione vnici7 t̃m̃: ipsam chordā efficere sonū. Quotiēs enī tremat aut mouet̃ totiens sonat: siue tot sonos efficit. S̃z qm̃ huiusmodi soni ita sibip̃sis p̃tinui sunt. vt quasi p̃iuncti atq; cōmixti esse videā̃. nulla in capedo. inuallū siue diistātia p̃cipit̃. s̃z tanq̃ vn7 idē: vel gūis vel acut7 tātum iudicat̃. q̃q; vterq; quadā motū numerositate. cōstet vt diximus. Grauis q̃des. ex tardiorib7 7 rariozib7. acut7 vero ex celeribus 7 spissis. Quemadmodū enim vt Boetij p̃ncipis nr̃i vtamur exēplo. si q̃s conum in medio deductū vnaq; virgula rubei vel alteri7 coloris depictū. ea q̃ poterit celeritate p̃cutiat atq; p̃uertat. tūc tot7 cor7 eodē colore ita vidēb̃ in tict7 vt p̃tes ipsi7 pure p̃pter p̃uerfiois

Liber

celeritatē intueri nequeāt. Est autem con^o vel con^o grece figura in superio^{ri} capite ampla. et in inferiori acuta v^l stricta ad similitudinē cordis effecta. Et est pprie vt h^u sumit^r instrumentū : vel cupreū v^l ligneū quō pueri fūniculo circūligatūz e manib^{us} quadā cū vehemētia solutū: vel flagellis cedētes ludere solēt. Ex dictis igit^r manifestū est: ex plurib^{us} motib^{us} acūmē q^{uod} grauitatē p^{ro}stare. Que tñ adinuicē cōueri pñt. Brauis enī son^{us} p^{er} vnitatis additionē in motu in acutū p^{er}uertit^r. acut^{us} vero p^{er} illi^{us} subtractionē grauis effici^t. Quo fit vt ois son^{us}: quasi ex q^{ui}busdā partib^{us} cōposit^{us} esse videat^r. Qua de re. et si graue et acutū q^{ui}lirates dicant^r in sono. in quātitate tñ sunt: sicut effectus i sua causa formali. Brauis enī son^{us}. ex maiori chorde longitudine et motu illi^{us} minori multitudine. acutus vero ecōtrario p^{ro}ducit^r. Hoc autē q^{uod} de chorde sonabili dirim^{us}. et si eui dētorio modo in illa aiaduerti valeat a vocis humane dispositiōe: tñ inuestigatū atq^{ue} tractū est. Ut enī pulsus cordis in pectore: ita pulsus chorde i cithara quoz p^{ro} ille: iste vero posterior inuenit^r. Ille enī a natura nob^{is} in est. hic autē ab artifice inq^{ui}rit^r. Instru^{mentū} enī musicus atq^{ue} naturale pectus nostrū est. Unde enī sicut quāto ex p^{ro}fundo illi^{us} attrahit^r cantādo spiritus: tāto grauior est son^{us} et quāto ecōtra tanto acutior: ita quanto lōgior aut breuior est chorde: vt p^{ro}monstratum est. Hinc enī antiq^{ui} citharā predicti n^{ostri} pectoris forma p^{ro}flarunt: et ab ipso ita illā denoiarunt. Cithara enī dorica lingua pect^{us} d^{icitur}. Hūc aut^{em} quoniam Aristotele docēte. iij. phisicoz discim^{us} velociorem motū esse q^{uam} in mi

norī tēpore mai^{us} spaciū pertransit tardiorē vero: qui in maiori min^{us} spaciū. Hinc igit^r voces graues dicuntur que in multo tēpore paucū mouēt se^{sum} audit^r. Acute vero q^{ue} in pauco tēpore multū: vt eidem preceptozi scdo de anima placet.

De grauium et acutarum vocum differentijs. Caplin XV

Grauiū et acutarū vocum. alie sunt p^{ro}sone. alie eq^{ui}sone alie dissone. alie vero medie. Cōsone q^{ui}dem sunt: vt dicat^r q^{uanto} de institutiōe musices. q^{ui} si mul pulse. suauē p^{ro}mixtūq^{ue} ex graui et acuto reddūt sonū: vt diatesserō et diapente: de q^{ui}bus iam meminim^{us}. E^{qu}sone vero q^{ue} q^{ui}si vni^{us} e duob^{us} atq^{ue} simplicē: vt diapason et ab ea composita bis diapason sonū efficiūt. Inf^{ra} quas diapason diapēte p^{ro}sonātia: natura locata inuenit^r. Dissone vero que sibi p^{ro}sis natura phibēte: coherere cōmisceriq^{ue} nō pñt. que multe sunt. Harum autē quedā sunt tono distantes Sed q^{uam} h^{ab}e: diatesserō ac diapēte p^{ro}sonāti^{as} iungūt: sicut in q^{ui}drichordio Mercurij ostensum est. inde Eminēles ab antiq^{ui}s tanq^{uam} ad hoc aptitudinem habētes: dicte sunt. Naturā enim extremoz partim necessario recipientes a dissonātia in p^{ro}sonantiā quodāmodo p^{ro}ueri inueniunt^r. H^{is} autē. si semitonū ānumerabim^{us} nequa^{quam} errasse videbimur. Nulla enī p^{ro}sonātia absq^{ue} illo subsistere potest. Que vero alteri^{us} istoz modoz nō fuerint: vt quarte sibi semitonio carētes: atq^{ue} septie etiā illud possidētes: et si q^{ui} his similes fuerint: quas quidā ex nostris hermeles esse de q^{ui}bus Boerius noster libro q^{uanto} indefinite tñ meminit: esse volue^{re}

rūt i dissonātie manēt asperitate. **U**nde
dio vo inf psonātiā 7 dissonantiā de q
bus antiq nullū vbus fecerūt: sunt ter
tie sibi. sexteq. 7 q ex his cōponuntur.
huiusmodi enī vocū pūctiones. quo
niā natura suauit ferūt sensum. qd est
pma diffinitionis psonātie pditio: nul
laten dissonne sunt. **U**nde enī in ptrapū
cto admittunt: 7 ab oibus huiusmodi
esse approbant. **C**ōsone aut pprie non
sunt. **A** scdo enim diffinitiois psonātie
mēbro deficiūt. **R**erōne enī illi est nō
modo suauit: s; etiā teste boetio libro. i.
vniformit aurib; accidere qd de his af
firmari nō p̄t. **N**ūc enī augmentū susci
piūt: nūc vo decrementū patiunt. **T**er
tie enī voces: nūc duobus tonis: nūc to
no 7 semitonio tm iūgunē: 7 ita relique
qñq; magis qñq; min; hñtes. **R**erati
one enī psonātie est idē esse semp habe
re. **S**i q̄s aut quālibet vocē bis aut ter
vel in ampli; pulsauerit vnisonū faciet
Sz qm musica de his tm vocib; q̄ diffe
rent se hñe pñt. 7 q̄ruz pūctiones ex cō
trarijs. i. ex graui 7 acuto p̄stāt p̄cise in
tendit. vnisonas igi; missas faciētes:
ad sup̄dictarū psonātiarū singularē de
scriptionē. p̄positis tm eaz elemētis. i.
tono 7 semitonio trāseam. **D**e tono.

Unus nostre **Ca. XVI**
musice discipline p̄mū oīs
elemētoz atq; fūdamētū
7 si in duo nō equa q̄ sunt
duo semitonia: mai; vide
licet atq; min; diuisibilis fuerit. quē
admodū libro. iij. notissimū erit: p̄ma
tm sui positiōe abstract; ab omni diuisi
one p̄siderat: vt in p̄ntiarū 7 accipitur.
In hoc enī prior est p̄replatio toti; fm
se vel de p se illi; assumptiōe simul cum
partib; in q̄s postea diuidit. **Q**uāobrē
ton; vt h̄ sumit: spaciū est vel intualluz

siue distātia duarū vocū immediatarum
plene p̄fecteq; sonātiuz. **U**nde iure ita
dict; est. qz p respectū ad semitonū for
titer tonat vel sonat. **D**e semitonio.

Semitonū qñ **Ca. XVII**
tū ad oēm praxim eb cām i
scdo dicendā indiuisibile erī
stēs: spaciū est duarū etiā vo
cum immediatarū: s; tm p̄ intualli par
uitate respectu toni semissonatiū. i. nō
ita plene qd semp dimidio tono minuf
est. quēadmodū libro. iij. multipliciter
manifestū erit. **E**st aut duplex. alteruz
enī p se existēs est. i. nulla tonoz diuisi
one effectū: de quo nūc tm intēdimus.
Hoc enī in omni psonātia dūtarat na
tura inuenit. vnde 7 naturale dictū est
Alterū vo ecōtra: hoc est p diuisionem
toni pueniēs est. qd tm sine maiori sub
sequite dari nō p̄t. **Q**uicqd enī diuidi
tur in partes scindit q̄s simul esse neces
se est. **Q**ue cū ita fuerint. semitonia igi
tur: nō a semis qd est dimidiū: sed a se
mū qd est imp̄fectū eo q̄ nō integri to
ni sint necessario dicunt. **S**z de his nūc
ita breuif: p̄dicto enī in volumine om
nia lati; p̄tractabunt. **A**t vo illud aiad
uertēdū q̄ solo noie semitonij. i. absq;
aliquo adiūcto id qd min; est tm intelli
gim.

De ditono 7 semiditono.

I aut ton; **Ca. XVIII**
tono addat ambo ditonū
faciunt: si semitonio semi
ditonū reddūt. **Q**uāobrē
diton; duoz tonoz. semi
diton; vo toni 7 semitonij est collectio.
Sicif aut semiditon; a semū qd est im
p̄fectū 7 ditono: ita vt diton; imp̄fect;
sit. **E**t qm vterq; trib; vocib; p̄tinetur:
nūc absq; inf̄media voce: nūc vo simul
cū illa cōputari p̄t. **D**e p̄cessu 7 com
positiōe psonātiarū. **Caplin XIX**

Si vo duob⁹ tonis semitonij
us additū existat: diatesserō
p^{ma} oīm psonātiāz fm hāc
p^siderationē elicif. Si autē
huic ton⁹ supanner⁹ fuerit: scda q̄ est di
apēte nascif. Ibarū aut si alfa alteri ad
dita fuerit: tertia q̄ est diapason orif cō
sonātia. q̄rta aut que diapason diapēte
d^r ex q̄b⁹ cōponat: ipsa significatio no
minis ostēdit. quita 7 vltima. i. bis dia
pason etiā. *Des* igit psonātie cōposite
sunt. s3 qm̄ alie ex elemētis tīm: alie au
tē etiā ex alijs: vt ostēsum est. inde iste
dūtarat cōposite: ille vo simplices di
cunt. Idē enī numero simplū 7 cōposi
tū esse diuersis respectibus: vt filū ad li
nū 7 ad telā: 7 ita recte vtroq; mō pos
se appellari manifestū est. Est aut cōso
nātia: vt boetio libro. j. optime placet:
dissimiliū inf se vocū in vnū redacta cō
cordia. Que autē huiusmodi dissimili
tudo fuerit: eodē in libro declarat: vbi
sicut iam meminim⁹ ait. Cōsonātia est
acuti soni grauisq; mixtura suauif vni
formisq; aurib⁹ accidēs. *De* diates
serō psonātia 7 ei⁹ specieb⁹. *Ca. XX*

Diatesserō igit psonātia que
admodū p ei⁹ nomen impo
tat: de q̄ttuor denoiationez
accepit. Tesserō enī vel tes
sera grece: eūdē latine significat nume
rū quē Pithagoras in carminib⁹ aureis
oīm pfectissimū atq; diuinum appella
uit. Sicut enī de oīm q̄ p illū sunt finif
est quē admodū 7 pncipiū: ita 7 nume
roz finis est decas. *Ex* enī illā null⁹ est:
nisi tīm p pōz repetitionē numer⁹. *De*
cadis quoq; vis q̄ternari⁹ numerus est
Unū enī. duo. tria. q̄ttuor. decadē im
plet. Implet inq̄ dicam⁹ 7 nos: oēs fe
re musicā. Dim enī psonātiaruz put li
bro. iij. manifestū erit cā existūt Est igit

tur diatesserō psonātia vocū q̄ttuor. tri
um necessario infualloz. Infuallū enī
duarū est vocū. *Et* est duoz tonoz 7 se
mitonij: vt ante dixim⁹. Semitonij in
q̄ minoris: vnde boeti⁹ libro. j. Cōstat
aut diatesserō ex duob⁹ tonis 7 nō inte
gro semitonio qd̄ ita esse manifeste p
bat: nosq; libro. iij. rōnē 7 cām dicim⁹
vbi quorūdā modernoz dānande imo
iam dānate positioni 7 opiniōi m̄debi
m⁹. *Et* eadē. j. libro ait. Tota diatesse
ron cōsonātia duoz tonoz est: ac semi
tonij s3 nō pleni. *Et* libro. ij. *Diatesse*
rō duoz tonoz est 7 minoris semitonij
Et libro. iij. sublati a diatesserō cōso
nātia duob⁹ tonis fit reliquū semitonij
min⁹. *Et* libro. iij. vt in scdo 7 isdē ver
bis. Semp enī semitonij p se existens.
idest nulli⁹ diuisiōe toni pueniēs: min⁹
est dimidio tono. *Et* qm̄ teste eodē pre
ceptore libro. iij. 7 experiētia cōpbat.
quot sunt vniuscuiusq; psonātie infual
la tot sunt illi⁹ species: 7 inde vna min⁹
q̄ fuerit voces: diatesserō igit tres sunt
species. Ibarū aut p^{ma} est q̄ per tonuz
semitonij 7 tonū pcedit. idest. a. b. c. d.
A primo enī oīm signoz atq; p^{ma} vo
ce fm hāc rōnē incipit. q̄ etiā his signis
d. e. f. g. intelligif. *Et* vbiq; enī idē est
ordo infualloz. Secūda aut q̄ apd̄ mu
sicoz vetustissimos p^{ma} fuit: vt i tetra
chordoz descriptiōe pclar erit. p semi
tonij tonū 7 tonū hoc est. b. c. d. e. vel
e. f. g. a. Tertia 7 vltima p tonū. tonuz
7 semitonij scz. c. d. e. f. vl. g. a. b. c. tā
tuz. *Mā* si p. f. g. a. b. demonstrare⁹: tūc
semitonij h̄ret cromaticū qd̄ pceptori
nō in hoc admittere nullaten⁹ placet.
Cromaticū enī gen⁹ quē admodū seqn
ti libro manifestū erit: innaturalius est
a genere diatonico: de quo p̄cise b̄ intē
dit. vnde 7 tetrachordū synemenon de

quo memorato libro dicemus. ab hac subtrahit speculatione. scilicet nunc quoniam secunda cuiuscunque consonantie species a secunda voce prime: tertiaque a tertia incipit. illud est ituedus quod quod teste virgilio septem ut superius meminimus fuerint natura voces. sex tamen secundum hanc considerationem erunt. quibus durat ad omnem percurrentem musicam utimur singulis enim vocibus: due ultime species ultra primam preterduntur. semper enim numerus longitudinis specierum cuiuscunque consonantie ad numerum intervalloz illius: dupliciter existit. Est autem species: ut huiusmodi et a Boetio prefato libro dicitur quedam positio propriam habens formam secundum unumquodque generum uniuscuiusque proportionis consonantiaz facientis. terminis constituta: ut in diatonico genere: de quibus sequenti volumine dicemus. Species autem huiusmodi in nullo alio a genere differunt propter quod in ordine progressionis semitonij: secundum quod proponitur ipsis tonis vel interponitur vel illos sequitur. Si uersus enim ordo procedendi: stantibus istis intervallicis: et si novas species efficiat: nunquam tamen generum variat. Cum autem hec ita se habeant Omnis igitur quattuor vocum durat coniunctio que huiusmodi non fuerit: ut duorum tonorum et integri semitonij si potuisset dari: de quo in tertio dicemus. atque duorum tonorum et semitonij maioris. ac rursus trium tonorum immediatoz dissonantiam reddet de necessitate. scilicet quoniam harum dissonantiarum ultima tamen omnibus modis cantandi siue musicis ut b. f. g. a. b. accidere potest inde illa: per ultimi toni in minimi et maius semitonium diuisionem et minoris assumptionem: in predictam reducimur consonantiam: quoties euenerit. unde. b. molle exordium sumpsit. de quibus necessario sepe et multum facienda est meditatio. De diapete consonantia et eius speciebus. Ca. XXI

Diapete consonantia a petra grece quod est quoniam latine: ita dicta. eodem numero vocum constituta intervalloz est necessario quattuor trium tonorum et predicti minoris semitonij. Tono enim. diatesserō superat consonantiam: ut in tertio liquet. Huius autem quattuor secundum numerum intervalloz sunt species scilicet harum prima. tono. semitono. tono. et tono interdictum. id est. d. e. f. g. a. secunda semitono. tono. tono. ac tono. e. f. g. a. b. tertia tono. tono. tono. et semitono. id est f. g. a. b. c. quarta vero et ultima. tono. tono semitono. et tono. scilicet. g. a. b. c. d. has autem ias dicte consonantie species ideo his tamen signis demonstramus. quoniam per precedentia: eque bene fieri non poterat. Quamquam enim prima illarum per primum omnium. id est. a. et tertia per tertium. id est. c. designari poterant. secunda tamen per b. c. d. e. f. minime valuit. uno enim semitono maiori diatonice sumpte quod optebat: ut per per diffinitiones species dictum est a diapete deficiunt. duobus enim tonis et rotidem semitonij minoribus tamen pertinent preterea quarta et ultima in quarto signo quod est. d. assignari non potuit d. enim. a. eodem intervalloz ordine eleuata. in his autem speciebus quoniam tritonum inuenire: ut in secunda et tertia ostendimus necesse est. et enim per illius infuentionem subsistere non possunt. unde huic minime repugnat consonantie. quod quod enim in coniunctione quattuor durat vocum: dissonantiam diatesserō consonantie oppositam faciat: minime vero itra maiorem numerum adinuertit ut b. dum tamen vel intercedendo vel remittendo ita in ordine distribute fuerit: ut nunquam ad coniunctionem quattuor conuerse videatur. si autem ad superius dictam intervalloz quantitatē: quocunque voces numero quoniam non puenerint: consonantiam nequaquam efficiet. si enim quicunque voces trium tonorum et semitonij minoris consonantiam reddunt quam diapete iure nominamus: omnis igitur toti

dem vocū coniunctio q̄ huiusmodi nō fu-
erit: vt in seperiore exemplo dissonātiā
faciet que per precedētis vel subsequen-
tis toni: in maius atq; min⁹ semitonū
diuisionē ⁊ maioris assumptionē enē-
dāda est: ⁊ in p̄dictam p̄sonātiā puer-
tenda. ¶ finis enim musices p̄sonātiā ē
de qua p̄mo ⁊ vltimo necessario intēdi-
mus. Absq; illa enim ip̄a facultas nul-
la est. Unde oīa huius elemēta eadem
necessitate ad illā adaptant: ⁊ p̄pter il-
lam esse dicunt. p̄mo enim ethicoz ⁊ se-
cūdo phisicoz dī. Causa finalis ē cui⁹
gratia cetera fiūt. De diapason cō-
sonantia ⁊ eius speciebus. Ca. XXII

Diapason autē p̄sonātiā que
octo vocib⁹ p̄stat: septē natu-
rales voces de q̄bus dictum
est: vna voce alteri⁹ subintel-
lecti tñ atq; subsequētis ordinis aliaz
septē supergraditur: que illarum neces-
sario p̄ncipiū est. Et qm̄ fm̄ hanc cōsi-
derationem: cū precedētib⁹ septē cōpu-
tari nō valuit: inde ab octonario nume-
ro: qd̄ tamē precedētes diatesserō ⁊ di-
apēte: ab ijs quib⁹ cōponunt fecere dia-
ogdo vel diaocto: teste aristotele p̄ble-
mate. xxxij. particula. xix. denotari nō
potuit. S; qm̄ oēs in se p̄tinere voces
inuēta est qm̄ octaua similis est prime.
hinc a pan grece qd̄ est totū latine: ⁊ so-
no vel sonis. tale merito: quale dictū ē
nomē accepit. Extra enī illaz vel vltra
nil aliud est q̄ p̄orum sonoz repetitio.
quēadmodū enī decas: numeroz: ita ⁊
sonoz musicoz. diapason finalis termi-
nus est. Ibi autē verbi greci assumptio
atq; interpretatio nimīū ab ineūtib⁹ secu-
lis apd̄ latinos vulgata fuit Panis enī
eo qd̄ efficacit̄ oēm in se p̄tineat escas: a
pan ita appellat⁹ est. Unde etiā romani
maximū illō tēplū qd̄ in oīm deoz ho-

noze dedicarūt. a pan ⁊ theos insuper
grece: qd̄ est de latine: qm̄ oībus cū co-
lentib⁹ timori existat. pantheō cognōia
rūt hinc etiā ⁊ poete deū pastoz d̄ quo
Virgili⁹ i bucolicis egloga scda memi-
nit. p̄ quē toti⁹ nature similitudinez in-
telligi voluere vniuersali elemētoz spe-
cie fingētes: atq; depingētes. pan ita ⁊
q; noiarunt. Cuius figurā verbis exp̄-
mere: quoniā ad hāc nostrā disciplinā
excepto qd̄ in dextera fistulā septē cala-
moruz p̄pter armoniam celi: in quo vt
aiunt: sunt septē planetaz soni: ⁊ septē
discrimina vocū gestabat nihil attinet
p̄sulte p̄tremittim⁹. Est igit̄ diapason
vocū octo. infualloz septē. quicq; tono
rū ⁊ duoz semitonioz. Cōstat enī ex di-
atesserō ⁊ diapēte q̄rū alfa ex duob⁹ to-
nis ⁊ semitono nō integro: alfa vō tri-
bus tonis ⁊ eodē semitono vt p̄dirim⁹
p̄fici. vnde ad sex tonos neq; puenire
potuit. Et qm̄ septē infualloz necessa-
rio est. septē igit̄ sunt illi⁹ spēs. videlicet
a a. b b. c c. d d. e e. f f. g g. q̄ttuordeciz
voces cū his q̄ sunt infmedie p̄tinētes.
vnde Boeti⁹ libro q̄rto. Est autē dia-
pason a p̄oslābanomēos i mese id ē ab
a. in a. ceteris q̄ sunt medie vocib⁹ enu-
meratis. ⁊ ita in reliq; p̄. Prima igit̄ dia-
pason p̄sonātie spēs. ab. a. p̄ma oīm si-
gnoz in. a. existēs. ex p̄ma diatesseron
specie que est. a. b. c. d. idest tono. semi-
tonio. ⁊ tono. ⁊ ex p̄ma diapēte. d. e. f.
g. a. idest tono. semitono. tono ⁊ tono
efficitur. Secūda que est ab. b. in. b. ex
secūda diatesseron. b. c. d. e. idest semi-
tonio. tono. ⁊ tono. ⁊ ex scda diapente
e. f. g. a. b. idest semitono. tono. tono.
⁊ tono. Tertia q̄ est ab. c. in. c. ex tertia
⁊ vltima diatesserō. c. d. e. f. idest tono
tono. ⁊ semitono. ⁊ ex tertia diapente
f. g. a. b. c. id ē tono. tono. tono. ⁊ semi-

tonio. Quarta vo que est ab. d. in. d. ex prima diatefferon que plusq̃ tres species natura habere nō potuit. d. e. f. g. id est tono. semitonio. atq̃ tono. 7 ex quarta 7 vltima diapēte. g. a. b. c. d. id est tono. tono. semitonio 7 tono. Quinta q̃ est ab. e. in. e. ex scda diatefferō. e. f. g. a id est semitonio. tono. 7 tono. 7 ex prima diapente: qm̃ vltra q̃ttuor species natura non valuit obtinere. a. b. c. d. e. id est tono. semitonio. tono 7 tono Sexta quoq̃ q̃ est ab. f. in. f. ex tertia diapēte. f. g. a. b. c. id ē tono. tono. tono 7 semitonio. 7 ex tertia diatefferō. c. d. e. f. id est tono. tono. 7 semitonio. Hāc autem diapason spēm fm̃ ceterarū distributionē: que diatefferō diapēte preponūt: ideo nō exordimur. qm̃ p̃ma illaz in voce cromatica 7 molli finē: 7 secunda p̃cipium haberet. qd̃ boetio p̃ncipi nostro minime placet p̃pter cām i diatefferō speciebus dictā. Septima 7 vltima que est ab. g. in. g. ex tertia diatefferon. g. a. b. c. id est tono. tono. 7 semitonio. 7 ex quarta diapēte. c. d. e. f. g. id est tono. tono. semitonio. 7 tono.

De diapason diapēte cōsonātia 7 eius speciebus.

Caplm̃ XXIII

Diapason diapēte quemadmodum ex tertia p̃sonantia et ex secunda composita est. ita 7 nomē sibi vēdicauit. et qm̃ altera illarū octo vocū: infuallozū septē: qnq̃ tonoz 7 duoz semitoniozū altera vo vocū qnq̃: infualloz q̃ttuoz triū tonoz est 7 semitonij. erit igif diapason diapēte vocū duodeci. vndeci in terualloz. octo tonoz 7 triū semitoniozū. Ac p̃ hoc fm̃ numerū infualloz: vndecim spēs. viginti duas voces amplectentes habere debuit. Verū eniue ro. qm̃. b. f. duodecio loco a seinuicem

distātia: vno semitonio maiori a predicta p̃sonātia deficiūt: vnde regula lōgitudinis infualloz in hoc patif instātiā inde singularē illi specierū descriptionē p̃sulte p̃ferrim̃. Nō enim vt ostēdimus omnes dables existūt. Qd̃ cum ita fuerit. Hinc boeti n̄ de primarum p̃sonātiarum. scz diatefferō. diapēte ac diapason speciebus tractādum p̃cise: vt p̃ libro eius. iiii. dignū esse duxit.

De bisdiapason consonantia 7 eius speciebus.

Caplm̃ XXIII

Bisdiapason p̃sonātia qd̃ sit et vnde ita dicta ex ipsi noie colligif. Et qm̃ duplicē esse diapason apte mōstraf: qn̄ decim vocib⁹ eā obrem q̃ttuozdecim in teruallis. totidē specieb⁹: decē tonis et q̃ttuoz semitonij: viginti octo voces habētib⁹ p̃stare p̃clarū est. At qm̃ oīa que hui⁹ sunt p̃sonātie p̃ ea q̃ de simplici diapason dixim⁹ intelligi possunt. Hinc et q̃ istius summati meminimus: satis extet. 7 huic p̃mo libro finē imponam⁹. Sz oportet oēs p̃sonātiā aio atq̃ aurib⁹: vt d̄z tertio musices a Boetio rite esse notas. Ifrustra enī hec sciētia 7 ratione colligunt: vt inq̃t: nisi fuerint vsu atq̃ exercitatiōe notissima.

Cōmentariozū musices de chordis 7 generib⁹ meloz. Liber secūdus.

De diatefferon cōsonātia in musice disciplina supponeuda.

Caplm̃ I

Bisdiapason igitur p̃sonātiā oīum de q̃bus a nobis dicendū erat marmā ac perfectissimam post q̃ puenim⁹ atq̃ illā describēdo absoluim⁹: nūc autēz q̃b⁹ noibus

Liber

ipsius chorde aut voces quas qundecis esse pstat ab antiquis appellare: et quo etiam ordine distribute fuerint in hoc secundo volumine psequenter dicendum est. Et quoniam ipsarum nomina greca esse manifestum est. Unde illa non modo latine interpretanda. verum etiam ad nouitiorum instructionem rudimentis puerilibus declaranda dignum existauimus. Hoc autem puenientius fieri: si prius de generibus melorum sub quibus omnis decurrit musica quantum expediens fuerit dixerimus cum opinemur. ad primam igitur omnium consonantiarum siue minimam que est diatesseron redeundum et quanti in hac facultate existat ostendendum esse videtur. Ab ea enim ipsa genera melorum quemadmodum manifestum faciemus originem deduxere. De diatesserō consonantie dignitate. *Ca. II*

Niter oēs musice consonantias et si diapason ob causam in tertio dicendas potissima fuerit diatesserō tamen admodum necessaria habetur. Cum enim ea posita omnem trium tonorum immediatorum collectionem in eodem numero vocum dumtaxat inueniatur que sepe et multum nobis in cantu occurrit: ut hic. f. g. a. b. diatesseroniam esse ostendens: de medio illius eo modo quo dictum est abijciat. illas in seipsam conuertendo. hinc antiqui recte de musica sentientes: iam dictam consonantiam precise rectrices illius atque fundamentum: a quo cetera omnia tanquam a primo principio: ut in sequentibus cotereretur: esse voluerunt. De diatesserō consonantie triplici consideratione: et generum melorum causa et institutione. *Ca. III*

Diatesserō autem consonantie triplex est consideratio. Primo enim eiusdem elementa. i. semitonij et duorum tonorum intervalla ex

quibus pstat: et si diuisibilia fuerint: ut in proximo conspiciuntur erit. Indiuisibilia tamen abstracte. scilicet per intellectus considerantur et accipiuntur. Secundo autem remanente semitonio indiuiso: primum sequentium tonorum precise quantum ad hoc attinet in semitonium maius pueritur. Tertio et ultimo. tonis in unicum intervallum per intermediij termini reale subtractione: pueris et inde inseparabiliter positus: quemadmodum in primo descripta figura monstrabit. semitonium illos precedens: in duas equas partes quas diesim atque diesim appellantur scinditur. Hæ autem intervallorum intersectiones. maxime tonorum que practice dumtaxat recipiuntur. et si per intermediij termini appositiones secundum modernorum institutionem fieri valeant. secundum tamen presentem speculationem per maioris intervalli in minus intervallum conuersionem efficiuntur eo modo quo dictum est et in proximo enucleabitur.

De primo genere melorum. *Ca. III*

Ex his igitur que de diatesserō consonantia ultimo loco dicta sunt. tria necessario atque precise. genera melorum. scilicet diatonicum. chromaticum. et enarmonicum eliciuntur. Primum ergo genus: quoniam per semitonium tonum et tonum pgregitur a maiori sui positione diatonicum appellatur. Et quoniam tones integros habet ab omni scilicet diuisione abstractos. et semitonium a natura. idest nulla tonorum partitione productum. quemadmodum sequenti libro mathematica de demonstratione notum erit: merito ceteris aliquanto durius et naturalius teste Boetio libro. i. dictum est. Unde enim huius generis institutio in omni consonantiarum naturali institutione precipue obsuata iuenitur. Sic

autē toni in hoc genere incōpositi. qm̄
unico tm̄ interuallo integer ponit̄. Pnt̄
autē semitonii et semitonii seq̄ntis ge
neris toni appellari s; nō incōpositus.
Duob; enīz intualis p̄staret; s; inf̄ ista
hoc aiaduertendū est. Et si q̄ntū ad h̄
generis institutionē attinet per quācū
q; diatesserō spēm illō p̄terere poteri
mus. q̄ntū autē ad tetrachordoz sub il
lo in primo describēdoz dispositionez
atq; distributionē: in q̄ nra tota p̄det
musa p̄ illā dūtarat q̄ a semitono inci
pit quēadmodū a nob̄ factū est. omnia
enim ab eodem incipiūt interuallo.

De scōdo genere meloz. Caplm̄ V

Secundū autē gen; a naturali
diatonici atq; superioris po
sitiōe hoc modo discedit. se
mitonio: enīz semitono: at
q; trihemitonio incōposito intendit̄ et
remittit̄: vt d; .j. musices. sed hac lege.
Assumpto enī atq; sibi p̄posito semito
nio p̄cedētis generis qd̄ semp̄ min; est.
et oīm generū vel integrū in se manens
vl̄ in partes diuisus. basis siue fūdamē
tū acutā p̄mi sequētū duoz tonoz vo
cem p̄dicti generis a p̄prio loco mobi
lem facit: atq; illā remittēdo: ip̄m in se
mitonū mai; p̄uertit tonū: vt cū mino
ri antecedente tono etiā eq̄pollere inue
niat̄. Jure enīz sicut nec duo semitonia
maiora immediate: sic nec duo minora
assignare vel dare possum; Illa enī per
excessus vni; comatis: de quo sequēti li
bro dicem;: ista vō p̄ defectū: tonū effi
cere nequeūt. His autē ita dispositis se
mitonijs minori. s. atq; maiori: tūc ad
acutiorē diatesserō p̄sonatīe partē quā
oīa sibi supponūt meloz genera relinq̄
tur necessario trihemitonū et illō incō
positū. qd̄ nullo alio modo dari potest.
Nō enim inf̄ medio posito termino hu

ius toni particio: q̄q̄ i tetrachordo sy
nemenō ecōtrario diuidatur p̄pter cau
sam in tertio dicēdam facta est. Et qm̄
gen; hoc: nō eo modo vt p̄mū progre
ditur. inde a procedēdi permutatione
cromaticū grece appellatum fuit. Tra
ctū est autē hoc vocabulū. idest croma
teste Boetio iam dicto libro. .j. a super
ficiebus. que in alium cum permutant̄
transeunt colores. Diciturq; preterea
eadem ratione molle propter eam quā
facit toni in semitonū cōuersionē. Se
mitonia enim huiusmodi quotquot fu
erit: respectu tonozū a quibus scindū
tur mollius sonant: illi vō durius. Pos
sunt autē tonus et semitonū diatonici
generis trihemitonū nominari: s; non
incōpositum. Duob; enim interualis
cōfectus esset. Ex his igitur error quo
rūdam ex nostris: qui hoc genus per se
mitonium semitonū et tria distincta se
mitonia describūt manifest; est.

De tertio et vltio meloz genere. Ca. VI

Tertium vō gen; et vltimum
ab ena grece qd̄ est vnū lati
ne: et armonia enarmonicuz
dictū est. Maiorē enim pre
ceteris habet diatesserō p̄sonatīe partē
unico tm̄ intuallo cōprehensam. vnde
magis coaptatū atq; p̄iunctum a Boe
tio libro. .j. d; . Diesi enī diesi atq; dito
no incōposito: unico. s. intuallo cōtēto
p̄cedit. Diesis autē in hoc genere dimi
diū est semitonij minoris. Preposita enī
cromatici generis p̄stitutiōe acutaz se
mitonij minoris vocem: in illius spaci
j dimidium et acutam maioris in acutā
iam dicti minoris vbi prius erat remit
tit. diesim atq; diesim: de quib; memi
nim; ad gūiorē sui partē p̄dicto modo
p̄stituēdo: et ditonū incōpositū ad acu
tiorē de necessitate relinq̄ndo. Pnt̄ autē

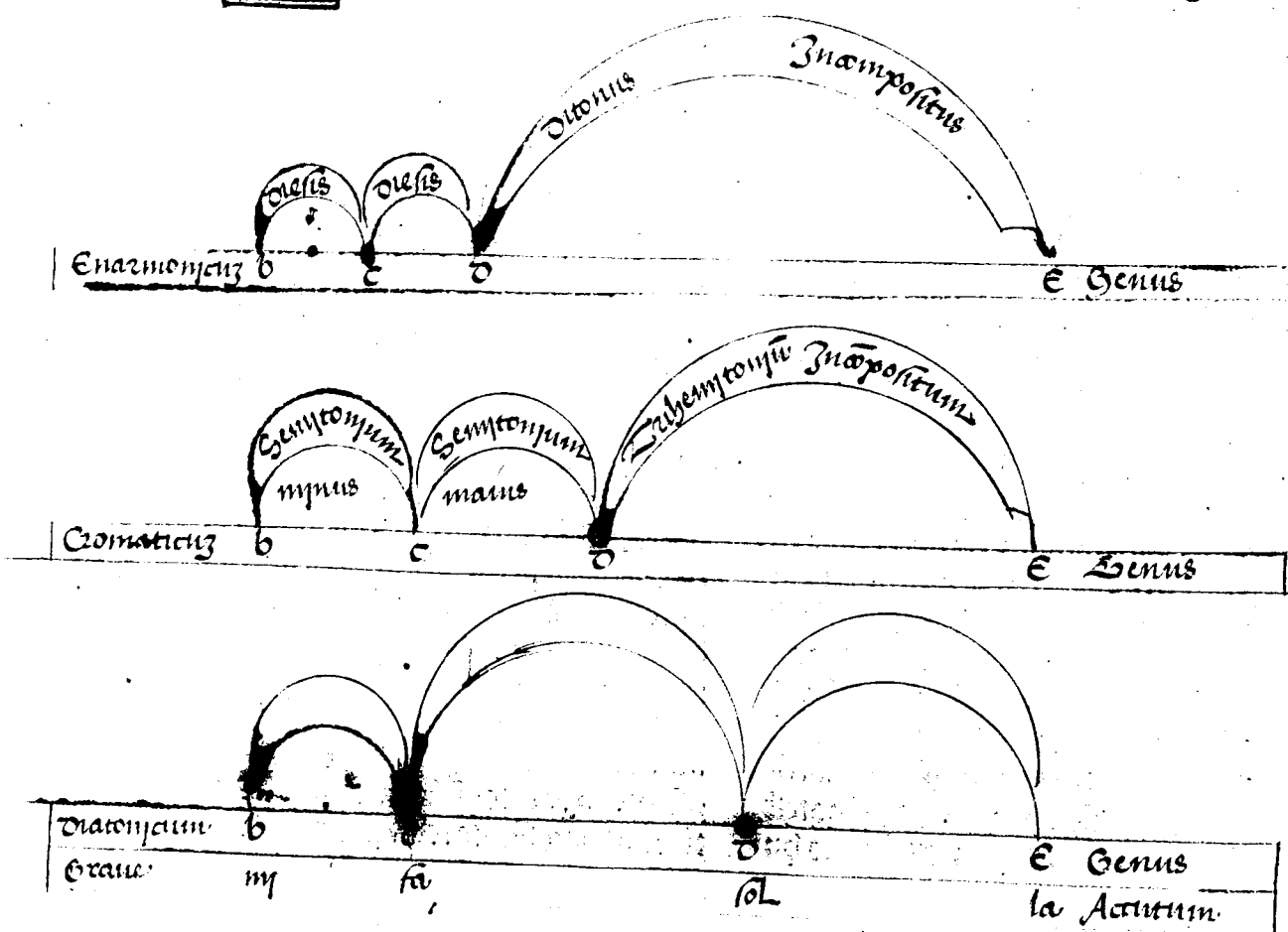
Liber

ton⁹ & ton⁹ diatonici generis diton⁹ no
noiri: s; nō incōposit⁹. Duoꝝ enī esset
interualloꝝ. Huic autē generi diapason
p̄sonatiā assignare minime valen⁹. Cū
enī gen⁹ hoc: nullū de p se existēte habe
at tonū: s; semp duos iseparabiles ma
nifestū est diapēte p̄sonantiā q̄ diatessē
ron p̄sonatiē tonū addit: non posse sibi
vēdicare. q̄ si diapēte ea de causa non
habeat: neq; diapason: q̄ ex illis cōpo
nit possidebit. S; inter hec: illd est ex p̄
dictis cōsiderādū q̄ diuersus ordo p̄ce
dēdi diuersorūq; interualloꝝ: & si p̄nci
pale gen⁹ nō interimat: diuersus tñ illd
efficit & diuersimode noia⁹. De stan
tibus vocib⁹ & mobilib⁹. Caplin. VII

Exprime autē dictis manife
ste colligit q̄ p̄ma et vltima
chor̄da diatonici generis om

nino immobiles sunt: non commutan
tes loca. Scda autē nec in totū imobil:
nec in totū mobil. si enī scdo generi. id
est cromatico: adaptes. eadē est nume
ro q̄ erat in diatonico. vtrobiq; enī se
mitonio mīori a p̄ma distat. si vō enar
mōico generi ascribat mobilis est: & iā
altera effecta: tūc enī dīmidio tñ semi
tonij minoris. i. diesi a p̄ma seiuncta si
ue sepata est. Tertia autē semp mobilis
est. In cromatico enī gñe si describat.
semitonio maiori a scda disiūcta ē. Si
autē i enarmonico: tūc dīmidio semito
nij minoris a scda eiusdē generis ita vt
sit eadē numero q̄ erat scda: in p̄cedēti
bus generib⁹. Quib⁹ de reb⁹ scda chor̄
da cromatici generis & tertia enarmo
nici siml cū scda diatōici vniūione sunt
de necessitate: vt in subiecta figura.

De falsa atq; vera sup̄dictoz inter-
ualloz intelligētia. **Capitulum VIII**

Idemoz autēz quidā nro-
rumq; etiā temporum: circa
sonoz incōposita iutervalla
de q̄bus dictus est. existimā-
tes illa etiā in diatonico genere: subtra-
cta inf̄media chōrda inueniri magno-
pere decepti sunt dicentes: si cōpositus
tribemitonii. b. c. d. fuerit que semito-
nio. tono. 7 tono disgregatim p̄tinent:
incōpositū tñ erit. b. d. Rursus si ditō-
nus cōpositus. c. d. e. extirerit. incōposi-
tus vo. c. e. oīno dicat: qđ est 3 omnez
musicā. Tribemitonii enī incōpositū
ita vnico tñ locatū est inf̄uallo quēad-
modū superi⁹ posita figura ostēdit: vt
inter grauiorē 7 acutiorē ei⁹ vocē: inter
media non mō nō absit: s; neq; etiā in-
telligi possit. Itēq; de ditono incōpo-
sito etiā necessario dicendū.

De generū meloz discretiōe. **Ca. IX**

Ed nūc iam temp⁹ est adim-
plēdi que in p̄logo huius no-
stri operis vbi musicā in me-
re speculatiuā 7 in speculati-
uam simul 7 practicā diuidentes: alte-
ram ab altera segregādam: 7 que illaz
retinēda sit: que vo relinquēda ostēde-
re promissimus. Qua in re ignorantes
cum fuerit huius discipline quid preci-
piū: illiusq; declaratiuum attentos es-
se volumus. Est igitur in primis circa
presentem contemplationem animad-
uertendum qđ inter omnia genera me-
lorum diatonicum genus per semitoni-
um a natura datum. tonum 7 tonum.
tanq̄ ob eam causam facillimum: tam
in instrumentali musica: qđ in ea que cā-
tandī dicitur: per omnia post eius spe-
culationem in practicā venit. Om-
nis enī consonantia a superius dictis

eius elementis componitur: 7 in illa tā-
tum necessario resoluitur. Hoc autem
genere posito: reliqua de necessitate eo
modo quo descripta sunt: ab omni pra-
xi excluduntur. Si enim tonus 7 semi-
tonium superioris generis. videlicet di-
atonici medio a natura interposito ter-
mino trihemitonium cōpositum effici-
unt. incompositus igitur cromatici ge-
neris stante superiori genere: quod ce-
teris principalius atq; naturalius dixi-
mus: practice dare vel assignare mini-
me valeamus. Sed neq; expedit. Quic-
quid enim per illud fieri potest: id etiā
per istud: et amplius. Hoc enim scđm
totum. idest scđm extremas eius vo-
ces atq; scđm partes que sunt tonus 7
semitonium seruit. Illud vo quonias
partes nullas habet scđm totum preci-
se. Amoto autēz hoc trihemitonio: tūc
etiam semitonium maius illud antece-
dens omnino tollitur. Vtrumq; enim
istorum ex deflectiōe primi toni primi
generis: vt ostendimus vel a proprii lo-
ci depositione efficitur. Hinc enim mu-
sica instrumentalis: neglecto illo atq;
abiecto: semitonium maius per diuisi-
onem toni medio interposito termino
extremis sonis immobiliter remanen-
tibus sibi assumit. ad cuius positiones
etiam minus semitonium eiusdem ge-
neris sequitur d̄ necessitate. Simili au-
tem ratione enarmonicum gen⁹ in nul-
lo practice recipitur. Stante enim di-
tono composito diatonici atq; antiq̄s-
simi gñis: 7 diton⁹ incōposit⁹ hui⁹ gñis
perimit⁹: 7 dyesis ac dyesis ex nobilita-
te secūde chōrde diatonici puenientes
parit̄ interimunt. qđ si medio inf̄posito
termino inf̄ extremas minoris semitonij
voces assignarent: etiā nunq̄ in practi-
cā admitterent. Nulla enī p̄sonātia ex
b iij

Liber

illis cōponit neq; in easdē psumit. Pre-
terea oīs musica quātū ad ei⁹ practicas
ad eā q̄ cantādī dī respicit. S; qm̄ mi-
nimū oīm infualloz humana voce pro-
nūciabiliū est semitonii minus. dyesis
igī dimidiū illi⁹ existēs eā obrē ab om-
ni practica segregatur Impossibile est
enī p̄ infualli illi⁹ paritate a quouis p̄-
ferri Unde enī 7 si i instrumentali musica
de p̄ se dare possit quēadmodū a vetu-
stissimis tētarū fuit: nusq; hoc tēpre rati-
onib⁹ assignatis dat. vnde Macrobi⁹
Aureli⁹ libro. ij. d̄ somno si p̄dīs Enar-
monicū gen⁹ ppter nimīā sui difficulta-
tem ab vsu recessit. Qd̄ boeti⁹ n̄r atq;
de p̄dictis oib⁹ p̄sentire videt. Si enī di-
atonicū gen⁹ cū habeat tonos integros
ab omni scz diuisiōe abstractos: durius
ceteris dī. Cromaticū vō qm̄ illos i se-
mitonia partit: molli⁹ appellatū est. et
duricies sonoz a magnitudine infual-
loz: mollicies vō a paruitate necessa-
rio puenit: manifestū nob̄ esse voluit su-
peri⁹ cōmemorata infualla posteriorū
generū nunq; i practica deuenire. Cro-
maticū enī gen⁹ fm̄ trihemitonii incō-
positū diatonico durī⁹ existeret: 7 enar-
monicū fm̄ ditonū ei⁹ incōpositū oībus
durissimū. 7 fm̄ dyesim atq; dyesiz qm̄
semitonii diuidūt simul mollissimum
qd̄ maximū quātū ad hoc attinet esset
incōueniēs. Quare relinq̄tur de neces-
sitate: vt sepi⁹ memorata infualla de q̄-
bus idem p̄iceps n̄r late disputauit: 7
quoz speculatio difficillimā nesciētib⁹
reddit hāc facultatē: sint tm̄ fm̄ rōnez
a nob̄ assignatā itelligēda et accipiēda

Be maiori numero vocū atq; generuz
meloz distributiōe. Ca. X
Reponēdū igī esse necessa-
rio diatōicū ceteris generi-
bus 7 precipue illo vtēdum

ex antedictis atq; hinc infinosci potest.
Qēs enī p̄sonatiarū species 7 oēs mo-
di cārādi vel musici p̄ illud intēdūt ge-
neralit atq; remittunt. Verū enī si i al-
tero dissonatiarū vitio: d̄ qbus libro. j.
dictū est: cārus qnq; inciderit: tūc alio
semitonioz cromatici gnis fm̄ q̄ ma-
nifestū fecim⁹ succurrēd⁹ est. 7 in p̄sonā-
tie suauitatē puerrend⁹: nec aliter illis
vtendū. Quia in re plurimi cārus men-
surabilis: n̄roz tēporuz modulatorēs:
vt apd̄ indoctos aliqd̄ magni esse vide-
ant sepe sepiusq; saltē i minoris eiusdē
generis semitonij multiplici assumpti-
one atq; varia fm̄ locū distributiōe cō-
sulte peccare inuēti sunt: nulla antece-
dente causa tonos in semitonia diuidē-
tes. qd̄ tm̄ a doctissimis antiquoz atq;
sapiētissimis: ne id qd̄ generalit atq; p̄-
nūciatione facillimū est p̄ innaturalius
7 inde difficillimū p̄terirēt semper iure
cautū est. S; qm̄ enarmonicū gen⁹ ad
nihilū aptū esse ostēsū est: hinc eo re-
licto: nunc quomodo per diatonicū at-
q; p̄cipale gen⁹ voces describantur: 7
quō 7 quāobrē per cromaticū fm̄ mini-
mā illi⁹ partē edocendū est. Voces igi-
tur 7 si fm̄ species diatesserō sex tm̄ fue-
rint 7 fm̄ naturā septē: ad quī decim ta-
mē: vt oēs de qbus dixim⁹ p̄sonantias
amplecterent quēadmodū libro. j. me-
minim⁹ p̄ illarū multiplicationē perue-
nere. octauā similē p̄me ide necessario
reddentes. qm̄ septē sunt dūtaxat: hoc
scz ordine pcedētes. A p̄ma enī que est
a. per tonū. semitonii. 7 tonū. A secun-
da vō que est. b. per semitonii. tonuz 7
tonuz. A tertia q̄ est. c. per tonuz. tonū
7 semitonius. 7 ita in āpli⁹ semp̄ diates-
serō p̄sonatiām q̄terne sumpte adusq;
octauā que etiaz est. a. ppulsantes. Ab
hac aut̄ pari forma cū inciperēt eleua-

ri aduſq; etiā ſibi ſilem: tūc ſequēs i or
dine q̄ eſt b. tritonuſ ad q̄rtā precedēte
q̄ eſt. f. efficere inuēta eſt. Qui cū diſſo
nātiā facere pbatuſ fuerit: 7 inde ad ſu
pradictā diateſſerō ſonātiā eo modo
quo libro. j. dictū eſt neceſſario reducē
duſ: tūc ſuperi⁹ dicte chorde. i. octaua
atq; nona in hoc p̄ciſe ſemitonio tñ di
ſtabūt. Semitonio inq̄romatico q̄re
cum hec ita ſe habeāt duob⁹ iſiſ modis
ab ipſa octaua chorda. ſc3 aut p tonuſ
aut ſemitoniū: neceſſario pceditur. Si
autē p tonū: tunc p̄m⁹ chordaſ quinde
nuſ numer⁹ ſemp idē manet. ſi vō p ſe
mitoniū: tūc tres inſup chorde ita inſie
cte ſunt: vt nona. decia. 7 vndecia. quē
admodū pſequēter docebim⁹ duplices
exiſtāt: 7 ita decē 7 octo effecte. Por
tuit enī vt idē ſemitoniū duos tonos q̄
b⁹ diateſſerō ſonantiā intēſaſ ſibi vēdi
caret ad acutiore partē h̄ret. vñd factū
eſt vt oēs chorde: p̄ma tñ in hoc dūta
rat p̄ſmiſſa p q̄nq; tetrachorda de q̄
buſ in primo dicim⁹ 7 ob h⁹ tertij ḡraſ
p ſemitoniū incipiētia diuiderēſ. Hec
igiſ ſunt decē 7 octo chorde: nūq̄ tñ q̄n
tadecimā ſupradētes q̄b⁹ oīs muſica 7
ſi alie cōplures chromatice ſumpte vt in
monachordi inſtitutiōe factuſ eſt inſ il
laſ inſponi valeāt: p̄cipue cōterit atq;
regit. S3 nūc q̄b⁹ noib⁹ in maiori earuſ
numero: grece ab antiq;ſ appellate fue
rint. neſciētib⁹ aperiam⁹. De nomib⁹

chordaz muſiceſ. Ca. XI
Prima aut oīm ſupradictaz
chordaz muſiceſ. Proſlam
banomenoſ dicta ē ſecunda
ypareppatō. tertia paryppate ypatō. q̄r
ta lycanoſ ypatō. q̄nta ypatemeſon. ſe
ptaparyppate meſon. ſeptia lycanoſ me
ſon. octaua meſe. Poſt hāc autē ſi p ſe
mitoniū ab eadē p̄p̄t cām dictā incipiē

do pcedaſ. nona ē tryte ſynmenenō. de
cima paranete ſynmenenō: vel lycanoſ
ſynmenenō. vndecima ē nete ſynmenenō
ſi autē poſt p̄dictā meſen p tonū ab illa
cōputādo reliq;ſ exordiri incipiam⁹. no
na dicif parameſe. decima tryte dypezeu
menon. vndecima paranete dypezeume
nō vel lycanoſ dypezeumenon. duodeci
ma nete dypezeumenenō. tertiadecima tri
te ypperboleō. q̄rtadecima lycanoſ vel
paranete yppboleō. q̄ntadecia 7 vltima
nete yppboleō. De ſup̄dictoz nomi
nū chordaruſ inſpretatiōe. Ca. XII

Prima oīm chordaz Proſ
lābanomenoſ ſiue proſmelo
doſ. a p̄thoſ qd eſt p̄ncepſ
vel p̄mū 7 mel⁹ vñ melo ita di
cta fuit. qm̄ p̄ma oīm modulatur h̄ec
enī 7 ſi vltimo adinuēta ſiue excogitata
ideo p̄ſulte oīb⁹ p̄poſita extitit: vt me
ſe chorde q̄ magis ypatis q̄ yppoleiſ
accedeſat inſ q̄ndecim de q̄b⁹ dictū eſt
mediū quēadmodū p ei⁹ nomē impoſ
taſ teneret locū: 7 q̄ p̄m⁹ ab imp̄fecto in
teruallo. i. ſemitonio inſitiū capiebāt. a
p̄fecto deicepſ digni⁹ inciperēt. i. tono
Ipſa enī chorde q̄ eſt. a. quā vetuſtiſſi
mi muſicoz tanq̄ oīm p̄mā in ſummi
tate pollicis decent locarūt. poſteri vō
ob cām. v. libro dicēdā i ſeq̄nti iūctura
poſuere: ſicut etiā noſ oēs in eodē loco
illā intelligim⁹. p̄dicto ſpacio a ſequēti
diſtat. vñd antiq⁹ ordo ita p̄mutat⁹ eſt
vt q̄ p̄ma erat: nūc ſcda exiſtat: 7 ita cō
ſequēter p̄miſ tñ noib⁹ ſemp retentiſ
S3 qm̄ ate illi⁹ adiectionē reliq̄ q̄terne
ſumpte diateſſerō ſonātiā a minimo
incipiēte interuallo perſonabāt ita igiſ
illaſ inſpretādo deſcribam⁹ Scda. igiſ
chorde q̄ eſt. b. a p̄dicto interuallo dia
teſſerō ſonātiā incipiēſ exordiri ſicut
antea p̄ma fuerat: ſic etiā antiquo noie
b v

Liber

ideſt ypate ypatō q̄ſi maior vlt̄ honora-
bilior ſeu p̄ncipalis p̄ncipaliū vocatur.
Tertia. c. q̄ iuxta p̄ncipalē p̄ncipalius
poſita ypyate ypatō d̄r. Quarta v̄o. d
quā nos ad radicē mediū collocam⁹ di-
giti. q̄ ad p̄cedentē indicez p̄pter cām
de ſitu p̄roflābanomenō dictā p̄nūciā
dā illi inſtituerāt a lingendo Lycanos
grece qd̄ teſte boetio libro. j. idē ſignifi-
cat appellata fuit: ⁊ a p̄ma hui⁹ ordinis
ypatō cognōiata. vnde ſatis euidenter
p̄z q̄ olim in dextera: ſicut etiā in q̄buſ
dā antiq̄s libris repertū eſt: oēs chorde
ſcribebāt. Indice enī aliqd̄ demonſtra-
re volentes: eadē precise vt̄mur manu
Quinta aut̄. e. finis iam dicte diateſſe-
ron exiſtēs: aliq̄s eodez modo aduſq̄
octauā distribuē. ypate meſon. i. p̄ma
mediarū appellat̄. Sexta. f. parypate
meſon. i. iuxta p̄mā mediarum poſita.
Septima. g. qm̄ tertia eſt mediarum.
dicī Lycanos meſon. Octaua q̄ eſt. a
vocat̄ meſe. i. media. Ab vtrac̄q̄ enim
extremarū p̄ diapason p̄ſonatiā diſtat.
Nonā aut̄ ob cām dictā duplex eſt l̄ba-
rū aut̄ p̄ma q̄ eſt. b. q̄ etiā p̄ ſemitoniū
q̄q̄ eadē rōne d̄ neceſſitate cromaticū
pariforma. i. p̄iūctim ab octaua proce-
dēs. diateſſerō terit p̄ſonatiā. Tryte ſy-
nemenō. i. tertia p̄iūctarū vocū ab vlti-
ma cōputādo dicta eſt. Decima. c. q̄a
tertia hui⁹ ordinis eſt intēdēdo. L̄yca-
nos ſynemenō: vel q̄ iuxta vltimā p̄iū-
ctarū poſita. Paranete ſynemenō voca-
ta fuit. Undecima. d. finis hui⁹ diateſ-
ſerō exiſtēs nete ſynemenō appellat̄. Bi-
ciſ aut̄ hui⁹modi p̄ſonatiā cōiūctarū
vocū p̄ciſe: ⁊ ſi p̄cedētes hui⁹ p̄ditionis
fuerint p̄ reſpectū ad ſequētes q̄ de per-
ſe absolute ſic incipit. Nonā igit̄ ſcda. b
paraneſe d̄r. i. iuxta mediaz diatonice
collocata qd̄ eſt de p̄ma hui⁹ facultatiſ

p̄ſideratiōe tono ab illa diſtās. q̄ etiā
diateſſerō p̄ſonatiāz per ſemitoniū ali-
arū more inſtituit: ſed non eodē modo
qm̄ minime cū p̄cedēti iāz absolute cō-
tinuat̄. qd̄ tñ reliq̄ faciūt. Decima try-
te diezeumenō. i. tertia diſiūctarū p̄ re-
ſpectū ad p̄iūctas immediate p̄ceden-
tes: ab vltima p̄putādo appellata fuit
ip̄a v̄o ē. e. Undecima. d. paranete dy-
ezeumenō. i. iuxta vltimā diſiūctaz po-
ſita: vel etiā ob cām de q̄ diximus: l̄yca-
nos dyezeumenon vocat̄. Duodecima
e. finis hui⁹ diateſſerō ⁊ p̄ncipiū alteri⁹
atq̄ vltime. nete dyezeumenō. ideſt in-
ferior ſiue vltima diſiūctarū. Tertiade-
cima. f. tryte yperboleō. ideſt tertia ſu-
peracutarum ab vltima dinumerando
Quartadecima. g. paranete yperbole-
on. ideſt iuxta vltimā ſupacutarū poſi-
ta. q̄ etiā l̄ycanos yperboleō d̄r. Quin-
tadecima. a. q̄ finē facit. nete yperboleō
ideſt inferior vel vltima ſupacutarū ſi-
ue excellētū. Acutiores enī ſoni ſeu ſu-
pacuti: teſte albino. excellētes recte no-
minant̄. l̄bij enī p̄pter maximā eoz ce-
leritatē pueniēdi ad auditū. ita illū af-
ficiūt: vt q̄ſi ip̄m corūp̄ere videantur.

De q̄ncq̄ tetrachordis. Ca. XIII

Ex ſuperi⁹ igit̄ deſcriptis chor-
dis. p̄ma qd̄ ē. i. p̄ſlambano-
menos p̄termiſſa quinq̄: vt
oſtēdim⁹ efficiunt̄ tetrachor-
da q̄ p̄ter quartū oīa p̄iūcta eſſe ⁊ a mi-
nimo p̄ſonatiarū elemēto. ideſt mino-
ri ſemitonio incipiētia manifeſtū ē. ab
ea enim chorda in q̄ vnūqd̄q̄ illoz ter-
minat̄: ſequēs in ordine incipit. Quar-
tū v̄o ſeorſuz a tertio atq̄ diſiūctim po-
niſ. Sūt autē hec: vt d̄r a boetio quar-
to muſices l̄hypatō. meſon. ſynemenō
dyezeumenō. hyperboleō. P̄mū igit̄
tetrachordū atq̄ grauiffimū. hypatō

propter cām dictā appellatū est lbui
 aut chorde sunt. ypate ypatō. paripa
 teypatō. lycanos ypatō. ypate meson
 Scdm̄ vō ab eadē chorda incipiens
 pstat ex ypate meson. parypate mesō
 lycanos meson. mese. Post hāc vero
 duo sumunt tetrachorda: vt ostēsum
 est. partim synemenō. i. pūcta. parti
 vō dyzeumenō. i. disūcta. partim in
 q̄ pūcta. qm̄ tertia ⁊ q̄rta chorda te
 trachordi synemenō qd̄ est hoz duo
 rū pūctū. etiam tetrachordo dyzeume
 non qd̄ est alterū. p scda ⁊ tertia deser
 uiunt. parti vō disūcta. qm̄ eoz prin
 cipia: tōni interuallo sepata sunt. Et
 synemenō qd̄ est tertiū in ordine natu
 rali ab ipsa mese incipiēs. habet insu
 per tryte synemenō. paranete syneme
 nō. nete synemenō. Quartum aut ab
 paramese initū faciēs: hz psequēter.
 tryte dyzeumenō. paranete dyzeu
 menō. nete dyzeumenō. Quintus ⁊
 vltimū hz. nete dyzeumenō. tryte yp
 boleō. paranete yperboleō. nete yper
 boleō: vt in subsequenti descriptione.
 Quib⁹ de reb⁹ error quorūdas hui⁹ ar
 tis scriptoz manifest⁹ est: qui cām in
 stitutionis tetrachordi synemenō de
 q̄ dictū est: ignorātes illud in ceteroz
 descriptiōe p̄sulte: sed tamē insipientē
 preterierūt. Et alioz q̄ eadē insipientia
 illō ab neteyperboleō intēdēdo col
 locarūt cū fuerit supercellētū vel sup
 acutarū vltima. q̄a a prima. i. proslā
 banomenō. q̄ntadecima bisdiapason
 equissonātes in qua etiā omnes modi
 cantandi vlt⁹ musici: vt patet q̄rto mu
 sices terminantur. Nullus enim illo
 rū decē ⁊ octo chordas habuit in lon
 gitudine. tetrachordū aut vt sepi⁹ me
 morato libro dicitur: omnes resonat
 diatesseron p̄sonantiam.

Proslambanomenos A.re

Tetrachordum ypaton

ypateypaton	B. mi	NDi
parypateypaton	C. fa. vt	ffa
lycanos ypaton	D. sol. re.	Sol
ypate meson	E. la. mi	La

Tetrachordum meson

ypate meson	E. la. mi	NDi
parypate meson	ff. fa. vt	ffa
lycanos meson	D. sol. re. vt	Sol
Mese	A. la. mi. re	La

Tetrachordum synemenon

Mese	A. la. mi. re	NDi
Tryte synemenon	B. fa	ffa
Paranete synemenō	C. sol. vt	Sol
Nete synemenon	D. la. re	La

Tetrachordum dyzeumenon

Paranese	B. mi	NDi
Tryte dyzeumenon	C. fa. vt	ffa
Paranete dyzeumenō	D. sol. re	Sol
Nete dyzeumenō	E. la. mi	La

Tetrachordum yperboleon

Nete dyzeumenon	E. la. mi	NDi
Tryte yperboleon	ff. fa. vt	ffa
Paranete yperboleō	D. sol. re. vt	Sol
Nete yperboleō	A. la. mi. re	La

Liber tertius

Comētariorū musices de monachordi
institutiōe ⁊ diuisione ac psonatiarū et
earū elemētorū demonstratiōe. Liber
terti⁹ in quo pmo de pportionib⁹ agitur.

De supponendis in musice disciplina
proportionib⁹. Caplm I

Quoniam superi
orib⁹ libris d psonatiarū
et earū elemētorū distri-
butione late dictum est:
nūc autē ⁊ si pithagori-
ca sentētia q fuerit pmarū illarū causa
manifestū fuerit in hui⁹ tertij descripti-
one. qm de reliq⁹ nullū vbu⁹ fecit q sit
etiā oim ratio: ⁊ qlis examinādi mod⁹
edisserēdū est. Idq⁹ meli⁹ fiet: si prius
de pportionib⁹ qntū expediens existat
dixerim⁹. Qm enī dicendorū causa in
qdam numeroz pportiōe p̄sistit. Pro-
portiōes vō huiusmodi a mathemati-
ca demonstratiōe sumūt originem. De
mōstratiōes qdē ab grauis ⁊ acuti so-
ni dimēsiōe. Dimēsiōes quoq⁹ ab ipsa
natura q teste aristotele i paruoꝝ natu-
raliū libro de mūdo: nihil frustra facit.
Natura enī fert vt qnto neru⁹ aut chor-
da maior fuerit: tāto sicut p̄dixim⁹ gra-
uiorē: quāto vō minor tāto acutiorē
reddat sonū. Qd duob⁹ modis euenire
cōprobat. Aut enī ex vni⁹ chorde ad ali-
am: aut ex cuiuslibet ad ei⁹ qsdā partes
de qb⁹ dicem⁹ cōparatiōe: sub cui⁹ exem-
plo demonstrare intēdim⁹. Verū enim
qm grauis son⁹ plurib⁹ passib⁹ q acut⁹:
tanq⁹ a maiori lōgitudine illi⁹ initiū ca-
piēs meti⁹ chordā. acut⁹ vō ecōtra. gra-
uitatis igi⁹ ⁊ acuminis termini inequa-
les ⁊ inde eoz pportiōes necessario in-
eqlitatis erūt. Quot enī passib⁹ vterq⁹
sonoz meti⁹ chordā: tot vnitatib⁹ q p-

portionū eoz termini sunt designātur.
In qb⁹ ⁊ si minores termini natura p-
cedāt: maiores tñ pri⁹ p̄siderant⁹: q eas
obzē. j. Arithmetice. duces: illi vō co-
mites appellant⁹. Si enī grauis son⁹ na-
tura prius est q acut⁹ Ille aut plurib⁹
passib⁹ iste vō pauciorib⁹: vt dictū ē cō-
stituit. maior igi⁹ numeri multitudo i
oib⁹ huiusmodi pportiōib⁹ fm hāc
p̄siderationē p̄cedet: minor vō subseq⁹
vnde Boeti⁹ libro. iij. siue in mensura
nerui: siue in numeris statuat⁹ describē-
da diuisio. mai⁹ spaciū chorde ⁊ maior
numeri multitudo sonos grauiorē ef-
ficiet. At vō si fuerit nerui lōgitudine cō-
tractior: ⁊ in numeris nō multa plura-
litas: acutiores voces edi necesse ē. At-
q⁹ ex hac cōparatiōe quāto vna queq⁹
fuerit vel lōgior vel pluriū numeroꝝ
alia vō p̄tractior v⁹ pauciorib⁹ signata
numeris tñ: v⁹ grauior vel acutior iue-
ni⁹. S⁹ qm hec oīa qntitatē sibi p̄po-
nūt. ab illa igi⁹ nostrū thēma sumatur

De quātitate ⁊ ei⁹ diuisiōe atq⁹ ma-
thematicarū sciētiarū numero. Ca. II

Quoniam quātitas vel p̄tinua
vel discreta siue diuisa est.
Cōtinua autē magnitudo
appellat⁹. Discreta vō multi-
tudo. Ihec aut a finita ⁊ minima incho-
ans quātitate: crescēdi nō recipit fines
Eiusq⁹ p̄ncipiū vnitas. q teste Boetio
libro. ij. est q min⁹ nihil est. Magnitu-
do vō a finita etiā: verū a maxima inci-
piēs quātitate. decrescēdi tñ fm partes
eiusdē pportiōis nō h⁹ terminū. vnde
si fuerit linea cuiuscūq⁹ definite mensu-
re poterit in duo equa diuidi eiusq⁹ me-
dietas: in aliā atq⁹ aliā medietates. ita
vt null⁹ vnq⁹ secādi termin⁹ fiat. Qda
gnitudinis aut aliā imobilis. alia mo-
bilis Imobilis vō geometria. Qd

bilis autem: astronomia cōsiderat **S**i
crete autem quātītatis alia sunt per se
vt duo. tria. quattuor. 7 ceteri numeri:
qui vt sint nullo alio indigere compro-
bātur. Alia vō ad aliud siue ad aliquid
referri vidētur. vt duplum. triplū. qua-
druplum. sesquialterum. sesquitercium
7 quicquid tale: qđ nisi relatiū fuerit ad
aliud: ipsum esse nō possit. Per se qđez
discrete quātītatis Arithmetica auctor
est. ad aliquid vō relate: musica proba-
tur obtinere peritiā. Quāobzē musica:
multitudinis relate sciētia dicitur. Relate
inq̃ ad sonū. At vō superi⁹ dicte facul-
tates q̃ttuor. idest Arithmetica. Geo-
metria. Armonia. 7 Astronomia. ma-
thematice sciētie quēadmodū libro. j.
recēsumus ob cām in primo dicēdam
appellātur. De mathematicarū sciē-
tiarum ordine.

Capitulum III

Uanq̃ aut ex diuisione cōti-
nui: vel ex pluriū natura p se
existētius collectiōe discretū
efficiatur 7 id qđ ab alio vi-
det̃ pcedere posteri⁹ illo fm hāc ratio-
nem extat. vnde Geometriā Arithme-
ticā pcedere psequēs effz. vez enī qm̃
illoz qđlibet: vnū ē necessario. vnū au-
tem pluralitatis aut multitudinis que
natura illō seq̃tur p̃cipiū est. discreta
igitur quātitas cōtinuā: siue arithmeti-
ca geometriā merito pcedit. Nihil enī
est qđ ab vnitate seiunctū sit 7 absq̃ il-
la subsistere valeat. Quicqđ enī est ido-
est. qz vnū numero est. Qua de re: et si
vnitas hoc modo p̃siderata. i. put con-
uertit̃ cū ente: sit qua vnaqueq̃ res est
vna: quēadmodū a boetio libro de vni-
tate 7 vno dicit̃. fm aut hāc nram p̃tēpla-
tionē est: que sepi⁹ assumpta numerum
p̃stituit. Dia enī de q̃b⁹ in geometria
p̃siderat̃: vel vnitatis vel multitudinis

cām habere vidētur 7 inde posteriorem
et scđam ab arithmetica illam existere
oportet. Qđ etiā ex figurarū ill⁹ deno-
minatiōe apte colligit̃. Triangulus enī
q̃drangul⁹. pētagon⁹. 7 cōplures alie fi-
gure absq̃ atecedētis numeri noib⁹ nū-
cupari minime valēt. Armonia vō ter-
cium in ordine obtinere locū p̃clarū est
Tolle enim duplā p̃portionē. sesquialte-
ram. sesq̃tertiā. de q̃b⁹ arithmetica pri-
mo p̃sideratur. 7 diapason. diapēte. ac-
diatesserō p̃sonātie nunq̃ erūt Sūt enī
effect⁹ sup̃dictarū p̃portionū quemad-
modū pithagorica demōstratiōe pba-
tū est. qz si numerū simplicē subtuleris.
etiā vt in plurib⁹ earū noia peribūt. Si
atesserō enim de q̃ttuor. diapēte vō de
q̃ncq̃ nomen accepit. Que cum ita sint
Astronomia igit̃ quartū 7 vltimū inter
mathematicas obtinet locū.

De mathematica scia qđ sit. Ca. III

Mathematica a matho grece
qđ est disco vel doceo latine.
ita dicta est. Qđ si ad oēm
sciētia p̃tinere videat̃. p̃prius
tñ ad hāc de qua nunc agim⁹. Ceteris
enī fmone tñ. ista vō etiaz figuris et
demōstratiōib⁹ oculis subiectis qđ est
potissimū edocemur. Inde enī antho-
nomalice. i. p̃pter huiusmodi excellen-
tiā sola in primo gradu certitudinis ex-
istens doctrinalis: 7 a maiortate quā-
tū ad hoc attinet: iteruz mathematica
appellat̃. Est autē mathematica q̃ ab-
stractā a materia p̃siderat quātitatem
Abstractā inq̃ per intellectus dūtarat:
vel speculationē. Et abstrahētius teste
aristotele. ij. phisicorū. nō est mēdacius
Nō enim eam obzē p̃ter materiā existe-
re cum fuerit natura impossibile 7 inde
falsum pcedere illā existimam⁹. Affir-
mare enī quātitatem sine materia senli

Ziber

bili que inter reliqua accidētia pri^o isti natura aduenit: nequaquā valem⁹. Ihec autē vt postēsus est in quattuor partes. scilicet arithmetica. geometria. armoniam. et astronomia. sine quibus teste boetio primo arithmetice nemo ad recte philosophandū puenire potest: manifeste diuidit. vnde et quadriuales appellate sunt. Harū autē quāda sunt pure mathematice: vt arithmetica et geometria. quāda vero parti mathematica: partique physice: vt armonia: et astronomia quae eas obzē medie appellat. Ihec autē ex earū et suarū parti diffinitionib⁹: vt in pluribus illarū manifesta sunt. In arithmetica enī si quid ipsa fuerit. quid numerus: quid par vel impar: aut ex his cōmixtū vel cōpositū. quid perfectū: superflū aut diminutū. id nulla materie habita mētionē faciem⁹. Pari autē ratione i geometria agim⁹: Necque enī in ipsi⁹ diffinitione: puncti aut linee superficie corporis vel cuiuscūque illi⁹ figure materiā vnde inponim⁹. Simili autē modo est in astronomia: vt si quid sphaera fuerit quid cētū spere: et aliorū axis illi⁹: quidque duo puncta axem terminātia et cetera quae illi⁹ sunt quiescim⁹. Quare et si de motu orbū et planetarū scrutari inueniat quod ad naturale pmo oīm ptnet cōsiderare: quēadmodum aristoteles libro nupzime memorato ex cōsuetudine pbat antiquorū philosophorū: quod de his latius ptractarūt vnde physica appellari potuissz. potius tñ snia oīm ad numerū et nomē mathematicarū rōne dicta ptransit. Sed in armonia vel armonica facultate ptranso examinādi modo. Primo enī physicam amplectit. scōdo autē i mathematica cōsumit. Si enī quid ipsa disciplina fuerit: quid ton⁹ aut semitonū: quid cōsonātia et reliq⁹ oīa de quibus in pcedētib⁹ scrutati sum⁹: iterū tētare voluerim⁹ id preter

sonorū admissiōē: qui manifeste materia rei diffinite existunt: nequaquā possumus. vnde physica hac rōne appellat. Sonorū enī rōnez ad naturale pma ptemplatiōe ptnere: vt ps. ij. d. anima haud dubiū est. Sz qm sonorū muscorū cōiunctiones pter quādas pportiones sicut ostēsum est: et psequēter enucleatus manifestus faciem⁹: neque fieri: neque subistere posse pclarū est. pportiones autē huiusmodi numerorū sunt: de quibus primo et pncipalit in arithmetica ptractat. numeri autē ab omni materia nudi in ipsa disciplina de necessitate cōsiderant. Armonia igit mathematica efficitur: et ita iure appellat. Sz nūc ad ipsas pportiones quae de necessitate inēqlitatis esse ostēdim⁹ ante oīa de quibus dictum sum⁹ describendas transeamus.

De generib⁹ pportionū i gñali. Ca. V

Que autē inēqlia sunt: quinq⁹ int se modis differre natura vident⁹: aut enī alterū ab altero: multiplicitate trāscendit: aut parte vna: aut partib⁹: aut multiplicitate et parte: aut multiplicitate et partib⁹. Que cuz ita sint: quinq⁹ igit dūtaxat sunt genera pportionū: tria simplicia: et duo cōposita. Simplicia sunt multiplex: supparticulare: supparties: cōposita vero. multiplexsupparticulare multiplexsupparties. In quibus maior semp numerū pcedit: minor vero seq⁹. vnde maioris inēqlitatis appellat. Si autem pria dispositiōe sibiipsis opponat: tunc submultiplex: subsupparticulare: subsuperparties: submultiplex: subsupparticulare. submultiplex subsupparties atq⁹ p pueriōē terminorū: minoris inēqlitatis dicent⁹. Sola enī hac ppositiōe sub. et eius effectū a pcedētib⁹ distinguunt. Eadē enī ratiōe qua

maior numerus pertinet minores: eadez de necessitate: et minor pertinet a maiori sed de his que minoris sunt inequalitatis: musica ut ostensum est et in sequentibus perclarum erit: nullatenus considerat. Est autem proportio ut dicitur a boetio libro secundo. duorum terminorum ad se invicem quedam comparatio. Termini autem sunt: ut inquit numerorum summe. De genere multiplici proportionum et eius speciebus. Capitulum VI

Primum igitur inequalitatis genus: siue proportionum multiplex appellatur. Primum dicitur: quoniam ab unitate que numeri principium est: incipit: et omnes eius species ad illam comparare inuenitur: unde ceteris antiquior. Est autem multiplex genus secundum quod per eius nomen importatur: quando maior numerus minorem plusquam semel: parte nulla erupente in se continet. Huius autem species sunt Dupla: ut duo ad unum. Tripla ut tria ad unum. Quadrupla: ut quattuor ad unum. Quintupla: ut quinque ad unum. Sextupla: ut sex ad unum. Septupla: ut septem ad unum. Octupla: ut octo ad unum. Et ita in amplius et in earum compositis. At vero genus hoc multiplex. discrete quantitatis servat naturam: quemadmodum enim illa ab unitate incipiens: in maiores semper numerorum species crescendi non recipit finem: sic etiam neque huiusmodi genus in suas species. Tripla enim maior est quam dupla: et quadrupla quam tripla. et in ceteris

De genere superparticulari et eius speciebus. Capitulum VII

Superparticulare autem genus ab unitate multiplicis descendens: a dualitate exordium sumpsit. unde merito secundum ordinem dicitur. Hoc autem genus longe alium modum quam multiplex servat. In illo enim omnes species ad unitatem referuntur. In

hoc autem pretermissa unitate: singulis precedentium numerorum speciebus: singule in ordine naturali sequentes: ut tria ad duo quattuor ad tria: et ita in amplius comparantur. Est igitur superparticulare genus proportionum. secundum quod per nomen importatur quando maior numerus minorem semel pertinet: et unam insuper eius partem. eamque vel dimidiam vel tertiam vel quartam: ac deinceps. Que si dimidia fuerit: ut tria ad duo a seique grece quod est totum latine et altera parte abiecta. J. littera que inter duas vocales posita hiatus facit: sesquialtera nuncupatur. Alii enim de pluribus: alter vero de duobus tantum dicitur: et eorum dimidium est. Itaque sesquialtera proportio est: quotienscumque maior numerus minorem semel pertinet et eius medietatem: ut in superdictis terminis et eorum compositis. Que etiam ab hemi grece: quod est dimidium latine: et olon quod est totum. hemiolia appellatur. Si autem maior numerus minorem semel pertinet et eius tertiam partem: ut quattuor ad tria: et in eorum compositis: sesquitercia dicitur. Et iterum ab epy quod est supra: et tri cen quod est tertium: eo quod maior numerus tertiam habeat partem super minorem. Epitrica vocatur. si vero maior item numerus minorem semel pertinet et eius quartam partem: ut quinque ad quattuor: et in eorum compositis. sesqui quarta nuncupatur. sex ad quinque sesqui quinta. septem ad sex: sesqui sexta. octo ad septem: sesqui septima. si vero maior numerus: minorem semel pertinet et eius octavam partem: ut novem ad octo. vulgo sesqui octava. et rursus ab epy quod est supra: et ogdo etiam grece: quod latine octo dicitur. epogdoy nominatur. Et ita in amplius. Hoc autem genus pertinet quantitatis suam naturam. quemadmodum enim illa a maximo incipiens: in infinitum minui potest. ita et huiusmodi genus: a maiori sui ipsius inchoas

Liber

proportione decreſcēdi nō habet fines. Sefqualtera enim proportio que illius prima eſt: quoniā maiore numero minorē dimidio ſuperat: maior eſt q̄ ſequitertia: 7 hec maior q̄ ſequiquarta: 7 ita relique reliquis. Omnium enī partium maior eſt dimidia. 7 inde tertia: maior q̄ fuerit quarta 7 pari forma cōſequenter. Maioritas enim 7 minoritas ſuperparticularium proportionis nō in multitudine aut paucitate numeri terminorum illarum: ſed in eorū tantum differentia cōſiſtit. Semper enim in hoc genere: vt dicī ſecundo muſices maioribus terminis: minores inueniuntur pportiones minorib⁹ vō maiores.

De genere ſuperpartienti 7 eius ſpeciebus.

Caplū VII

Superpartiens vō genus iure: tertium eſt in ordine. Si miſſa enim multiplicis unitate: 7 ſuperparticularis dualitate. a ternario nō modo incipit. verum etiam illorum procedendi ordinē relinquit. Neq̄ enim omnes eius ſpecies ad primum terminus quemadmodum i multiplici ad unitatem: neq̄ ad ſeinnicem naturali ordine diſtribute vt in ſuperparticulari referunt. Sed nunc vno intermiſſo termino: nunc duobus nūc vō tribus. ſeiunctim ac nimum diuiſim progreditur. Eſt igitur ſuperpartiens genus. quādo maior numer⁹ minorē ſemel cōtinet: 7 quaſdā iſup eius partes. Que ſi bine fuerint: vt quinq̄ ad tria dicī ſuperbipartiens. Et quoniam maior numer⁹ duas minoris numeri tertias habet partes. dicī etiam a Boetio primo arithmetice. ſuperbipartiens tertias ſi terne: vt ſeptem ad quattuor. ſupertripartiens quartas. ſi autem quaterne: vt nouem ad quinq̄.

ſupquadripartiens quintas. 7 ita per hūc modum in infinitum.

De genere multiplici ſuperparticulari 7 eius ſpecieb⁹.

Caplū IX

Multiplex ſuperparticulare genus ex vtroq̄ primorū ſimplicium compositum: quartum in ordine bene dicitur.

Eſt autem cum maior numerus minorem pluſq̄ ſemel continet numerum: 7 vnam inſuper illius partes. Eamq̄ vltimā dimidiam vel tertiam aut quartam et in amplius. Unde ſi dimidia fuerit: vt quinq̄ ad duo: vocabit⁹ dupla ſefqualtera. Si vō tertia: vt decem ad tria: tripla ſefquitertia. Si autē quarta vt decem 7 ſeptem ad quattuor. quadrupla ſefquiquarta: 7 ita in infinitum.

De genere multiplici ſuperpartienti 7 eius ſpeciebus.

Caplū X

Multiplex ſuperpartiens genus: ex primo 7 tertio conſectum quātum 7 vltimus dicī. Et eſt vbi maior numerus minorē pluſq̄ ſemel 7 quaſdā ei⁹ inſuper partes cōtinet. Quamobrem ſi bis: 7 eius binas partes: vt octo ad tria. dupla ſuperbipartiens vocat⁹. Si vō ter: 7 tres inſuper ei⁹ partes: vt quindecim ad quattuor: erit tripla ſupertripartiens. Sed de hiis: et ſi princeps noſter Boetius multa in muſicis pluraq̄ in arithmeticiſ libris ſcripſerit: nobis tamē ita breuiter ac ſummatim dixiſſe ſufficiat. Non enim omnia hec proportionum genera: huic facultati quemadmodū paulo poſt conſpicuum erit assignari poſſunt: ſ; neq̄ eorum que natura illi deputantur omnes ſpecies deſeruire.

De proportionalitatibus ſiue medi etatibus.

Caplū XI

Quemadmodū pportio duorum terminorū est ad seinuicem vt ostēdimus quedā cōparatio: ita pportionalitas dum tamē minima fuerit duarum pportionum collectio. Due autem pportiones tribus terminis pstant Triū terminorum vō duo sunt extremi 7 vnū medius vel medietas siue medium Extremorū autē huiusmodi. alter maior extremitas. alī vō minor dicit. Medium autē triplex ē. s. arithmetici. geometrici. 7 Armonicum. Medium igitur arithmeticum est quod ab vtroque extremorum eadem quantitate: vt hic. vnum. duo. tria. differt. In his enim medium. idest duo. alterum extremorum vnitatem superat. 7 eadem ab altero superatur. Dicitur autem Arithmeticum: quoniam neglecta terminorum pportione vel habitudine differentiam tantum illorum per equalitatem ptemplamur. Medium autē geometricum est. qd eadem qualitate: nō autem quantitate cū extremis vt ī sequētib⁹ numeris. vñ. duo. quattuor cōuenit In his enim. 7 si discōueniētia sit quantitatē. qm mediū. idest duo. vnitatem vnus superat. quattuor autē binario illū supuadūt. est tñ in illis pueniētia qualitatē. Qualis est enī pportio medij. idest duorum ad vñū talis est qttuor ad ipsum mediū. Utrobicq; enim dupla pportio inuenit. Dicit autem medium hoc geometricus. qm p oppositū arithmetici neglecta terminorū quantitate: sola pportionis equalitas querit. Inde enim huiusmodi medietas: vt Boetio libro secundo optime placet. vocatur pportionalitas proprie dicta. Ita q; pportionalitas: hac ratione est equalium pportionum collectio.

Medium vero Armonicum est quod neque eadem quantitate: neque eadem qualitate. Ut in his numeris. tria. quattuor. sex. ab extremis distat. Illi enim ī primis nullatenus in quātū pueniūt. Quattuor enī medius illorū existentes. ternarium numerus vnitatem supergradiuntur. 7 a senario dualitate superantur. Neq; etia; in quale. quattuor enim ad tria: sesquiterciam pportionem. sex vō ad quattuor: sesquialteram efficiunt. Verū enimvero 7 si pdicti termini eo modo sumpti tertiam a superioribus teneant discretionem. est tamē in illis: vt Boetio eodez ī libro p pulcre videt: differentie extremorū ad inuicem 7 medij ad illorum differentia consideratio. per quam etiam in quale conueniunt. Duplam enim pportionem bis: licet diuisim sumptam inueniunt custodire. Quemadmodū enī se habet maximus supradictorum terminorum ad minimum. idest. sex. ad tria. ita eorum differentie per respectū ad medium sumpte quod est. quattuor idest duo. 7 vnum. Utrobicq; enim est pportio dupla. Hunc autem quoniam sesquitercia: alia supradictarum pportionum: diatesseron consonantie: sesquialtera autem: diapente: dupla vero: causa est diapason. Recte igitur medium hoc Armonicum appellatur. Est enim primarum consonantiarum naturali ordine descriptarum: in quibus simpliciter omnis consistit musica: medium 7 causa. Possunt autem alia terminorū dispositione: eadē tñ cōditione. i. neq; isdem dñis neq; isdē pportionibus relique consonantie tanq; Armonico medio institute: vt in consequentibus numeris. duo. tria. sex. ostendi. In his enim. et si mediū

Ziber

ad minorem extremitatem sesquialteras te-
neat proportionem atque diapete consonantiam
ad maiores vero: posteriori tamen ordine:
dupla atque diapason: ipse tamen extre-
mitates. scilicet duo. sex. triplum ac diapa-
son diapete. Rursus differentie extre-
mitatus. idest quattuor. et medij ad mino-
rem extremitatem. idest unum quadrupla
atque bisdiapason consonantiam. sunt autem
et alie proportionales que maiores di-
cuntur: quando inter extrema duo aut plu-
ra media describuntur: quas consilte silen-
tio pretere volumus: sicut enim non omnes
proportionales: ut paulo superius meminimus
presequentibus manifestum erit. ad hanc at-
tinent facultatem. sic neque omnes propor-
tionalitates: sed eas tantum quas predicimus
ad musicum scire pertinet. sufficit enim illi:
ut per eas que sit harmonica cognoscat.
De proportionibus musice facultati de-
servientibus.

Capitulum XII

Prædictorum autem generum in
equalitatis duo tantum prio-
ra. scilicet multiplex. et superparti-
culare ad consonantias et earum
elementa habere potestatem. et si phylo-
lomeo alia mens fuerit. primo musices di-
citur. Huius autem: si eorum simplicem
positionem quemadmodum antiqui diffini-
erunt: cum processerimus esse: quoniam multiplex
maiore numero: minorem nulla parte ex-
uperare: plerumque comprehendens totum in in-
tegritate se continet. et superparticulare una
tantum parte maiore minorem transcendit. quod
de superpartiete prececi non potest. unde ab ar-
monie essentia illud separari dixerunt ad
huc quare una et eadem cuiuscunque superdi-
ctorum generum simplicitas in quibusdam eorum
speciebus musice operetur vel agat. in cete-
ris vero minime cum assignanda erat: quod tamen
non potuerunt. Quare si nos naturam sim-
pliciter acceptam: cum esse dixerimus: neque

quod errasse videbimur. Natura enim fert:
ut si vox voce duplo sit acuta aut gravis.
diapason consonantia fit. si triplo. dyapa-
son diapete. si quadruplo. bisdiapason
ultra quam modus consonantiarum quemad-
modum Boetio libro secundo placet: extendi
non potest. Extendi inquam ut in pluribus hu-
manis vocibus. Hinc enim antiqui: ut
sepe meminimus omnes modos cantandi
ad hunc numerum vocum duntaxat in ma-
iori elevatione pervenire statuerunt. Si au-
tem simpliciter: tunc ex sextupla propor-
tione ea que ex diapason diapete compo-
sita est: efficitur consonantia Et ex octupla
ea que ex bisdiapason duplicata nascitur
et in ceteris ab his compositis: ut in in-
strumentali aperte videtur quodque usque mo-
do nominibus propriis caruerint. de quibus
nunc minime intendimus. At in reliquis
multiplicis generis speciebus nihil Si
autem sesquialtero intervallo. diapete
redditis. si sesquitercio. diatesseron. si vero
sesquioctavo. tonus: sed in reliquis superpar-
ticularis generis speciebus finem meram demon-
strationem nihil. Semitonium enim sicut in
primo facile erit videre: nequaquam de se
dari possunt. Unde enim minus semitonium: per
ut mathematicè demonstrabimus sub ra-
tione diatesseron consonantie: siue diatoni-
nicum siue chromaticum fuerit manifeste ca-
dit Quasi vero semitonium sub ratione diapete
re cuius gratia quoniam eadem consonantia per omnia dia-
tonice haberi non potest: necessario eo mo-
do quo paulo post docebimus inquiratur
Tunc enim et si de se ad nihil aptus fue-
rit tanquam dissonantiam faciens: iunctum duo-
bus tonis et totidem minoribus semitoniis
in consonantiam vertitur. et inde hoc modo pri-
mum illo utimur. Hinc igitur semitonio-
rum proportionales et cause secundum hanc considerationem
vel ad sesquialteram vel sesquiterciam re-
ducuntur. Que cum ita fuerint inde pre-

termiſſis ſemitonijs. p̄mo muſices ite-
rū a boetio dicif. diapafon in ſonis du-
pla eſt in numeris. diapafon diapēte tri-
pla biſdiapafon. q̄drupla diapēte. ſeſ-
qualfa. diateſſerō. ſeſq̄tertia. ton⁹ vero
in quo finem facit ſeſq̄octaua. Quam-
obrem ſi predictis p̄portionib⁹ iam pre-
fare p̄ſonātie: de nō eſſe ad eſſe pueniūt
⁊ ſi illis ſublatis: iſte: vt dicif. j. Arith-
metices omnino pereūt. manifeſtū eſt
illas cauſam formale haruz neceſſario
exiſtere. q̄q̄ nullū ab ijs q̄ nos preceſſe-
rūt muſicis verbū de hac re vnq̄ factuz
extiterit. quito enī metaphiſices caplo
ſcōdo ad ipm p̄ cōparationē duple pro-
portiōis ad diapafon cōſonantiā p̄ q̄s
ceteras oportet intelligere ab ariſtote-
le diffinitur. Si igitur muſica: partim
phīſica: partim vō mathematica eſt vt
ſuperius oſtendimus: ipſa ergo de ne-
ceſſitate vtroq̄ modo deſcribēda eſt.

De monachordi inſtitutione ⁊ ma-
thematica inſualloz demōſtratione.

 Quomodo autē **Ca. XIII**
q̄ de ſup̄dictoz inſualloz p̄-
portionib⁹ ſummatim dicta
ſunt: ita ſe habeāt: nunc late
edocendū videf. Erit enīz haud dubiū
opere p̄ciū. Hoc enim cognito oīa que
ad huius diſcipline finē attinēt fiūt no-
bis ita manifeſta: vt deinceps nihil q̄n-
tum ad hoc ſupereſſe videat. Sicut enī
in viſu eruditis viris nō ſufficit colores
formasq̄ cōſpicere: niſi etiam q̄ fuerit
vniuſcuiuſq̄ p̄prietas inueſtigauerint
ſic vt d̄z. j. muſices nō ſufficit cātilenis
muſicis delectari: niſi etiā q̄li int̄ ſe con-
iuncte ſint vocum p̄portionē diſcaf.
Sed hoc quidem modo. Bata enīz li-
nea ſonabili. ſi nouem equis paſſib⁹ illā
circino in manu deducto diuidamus ⁊
vbi primus paſſus inceperit primaz vo-

cem. ſ. proſlābanomenō. ideſt. a. i qua
antiqui fecere p̄ncipiū. inſtituam⁹ tunc
in fine eiſdem paſſus ſcōdam vocem. ſ.
ypateypaton. ideſt. b. tono a prima dī-
ſtantes. ⁊ octo eq̄s paſſibus ipſaz chor-
dam neceſſario partientem inueniem⁹
Et quoniā nouē ad octo in p̄portionē
ſeſquioctaua ſe habere oſtedim⁹. ton⁹
igitur in hac p̄portionē ſicut effectus
in ſua cauſa formali erit. Grauis enim
eiſ vox nouem equis paſſibus metif
chordam. acuta autem octo. Nunc vō
quoniam iam dictam ypateypatō a ſe-
quenti voce. ideſt. parypate ypatō que
eſt. c. ſemitonio minori diſtare. ſcōdo
libro patefecimus. ſemitoniū vō eo q̄a
imperfectum habet interuallum: nulla
certa diſenſione metif chordaz. vnde
nullaten⁹ de per ſe formari poteſt. hinc
ad illud inueniendum primam iterum
vocem repetere: primāq̄ p̄ſonantiā poſt
primi toni diſenſionem in primis inq̄-
rere neceſſario oportet. Ab hac igit̄ pri-
ma voce que proſlābanomenos dicta ē
ſi totam lineam aut chordā q̄ttuor eq̄s
paſſibus diſmetiamur: tunc in fine pri-
mi paſſus quartam vocem. ſ. lycanos
ypaton. que eſt. d. diateſſeron p̄ſonan-
tia in ſeſquitertia p̄portionē ad prece-
dentem primā vocem reſonātem audie-
mus. Grauior enim eiſ vox. quattu-
or equis paſſibus metitur chordā. acu-
tior vō tribus. Quattuor autē ad tria
predictā efficiunt p̄portionē. His autē
ita diſpoſitis ſi ab ipſa quarta voce to-
tam etiam lineam octo equis paſſibus
intendēdo. ⁊ vno eiſdē mēſure remit-
tendo diuidam⁹ ibi tertiam vocē que ē
parypate ypaton. ideſt. c. quā ob cau-
ſam dictā cōſulte pretermiſim⁹ aliū to-
nū remiſſum quidem ab ipā quarta vo-
ce in ſeſquioctaua etiam p̄portionē:

Liber

ratione de primo tono assignata subaudiemus. sed nunc quoniam inuallus inter b. c. relictum minus esse dimidio tono eodem circino comprobatur. Unde musici idem spacium semitonium minus a seminu quod est imperfectum. et tono. ita ut imperfectum tonus existat: recte nostrarunt. Et quoniam hoc modo nulla certa dimensione inuentum siue productum: sed esse spacium natura relictum in chorda: ut prediximus aperte videtur. Hinc idem semitonium naturale: et quemcumque melum illo utentes nature iure appellant. quod etiam nullum determinate proportionis effectus. hinc hanc considerationem esse voluit. Nulla enim chorda de partitione: nulloque scrutinio proprio queritur: sed tantum mediante toni inquisitione: ut ostensum est inuenitur. Et quia huiusmodi via quanta fuerit insuper diatesseron consonantia a qua cetera omnes per compositionem progrediuntur vere comperimus. inde tonus ipse omnium musicorum sonorum communis mensura. secundo arithmetice capitulo ultimo dicitur. Hinc enim antiqui quid de monachordi diuisione docte scripserunt: primus passus incipit in. a. tertius in c. secundus vacat. et ita in similibus optime dixerunt. Nunquam enim semitonium ratione dicta metimur. Hinc autem ita dispositis: si a secunda voce. id est. b. quatuor etiam equis passibus metiamur chordam in fine primi passus quintam vocem. scilicet ypatemeson que est. e. p diatesseron consonantiam sibi ipsis in proportionem etiam sesquitercia causa de prima voce ad quartam dicta correspondentes pendimus. Ipsas vero quantam diapente consonantiam ad primam in sesquialtera proportionem. Grauior enim eius vox tribus equis passibus metitur chordam. acutior vero duobus quod in eadem se habet. proportionem. Itaque eadem quanta ad

immediate precedentem tonum in sesquioctaua uapportione causa iam assignata dabitur. Pari forma cum tertia quaternis etiam passibus dimetiendo chordam. sextam vocem. scilicet parypateson. id est. f. eadem sesquitercia proportionem: diatesseron consonantiam psonantem audiemus. Ipsas vero sextam ad proximiorum precedentem: semitonium minus atque naturale ex eiusdem psonantie dimensione proueniens: unde nulli proportioni assignatur. Item cum quarta septima. scilicet lycanos meson. id est. g. diatesseron in sesquitercia proportionem atque diapente in sesquialtera ad tertiam a prima ad proximiorum vo precedentem tonum in sesquioctaua. et cum quinta octaua. scilicet mese. q est. a. in qua hinc hunc modum perhibendum facimus. Ad hanc autem cum puenimus et si predictum modum demonstrandi ad omnes chordas vniuersalis existat: tunc iterum a prima voce incipientes totam chordam in duas equas partes diuidimus et in fine primi passus predictam vocem mese. id est. in dimidio ipsius chordae quod ideo ita dicta est: diapason psonantiam cum illa in dupla proportionem efficientem inuenimus. Grauior enim illarum duobus equis passibus metitur chordam. acutior autem unico tantum. simili autem modo cum secunda voce secundam nonam. id est paramese que est. b. quam quadratam vocant. diapason psonantes subaudimus. tono ab mese distantem. Sed nunc quoniam ad quartam precedentem que est. f. ipsa paramese tritoni dissonantiam diatesseron psonantie compositam. ppulsat. hinc ab eadem. f. quatinus iterum atque necessario eorum passibus metimur chordam et eandem dissonantiam euitates in fine primi passus predictam psonantiam reperimus: que per diuisionem toni. mese ac paramese citra dimidium vno comate d quo in precedentibus meminimus in

duo semitonia. min⁹. f. atq; mai⁹: 7 mi-
noris assumptionem efficiē. 7 tryte sy-
nemenō que est prima. b. nona. quam
ideo mollem vocant perficitur ac clau-
dit. Unde enim tertio musices a Boe-
tio dicit. Si a tribus tonis diatesseron
auferat relinquit apothome. Deinde
autem per duplum quidem dimetien-
tes: cum tertia decimam inuenim⁹. id-
est tryte dyzeuimenon. vel paranete sy-
nemenō que est. c. Et cum quarta vnde-
cimam. scilz paranete dyzeuimenō. vel
nete synemenō. que est. d. Et cum qui-
ta duodecimaz. scilz nete dyzeuimenō
id est. e. que etiam diapason diapēte cō-
sonātiā compositā in tripla pporti-
one ad primam reddit. Grauior enim
eius vox tribus equis passibus metitur
chordam. acutior vero vnico tantum.

Et cum sexta tertiamdecimam que est
tryte yperboleon. id est. f. diapason per-
sonantes. Et cum septima quartam-
decimam. scilz paranete yperboleō que
est. g. per duplum diapason reddentes
cuius acutior vox ad tertiam: a prima
etiam diapason diapēte efficit in tripla
proportionē. Ultimo autem cum octa-
ua quādamdecimam. scilz nete yperbo-
leon. id est. a. in qua cum Boetio nro fi-
nem facim⁹: diapason ad illā ad quar-
tam autem diapason diapēte in suis p-
portionibus de quibus dictum est. ad
primam vō bis diapason in quadrupla
proportionē inuenimus. Grauior enī
eius vox: quattuor equis passibus me-
titur chordam. acutior autem vnico tā-
tum: vt in subiecta figura.

Dis dia p a l o n

a p a l o n . d i a p

p a s o n

p e n t e

e z o n

o n t o n a n c i a

n t e

t o n g t o n g t o n g t o n g

C D E F A B C D E F G A

Liber

De facilitate dimetiendi tonū. Caplin

Tvo qm̄ inter sup̄. **XIII**
Adictas intualloz dimēsiōes
 ea que toni ac nouez eq̄lium
 passuum est oīm laboriosior
 existit. 7 circino expedite 7 quātum ad
 hoc necesse est vti: non oibus datus est
 hinc igit ipsi toni studiosi inq̄sitor ad
 illū facillime inueniēdū ita pcedat. Si
 uidat enim pmo chordā i tres equales
 partes. Beinde quā illaz voluerit: etiā
 in tres. Nūc autē si quācunqz tertiā vl-
 time diuisiōis partē Circino assumpse-
 rit. eāqz p totā chordā deduxerit. nonā
 illū esse: tonūqz efficientē manifeste in-
 ueniet. Rursusqz ab acutiori illū voce
 p secūdi toni inuētiōe: si duos p̄tinuos
 querat. 7 ita in reliqs quādiu op̄ fuerit
 pari forma scrutando. De facilitate
 primū inueniēdi semitonii. La. **XV**

Si aut musicoz modernorū
 lege p̄me sup̄dictarū vocuz.
 idest. a. eam p tonū distātes
 quā grece gāma vocāt: p̄po-
 nam. erit nob semitonii primū inue-
 niēdi facilioz via. In pcedēti enī demō-
 stratione. pposito pmo tono: tūc vt ip̄s
 semitonii quātū existat reperire valea-
 mus. ad diatesserō psonātiāz ppter eā
 quā assignauim. eā dimetiendā: pmo
 atqz necessario fit trāsīt. Beinde vero
 nūc intendēdo circinū: nunc vo eo mo-
 do quo dictū est remittēdo ad scdm to-
 num q̄ sub acutiori eiūsdē psonātie vo-
 ce immediate locādus est dimetiendus
 puerimur: 7 sic vltimo: quadā cū diffi-
 cultate: ad illud qd̄ queris semitonium
 vt ostēsus est puenimus. In hac vo de
 mōstratiōe recta via semp. s. intēdēdo
 pcedentes. si descriptis duobz tonis ad
 p̄dictā diatesserō psonātiā inueniendā
 scrutiniū dirigam: tūc spaciūz qd̄ post

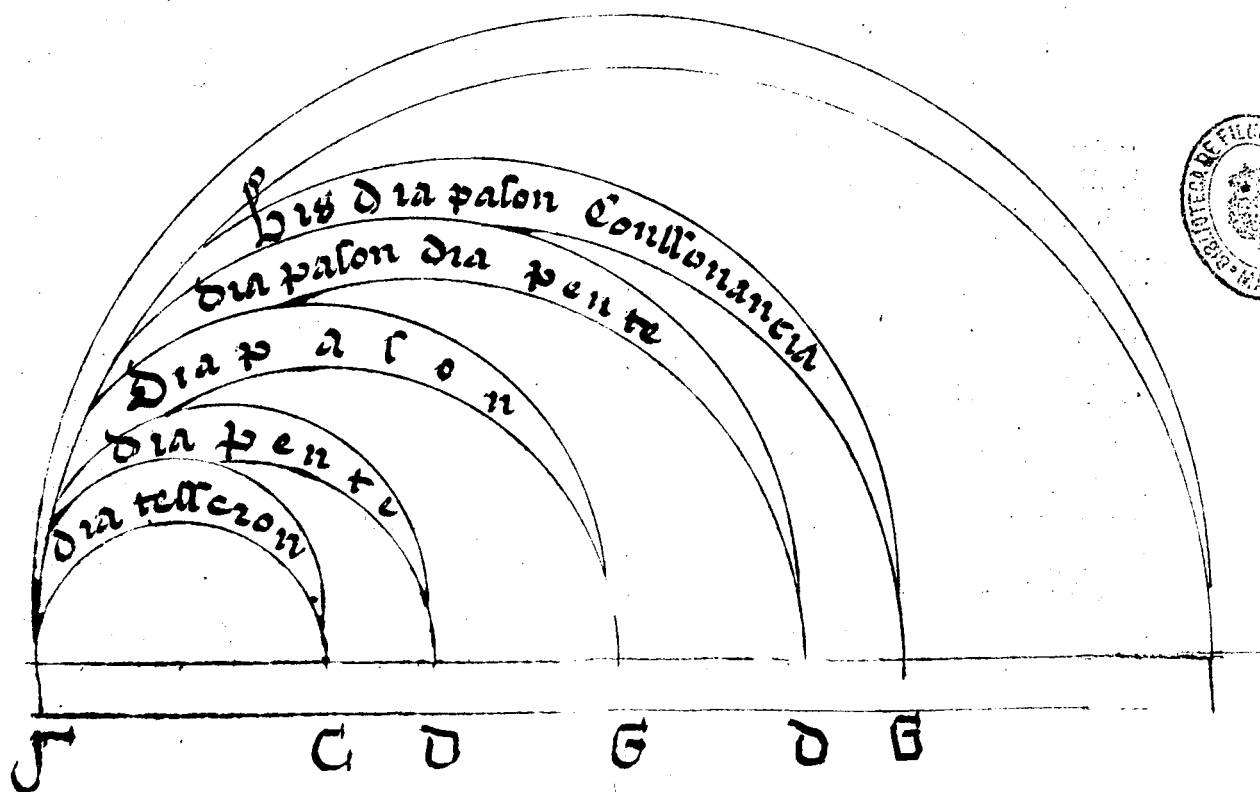
duos tonos p̄dictos adusqz acutiores
 illū vocē: natura relictū est in ipsa cho-
 da semitonii esse facillime inuētū ma-
 nifeste cognoscim. De mathemati-
 ca p psonātiāz ad eaz elementa demō-
 stratione. Caplin **XVI**

Est etiā alia in musice faculta-
 tis speculatiōe: q̄q̄ in eūdez
 finē cū p̄iori reducat p̄p̄ior
 demōstrādi via. In illa enīz
 a minus notis ad magis nota. i. ab ele-
 mentis ad psonātiāz cōponēdo pueni-
 mus. in hac vo ecōtrario. s. a magis no-
 tis natura ad min⁹ nota. qd̄ est optimū
 qz nobiscū vt dicis pmo p̄p̄icoz inna-
 tum a psonātijs ad earū elementa diui-
 dēdo atqz etiā ab eisde psonātijs ad se-
 iūicē cōparādo: recti⁹ hoc modo p̄cedi-
 m. Cū inf oēs vocū p̄iūctiōes diapaso-
 cōsonātiā dūtaret i dimidio chorde so-
 nabil⁹ natura iūeta fuerit. dimidiū aut
 ceteris partib⁹ eadē natura notū est. ip̄-
 sa igit de necessitate p̄ma oīm erit. Qd̄
 sequent aut erūt que in tertia parte iue-
 niunt. Beinde vo atqz pari rōne que i
 q̄rta hoc enī ē duplicif. s. vl⁹ a dimidio
 vltra intēdēdo vl⁹ citra remittēdo. Sit
 igit itez linea sonabil⁹: i cui⁹ capite d̄scri-
 bat gāma huiusmodi existēs figure.
 hec autē si in duas equas partes circi-
 no diuidat in ipsi⁹ dimidio diapason cō-
 sonātiā dabit. Si vo in tres in fine p̄mi
 passus. i. i tertia pte a dimidio remissa
 diapēte. i. fine aut scd̄i. i. i tertia pte a di-
 midio itēsa diapason diapēte. Si aut i
 q̄ttuor i fine p̄mi pass⁹ diatesserō i scd̄o
 etiā diapason: 7 in tertio. i. in dimidio
 dimidie chorde intense bisdiapason: vt
 in subiecta figura. s. qm̄ in quarta par-
 te remissa finē demōstrādi p psonātiāz
 necessario facim⁹ cū sit minima oīm: ci-
 tra quā natura nulla assignari p̄t vltio

atq; de necessitate ad illi⁹ elemēta. id ē
tonum. tonum. 7 semitonium. eo mo-
do quo dictum atq; ostensum est dime

tienda peruenimus: vt in preterita fi-
gura.

Utrum diatesserō psonātia per mathe-
maticā demōstrationez bis sumpta di-
apason efficiat psonātiā. Ca. XVII

Idem aut que vltimo loco
mathematice demonstrata
sunt ppositā superiori. Epy
grāmate mouere qstionem.

Quēadmodū enī diapason psonātia ī
dimidio chorde sonabil^r natura: vt ostē-
sum est inuenit: ita diatesserōn ī dimi-
dio dimidiē ad grāuiorē illi⁹ partē. Ss
sic est q; dimidiū dimidij bis sumptum

integrū dimidiū reddit. diatesserō igit^r
bis sumpta diapason efficiet qd tñ ecō-
tra est. Quāq; enī vtraq; diatesserō eo-
dem numero passuū pcurrat chordā. i.
quatinis qd oportet: vt ostensuz est. pri-
ma tñ qm maiorē chorde recipit porti-
onē īno totā meti^r chordā āplioribus
passib⁹. scda vō q; minorē ita ptractio-
rib⁹ incedit: vt citra dimidiū toti⁹ chor-
de vbi diapason causas essendi suscipit.
vno sesq; octauo intuallo terminari in-
ueniat. Quare sicut diapēte vno tono

diatesserō superat sic diapason illā bis dimensaz. Demōstratio diatesserō psonantiā p rationē ab eius pportione bis sumptā diapason psonantiam nullo modo efficere. Caplm. XVIII

Ursus diatesserō psonantiā p rationē ab eius pportione bis sumpta: diapason neq̃q̃ efficere pspicuū est. Sint enī tres termini quoz vt medi⁹ ad minore ita maior ad ipm mediū sesq̃tertīa pstituat. idest nouē. duodecim. sedecim: s; qm̃ extremi adinuicē cōparati p reglam. si inualluz nō multplex: binario fuerit multiplicatū: neq; multplex est neq; supparticulare: vt dicif. q̃rto musices. diapason autē in dupla est pportione atq; in genere multiplici: vt pbatum fuit. verū est qd̃ premisim⁹. sedecim enim numer⁹ semel nouē in se p̃tinet: et septē insuper eius partes supseptupartientē efficientes pportione in tertio in equalitatis genere pmanentē qd̃ ab essentia armonie separatū esse libro primo a boetio dicitur.

Demōstratio qua diatesseron psonantiā duob⁹ tonis ⁊ minori semitonio p rationē a numeris dūtarat sumptā necessario p̃stare manifestū ē. Ca. XIX

Diatesserō autē psonantiā quā duob⁹ tonis ⁊ semitonio consistare mathematica demonst̃ratōe ostēdim⁹ etiā his numeris. centū nonagintaduob⁹. ducētis sedecim. ducētis quadragintatrib⁹ ducentis q̃nq̃gintaser. qd̃ i alijs minimis quātum ad semitonū inueniendū natura phibente neq̃q̃ fieri potest ita se h̃re manifeste cōproban⁹. Si igit̃ extremi supdictoz numeroz. idest cētum nonagintaduo. ⁊ ducētī q̃nq̃gintaser cōparent̃ sesquitercia fit pportio que diatess

seron psonantiā efficit. Est enī eorum differētia: sexagintaq̃ttuoz qui minoris numeri: partē esse tertiā cōproban⁹. Si autē q̃ sunt in secūdo ordine ad eos q̃ i primo. idest ducētī sedecim ad cētū nonagintaduos. sesq̃octaua pportio ē. tonū efficiēs. Est enim eoz d̃ria viginti q̃ttuoz q̃ minoris numeri partē cōproban⁹ esse octauā. Similiter autē q̃ sunt in tertio ordine: ad eos qui in secundo. idest ducētī q̃dragintatres ad ducētōs sedecim. sesq̃octauā atq; aliuz efficiunt tonū. Eoz enim d̃ria. idest vigintisep̃tēm. pars est minoris numeri octaua. Si autē qui sunt in q̃rto ⁊ ultimo loco pstituti ad eos q̃ in tertio. idest ducentī quinq̃gintaser ad ducentos q̃dragintatres cōparent̃: neq; tonū: neq; dimidium illi⁹ efficiūt. Est enī eoz d̃ria tredecim qui octies sumpti: medietatē ducētoz q̃draginta trium: nō vident̃ implere: semitonū nō integrū: sed a dimidio tono minus. in sesq̃decim^{prima} pportione reddentes. Est autē huiusmodi semitonū diatonicuz nulla sesq̃octaue pportionis aut alicui⁹ toni diuisione: t̃m a natura pductū. Que cū ita se habeant: ⁊ nulla ratiōe valeāt p̃futari: s; neq; pueri. vnde null⁹ vnq̃ modus de mōstrādi musicā: certioz nostro verioz: q; assignari potest. qd̃ igit̃ quidā n̄roz tepozū: instrumētoz p̃flatores sibi volūt qn̄ scient̃ verū enim indocte atq; nimīū arrogan⁹: diatesserō duob⁹ tonis ⁊ semitonio maiori suis dimensionib⁹: ⁊ illd̃ ab hac voce. mī. in vocē. fa. vt eorum vtamur verbis p̃stituūt ⁊ ita debere fieri p̃tendūt. Supiozi enī numeroz descriptiōe cui astādū est de necessitate insipiēter pcedere ⁊ falsuz asserere cōproban⁹. Subiectū enī in hac disciplina: numerū relatū ad sonū sapien

sexaginta
cima
septim

tes esse dixerūt quēadmodū q̄plurib⁹
 experimētis in supioribus pbatum est
 Qd etiā aristoteles. v. metaphisices. ca
 pitulo de causis p̄sentire palā est. 7 quo
 niā huiusmodi rōne diatesserō duobus
 tonis 7 minori semitonio tm̄ necesse est
 p̄stare vt ostēdim⁹. ab his igitur tanq̄
 ab arrianis cauendus est: seminatores
 enim heresum sunt. Dē enim scholam
 musicoz suis falsis affectionib⁹ p̄funde
 re volūt: in q̄ semp p̄ncipis nostri Boe
 tij sequēdo doctrinā q̄. quecūq; dixerit
 validissimis rōnib⁹ firmavit. qd a nob
 asserit: vbicq; lectū atq; p̄dicatum est.
 Hinc enī tria ḡna meloz de quib⁹ dixi
 mus tanq̄ huiusce facultatis fūdamē
 ta instituta sunt. Hinc oēs chorde per
 quinq; tetrachorda diatesserō p̄sonan
 tiaz resonātia distribute. hinc p̄prietas
 b. mollis in. f. initiū facit. b. duri in. g.
 7 nature in. c. que aliter nulla essent. et
 alia q̄plurima inf̄ que oēs modos can
 tandi nō tm̄ collapso 7 laceratos vez
 enim ad nihiluz redactos esse opoteret
 p̄cedere: vt illoz naturā de qua dicēdū
 est p̄siderātū manifestū erit. Demon
 stratio diapēte p̄sonātiā tōno diates
 serō p̄sonātiā supuadere atq; triū to
 noz 7 semitonij mīoris in̄positi p̄ rōnē
 a numeris sumptā existere. **Ca. XX**

S autē supius descriptis
 numeris in diatesserō p̄so
 nātie demonstratiōe. i. cen
 tū nonagintaduob⁹. ducē
 tis sedecim. ducētis qua
 dragintatrib⁹. ducētis quināgintasex.
 ip̄am diatesserō efficiētib⁹. ducētos oc
 toginta octo addiderim⁹. 7 p̄mo sup̄di
 ctoz terminoz. i. centū nonagintadu
 bus. sesquialterā ac diapēte. 7 q̄rto id ē
 ipsius diatesserō vltimo. videlz ducen
 tis q̄nquagintasex. sesquioctauā atq; to

nū reddēt. Illic enī maior numer⁹ mi
 norē semel p̄tinet: 7 eius alterā partem
 seu dimidiā. i. nonagintasex. Istic vō se
 mel 7 eius octauā. i. triginta in se habe
 re cōprobat. Quāobzē: diapēte tonus
 diatesserō p̄sonātie addere: 7 tribus to
 nis atq; memorato semitonio in̄posi
 to p̄stare manifestū est Sed qm̄ omne
 ex quo est 7 dissoluī in hoc: si a diapēte
 p̄sonātia: diatesserō auferam⁹ vel a ses
 quialtero interuallo sesquiterciū qd idem
 est ton⁹ siue sesquioctauū interuallū fit
 reliquū vt in his numeris. centū nona
 gintaduob⁹. ducēti quinquagintasex. ducēti
 octoginta octo. vlt etiā i his simplicib⁹ sex
 octo nouē Quid p̄ nomē mathema
 tice d̄mōstratiōis intelligat. **Ca. XXI**

Ed has de q̄bus vltimo di
 ctū est demonstratiōes 7 simi
 les ita a prioribus distingui
 mur⁹ vt ip̄as p̄termisso ma

thematicaz noie demonstratiōes nume
 roz p̄cisē hac de causa appellem⁹ arith
 metice enī tm̄ modo p̄cedetes: neq; cō
 sonātiarū cām formālē de p̄ se: neq; ea
 rū elemētoz p̄bant: s; tm̄ illa signāt vel
 ostendūt. Unde fm̄ ordinē doctrine p̄
 cedentib⁹ posteriores sunt. Ille enī geo
 metricē arithmeticeq; p̄cedentes vtrū
 q; nob apte manifestāt. Sesquialteraz
 enī p̄portionē diapēte p̄sonātiā precre
 are. ideo necessario p̄cedim⁹ qm̄ graui
 or eius vox: tribus equis passib⁹ metif
 chordam. acutior vō duob⁹ vel fistula
 eadē dimēsiōne fistulā superat vlt ab al
 tera superatur. 7 ita in alijs vt in mona
 chordi institutiōe patuit: que alif nullā
 facerēt fidē. Et qm̄ huiusmodi demon
 stratiōes nō modo visuales: verū etiā
 palpabiles sunt inde illas dūtaxat ma
 thematicas anthonomasice siue manu
 ales nominam⁹. vnde antiquoz quidā

Liber

Nisi de fonte geometrie. arithmetice. & gustaueris: pfect^o music^o esse nō poteris. **D**emonstratio diapason psonatiaz ex diapēte & diatesserō. idest qnq^z tonis & duob^z semitonijis minoribus numeroz tñ ratioe p̄stare. **Ca. XXII**

Diapason psonatiā ex diapēte & diatesserō effici: etiaz hij numeri. duo. tria. quattuor. ostēdūt. **M**ediū enī dictozū terminoz. idest tria. ad minorem extremitatē. idest duo. sesquialterā pportionez atq^z diapēte psonatiā efficit. ad maiorem vō p̄postero tñ ordine. sesquiterciā atq^z diatesserō. Ipse vō extremitates idest duo. q̄ttuor. duplā atq^z diapason psonatiā. S3 qm̄ diatesserō duob^z tonis & minori semitonio. diapente vō ex trib^z tonis & eodē semitonio multipliciter pbatū est cōstare. crit igit^r diapason qnq^z tonoz & duoz p̄dictoz semitoniozū tñ necessario. **D**e diapason diapēte atq^z bisdiapason p rationem a numeris: siue ab eaz pportionibus sumptam demonstratione. **Ca. XXIII**

Tri vō super^o binario. ternario. & quaternario descriptis. senari^o numer^o addit^o fuerit. & q̄ternario sesquialterā ac diapente & ternario duplā ac diapason. & binario triplā atq^z diapason diapēte ex vtrisq^z cōpositā efficit. **H**is autē si octonari^o addat^r. & quaternario duplā atq^z diapason. & binario q̄druplā atq^z bisdiapason que finē facit manifeste reddet.

De quaternario numero & eius dignitate. **Caplm XXIII**

Essunt autē psonatie musices & inde earū pportiones: his numeris naturali ordine dispositis. idest. vnū. duo. tria quattuor ostēdi. **D**uo enī ad vnū i pro

portiōe se habēt dupla. tria vō ad duo in sesquialtera. ad vnū autē in tripla. q̄ttuor ad tria in sesquitercia. ad duo i dupla. ad vnū in q̄drupla. **D**upla autem diapason efficit psonatiā. sesquialta diapēte. **T**ripla diapason diapēte. sesquitercia diatesserō. **Q**uadrupla vō bisdiapason. s3 qm̄ dupla ex sesquialta & sesquitercia cōposita ē. vt duo. tria. q̄ttuor. ostēdūt. tripla vō ex dupla & sesquialtera. vt vnū. duo. tria. quadrupla autē ex dupla bis sumpta. vt vnū. duo. quattuor. vel ex tripla & sesquitercia. vt vnū. tria. q̄ttuor. diapason igit^r ex diapēte & diatesserō p̄fici^t. diapason diapēte ex suis simplicib^z: vt p3 ex noīe bisdiapason: v^l pari forma: vel ex diapason diapente atq^z diatesserō. **Q**ue cū ita fuerint. recte igitur pithagoras in carminib^z aureis. p^{ut} libro. j. recensuim^z quaternariū numerū oīm p̄fectissimū atq^z diuinū appellauit. **Q**uēadmodū ille decadē implet que oēm amplectit^r numerum. ita pari forma oēm psonatiaz. atq^z inde omnē musicā in se p̄tinet. **D**e prioritate et posterioritate psonatiarū. **Ca. XXV**

Psonatiarū ordine et si multiplicē ap̄d antiquos diuersis respectibus fuisse haud dubiū est opinionē nos autem triplici tñ via hoc modo distribuēdas esse dicimus. **A**ut enī p̄m simpliciū & cōpositarū rationem: aut p̄m mathematicā demonstratiōē: aut p̄m pportione siue earū cām formale p̄siderant^r. **P**rimo igit^r modo. minores maiores p̄cedūt. ita vt sit eaz ordo. diatesserō. diapēte. diapason. diapason diapēte. bisdiapason. **S**ecūdo autē modo p̄ma oīm est diapason. q̄a in dimidio chorde natura inuenta ceteris notior est: sicut ip̄m dimidiū ceteris

partibus notius. Deinde diapēte. post ea vo diapason diapēte. Natura enim tertia pars dimidiā sequit immediate. verū enī q̄ citra dimidiū inuenit prior ē q̄ ea q̄ vltra. Prius est enī ḡuis son⁹ q̄ acutus. Ibi enī per additionē vnitatis vel vnitatū i motu ab illo efficiē. postea vo diatefferō ac deinceps bisdiapason tan q̄ in q̄rta parte chorde existētes. Si vo tertio modo atq̄ vltimo etiā diapason prima oīm inuenit. Est enī in p̄ma inequalitatis p̄portiōe. s. dupla. Denique diapason diapēte atq̄ bisdiapason. q̄z altera in tripla alfa vo in q̄drupla p̄portionē p̄sistit que sunt multiplicis generis post duplam immediate species. Postea vo diapēte. Est enī in p̄ma scōi generis specie. idest supparticularis. vltima vo atq̄ immediate est diatefferō in scōa eiusdē generis p̄portionē data. Que tāto cognitu et p̄nūciatiōe nouis scholarib⁹ difficilior ē atq̄ etiā natura insuauior quāto ab ip̄a diapason remotior inuenit. Unde diatefferō nō modo et numero vocū et intualloz. verū etiaz q̄ p̄pter cām dictā ceteris minus h̄s de cōsonantia minima oīm d̄r. De diapason p̄sonatiē p̄cellētia. Ca. XXVI

iapason aut oīm p̄sonatiarū potissimā existere: qm̄ lōge ceteris dulci⁹ sonare suauiusq̄ aurib⁹ accidere manifestū est. antiquoz philosophoz et musicoz vna est snia. Rursus circa huiusmodi effect⁹ ḡnalē cām etiā. Dēs enī ex ei⁹ p̄portiōis virtute q̄ dupla est. illud sibi inesse p̄sensisse inuēti sunt. Circāvo p̄ticularē diuersimode op̄iati. philosophi enī. qm̄ maior eiusdē p̄portiōis numerus totū minozē plusq̄ semel nulla exuperate p̄te p̄tinet qd̄ in p̄cedētū p̄sonatiarū diatefferō. s. ac diapēte p̄portiōni

bus neq̄t fieri: illā esse dixerunt. sed qm̄ eadē rōne idē etiā de diapason diapēte p̄ respectū ad ei⁹ p̄portionē q̄ tripla est p̄cedēdū ess̄. vñd̄ h̄az alfa: neq̄q̄ alfa potior et nlla inf̄ oēs potissima existeret qm̄ optimū esse quēadmodū ex nomie colligit vñd̄ tm̄ est. inde musici illud iure negāt: et h̄ac tm̄ esse cām: p̄pulcre affirmāt. Cū enī p̄portio dupla de q̄ agimus: p̄ma fuerit numeroz ineqlitas: et inde eqlitati: prima hīc est q̄ ei⁹ effect⁹ idest ipsa diapason p̄sonatiā eiusmodi quē dixim⁹ necessario extat. Cōsonantiā rū igit bona est diatefferō: melior autē diapēte: optima vo diapason q̄ inde eqlonatiā natura effecta ē atq̄ ita ab omnibus appellata. Et qm̄ optimo inquātū huiusmodi nihil p̄t addi. inde bisdiapason: idē optimū est repetitus: nō tm̄ adauctū. et diapason diapēte p̄ alterius nature p̄sonatiē assumptionē: poti⁹ ab optimo declinat q̄ illud excellat. Hoc enim impossibile esse p̄batum est.

De diapason diatefferō dissonantia:

iāq̄ enī p̄so Ca. XXVII
natiē p̄sonatijs supposite alias efficiāt p̄sonatiās vt ostensuz est. nō tm̄ de oib⁹ intelligēdū. Dis enī p̄sonatiā teste boetio libro j. et mathematica patuit demōstratiōe aut i mltiplici p̄portionū ḡne: aut supparticulari p̄sistit. diapason aut diatefferō de q̄ agim⁹: vt in hīs numeris. tria. q̄ttuor octo. apte videt: in nullo supdictoz genez p̄sistere palā est: quāuis enī q̄ttuor ad tria. sesquitertiā atq̄ diatefferon p̄sonatiā in genere supparticulari p̄ducant: octo autē ad q̄ttuor: duplam atq̄ diapason in multiplici. ipse tamen extremitates. idest octo ad tria duplam superbipartientes in qua ipsa diapason diatefferon manifeste creant

Liber

Sed quoniam huiusmodi proportio: neque multiplex est: neque supparticularis. non est igitur diapasondiatesserō consonantia. Preterea. quæadmodum huiusmodi vocum coniunctio sine numerum per se sumptum inter diapason atque diapasondiapente: media est: ita etiam medium ad aliquid dictum idest mediā proportionē que causa illius esset quod est impossibile: illā habere necesse erat. diapason enim ut sepius probatum est in dupla consistit proportionē. diapasondiapente in tripla. in quas nulla est media proportio. Proinde autem idem etiam sensu comprobatur. Extreme enim eius voces: que undecimo loco distant. sibiipsis natura prohibet non coherentes vel commiscetes maximā efficiunt dissonantiam. Et quoniam ea de causa pertractantes illam oīno repellunt atque refugiunt: et si ptholomeo alia mens fuerit. diapasondiatesserō igitur non est consonantia. De semitoniorum necessitate. Caplm XXVIII

Expeditis igitur que de consonantijs et earum elementis quantum ad illos esse dicenda erant: nunc autem ad singularem semitoniorum distributionē: seu illos ordinem transendum est. scilicet quoniam semitonia tonum sibi preponunt sine quo per nomen importat dicamus. Consonantiarum elementa ex quibus componuntur et in quibus: ut sepe sepiusque dictum est resoluitur. duo sunt. scilicet tonus et semitonium. Semitonium in quo precipue diatonicum quod semper dimidio tono minus est atque naturale dictum. Prima enim sui positio a natura tantum. id est nulla tonorum diuisione productum est. In genere enim diatonico omnes toni indiuisibiles ideo describuntur. quoniam semitonium per se existens hinc reperitur ut ostendimus. Est autem semitonium hoc huiusce facultatis: non modo ornamētum et decus: sed etiam fundamentum. finis enim mulices ut per dixerimus:

consonantia est. quoniam huius gratia est. Dis autem consonantia: huiusmodi semitonium vel semel vel plerumque in se habet. Amoto igitur semitono minori: consonantia nulla erit. Bempta vero consonantia. etiam musica nulla. Consequenter autem duo semitonia chromatici generis ob dissonantie in consonantiam persionem quæadmodum libro primo palam fecimus et in hoc manifestius erit necessaria sunt. scilicet nunc quomodo per rationē a numeris sumptam pueniāt quod ultimo dicta sunt aperiamus.

De semitoniorum chromatici generis per rationē a proportionē toni sumptā origine atque inequalitate ubi semitonium minus ad grauiorē illius partē inueniri. maius vero ad acutiorē ostendit. Ca. XXIX

Non autem in proportione esse semiquioctaua omnes ideo consentiunt. quoniam grauis eius vox nouem equis passibus metitur chordā. acuta vero octo. Ipsiusque eam obrem in duo equa non posse diuidi numero ratione iure affirmat. Nulla enim supparticularis proportio ut dicimus. iij. mulices ex nomine colligitur noto numero in genera equa diuiditur. In his enim maior numerus minorem: parte una tantum. idest unitate superat. que ad utrumque comparata inequalis est. et si quantum ad hoc nostrum propositum attinet. in predictis atque principalibus eiusdem proportionis numeris ptemplata. minus sufficiens fuerit. Principales autem cuiuslibet proportionis numeri sunt. qui et radices illarum appellantur. in quibus. scilicet primis atque minimis ut in hac proportionē sesquioctaua nouē atque octo inueniuntur: sed nos in pntiarum de toni diuisione quærimus. Quicquid autem diuiditur: in partes scindi necesse est. partes vero supdicta proportio in predictis nu-

160 q. i. genus diatonico
et tonum p. diuisione habet

meris cōtemplata. qm̄ medio caret termino nullas habet. Principalibus igitur numeris sesquioctave pportiois. partes toni inuenire impossibile est. Erit autē possibile si binario multiplicentur hoc modo. nouē enī bis sumpti decē et octo reddūt. octo vō. sedecī. inf quos decim⁹ septim⁹ numer⁹ naturalit̄ inuēit̄ est medius. Qui si in ordine describantur erūt decem et octo. decē et septē. sedecim. Nūc autem si extremi. idest decē et octo atq; sedecim cōparentur. qm̄ maior numerus minorem semel cōtinet: et eius octauas partem. idest dualitatē non modo sesquioctauā quēadmodū nouē ad octo reddunt proportionem: sed etiam eandem numero atq; idcirco eundē tonum. Ex multiplicatione enī terminoz ab ijsdē simplicibus ad eoz compositos eoz diendo. nulla sequit̄ interualli multiplicatio. At vō decem et octo ad decem et septem sesquidecimā septimā pportio nem. decem et septem ad sedecim. sesquifertamdecimā: que cum fuerint inequales tonus in duo equa diuidere nō pnt. Inequalium enim aliud dimidio maior: aliud vō minus est. Harū aut̄ partium minor est decima septima. maior vō sextadecima. Maior est enim pportio decē et septē ad sedecī. minor autē decem et octo ad decē et septē. In supparticularib⁹ enim sicut ante diximus maiorib⁹ terminis minores semp inueniunt pportiones et eō. s; vtrāq; supdictarū partū semitonium in sonis nūcupatur. non tñ q; semitonia toni fuerint dimidiū vt pbatū est. s; q; semū vl̄ semantistant. ab imperfectis eoz intualis ita dicta eo q; toni nō integri sint. Quapropter erūt decē et octo ad sedecī ton⁹. decē et octo ad decē et septē. semitonium minus decē et septē ad sedecī. mai⁹ semito

nium quoz id qd̄ min⁹ est ad grauiorē toni partē fm̄ hāc rōnez. mai⁹ vō ad acutiorē locatū siue positū inuenit̄. Quem admodū enī maior chorde lōgitudo sonū efficit grauiorē et maior numeri multitudo illū demōstrat. ita et octi⁹ spaciū chorde acutiorē reddit et minor numeri multitudo: ipm̄ ostendit qd̄ oportet. Grauis enī son⁹ plurib⁹ passib⁹ vt pbatum est metit̄ chordā. acut⁹ vō paucioribus. Unde secundū vel maiorē vl̄ minores multitudinē illoz ita pari forma numeris demōstrat̄. s; inf̄ hec aduertendus q; tonus fm̄ huiusmodi formā arithmetica medietate: in qua termini non in quale s; in quātum dūtaxat conueniunt: diuiditur. Medius enim suorum terminoz. idest decē et octo atq; sedecim qui est decem et septem eadē qn̄titate. idest vnit̄ate: sed non eadem ql̄tate cum extremis conuenit. Alia enī pportione cum maiori extremitate et alia cum minori vt palas fecimus iungitur. Semitoniorum autem id qd̄ minus est: antiqui diesim vel lima. maius vō apothome appellarunt. Quorum et si vtrūq; p decisionē toni ita dictū fuerit. semitonium tamē min⁹ ideo lima appellat̄. qm̄ per illud totā blādimur limam usq; musicā. semitonium vō maius q; ex lima et comate cōpositū esse pstat recte apothome nūcupat̄. Apothoma enī pluriū pdimētoz pfectio est. De situ et loco semitonioz chromatici gñis p rōnez ab eodē gñe sumptū vbi semitonium mai⁹ qn̄q; ad grauiorē toni ptē qn̄q; ad acutiorē inueniri. min⁹ vō semitonium eō nēcario cōprobat̄. Ca. XXX

Et autem semitonia fm̄ chromatici generis distributio nem a quo descendunt pside rē diuersimode nēcario locat̄

Liber

Sed ut apertius fiat quod loquimur ad diatonici generis in idem chromaticum quersionem recurrendum est. Diatonicum igitur genus per semitonium naturale nulla scilicet tonorum diuisione genitum: ac per tonum et tonum procedit. Chromaticum vero a predicto etiam semitono incipiens primum super dictorum tonorum primi generis in duo semitonia maius videlicet atque minus eo modo quo libro primo dictum est: ita partitur ut quod maius est precedat: minus vero sequenti tono inseparabiliter iunctus ut trihemitonium incopositum efficeret sublequatur. Idque in omnia tetrachorda preterquam in id quod synemenon dictum est euenire oportet. Hoc enim tetrachordum propter causam de tritono prohibendo dictam necessario institutum est. Et quoniam duos tonos premittens tertium eam ob rem in duo partes inequalia semitonia medio interposito termino ob causam hoc in volumine oportune dicendam. Presequens fuit ut in huius toni diuisione: semitonium minus ad grauiorem illius partem: ut cum duobus precedentibus tonis diatesserent consonantiam resonaret. maius vero ad acutiorum inueniretur. Itaque tetrachordum hoc synemenon contra aliorum naturam a semitono per diuisionem toni proueniendi precise. verum enim minori quod est omnibus commune incipit: et maius semitonium ad acutiorum iam dicti toni partem ut recensuimus relinquit. Quare si sequens in ordine tetrachordum quod est diezeumenon a genere diatonico in chromaticum conuertatur: tunc semitonium minus atque diatonicum quod est primum illius. semitonium maius ad utramque partem grauem. scilicet et acutam ut utroque modo tonum efficere possit habere inuenitur. Quod si ab acutiori eiusdem tetrachordi voce tentare inci-

pianus manifesti fuerit. Sit igitur hoc tetrachordum in presentiarum descriptum. scilicet paramese. tryte. diezeumenon. paranete diezeumenon. nete diezeumenon. id est. b. c. d. e. quas vulgo acutas vocant. proprietatis. b. quadrati existentes. Ite autem diatonice atque remittendo accipiant. perclarum est quod. e. d. c. singuli distabunt tonis. c. b. semitono minori a quo incepat. si vero chromatice: tunc. e. d. trihemitonio incopositum sepabunt. d. c. semitono maiori necessario ut ditonum cum predicto trihemitonio efficiat. c. b. id est tryte diezeumenon atque paramese. semitono minori. ut supra: sed quoniam ipsa paramese chorda ab immediate precedenti ad grauiorem partem. id est tryte synemenon. videlicet. b. quam molles iure vocant: semitono maiori probata est distare. maius igitur semitonium quoniam ad grauiorem toni partem et quoniam ad acutiorum multis modis preclarum est inueniri. Unde enim quidam huius artis scriptores: et si preter chromatici generis institutionem non tamen preter naturam id obseruandum esse: ut nunc duorum tonorum immediatorum primum nunc vero secundum pari forma adeo ut semitonium minus atque diatonicum. maius autem ad utramque partem semitonium habere tonum cum utroque efficere valeat. diuidi: haud incongrue voluerunt. Ab omni enim ditono: si quis trihemitonium auferat intendendo vel remittendo siue semiditonum relinquit semitonium maius. De semitoniorum multiplici distributione

Quod superius. Ca. XXXI
tribus lectionibus probatum fuerit duorum tonorum immediatorum unum tamen nostras musas diuidere In strumetorum vero psaltes: quoniam scilicet in illorum perfectione instituerit et si dixerit palam esse infsecare. quodam enim per semitonium minus ad grauiorem partem. quodam vero eodem obsequato semper

semitōio diatōico atq; naturaliori qđ de p se mir⁹ est. 7 quidā: nūc isto: nunc illo modo ias dicto pncipaliori semitōio destructo. s; qđ pmo modo aut duo semitonia minora cōputato diatonico aut duo maiora imediate collocare necessario inuēti sunt qđ vl' ad integrum tonū nō puenit vl' illū supergrediunt. qui autē secūdo: ab diatonico qđē atq; pri ori. i. b. c. incipiētes metiri: nō tantū in superius inconueniens: sed in alia quedam atq; maiora incidere. Si enim. a b. acuta simili modo diuidant: tūc ab eodē semitōio maiori ad qrtā voces pcedentem. i. f. dissonantia duoz tonoz 7 eiusdem semitōij vno comate diatesseron consonantiam superuadens nascitur 7 ad. f. intensam quinto loco dissonantia duorum tonorum: triumq; semitōiorum minorum: que simul iuncta eadem comatis quātitate a diapēte consonantia deficiunt. qui autē tertio modo 7 vltimo: qđ grauissime errare: omnem puerrentes 7 inde confundentes musicam: conspicuum est. S; quoniam solum semitōium assignare impossibile est: vt ostendimus. describatur igitur diatesserō cōsonantia qđ duoz tonoz de nccitate 7 minoris semitōij pbata est existere. 7 sit. c. d. e. f. qđ in omni musico instrumēto pncipalior est: et illoz totius fabrīce fundamētū Hunc autem cū nihil illi desit respōdeat si poterint que fuerit causa que necessitas p dictum semitōiū puerrendi in mai⁹ semitōiū quozū differentia coma dicitur. Rursus. vtrū per subtractionē dicte qntitatis qđ paruuicule a sequēti tono. f. g. 7 dicto minori semitōio additionē aut a pcedēti. d. e. nō a sequēti tūc enī interiorē diatesserō qntitatē excederet: 7 illā a psonantia in dissonantias

puerteret. si autē a pcedenti. tonorum igit dicte psonantie: alif integerrim⁹ erit ex decima septima pportioē 7 sextadecima pstant. alter vō minime. qz in duas decimas septimas puerfus. Ac per hoc erit alter ex semitōio maiori 7 minori in que a natura dissoluitur 7 ex quibus necessario cōponit pfectus. alter vō in duo minora tantum resolutus: quod a seculo nō est auditū. Imperiti o pditissimi hoies qđ phibebat vt posita dicta psonantia i suo esse: cetera ab ea pcedentia nō recte instituerentur An forte quia melius a falso qđ a vtro pncipio. Et quia pretermisssa mulices veritate de qua dictum est: suum registrus quo ducuntur ad operandum atq; reguntur: non tamen sine magno labore qđ per inuia 7 scopulos incedentes: vt vltimo ad consonantiam tanqđ in finē quomodocunq; deuenirent ceperūt instituire: necesse fuit vt iacto erroneo fundamento: cetera oīa eiusdē artificij illō sequerentur. Hinc enim inter plurima incōuenientia queue longum faciā sermonem pretereo: illud quoq; vulgatū atq; tritū est qđ sepe 7 multū: nūc maiorem: nūc vō minore diapēte efficere coacti sint quodā magis arbitrio qđ scia operātes qđ vehemens apđ doctos atq; sapiētes pudēdū ē dicere. s; qđ diutius de errore isto dicēdū ē. Tāta est enī apđ eos pue vetustatis operādi pſuetudo vt nullū ad pfectū statū si recte atq; sm ordinē nature pcederēt alif instrumentū deducere credant tanqđ meli⁹ sit ipsi nature ptraire qđ illā sequi. S; quoniam deus 7 natura nihil frustra faciūt taceāt igit isti 7 apud musicos desinant loqui. Necq; enī de numero illoz sunt neq; eoz nomine gaudēt Corporales enim artifices nō a disciplina qđcūq; s;

ab eoz instrumētis dūtarat quēadmo
dū a boetio libro .j. de institutiōe musi-
ces caplo vltimo dī cepere vocabula :
vt citharedus. tibicen. auledus. organi-
sta 7 in amplius: tātū a musicis differē-
tes: quātum corpus mēte superat. rati-
onis enim speculario: vt eodez in libro
dicif operādi actu nō eget: 7 manuum
operatio nulla est nisi ratione ducatur.
Et quoniā hī ab eadem manifeste seū
cti comprobant. vnde neq; sunt audiē-
di: neq; eoz instrumētis est inherendū
Hos igitur ad monachordi diuisiones
que semitonium minus ad grauiorem
toni partem instituit cōuertamur atq;
pertranscam⁹. vt enī nō modo fm ma-
thematiā demōstrationē verum etias
fm ipsius toni pportionem 7 eius inf-
sectionē aperte probauimus ceteris na-
turalior est: vnde 7 si in p̄mum atq; ge-
nerale incōueniens duoz semitoniozū
minorum atq; immediatozū etiā in-
cidamus. omnem tamē dissonantiam
hoc modo ab hac nostra expellimus fa-
cultate. semper cromatice procedēdo.
De monachordi gñali diuisiōe in q̄ se-
mitoniū min⁹ ad grauiorē toni p̄te recte
atq; necessario collocat. **Ca. XXXII**

 Ue aut fuerit puerfionis to-
noz in semitonia ratio vlt cā
hinc intelligi p̄t si enī tritoni
dissonantiam in diatesserō cō-
sonantiam. 7 eam quam semidiapēte in-
docti appellāt: in diapēte p̄sonantiam
preter huiusmodi tonozum partitionē
vt sepius ostensum est puertere non va-
lemus. palam est dissonantie vitāde gra-
tia illud inuētum fuisse. Nulla enī cō-
sonantia p̄ma sui positione his tonozū
diuisionibus indigere videtur. Omnes
enim semitoniū diatonicum atq; natu-
rale vel semel vel pluries in se habēt. s;.

neq; toni de p se nulla etiā indigēt par-
titione quomodo cūq; accipiant. Aut
enī oibus cōmune aut quibuscūq; tm p̄ti-
culare ess; si p̄mo modo: tunc diatoni-
cū genus in quo oēs toni abstracti ab
omni diuisione necessario describuntur
qm semitoniū p se existens in se habere
reperit. vnde ceteris naturalib; 7 ide p̄n-
cipalib; dictū est: nullū ess; 7 nra musica
nulla. si antē scōdo: vt qui dulcius sonā-
di gratia ita faciendū esse iudicium sen-
sus rationi preponētes. aiunt etiā cau-
sa quare potius quibusdam q̄ alijs il-
lud conueniret assignāda ess; quod est
impossibile. Hunc igitur cū p̄ma om-
nium dissonantiarum ea que tritoni di-
citur tanq̄ p̄ime p̄sonantie. idest diatess-
eron opposita 7 que in omnib; modis
cantādi nobis occurrere potest fuerit vt
hic. f. g. a. b. hinc p̄mā harum puerfio-
nū siue tonozum diuisionē atq; p̄mū. b
molle omniuz vt vulgato vtamur v̄bo
hoc necessario dicemus. qd ad illā ext-
minādā institutū est: quēadmodum
per tetrachordi synemenō p̄stitutionez
patuit: qd nulla alia de causa a boetio
inter reliqua insertū fuit Et qm p semi-
tonij minoris ab vltimo sup̄dicte disso-
nantie tono: decisionē atq; assumptio-
nē: illa in p̄dictā puerfif diatesserō p̄so-
nantiā. oēs igit ceteroz tonozum diuisi-
ones ad hāc p̄cipue respicere 7 pari for-
ma. idest vt semitoniū min⁹ ad illorum
grauiorem partem existat tanq̄ ab illa
causaz sue positiois assumētes effici de-
bent. **O**portet enī huic semitonio quā-
cūq; p̄sonantiā quā p̄et huiusmodi diui-
siois normā h̄re nō posat vticq; affigre
alit enī neq; diatesserō p̄sonantiā in q̄rta
voce intensā neq; diapason in octaua:
etiam intensā vel remissa: aut diapēte
in quinta remissa: sed tantum earum

oppositas dissonantias sibi vēdicare posset. Ad has igitur et similes ab hac facultate resecandas: cromatica partitione necessario utimur. verum enim ad illas efficiendā diatonicam positiones necessario preponendam esse haud dubium est. Cromaticum enim genus tonorum integerrimorum diatonici generis: vel saltem alterius illorum: et si aliter quod habet acturi sumus: diuisionem facit ut ostensum est. Illic enim per tertie chorde a proprio loco motionem: ut in figura trius generum libro primo ostensum fuit. habet autem per intermedie chorde positionem agitur. Quamobrem ducatur in presentiarum linea sonabilis in cuius capite describatur gamma ita Hunc autem et si pluribus modis demonstrare possibile fuerit. per primam atque omnium consonantiarum minimam que est diatesseron illas duntaxat partiamur. Erit enim hoc modo ad id quod querimus inueniendū facilior demonstrandi via. Igitur totā per quattuor equales partes diuidēdo chordā ab ipso primo signo incipiētes. manifestū est in fine primi passus. hanc vocē. c. ipsam resonantem consonantiā inuenire. Ad eam autē ex quibus componit elementa ostēdēda: si a predicto termino per nouē equales partes diuisio fiat a. tonū pulsantē in primo passu audiēti quod si ab ipso. a. similiter procedat. etiam in primo passu aliū tonū idest. b. Si vero ab hoc signo pari forma incedamur. preclarum est ultra acutiore eiusdem consonantie vocem abire. Si autem quantum fuerit spaciū post predictos duos tonos ad usque iam dictam vocē relictum circino inquam minimū dimidio tono esse certum erit. Unde diatesseron consonantiam duobus tonis et minori semitonio constare euidenter patet. Ceterum si a

secunda illius voce idest. a. etiam quattuor equis passibus diuidamus chordam in primo passu. idest. d. eandē manifeste reperiemus consonantiam. Et cum. b. e. Et cū. c. f. Cum. d. g. Et cū e. a. Sed quoniam ipsum. a. a sequenti. b. tono naturaliter distat. b. quoque ad precedens. f. tritoni dissonantiam reddit. ad illam igitur abscindendam: si ab ipso. f. per quattuor diuidamus: tunc ipsum tonum. a. b. per minus semitonium ad grauiorem eius partem: maius vero ad acutiorem interfecamus a genere diatonico in cromaticum declinantes: et minus semitonium assumentes: diatesseron ad predictum. f. efficiamus. At vero semitonium hoc et per respectum ad maius et ad tonum a quo scinditur: merito molle dictum est. et eius signum. b. recte molle appellatur de quo in quinto volumine latius dicemus. Hunc autem ad reliquorum semitoniorum cromatici generis institutionem que ab hoc causam essendi assumunt: ita procedimus. Si ab ipso. b. molli atque generali totā chordā duobus equis passibus: alfo. f. intendendo et alfo remittēdo diuidamus: tūc in fine huius ultimi secundum tonum. idest. a. b. per minus semitonium ad grauiorem illius partem. maius vero ad acutiorem etiam necessario interfecantes. diapason subaudimus consonantiam que ad. f. ab eodem termino intentum diapente reddit que nullo modo diatonice haberi poterat. Si autem a predicto grauiori termino per octo equales passus intendendo: et vno tantum remittendo partiamur chordam primum tonum. a. pari forma diuidimus. Deinde autem si ab huius intersectionis puncto quattuor equis passibus in fine

Liber

primi erit diatesserō inf. c. d. citra eiusdem spacij dimidiū vno comate. si autē a secūdi toni diuisione etiā p quattuor ea dem psonātia inf. d. e. si vō a tertij toni diuisione. eadē inf. f. g. q si a quarti toni eadē inter. g. a. in qua de necessitate perbiōdū facim⁹. Si enī vlteri⁹ pcedere voluerim⁹: tūc ab hoc semitonio tanq̃ a p̃rio repetēda est chorde diuīsiō. Itā si a semitonio minori q̃nti toni inf. f. g. p̃stituto pari forma dimetiēdo chordā pcederem⁹: tūc p̃mus hui⁹ diuisionis tonus esset inf. g. a. de quo dictus est citra dimidiū. scd̃s inf. a. b. hoc est in eodez puncto indiuisibili numero vbi diatesserō ab. f. intēsa t̃minū ponit. i. in. b. fa atq̃ g̃nālī. b. mollī. s̃z q̃m. b. fa. atq̃. b. mī. que sunt tryte synemenō ⁊ paramese: semitonio maiori distāt p̃ p̃mā earū positionē: esset igit̃ semitonū min⁹ hui⁹ inuestigāde diatesserō a predicto semitonio maiori abscindendū qd̃ nulla patifratio cū idem semitonū in nullo genere meloz diuidit: tū q̃a nos de tonorū diuisione dūtaxat agim⁹. S̃z inf̃ hec itez memorie mādandū q̃ huiusmodi semitonia cū fuerint minora signo. b. mollis semp̃ demōstrāt. **De duob⁹ semitonij maioris terminis: nūc sc̃z ad acutiorē toni partē: nūc ad grauiorem necessario assignādis. Ca. XXXIII**

Quāq̃ autē p̃cedenti atq̃ mathematica demōstratiōe ostēsūm fuerit semitonū min⁹ ea de qua dixim⁹ necessitate grauiorē toni partē generalit̃: maius vō acutiorē possidere: nūc vō utrūq̃ illoz: utrūq̃ alia t̃n p̃sideratiōe obtinere palā erit. Manifestū est enī p̃mā vocē p̃mī tetrachordi. id est. b. graues ad scd̃m scd̃i. id est. f. quito loco ab illa positā vno semitonio maiori a dia-

pēte psonātia ad quā necessario p̃ illius additionez deducēde sunt deficere. At vō si remisse vel deponēdo accipiantur tūc erit idē semitonū ad acutiorē toni partē reperire: vt in p̃cedentib⁹. si vō intendendo vel eleuādo ad grauiorē. minus autē semp̃ ecōtra s̃z hoc modo. sumpto enim circino in manu: si ab. f. trib⁹ equis passib⁹ metiamur chordā. hoc est duob⁹ intendēdo ⁊ vno ab eodem. f. remittēdo: tunc iste atq̃ tertij passus inf̃ a. b. graues vltra eiusdē spacij dimidiū vno comate terminabit diapēte psonātia ad. f. ppulsando. si vō ab. b. tribus equis passib⁹ intēdendo dūtaxat p̃m⁹ passus erit inf̃. f. g. vltra dimidiū etiaz vno comate: semitonū mai⁹ ad grauiorē illi⁹ partē ⁊ eandē psonātia ad p̃cedentē. b. formādo. Idēz etiā iudicium erit a p̃ma voce quarti tetrachordi. id est. b. ad scd̃am q̃nti. id est. f. Semitonū autē huiusmodi ⁊ si molle fuerit eo quia cromatici generis existit quēadmodū id qd̃ min⁹ est: signo t̃n. b. q̃drati tanq̃ maiore toni partē obtinēs generaliter demōstrāt. Verū enim q̃n remisse accipit̃. q̃m grauior illi⁹ son⁹ ⁊ minoris semitonij subsequētis. acutior in quo recipit formā cū fuerit termin⁹ ad quē: idem est numero: tunc. b. mollis signo notificat̃ ⁊ eiusdē semitonij minoris acutiori voce p̃nūciat̃. **De intermedior sonoz noib⁹. Ca. XXXIII**

Quāq̃ in mediōz sonoz cromatici generis existētū denotiatiōe si q̃s p̃contat⁹ fuerit respōdendū quidē: illos extremoz noie appellādos esse. Mediū enī teste aristotele. v. pbisicoz. quēadmodum partim recipit extrema: ita ⁊ eoz noia. Sed quātū ad ñrūm p̃positū attinet hoc modo. Si a grauiori extremo

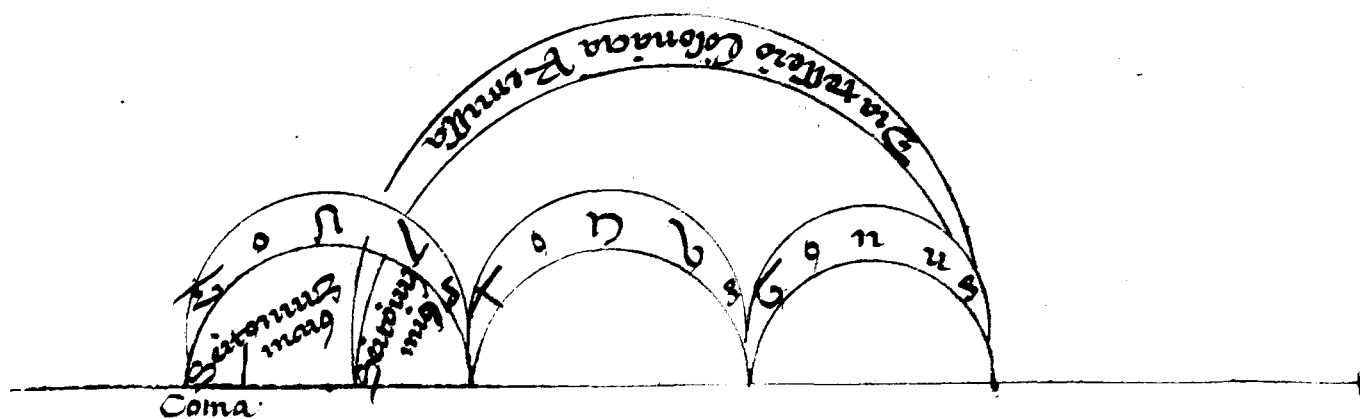
rū sonoz q̄ sunt diatonici gñis. ad me-
dium cromatici pcedat: seu cōparatio
fiat: tūc idem infmedi⁹ son⁹ retento p-
prio noie extremi etiā cognomēto cro-
matici nūcupādus est. Si autē ab acu-
riori ad idē mediū pari forma agēdus
Qd ex tercia chōrda cuiuscunq; tetra-
chordi que semp mobil est apte cōpro-
bat. Lycanos enī quecūq; nunc diato-
nos: nūc vō qm̄ a pprio loco remitten-
do tm̄ mouet: sicut ostēsum fuit: diato-
nos cromatica q̄a in idēz trāsit gen⁹ ap-
pellat. q̄ autē inf mese ac paramese. id
est. a. b. acutas infmedia chōrda nulli⁹
extremarū noie nūcupata fuerit. qm̄ try-
te synmenō dicta est ex illaz immobi-
litas euenit. Prima enī illaz finis est te-
trachordi meson. scōda autē pncipius te-
trachordi dyeseumenō. Extreme autē
chorde cuiuscunq; tetrachordi omīno
immobiles sunt vt ostēdim⁹. Ibinc igit
infmedi⁹ son⁹ inter. c. fa. vt. 7. d. sol. re.
vt de plurib⁹ vnū in p̄sentiarū demerē-
plū. 7. c. fa. vt. cromaticū intendendo.
7. d. sol. re. remittēdo appellabit Quā
obrem q̄ huiusmodi infmedios sonos
clauiculas appellāt indocte loquūtur.
Verbū enī est sine capite 7 nequaquā ab
hac facultate procedēs. Pnt autē gene-
rali verbo cromata nūcupari. Be se-
mitoniorū differētia p mathematicā de-
mōstrationē inueniēda que coma dī.

Cum semi La. XXXV
toniorū: aliud min⁹: aliō vō
maius esse multiplicif pba-
tū fuerit: 7 illoz dīa ab om-
nibus Coma dicat: nūc autē que 7 qn-
ta sit. 7 quō facile inueniēda p̄fmissa
numeroz ratiōe cui Boetius dūta-
rat innitit aperiam⁹. Erit enī fortassis
nescientibus ad modū libidini Multi
enī de hac re: multa s; tm̄ indocte cōscri-

plere Idq; apertius fiet si mathemati-
ca tm̄ vtamur demōstratiōe q̄ est a na-
tura. Hoc enī modo qd a nullo musico
rū nuncusq; factū est: 7 oculis intueri:
7 manib⁹ palpari poterit: s; qm̄ semito-
nia in hoc p̄ponēda esse haud dubiū est
ipsaq; etiā de p se nullaten⁹ dari posse:
ab ipsa igit toni diuisiōe iudiciū scruti-
niūq; sumam⁹ qd oportet. Quāobrem
sit linea in p̄sentiarū ducta in q̄ vt alibi
factū est. tres toni p̄tinui remisse tm̄ de-
scribant. Beinde autē totā a pmo to-
no. idest ab acutiori illi⁹ voce incipien-
tes p diatesseron psonātiā metiamur
chordā que vltimū tonū in duo semito-
nia: min⁹. s. atq; maius necessario diui-
det Ibis autē ita dispositis si semitonij
minozis spaciū sumpto circino sup ma-
ioris infuallum ducat: tunc id qd reli-
quū aut residuū esse vidēbit: omni dubi-
tatiōe semota. Coma erit quod nullo
alio modo clar⁹ manifestiusq; dari p̄t
vt in subiecta figura. Ibis autem ita di-
gestis: si eādē semitoniorū differen-
tiā eodem instrumento sumptam: p
vtrūq; semitonium ducamus: tūc etiā
quantis vnumquodq; illoz comati-
bus quantisq; ipsi tonum constare:
7 si Boetij sentētie cōtraire videat: cui
q; hoc experimento quod est a natura
patere poterit. Et ita quomodocunq;
principaliora interualla disponantur.
Quanto enim semitoniorū spacia vl-
longiora vl breuiora fuerint fm̄ prepo-
sitorum tonorum dīensionem: tanto
ipsa eozum differentia si recte sumatur
vel longior vel contractior erit.

Liber

De comatis diuisione nullo modo assignanda. Capitulum XXXVI

Pythagoricoz aut: qdā philolaus noie post diuisionem toni in duo semitonia: etias in q̄ttuor diasclismata ⁊ coma illū diuidēs: duo minori semitonio duozq; maiori ⁊ coma cū assignassz. ultimo ipm coma i duo scismata teste boetio libro. iij. diuidendū esse volēs ait. scisma est dimidiū comatis. Et quoniam idē p̄nceps n̄r illi⁹ sentētiā omni p̄termissa instantia amplissime recensuissē inuēit. hinc plurimi ex nostris tonū i duo equa. s. duo diasclismata ⁊ scisma p̄ quocūq; semitonio partiendū esse: falso tñ existimarūt. Si enī tonus in sesq̄octaua est p̄portione quēadmodū multiplicat p̄batū fuit: impossibile est qd̄ isti opinant. Nulla enī sup̄particularis p̄portio teste eodem p̄ceptore memorato ei⁹ libro in duo equa noto numero diuidit: quemadmodum i semitoniaz assignatiōe p̄ diuisionē toni p̄uenientū ⁊ sesquialtera diuisiōe que in diatesserō institutiōe post duas sesq̄octauas habitudines dimidiū tertie nō potuisse attingere. vnde nec integrū semitoniū post duos tonos p̄batū est. Deinde autē si d̄ria semitonioz quā omnes coma vocāt est vnitas: vt eidem philolaus in p̄ma eius toni diuisione placet. impossibile est iterū qd̄ aiūt. vnitas enī inq̄atū huiusmodi indiuisibilis est. vt enī sc̄do de institutiōe musices d̄r: vnitas est qua minus nihil est. Preterea si coma vt idē p̄ceptor n̄r ait: est vltimū qd̄ auditu cōprehēdi p̄t. partes igit̄ illi⁹ si diuidat: omnino sonis carere necesse ē. Eoz aut̄ q̄ sunt huiusmodi nullum est apd̄ musicos iudiciū: vnde ipsa diffinitio scismatis nulla est. Nulla enim ratione coma vel eq̄liter vel ineq̄liter scindendū esse cū fuerit p̄ sonos insecabile p̄bari p̄t. De parvissimis sonis siue interuallis. Capitulum XXXVII

Dñiū sonoz musicoz teste Boetio libro. ij. arithmetice his verbis. ton⁹ paruiſſimus est. Paruiſſim⁹ inq̃ oīm pfectoz atq; plene ſonātū dūtarat. Sunt autē huiusmodi oēs pſonātie quātū tonus ipſe plenū atq; pfectū elementū dicī. Qd̃ ſec⁹ est de ſemitonio. Unde enī ton⁹ p̃ respectū ad illud ita dict⁹ est: q̃a fortis atq; plene tonare vel ſonare inueniat. ipm̃ vō ſemitoniū q̃a ecōtra ſic ab impfecto inſuallo appellatū est. vñd̃ ſemitoniū in cōparationē toni: paruiſſimū emittit ſonus. Itēq; illi⁹ partes eo ipſo paruiſſimū pducūt ⁊ in ampli⁹. At vō ſemiſonātū inſualloz: duplex ē cōtēplatio. vel enī ſm̃ quid. idēſt pſonātiā. vel ſimplici⁹ cōſiderant. ſi autē ſm̃ qd̃. paruiſſim⁹ oīm est ſemitonij ſonus. Minorē enī toni partē ſm̃ pſonātiā obtinet. vñd̃ idē princeps n̄r libro tertio muſices. ſit propoſitus minorē toni partē in acutū atq; graue p̃ pſonātiā ſumere. Minor vō toni pars vt inquit est ſpaciū quo maior est diateſſerō pſonātia duob⁹ tonis. Hoc autē est ſemitoniū min⁹. Et q̃a ſm̃ huiusmodi ratio nem muſici illud neq̃q̃ diuidunt. Unde ei⁹ ſonū paruiſſimū dicim⁹. ſi vō ſimpliciter: tūc ſemitonij ſon⁹ par⁹ erit partium vō illi⁹ minor. vt enī libro p̃mo oſtēſum est in duas eq̃les partes. i. dieſim ⁊ dyeſim. quas philolaus de quo ſuperius meminim⁹. diaſciſma nūcnpauit. diuidit. Paruiſſim⁹ autē ſiue minim⁹. comatis ſon⁹. Est enī vt p̃diximus: minimū qd̃ cōprehēdere p̃t audit⁹. At vō ſemiſonātū inſualloz poſt ſemitonium tū q̃a nulla pſonantia illa recipit. tū q̃a p̃ nimia paruitate voce humana nullatenus p̃nūciari valent ſeoz ſuz ab omni practica manent.

De intervalloz diffinitionum recapitulatione.

Colligētes autē q̃ de intervalloz diffinitionib⁹ ſparſim hucusq; dicta ſunt nunc illa q̃ſi aggregatim a minimo ad uſq; diapason repetam⁹. Erit enī fortis nouis ſcholarib⁹ opere precium.

Coma est ſpaciū ſm̃ ſonū oīm minimū atq; indiuiſibile. vel coma est ſpaciū quo maior est apothome ſiue ſemitoniū maior. dieſi vel lymate: ſeu ſemitonio minori ⁊ ſex toni diapason ſuperant pſonātiā.

Apothome est ſpaciū min⁹ ſemitoniū vno comate ſuperuadens. vel apothome est ſpaciū per qd̃ tres toni diateſſeron ſuperant pſonantiam.

Dieſis est ſpaciū vno comate a ſemitonio maiori deficiens. vñd̃ dieſis est ſpaciū quo diateſſeron conſonantia duob⁹ tonis maior est.

Diaſciſma est ſpaciū dimidiū ſemitonij minoris p̃tines qd̃ etiam in enarmonico genere dieſis dicitur.

Tonus est ſpaciū ex apothome et limate conſectum.

Semiditonus est ſpaciū toni ⁊ ſemitonij vel cū intermedio ſono. vel ab extremo ad extremum: intermedio tñ termino ſemp̃ intellecto vt ī diatonico gñe.

Tribemitoniū est ſpaciū trium ſemitoniorum. idēſt toni ⁊ ſemitonij ab extremo ſono ad extremum p̃ciſe. i. nullo medio intellectū vt ī chromatico gñe.

Liber

Biton⁹ ē spaciū duoz tonoz ita dif-
ferent⁹ fm diatonici 7 enarmonici gñis
positionē pſideratoz. quēadmodū de
tribemitonij 7 semiditoni diatonice ac
chromatice assūptoz discretiōe dictū est

Biatefferon est spacium duorum to-
norum 7 non integri semitonij.

Biapente est spacium trium tonoz
7 predicti semitonij.

Biapason est spaciū qñqz tonorum
7 duoz semitonioz p̄dictoz ex diatessē-
ron. s. 7 diapēte subsistēs. Et qm̄ ex ei⁹
specieb⁹ modi cantādi efficiū⁹. his om-
nib⁹ igit⁹ expeditis. Age nūc de illorum
speculatiōe que admodū necessaria ha-
bet⁹ 7 a pluribus ex nostris ignoratur.
latissime dicamus.

Cōmentarioz musices Liber quartus
de modis cātandi siue musicis incipit.

De septē modis cantādi 7 eoz triplici
p̄stitutione atqz de maiori illarum ob-
seruantia.

Caplū I

Mter oēs musice
p̄sonātiās diapason dum
tarat oēs amplectens vo-
ces omne in se p̄tinet mu-
sicā. Post hāc enim quem
admodū ostēdū⁹: nulla sonoz cōiun-
ctio nisi tantū p̄ priorū repetitionē: na-
tura inueniri potest. Hoc autē ex cōso-
nātiarū sequētium noīe. i. diapason dia-
pēte atqz bisdiapason facile est intelli-
gere. Qd cū ita fuerit: oēs igit⁹ modos
cantādi ex illi⁹ se speciebus que septē tātus
sunt vt pbatū est: effici 7 tot esse precisē
numero quot ipsas species necesse est.

Unde boeti⁹ libro q̄rto. Ex speciebus di-
apason p̄sonātie existūt. q̄ appellantur
modi. quos etiam tropos ac tonos no-
mināt. Sūt autē modi vt inquit: p̄stitu-
tiones i totis vocū ordinib⁹: vel acumi-
ne vel grauitate differētes. Cōstitutio
vō est veluti plenū modulatiōis corp⁹.
ex p̄sonātiarū p̄iunctiōe p̄sistēs: q̄le est
vel diapason: vel diapason diatesseron:
vel bisdiapason. Est autē diapason cō-
stitutio a proslābanomenos in mese. id
est ab **A** graui in **A** acutū ceteris q̄ sunt
medie voces enumeratis: vel ab **A** mese
in **M**ete yperboleō. i. ab **A** acuto in **A**
supacutū cū vocib⁹ interiectis 7 in am-
pli⁹. **B**iapason vō diatesserō p̄stitutio
est a proslābanomenos in nete syneme-
nō. idest ab **A** graui in **B** acutū cū his
que infiecte sunt. **B**isdiapason autē cō-
stitutio est a proslābanomenos in nete
yperboleō. idest ab **A** graui in **A** super
acutū cū his que in medio sunt posite.
Has autē p̄stitutioēs: si q̄s totas faci-
at acutiores: vel in grauib⁹ totas remi-
tat fm supradictas diapason cōsonātie
species: efficiet modos septē: quoz no-
mina sunt. **Y**podozi⁹. **Y**pofrigi⁹. **Y**po-
lidi⁹. **B**ori⁹. **I**frigi⁹. **L**idi⁹. **A**ndixolidi⁹
in diatonico genere velut in p̄ncipalio-
ri atqz naturaliori p̄stitutos. **U**nde ite-
rum ait: s; qm̄ oēs modos in speciebus
diapason p̄sonātie dixim⁹ reperiri: age:
eos i diatonico tm̄ genere describam⁹.
Uerū enī qm̄ sup̄dictarū p̄stitutionuz:
ea q̄ ē p̄ bisdiapason ceteris capatioz in-
ueni⁹. q̄a in vocib⁹ numerosior siue lōgi-
or: quā antiq̄ dūtarat: 7 si in ordine na-
ture vltima fuerit in practicam deduce-
rūt oēs p̄ferēdos esse ita inquires diffi-
niuit. Sit igit⁹ i diatonico genere ordo
vocū a proslābanomenos in nete yper-
boleō p̄stitut⁹ atqz hic sit **Y**podozi⁹ mo-

bus. Nūc autē si q̄s proslābanomenos i acūmē itēdat tono ypateq̄s ypatō co dez tono atenuet: ceterosq̄s oēs tonos faciet acutiores. acutiorq̄s totus ordo erit q̄ fuit prius q̄ toni susciperet intē siones. Erit igit̄ tota ypodozij cōstitu tio ypofrigij effecta. Et ita in cefis nūc toni: nūc v̄o semitonij suscipiēdo intēsi onē. vñ aristoteles .ij. politicoz Armo niarū earūde: vocū: aliā esse dicemus: modo dorica: modo frigia. quia alia ⁊ alia fit species. si enī vt a boetio memo rato libro d̄r. duo ordines in bisdiapa son psonātia pstituti: sibiinuicē cōparē tur: vt qui ordo sit grauior possit agno sci: aiaduertēdū q̄ si proslābanomenos proslābanomenō fuerit grauior vel q̄li bet alia in eodē ordine cōstituta: totū q̄s necesse est ordinē esse grauiorē. Qd etiā ratioe mediārū ibidē pbat. Mese enī ypofrigij acutior est vno tono mese ypodozij ⁊ ea que est dorij ab ea que est ipsius ypodozij per diatesserō ⁊ que est frigij per diapēte. s̄m enī numerū inter missarū pncipaliū: est de necessitate lō gitudō distātie mediārū. Ex his igitur manifestū est q̄ sup̄dictoz modoz sem per voces ⁊ earū noīa in singulis eadez sunt. proslābanomenos enī ypodozij ⁊ ea que est ypofrigij in nullo alio q̄ i to ni intensiōe differunt ⁊ ita relique reli quis vel semitonij eleuatione: vt pre dictum est. Ac per hoc illud etiā pre clarum est q̄ volentes huiusmodi con stitutionē p nomia ppria chordarū a p slabanomenos in mese tñ demōstra re: vt quidā faciūt valde imprope indo cteq̄s agere vidē. Mese enī chordā q̄ a pma octaua est: in quocūq̄ ordine vocū vltimā existētē nomē pdidisse ma nifestū est. Mese enī media dicit̄: non tñ q̄cūq̄ media: s̄z q̄ ab extremis vt hic

sumit̄ eqliter distat. Pretea par nume rus mediū terminū nescit h̄re. Secū au tez ē de impari. Inde enī q̄ndenus nu merus p quē dicti modi subsistunt: sep tenas ad vtrāq̄ partē grauē. s̄. ⁊ acutā relinquēs voces. Mese siue mediam necessario h̄z octauam. De octauo modo pprie nō assignādo. Caplm. II

Tholomeus autē q̄q̄ nimius fluxa vtēs rōne hoc est vt tot essent modi quot voces ha bet diapason: octauus addi dit modū quē ypermixolidiū appella uit qd tñ nulla patit̄ ratio. si enī ex speci ebus diapason psonātie dūtaxat vt pro batū est efficiunt̄. impossibile est qd ait Nulla enī psonātia tot h̄z spēs quot vo ces: s̄z semp vnā min⁹ put ostēdim⁹. s̄m enī numerū intualloz illarū est nume rus specierū. s̄z qm̄ intualli duarū ē vo cū de necessitate. diapason igit̄ octo vo cib⁹ pfecta: septē erit precise specierum qm̄ septē h̄z intualia. Et q̄a septē speci es q̄rtuordecim vocib⁹ tñ pstat̄. inde si quitadecima addat̄ quēadmodū boe tius libro. iij. hoz quidecim signoz. a. b. c. d. e. f. g. h. i. l. l. m. n. o. p. descri ptione docet semp vltima erit frustra. Prim⁹ enī modus ex pma diapason spe cie pfectus: vt inquit. erit. a. b. Secūdu b. i. Terti⁹. c. l. Quart⁹. d. l. Quintus e. m. Sext⁹. f. n. Septimus. g. p. ⁊ vlti mus. Quare relinquit̄ extra. h. p. quā tum ad hoc attinet in nullo apta.

De cōmuni modoz cātadi appellatiōe

Di autē vt i p̄sen Ca. III tiarū p̄siderant̄ qdā modulā di maneries quātū ad eozuz institutionē s̄m ordinē inter ualloz atq̄ distributionē que in singul alteraz alfa natura inuenit̄: manifeste dicunt̄. Scdō aut̄ q̄a ali⁹ in aliū p intē

Liber

fione toni aut semitonij: vt postēsus est
puertis: ab ipsi⁹ pueris acti tropi re
cte noiant. Tercio vo⁹ ultimo. quia ex
plurib⁹ tonis et semitonij⁹ pficiūt. semi
toniaq⁹ nihil aliud sunt q⁹ imperfecti to
ni etiā noie tonoz qd longe ceteris vul
gatū est appellan^t. Itaq⁹ ton⁹ duplicif
dici^t: vel inquātū infuallū: siue plenū: si
ue semū. de q⁹ dictū est. vel inquātū
illoz repetita assumptio et i singul⁹ mo
dis multiplex aggregatio.

De singulorū modoz nominib⁹ et eoz
impositionis causa. Caplin III

Doz igit⁹ cātandi noia: vt
boeti⁹ meminit nosq⁹ supe
ri⁹ recēsum⁹. hec sunt ypo
dozi⁹ ypoфри⁹ ypolidi⁹
Bozi⁹ фри⁹ Lidi⁹ Miroliidi⁹. Ibec
autē vnde originē habuere: ipsa quoq⁹
vocabula aptissime ostēdūt. Manife
stū est enī quēadmodū per ea importa
tur. ab ijs gētib⁹ illa accepisse a q⁹ in
uenti et pmo in practicā deducti fuere.
Cū igit⁹ in doxica puincia p⁹mo et q⁹rtus
inuēti extiterint et illis admodū vfi. al
terū ab ypo grece qd est infra vel inferi
or latine ypodozū. et alterū doziū sim
plicif noiarūt. ypodozū enī grauissim⁹
oim p diatesserō psonātiāz remissior il
lo habet et ita reliq⁹ bini ac bini adusq⁹
septimū. In frigia scdo et quinto quos
eadē de causa ypoфри⁹ et фри⁹ appel
larūt. In lidia tertio et sexto vfi. eadem
ratione illos ypolidiū et lidiū vocarunt
Iam enī ostēdim⁹ libro pmo chorebs
illoz regē. quātam cithare musices ad
didisse chordā. Septim⁹ autē pprio ca
rēs noie. qz iuxta lidiū posit⁹ miroliidi⁹
dictus fuit. Octau⁹ quidē q⁹ proprie
null⁹ existat vt pbatū est. ab yper qd est
supra et miroliidio. qā vno tono acutior
ab illo extat ypmiroliidi⁹ interpretat⁹ est.

De scda modoz cātandi cōstitutione.

Superiores modo Ca. V
rū pstitutionē atq⁹ oim ma
rimāq⁹ p bisdiapason psonā
tiā effecta est doctissimi mu
sicoz q⁹ inter boeti⁹ et gregori⁹ magni tē
pora fuere: ab omni practica segrean
dam abiiciēdāq⁹ nec inmerito voluerūt
Ad quintādecimā enī vocē cantū eleua
re: vt in plurib⁹ humanis vocib⁹ impos
sibile est. Quāob⁹ illa p⁹sulte p⁹termis
sa. scdas que est p diapason diatesseron
de qua boeti⁹ etiā libro. iij. vt recensui
mus meminit vndecī voces pntem: nō
tū in vsum cantādi deduxere: s³ etiā fi
nem ab illoz pncipio distinguētes sub
quaternario numero cōprehēdi hac rati
one statuerūt. Manifestū est enī q⁹ pri
ma spēs diapason psonātie que est in. a
et quarta que i. d. eodē infualloz ordi
ne. idest tono. semitono. et tono inten
dunt. Scda autē que in. b. et quinta q⁹ i. e.
eodem videlz semitono. tono. et tono.
Tertia que est in. c. et sexta in. f. ac curs⁹
eadē tertia cū septima et vltima i. g. eo
dem etiā. Tono enī tonoz semitono di
uersoz tū generū existētū qn aliud dia
tonicū est. aliud chromaticū eleuant⁹ q⁹t
tuor inde modos cātandi simul efficiē
tes quoz noia ab eodē ordine sumpta
fuerūt. Prothus. Deuter⁹. Tritus. Te
trard⁹. Prothus enī a pthos grece qd
est p⁹mo latine dicit⁹ est. Deuter⁹ autē a
deuterō etiā grece qd est secūd⁹ latine.
Inde enī recapitulatio legis moysi deu
teronomiū. id ē scda lex appellata fuit.
Tritū vo tertū significare. et tetrardus
quartū satis vulgatū est. Iloz autē p
gressio ac dispositio huiusmodi erat. p
thus quidē ab. a. graui in. d. acutū in
tēdebat: s³ i. d. graui finiebat. ita vt dia
pason sup finale vocē. diatesserō vo sub

ter illam haberet et ita reliqui. Beuter
enim ab. b. graui in. e. acutum in. e. graui
quiescebat. Tritus autem ab. c. graui in. f.
acutum in. f. graui sedem habebat. Tetrar
dus etiam ab. d. graui in. g. acutus in. g.
grauis finale capiebat terminus. In. g.
grauis dico ab. a. incipiendo signa dimi
merare. Nam ab gamma exordiendo et ad il
lud comparatum e contra est. Si enim diapa
son reddunt. diapason autem consonantia est
alterum igitur illorum graue. alterum vero acutum
erit de necessitate. Consonantia enim acuti
soni grauisque mixtura est. Que cum ita
fuerint. finales igitur termini omnium modo
rum cantandi sunt. B. E. F. G.

De tertia et ultima modorum cantandi co
stitutione. Ca. VI

Tertia et ultima modorum constitu
tio. ultima inquam quantum ad parti
cam. prima vero quantum ad ordines
nature: que ab omnibus diuina
rat ceteris relictis obstruat. est que per dia
pason consonantiam efficitur a qua per quodam
compositionem relique de quibus diximus proce
derunt. Unde et si propter illas modi cantan
di subsistere valeant propter hanc vero minime
Ex speciebus enim illi proficiunt. Quis igitur
sanctissimus ille Gregorius diuinusque musi
cus iam applicam sedem suscepisset atque pro
cedente constitutione etiam intolerabile ad
iudicasset. missam cassamque aut nullas
fieri nec ab re voluit. Quamquam enim unde
cum voces quicquid intedere ut in multis can
tantiis facile existat. sepe tamen et in singulis
modis etiam in pluribus illorum valde diffici
le. Quapropter iam dictam constitutionem in
duas populi diuisit partes quarum alte
ra a finalibus terminis quattuor illorum mo
dorum precedentis constitutionis. id est. d. e.
f. g. ad maximam eorum eleuationem pertendit
altera vero ipsarum finalibus retentis a graui
oribus terminis ad sibi files: ut singillatim

diapason consonantiam finem quod acutum
quantum natura patitur dissimile sibi vendi
careret. et ad potestatem numerum. scilicet vel septena
rium vel octonarium finem ptholomeus resti
tuerent. Et quamquam modorum forma in di
apason consonantia ut probatum est consistat:
addidit preterea quemadmodum ab eis ex
pluribus accepimus que tanquam si per eius scri
pta nobis constaret: locum tenet auctorita
tis vtriusque humane vocis lege ad proprium
quod vel grauiorem vel acutiorem illius vo
ces in maiori eorum extensione tamen peruenire
possent ne ulterius procedentes a venustate
pronunciandi. ex altera parte in taciturnita
tem: ex altera in clamorem. unde et preceden
tes constitutiones iure derelictae sunt inci
derunt. Sicut enim minora inualla a se
mitonio practica musices nullatenus ad
mittit. quam pro paruitate: impossibile est
omnibus illa proferre. sic nec maiorem vocis
extensionem quam dictum est. quia ut in pluribus can
tantiis pro longitudine ac numerositate
etiam impossibile. Nec moueat lectores
non magni fuisse causam quam retulimus existi
mando: precedentem delinquendi constitutionem
et inde istam assumendi. Ad eleuationem
enim toni vel semitonii sequitur de ne
cessitate sue vniuscuiusque illorum diapa
son consonantie intentio. Quare quod hec mini
me prouidentes dissonantie vitade gratia tan
tum: factum extitisse dixerunt: non bene sen
sisse videntur. Quamquam enim diapason dia
tesseron non esse consonantiam boetius noster li
bro tertio ut meminimus probauerit. illud
tantum est ut in contrapuncto in quo extreme
voces aggregatim atque simul proferuntur.
Nam ut in cantu plano in quo successive pro
nunciantur: et in quo omnes modi de quibus
agimus primo considerantur e contrario est
hinc enim idem princeps noster libro quarto ip
sam diapason diatesseron in constitutionis
diffinitione que est veluti corporis modula

Liber

tionis plenū ex psonātiarū diuinctiōe cōsistēs: vt recēsumus reliq̄s anūerauit

De nominibus modoz in tertia vltima p̄stitutione. Capitulum VII

Ed q̄ a finalib⁹ terminis facta diuisiōe sc̄de p̄stitutionis: diapason intēdendo sibi appropiarūt: sicut p̄mā eiusdem psonātie p̄gressionē retinuerē: sic ⁊ nomina. s. p̄thū. deuterū. tritū. tetrardū. quos eadē rōne: moderni autētos appellarūt. Qui vō a p̄dictis finibus: partim intēdendo partim vō remittēdo: illam sibi assumpsere: plage siue partes illoz merito dicti sunt. tam enī diapēte a finali intēsam q̄ diatesserō remissas a supiorib⁹ vsurparūt. Plaga enī in sc̄da significatiōe: tract⁹ vel clima. siue pars celi: terre: aut etiā maris d̄r. Quāob̄re q̄ plagales modos: subiugales aut collaterales int̄pretati sunt. q̄d per nomē importat ignorasse vident. Illoz autēz ordo hic est. proth⁹. plaga. p̄thi. deuter⁹. plaga deuteri. tritus. plaga triti. tetrard⁹. plaga tetrardi. Qui autēz nominib⁹ antiquoz modoz hos de q̄bus agim⁹ ita appellādos esse volūt vt prothū ypodoriū plagā. p̄thi. doriū v̄l ecōtra: dicāt ⁊ ita in ceteris agāt alienū est a ratiōe. Illoz enī singuli p̄p̄riā habēt chordā finalē. isti vō bini ac bini eandē Illi ex bisdiapason psonātie: isti autē ex diapason dūtarat efficiūt. Deinde illi: ita ad q̄ntādecimā pueniūt vt nūq̄ a p̄dicta vocū numerositate cadāt. isti vō ita variā ac multiplicē intēsionē suscipiunt. vt q̄nq̄ ad diapason. q̄nq̄ vltra ⁊ q̄nq̄ ad illā minime pueniāt Unde q̄n quidā hui⁹ artis scriptores si prime diapēte speciei q̄ est. d. a. diatesserō intēsā addita fuerit: doriū effici aiūt. si vō remissa ypodoriū. necesse est etiā ad bis-

diapason illos puenire: vt iisdē noib⁹ appellari valeāt: ⁊ ita reliquos. Qd si de oib⁹ quātū ad huiusmodi institutionem intelligi volūt. quēadmodū cōtendere vident falsum asserere manifeste cōprobanf. Cū enim diatesserō psonātie tres dūtarat fuerint spēs: diapente vō q̄ttuor. necesse est vt in illarū p̄iunctione: q̄ncunq̄ ad vltimā diapēte ventū fuerit q̄ p̄mā diatesserō spēm id fiat vt hic g. d. g. intēdēdo atq̄ remittēdo vt h. d. g. cōponanf. q̄ si remittēdo ab. g. in. d. diatesserō accipiaf. necesse etiā est vt mixolidi⁹ in doriū pueratur. non autē i ypermixolidiū. si enī ypermixolidi⁹ ipse vno tono acutior mixolidio extat. q̄n iste in. g. sedē h̄re repertus est ille vō in. h. s̄m antiquā descriptionem de qua dictū est. v̄l in. a. s̄m recentē qd oportet. impossibile igit̄ est. vt ambo: siue intēdēdo: siue remittēdo accipiañt in eadē vel diapēte vel diatesserō specie ⁊ ex his cōposita diapason pueniant.

De modoz cātandi vltime descriptionis origine. Capitulum VIII

Quāq̄ autē nostri modi cātandi ex diapason psonātie speciebus originē duxisse manifestū fuerit: nō tñ s̄z illarū ordinē. Prim⁹ enī ex q̄rta specie effectus est. ⁊ ex p̄ma secūd⁹. ex quita terti⁹ ⁊ ex secūda q̄rt⁹. ex sexta quīt⁹. ⁊ ex tertia sextus. ex septia vō ⁊ vltima septim⁹ ⁊ rursus ex q̄rta appropate tñ octauus Ex q̄bus etiā illud seq̄tur q̄ sicut in p̄ma illoz descriptiōe: sic ⁊ in hac: octauus mod⁹: p̄p̄rie assignari non potuit. Qēs enī vt sepi⁹ dictū atq̄ p̄batus est: ex speciebus diapason psonātie q̄s septē esse natura dūtarat ostendim⁹: necessario efficiunt. Unde b mod⁹ quē octauū vltimo loco dixim⁹: proprias diapason

consonantie spēm habere cum non possit illas que pmi modi propria est ab. d. videlz graui in. d. intēsa necessario sibi assumit. Qd cū ita fuerit inde Beatus gregori⁹ vltimā iam dicti modi dñam: siue vltimū seculoz in predicto. d. graui finiendum vt in antba. Hos q̄ viuimus. doctissime statuit lbinc etiāz psalmi intonationez pmi modi iure esse voluit. Nec refert si per tonum. tonum. ⁊ semitonium diatonicum a finali intendatur. cum illud a septimi modi natura cui propum est vsurpauerit: ita vt nihil de suo habeat. Pari etiam forma ex primo secunde cōstitutiōis modo pmi atq; secūdu: huius vltime effecti sunt ex secundo tertius ⁊ quart⁹. ex tertio quintus ⁊ sextus. ex quarto ⁊ vltimo septim⁹ ⁊ octauus. In his igitur duplex est cōtemplatio. Aut enim fm numerū ⁊ ordinem specierum diapason psonātie atq; pnam natura cōstitutionez: aut fm translationem diuisionemq; secūde cōsiderantur. Si autem vt in prima simpliciter: tunc cātus in. d. finiēns quartus erit modi. in. e. quinti. in. f. sexti. in. g. septimi ⁊ vltimi. Prima enim spēs diapason est in. a. tanq̄ in pmo signo. secūda in. b. tertia in. c. quarta in. d. q̄nta in. e. sexta in. f. septima vō que finem facit i. g. Si vō vt in vltima a secunda scilicet traducta: tunc in. d. primi erit aut secūdi. in. e. tertij aut quarti. in. f. q̄nti vlt⁹ sexti. in. g. septimi vel octaui. de quoz discretiōe in proximo late dicemus.

De modorum cantandi natura ⁊ q̄litate.

Caplm IX

In modis autem cantandi: duo pncipaliter p̄siderātur. natura. scilz ⁊ qualitas. Natura autē vt hic sumit atq; superius ostensum fuit. est quidam to-

nozum ordo atq; semitoniozum scdm diatesserōn consonātie species ⁊ si tres tantum fuerint atq; naturalis constitutio. Quemadmodum enim pma cōmuniū consonantiarum dicitur in quantum minima: ita et specieruz diapason consonantie fundamentum atq; principium. Per additionem enim toni ad illam diapēte efficitur. ⁊ ex his simul iunctis ipsa diapason que nostroz modoz forma est componitur. Prima igit diatesserō psonātie specierū quātuz ad hoc attinet. qm diapēte spēs q̄bus ille iungunt: ita necessario sic libro pmo pbatūmus incipiunt per tonum. semitonium ⁊ tonum. pmiū instituens modus p̄greditur. Inde enim secūdu⁹ modus a secūdo iam dicte speciei interuallo: ⁊ inde a secunda specie initius essendi capiēs qd oportuit. aliam p̄secutus est naturaz p quam efficeretur. ⁊ ita in ceteris prout consequenter monstrabim⁹. Qualitas autem est certa ac definita ascendēdi et descendēdi lex: siue intensiōis ⁊ remissionis de qua dictum est. que circa graue ⁊ acutum versatur. Graue enim et acutum qualitates dicunt in sono lbuiusmodi autēz qualitates: quādoq; autēntū: qñq; plagalē modū faciūt Autēntum quidē. si in acutis: plagalē vō si in grauib⁹ fm formā nuprime dictā: ⁊ nūc p̄sequens dicēdā marie versabit. sz qm autēti omnes ⁊ plagales in diapēte p̄cōsonātia a finali intēsa sibi p̄sentiunt: cū fuerit vtriusq; cōmunis vt ostēdim⁹. illā igit in singlorum descriptione preponamus qd oportet lbui⁹ aut quēadmodū libro. j. manifeste pbatū fuit q̄ttuor sūt spēs. prima enī tono. semitonio. tono ⁊ tono. itēdis. scda vō semitonio tono tono ⁊ tono. tertia tono tono tono ⁊ semitonio. q̄rta q̄dē vltia. tono. tono semitonio.

Liber

tonio. 7 tono. At vo qm̄ tertia supradi-
ctarum specierum in. f. incipiēs diateſ-
ſerō pſonātiā nequaq̄ reſonare pote-
rat. Hinc maiores noſtri vt in ſecunde
pſtitutionis deſcriptione palā fecim⁹.
terti⁹ illius tonū pro q̄nto 7 ſexto mo-
do in ſemitoniū mir⁹ p̄uertēdū eſſe do-
cte diffinierūt. Diapēte enim pſonātia
proprie ſumpta: diateſſerō pſonātiā ſi
bi preponit. Unde boetius libro. ij. dia-
pēte tri⁹ tonoz eſt 7 ſemitonij. Ad qd̄
exponēdum immediate ſubiūxit. ideſt
pſtat ex diateſſerō 7 tono: quemadmo-
dum ibidem manifeſte pbat: noſq̄ pre-
cedēti libro mathematice oſtēdim⁹ vn-
de factum eſt vt terti⁹ quarteq̄ ſpeciei
nulla quātus ad preſentē attinet ſpecu-
lationem preſq̄ in ſemitonij genere ſit
dñia. Quarta enim que ſeptimo 7 octa-
uo ſeruit: in diatonico atq̄ naturaliori
genere illud h̄z. Tertia vo que p̄dictis
quinto 7 ſexto in chromatico atq̄ molli
g̃ra pſonātie diateſſerō habende quod
oportebat. Si enim p̄m⁹ modus 7 eius
plagalis: ſuam h̄nt diateſſerō pſonan-
tiā in. g. terti⁹ 7 quart⁹ in. a. ſeptim⁹ 7
octau⁹ in. c. q̄ntus igiſ 7 ſext⁹ in. b. mol-
li: illam immobilē exiſtētem ſicut cere-
ri: aut nullā habebūt qd̄ tñ ratioe dicta
neq̄q̄ eſt p̄cedēdū Hinc enī 7 tetrachor-
dū ſynemenō a veteribus inſtitutū fuit
Decātare igiſ quālibet cātilenā in. f. ter-
minātes p. b. q̄dratū vel durum: apud
doctos irrationabile atq̄ ridiculū eſt.
S̄z qm̄ diapēte pſonantie ſpēs relictis
de neceſſitate. a. b. c. grauib⁹ in ſequēti
d. put libro. j. manifeſte pbatū extitit:
7 modi cantandi gregoriani de quib⁹ p̄-
ciſe intendimus ob cām nuperrime dic-
tam incipiūt: nunc ergo dicamus.

De primo atq̄ ſecundo cantandi
modo. Caplm X

Prim⁹ modus atq̄ ſecund⁹
in. d. graui terminant. Cō-
ſtat enim ex primis diapēte
ac diateſſerō pſonātie ſpecie
bus ſemitoniū poſt primū tonus habē-
ribus. ſed prim⁹ modus eo quia auten-
tus eſt. illas a finali intendit. ideſt. d. e.
f. g. a. b. c. d. Secundus autē quia pla-
galis primā intēdit. ideſt. d. e. f. g. a. ſe-
cundam vo. ideſt. a. b. c. d. eodē inſual-
loz ordine remittit. varias inde diapa-
ſon pſonātie ſpecies ſibi vendicādo Pri-
mus enim ex quarta illius ſpecie. ideſt
d. d. quia in quarto ſigno inſitiū faciēte
cum inſmedijs vocibus pſtituit. Secū-
dus vo ex prima que eſt. a. a. tāq̄ a pri-
mo ſigno originē ducēte cum inſiectis
Poſſunt autē preterea tonū ſuperius 7
inferius aſſumere: ſicut dictus eſt: vt de
cachordum efficere valeant Unde enī
primū oīum ſignoz ideſt. a. qd̄ in ſum-
mitate pollicis iure locatū fuerat in ſe-
quēti articulo: hoc eſt vt diapēte a fina-
li remiſſas: ſcōs mod⁹ h̄ret gregorij au-
ctoritate traductū ē. 7. g. illi p̄poſitum

De tertio 7 q̄rto modo. Cap. XI

Tert⁹ 7 q̄rtus i. e. dūtaxat de
neceſſitate finē faciūt. Cō-
ſtat enī ex ſecūdis ſup̄dictaz
diapēte ac diateſſerō pſonā-
tiāz ſpēs tāq̄ a ſcōdo p̄maz inſuallo p
ſemitoniū eleuari incipiētib⁹ ſz terti⁹ qm̄
autē illas a finali intēdit. id ē. e. f. g.
a. b. c. d. e. q̄rt⁹ vo qz plagal: p̄mā ideſt
e. f. g. a. b. intēdit 7 ſcōdaz p̄poſtero tñ or-
dine r̄mittit id ē. b. c. d. e. diuiſas diapa-
ſō pſonātie ſpēs efficiētes. t̄t̄i ex q̄nta
illi ſpēs. i. e. e. q̄rt⁹ vo ex ſcōda q̄ ē b. b. cō-
ſtat. q̄ 7 ſi ita ſimplr fuerit. q̄rt⁹ tñ ad g̃-
uiorē ei⁹ diateſſerō pſonātie vocē p̄ciſe
q̄ ē. b. neq̄q̄ remittit: nec ab re. natura
enī ſiue diatōice ſūpra diapēte ad q̄ntā

ab illa intēsum q̄ est. f. minime redde-
ret qđ oportebat. cromatice autem ac-
cepta7 finali tritonū7 acutiori voci sue
diapēte que est in scōa. b. acuta cōpara-
ta que ē illi octaua: dissonātiā vno apo-
thome diapason supgradientē ppulsa-
ret. Ad q̄ntā vō deponit7 ad sextam vt
decachordū habeat eleuaf. S3 tertius
alia quidē distributiōe. Cū enī ab eius
diapēte ad quītas intēsam. id ē. f. q̄ est
nona a finali7 termin7 vltim7 nō ascēdē
di diapēte etiam natura formare neqat
inde dissonātie vitāde grā: illa p̄termis-
sa. ad tertiā ab eodē finali remittit7 vt
vel sic decachordū sibi adquirat.

De quinto7 sexto modo. Ca. XII

Quint7 sextus in. f. ex tertia
diapēte p̄sonātie specie p ter-
tij illi7 toni in semitonū cō-
uersionē. 7 inde in q̄rtā quo-
dāmodo trāslata. de quarū d̄ria dictū ē
7 ex tertia diatesserō p̄sonātie semitoni-
um post duos tonos habentib7. Unde
horū modorū diapēte p. b. molle sicut iā
pbatū est: de nccitate dinumeraf ac p-
nunciat. Hoc enī his duobus modis vt
diatesserō p̄sonātiā a finali intēfaz sicut
ceteri h̄rent put memini7 q̄ maxie op7
fuit. Id enī oib7 simul cōmunet vnicui
q3 p̄p̄iū ē lbinc enī qdā antiquorū oēm
diapason p̄sonantiā oīm modorū p dia-
tesserō ac diatesserō toni intuallo disū-
ctas dinumerandā esse haud incōgrue
diffinierūt. Quir7 igit7 cū autē7 fuerit
supdictas diapēte ac diatesserō spēs. i.
f. g. a. b. c. d. e. f. intēdit. Sext7 vō quia
plagal p̄mā. id ē. f. g. a. b. c. intēdit7 se-
cundā q̄ est. c. d. e. f. p̄postero intuallo-
rū ordie remittit diuersas diapason cō-
sonātie spēs p̄sonātes. Quir7 enī: 7 sex-
ta illi7 specie. id est. f. f. intmedijs voci-
bus enumeratis. Sext7 vō ex tertia q̄ ē

c. c. informaf. P̄nt aut tonū superius 7
semitonū natura inferi7 vt decachordū
resonare quōcūq3 valeāt etiā assumere

De septimo7 octauo mō. Ca. XIII

Septim7 octau7 in. g. ex q̄r-
ta7 vltima diapēte p̄sonan-
tie specie que tono. tonor7 se-
mitonio diatonico ad quīti-
7 sexti d̄riam. tonoc3 p̄sistit. 7 ex prima
diatesserō p̄sonātie de q̄ dictū est p̄ficiū-
tur. Septim7 aut cum autētic7 fuerit. il-
las id est. g. a. b. c. d. e. f. g. a finali intē-
dit. Octauus vō q̄a plagalis. primam
id est. g. a. b. c. d. alioz lege intēdit 7 se-
cundā q̄ est. g. f. e. d. remittit dissimiles
diapason p̄sonātie spēs reddētes. Sep-
tim7 enī ex septima illi7 7 vltia. id est. g.
g. cū int̄positis natura vocib7 subsistit.
Octau7 aut ex q̄rta q̄ est. d. d. vñ iterus
relinq̄t octauū nullū pprie existere mo-
dū. Nullā enī sup̄dicte p̄sonātie ppriaz
h̄ns spēm: illā q̄ p̄mi modi est sibi ada-
ptauit. P̄nt aut tonū superi7 7 inferi7 as-
sumere: vt decachordū p̄sonare valeāt.
S3 hoc cauendū modulatorib7 vel can-
tū p̄ficiētib7. si in vltima istoz modorū
clausula: cār7 ab. f. in. b. dūtazat eleuef
vbi de nccitate pnūciandū est p. b. mol-
le a quo in finali termino q̄scēd7 depo-
naf quēadmodū sepe 7 multū p illorū
crassam atq3 supinā ignorātiā factū es-
se inuenit7: tunc ipsi modi: cū de natura
sua semitonū a tertia in q̄rtam vocē ha-
beāt: nūc aut a scōa in tertiā oīno pere-
unt qđ est memorie mādādū. De cā-
tilenis p̄ finalē terminū nō dijudicādis

Ant aut q̄ Ca. XIII
dā cātus q̄ p̄ finalē termi-
num nequaq̄ dijudicant7
Versiculi enim responso-
riorū nocfnaliū p̄mi mo-
di in. f. fminaf. scōi in. c. tertij aut in. g.
e ij

Liber

quarti vo in. d. quinti in. a. septimi in se-
cunda. b. acuta. cōmuni atq; Gregori-
ana lege terminātes : modum de per se
minime efficiūt. Nō enim gratia sui: s; alio-
rū causa idest suorū respōsorioz tā-
tum ponunt. vnde illoz modos neces-
sario sequūt. Vix enim isti decātati fue-
rint: statū illa vel pfecte vel impfecte re-
petunt. Quā qdē puerionē q de signi-
ficatione vboz recte sensisse vident: an-
tistrophā appellāt. 7 eā que a respo-
sorijs ad eoz fit vñculos. strophā vocāt.

De cōmunitate modoz ac ppetate

M supior igit La. XV
modoz musicoz doctrina :
manifestū est diapēte psonā-
tiā a finali termino intēsam
oib; esse cōmunē. si aut diatefferō etia;
intēsa illi addat. facit modū autentū.
si vo a finali remissa. plagalē. vnde dia-
tesserō ita p̄siderata in alio dictoz ter-
minoz: dicūt proprietates autēti. in al-
tero vo plagalis. Et qm diapēte ac dia-
tesserō simul iūcte diapason p̄stituunt.
propriū etiā autēticoz erit diapason cō-
sonantiā a finali termino intensaz. pla-
galium vo a grauiori voce ab eodez re-
missam possidere. Propriū est enī om-
ni cantilene ad hoc vt alicui; modi ve-
re existat diapason psonātiā in se hēre
Qd autem desuper additione toni vel
semitonij ad acutiorē aut grauiorē par-
tem dictū est: nō ad hāc necessitatē pri-
nere videt. Quāq; enī melius q̄cunq;
decē nō habuerit voces in longitudine
semp tñ reliq; de q̄bus dirim; obserua-
tis: alicui; predictorū modoz erit
q̄ autem tritus vel tertius principalū
qui nunc quintus dicūt nequa; a fina-
li vt quibusdam huius artis scriptozib;
visum est debeat remitti quoniam tonū
natura idest diatonice sumptum : neq;

sub illo immediate habere: sed tantum
semitonium a quo ad quartam ab eo-
dem finali intensam que est in p̄iori. b.
acuta: diapente psonātiā minime cō-
stitueret qd oportebat: 7 si qnq; ita de-
poni iueniat: verū est qd aiūt: 7 inde se-
pi; ad tertiā a finali remitti: vt in grego-
riana exēplaria repr̄est. siliter aut p̄m;
atq; septim; q̄ nulla instante necessi-
tate p̄ter incōueniēs. Tūc enī ac ma-
xime si ad quartā deponātur: ad secūda
reducūt p̄stitutionē vbi null; plagalis
habet De cōmixto cātu nullatenus
assignando.

Capitulum XVI

Sunt etiā quidā cātus quos
omnes fere huius artis sc̄pto-
res qui nos post gregorium
magnum p̄cessere: tanq; ex au-
tentico 7 plagali p̄fectos cōmuni snia
p̄mixtos appellarūt atq; duoz sinl; es-
se modoz plusq; insipienter dixerūt. Ve-
rum enim si quandoq; p̄mo 7 vltimo
loco per diatefferon consonātiā tan-
tum: a finali termino eleuentur vel de-
ponantur: aut vtrumq; facere immedi-
ate inueniant. tunc etiam 7 si diapason
psonantiā ab finali intensaz possede-
rint plagales esse vt in plurib; antipho-
nis quemadmodum per illarum secu-
loz euidēter patet audacter diffinie-
rūt. Qd est 7 quantū ad huiusmodi di-
uisionē 7 plagaliū assignationē plusq;
indocte factū: cū enī autēti 7 plagales
p̄ decisionē cuiuscūq; modi sc̄de p̄stitu-
tionis q fuit p̄ diapason diatefferō i du-
as partes effecti sint sicut ostensum est.
ipsi igitur autēti 7 plagales nisi per
se atq; diuisim existentes inueniantur:
nunquam sunt. Quare relinquitur de
necessitate in huiusmodi cantus Pro-
tho. vel Beutero. Tritō. aut Tetrar-
do. idest vel primo vl' tertio quinto vel

septimo fm nram cōputationē et illozū fines stāte etiā omni vndecī vocū longitudine ascribēdos esse: p̄termisso tñ autenticoz noīe. Autēti enī et plagales relatiue dicunt. vbi enī nullū est plagalis nullū autēticū dī: vt in p̄fata scda p̄stitutione.

De modis imperfectis.

Cap. XVII
I autē diatesse rō p̄sonātiā a finali intēlas cātus neq̄ trāscēderit. plagalis semp̄ erit. Si vō ad di

apēte puenerit. raro tñ illā p̄cutiendo: tñc si cōmunitatis iure tam plagali q̄ autētico adaptari possit: potius tamē autētico cū fuerit institutione p̄ior. q̄ si frequēter et magis quidē ac magis si absq̄ infimedijs vocib⁹ ad illā puenerit autētico dūtaxat adiudicari debet. q̄ enī huiusmodi p̄sonātia plagalibus et autēticis cōmunis existat. alit tñ isti: et alit illi: eadē p̄sonātie dīe causa vtunt. Et si in acutiori illi⁹ voce inceperit. Et si in eadē acutiori voce pausaz siml⁹ cūz snia verboz p̄ coma grāmāte sumptū aut colū fecerit: nisi p̄ ignorātiā modulatoz ecōtrario fiat. imo etiā si pprietatē plagalis habuerit: autētico est adiudicād⁹. Ibec autē fm gregorij sanctissimi p̄cticaz: q̄ tñ doctrina p̄ncipis nri boerij minime admittit dicta sunt. Cātus enī diapason p̄sonātiāz nō attingēs pprie nullius modoz musicoz esse potest. Si enī ex illi⁹ speciebus necessario vt pbatū est efficiunt et earū q̄libet octo vocib⁹ p̄stat. illos igit ad hūc numerum vocū ab extrema ad extremā peruenire necesse est. Quare et si diatesserō atq̄ diapēte spēs habeāt de q̄b⁹ dictū est: musicos autem modos seorsum cōtēplate vel accepte: neq̄ efficere p̄nt.

De secunda finalium modoz trāslatione.

Caplm XVIII

Quoniam sepe multuz in scdi modis q̄rti sexti p̄stitutione accidit ab. f. qui in p̄cedentē b. q̄nto loco remissā deuenire q̄ vno semitono maiori a diapēte cōsonātia dīficiētes: dissonātiā facere māifeste cōpban. vnde necesse erat p̄dictā b. q̄ diatonica est in cromaticā puerte: re p̄ p̄cedētes toni in mai⁹ et min⁹ semitonū diuisionē et maioris assumptionē et q̄z nouis scholarib⁹ difficillimū. qm̄ illis incognitū erat: inde hui⁹ modi occasione q̄dā musicoz stari post sanctissimi gregorij t̄p̄a gñalē atq̄ scdam oīs modoz trāslationē insipient tñ fecisse inuēti sunt. ita vt p̄mus et scds in. a. acuto. terti⁹ et quart⁹ in. b. q̄nt⁹ et sext⁹ in. c. septim⁹ et octau⁹ in. d. finalē terminū haberent: quantū illis dabatur intelligi. Tunc enim p̄dicta. b. in. f. sequētē. et. f. in. c. traducunt qui. scz termini ab omnibus dinoscunt. Qd⁹ et si hoc tempore eo quia falsam ptulerunt sententias in dissuetudinem venit: nos etiam ita esse ostendamus. Illi enim modi p̄dictam trāslationē recre suscipere p̄nt. q̄ similē infuallozū elevationē et depositionez in eodem genere melozū existentem: vbicūq̄ cum p̄ioribus. d. e. f. g. valēt habere qd⁹ tñ in hac secūda: natura phibente fieri nequit. Cum enim ab. a. exordiando voces: diapason ex p̄ma diapēte specie: et ex secūda diatesserō instituat. atq̄ ex eadem scda: p̄postero tñ infuallozū ordine: a finali remittatur neq̄ p̄mū vnq̄ neq̄ scdm̄ efficient modum. Illi enim ex p̄mis dūtaxat sup̄dictarum p̄sonātiarū speciebus: tam intendendo q̄ remittēdo ea que diximus autenticorum et plagalium discretionē conficiunt vt ostēsū est. Sed quoniam a p̄dicto signo in depositionē q̄rti mo-

Liber

di videntur habere naturam : inde quidā illoꝝ minus etiam recte speculātes pluꝛes ab. e. in. a. traduxerūt ecclesiasticas cātilenas terminare: q̄s eiusdē q̄rti mo- di esse affirmabāt. idq̄ p̄ antiphonarū seculozum qđ in. d. acuto incipiebat et ī dicto. a. finē accipiebat q̄ maxime de mōstrare volētes: vt dato vno inconue- nienti. aliud sequere. Quartus enī se- mitonio diatonico quēadmodum eius autētus a finali incipit eleuari. Dein- de autem in secūda. b. acuta terminan- do: neq̄ tertij neq̄ q̄rti modi erit. q̄q̄ enī eodē ordie infualloꝝ voces vsq̄ ad quartā intēdant: carēt tamē diapēte in ipsa eleuatione ⁊ diatefferon in remissi- one. In precedenti autem. b. cum fue- rit cromatica: nullus vnq̄ etiā ab indo- ctis assignat⁹ est cātandi mod⁹. At vō q̄nt⁹ ⁊ ser⁹ in. c. quēadmodū i. f. nō sa- tis bñ dī. Quāuis enī vtrobiq̄ idē sit ordo infualloꝝ. hī tñ modi cā iam assi- gnata semitonij hñt cromaticū de ne- cessitate in eoꝝ intēsiōe. Septim⁹ autē ⁊ octau⁹ sicut in. g. ita ⁊ in. d. acuto ridi- culū est. Si enī in. d. graui p̄mi vñ scđi modi ē. sic ⁊ b. Idē est enī ordo infual- loꝝ illic ⁊ istic ⁊ semitonij gñe idē lhas aut incōgruitates qđā hui⁹ artis sc̄pto- res p̄siderātes de q̄b⁹ dictū est. s. q̄ mo- di musici ita traducti: nō essent idē nu- mero cū p̄iorib⁹: idē affines illoꝝ iurif- peritoꝝ vbo potius q̄ musicoꝝ vtētes quo nīl inepti dīci posat: hos esse dif- finierūt atq̄ dixerūt. Scđm enī mate- riā smōes sunt erigēdi: vt dī ab aristo- tele. ij. ethicoꝝ. Alij autē eosdē esse nūe- ro plus q̄ ignorant defmīnarūt. specie videlz mutata. ignorātes qđ p̄ nomen importat. si enī deuter⁹. i. autēicoꝝ se- cūda ita dict⁹ atq̄ effect⁹ est. qm̄ ex scđis diapēte ac diatefferō spēb⁹ a scđo inter

uallo p̄oꝝ pueniētes ex q̄b⁹ p̄th⁹ vñ p̄i- m⁹ p̄stat: orginē duxit. ⁊ ita reliq̄ p̄seqn- ter vt ostēdim⁹ instituit. a p̄mutatione igi⁹ specierū modoꝝ p̄mutationē fieri necesse est. s. qm̄ p̄trarioꝝ eadē est disci- plina: ⁊ eadem sit species ⁊ idem inter- ualloꝝ ordo. ab. g. dinumerādo per b. molle qui est ad. d. per naturam. in- de cōflatores cātus mensurabilis n̄ro- rum tēpoꝝum oēm cantilenā ab eis cō- sectā. ⁊ in. g. terminantē eodē. b. moll⁹ signo: vt de p̄mo vel secundo modo fi- at: consignat. ⁊ ita q̄q̄ nō recte factus fuerit decantāt. Nulla enī causa a ge- nere diatonico ⁊ naturaliori p̄trāseūdi in cromaticū ⁊ ab. d. in. g. trāsmutādi assignari potest. Unde frustra etiā age- re ⁊ indocte: sensu dūtarat musicā diju- dicātes cōproban⁹. Spēs enī p̄sonāria rū: vt patuit p̄ diffinitionē in gñe diato- nico tñ assignant. De modoꝝ mu- sicoꝝ effectibus. **Caplm XIX**

Manatā ingeneratāq̄ nobis- cū esse musicā: oēs nō solū ex hoc p̄sentiūt: qm̄ null⁹ hoīm ser⁹: nullaq̄ etas : a cātilene dulcis delectatiōe sc̄mcta est. vez etiaz qm̄ audiētes illi⁹ modulationē iux⁹ mo- doꝝ naturā. statī s. aiaz trāsmutamur. ac p̄mū qđē illd ē māifestū q̄ si dulces coaptatosq̄ melos audierim⁹ p̄tinuo le- tamur. si vō dissipatos atq̄ icōherētes eōzio tristamur. q̄ si ita est signū igi⁹ ē. musicā mores euertere ⁊ honestare pos- se. p̄clarū q̄ppe est q̄ lasciuioꝝ cantādi modo: vel ad fletū vñ plāctum aut la- sciuiā atq̄ molliciē marie quoꝝ anim⁹ eandē sequit⁹ passionē incitamur. Rur- sus asp̄ioꝝ ad iracūdiā ⁊ indignatiōes. neq̄ enī fieri p̄t sic dī p̄mi musices in p- logo: vt mollia duris dura molliorib⁹ anectāt aut gaudāt s. amorē dīlctōꝝq̄

similitudo p̄siliat. dissimilitudo autem
odiū parit. Ampliā autē modestiori. ad
oēm animi v̄rutē atq; p̄statiā. Adedio
cri v̄o ad māsuetudinē et oīs iracūdie tē
peratiā. Unde enī aristoteles. viij. poli
ticoz In melodijs vt inq̄t sunt imitati
ones morū. et hoc est manifestū. Stati
enī armoniarū distincta est natura. ita
vt q̄ audiūt: alit̄ disponant̄ Ad quasdā
enī flebilis et p̄tracte. puta ad eā q̄ ap
pellat̄ lydiamista. Ad q̄sdā v̄o meli⁹ h̄z
mentē vt ad illas q̄ sunt remisse. i. gra
uiorū modorū ypodorij. s. vel ypofrigij.
aut ypolidij. et si ille h̄orū noīa silentio p̄
terierit. Ad alias v̄o mediocrit̄ et com
posite plurimū vt videtur dorica face
re. Omniū autē armoniarū: frigia pl⁹
ceteris distrahit et quasi extra se ponit.
Ad etiā boetius iam dicto prologo la
tius de istius modulationis effectū me
minit. Hoc enī recte dicit̄: vt ip̄e ari
stoteles inq̄t: qui circa huiusmodi disci
plinā philosophant̄. Capiūt enī v̄borū
testimonia ab ipsis rebus. Unde enī sa
cerdotes iouis ad mentes illū colentiū
excitandas: quibusdā cantilenis musi
cis in ipsius ede v̄tebant̄. p̄ illas enī au
dientū anime i raptū et qdāmodo a sen
sibus aliene p̄stituebāt. Que cū ita fue
rint. hinc p̄nceps noster memorato lo
co ait. Cum sint quattuor matheos
discipline: et cetera veritatis inuestigati
one laborēt: musica v̄o nō modo specu
lationi verū etiā moralitati p̄iuncta est.
De p̄ceptis cōponēdi cātū. Ca. XX

Diximū igit̄ modulādi precep
tū est vt fm̄ v̄borū sniam mo
di cantādi a musico cātū con
ficiētē instituant̄. Perscrutā
da sunt enī carmīa modulāda et ijs mo
dis quorū effectibus fm̄ superiorem do
ctrinam magis assimilari videbūt. ad

aptanda. Jam enī i peregris significa
tionibus quod minus est: in quib⁹ nu
merus rerum vel actūū per verba signi
ficatorum ad numerū et ordinē modo
rum tantū attendit̄ illud ab ecclesia ob
seruatum inuenit̄. Inuitatorium enim
pasce dñi ideo quinti toni esse Rationa
le diuinorū offōz asserit: non q̄ illi⁹ mo
dulatio resurrectionem mortuorum vi
deatur significare. sed quia postq̄ chri
stus dominus resurrexit quinquies: vt
probant euangeliste eodem die appa
ruit. Et antiphona O sapientia que ex
ore altissimi p̄disti. atq; sequētes. ideo
de sc̄do tono sunt p̄fecte. qm̄ de duplici
christi natura: vel de sc̄da persona in di
uinis. fm̄ q̄ ip̄e christus deus est. ser
monem facere videntur. Itē antipho
na Eterē hoīem. et sequētes ideo septi
mi sunt toni. qm̄ de baptisimi efficacia i
quo septiformis gratia sp̄itus sancti cō
fertur institute sunt. Atq; p̄ hūc modū
in pluribus alijs cantilenis ecclesiasti
cis quas singillatiz cōmemorare ne lō
gū faciā sermonē p̄sulte p̄tereo. Verū
tamen hec omnia nō ita precipiuntur:
vt semper eodem modo agenda sint. s̄z
quia quando fiunt et magis quidē: ac
magis si interiorem habuerit cum mo
dis significationem: prout Aristoteles
et Boetius intendunt: quemadmodū
superius dictū est. maximo sunt orna
tū. Quāq; enī lyrieleison. Xpeleison
lyrieleison. eiusdē significationis semp
fuerint: diuersis tñ modis cātandi in ec
clesiastica atq; gregoriana practica ad
aptata inueniunt̄. Similiter autē Glo
ria in excelsis deo. Sanctus. et Agnus
dei. Secundo autem loco illud a mo
dulatore obseruandū: vt in verbis diui
nitatem et oēm altitudinē significātib⁹
in q̄rimonijs et exclamationib⁹ in sc̄dis

Libri

vel p̄peris atq; similib; reb; cātū illius modi quē duxerit modulādū ita eleuare eo in loco faciat : vt si plagalis fuerit ad sextā vel etiā septimā : si v̄o autēticus ad nonā aut decimā a finali perueniat. In aduersis autē ⁊ infimis atq; lamen- tatiōib; ita remittere faciat vt ibi signā- ter p̄ diatesserō aut diapēte a finali de- ponat. Etenim oēs homines nature im- pulsi. hoc idē loquēdo faciūt. Præterea illud modulatoz inītiū q̄ ne in vna ⁊ ea- dem neuima de q̄bus sequēti libro dice- mus nimīū v̄sando : nūc intēdēdo : nūc autē remittēdo p̄ crebā repetitionē ob- erret. s; quātū perit' orator vitiiū qd̄ sili- ter cadēs vel desinēs d̄r : vitare intēdit : vt est gemētes. flētes. gaudētes. quem admodū a cicerone. libro. iiii. ad lberē nūc p̄cipiē. t̄m modulatoz ipse similib; pluriūq; sonoz imediatoz replicatio- nē fugiat atq; phorrescat. Hoc enī vi- tio : vnde peritoz hoīm in hac faculta- te aures offēdunt : plurimas ecclesiasti- cas cātilenas : laborare cōperim; verū- enim si aliq̄ decētes neuime semel t̄m at- q; immediate repetant. id nō ad vitiiū s; poti' ad ornatū prinere d̄r. Idq; op- timū in modulādo esse anīaduertat : vt ibi pausas faciat vbi sensus v̄boz termi- nare videbit. Si enī ecōtrario fiat : tūc p̄ respectū cātus ad carminis iūcturas vitiosa est cōpositio. De preceptis autenticorum.

Capitulum XXI

Modulatoz igit' cantū p̄fice- re volēs : p̄mo oēm illi' mo- di quē elegerit p̄ficiendū cō- stitutionē mēte p̄teple. Se- cundo aut illū huiusemodi forma aut lege disponat In cātib; autēticoz vbili- bet intra diapēte p̄sonātiā a finali in- tensas atq; in p̄pinq;ori voce ab illo re- missa nisi quiti modi fuerit incipiat Si

enim oēs modi de necessitate p̄sonātie diatesserō a finali intēsam sibi assumūt vt ostensum est. p̄sequēs igit' est vt cum acutiori illius voce ad immediatas ab eodē finali termino remissam q̄ ab illa quita inuenit' : diapente eadē de cā effi- ciat. Hāc autē p̄sonātiā quiti' mod' ob- ynius semitonij maioris defectū in eo- dē termino diatonice sumpto : cū habe- re nō possit : ncesse est vt dissonātiā faci- at : ⁊ illic eadē ratione initio careat . q̄ si illam p̄ eiusdē generis in cromaticus p̄uersionē ⁊ iam dicti semitonij maio- ris restitutionē : modulatoz in diapen- te p̄sonātiā p̄uerrere valeat : nō pote- rit etiā in ipa voce neq; in q̄rta a finali intensa p̄cipiū facere In genere enim cromatico cū fuerit innaturali' a diato- nico nullū assignat' p̄ncipiū. Decētissi- mū t̄m est. si in ipso finali termino vt eius- dem finī correspōdere videat' : incipiat Itē si in acutiori voce diapēte p̄sonan- tie. Est enī termin' magis particularis ⁊ de sola autēticoz potestate. Si autē tertij modi fuerit. ⁊ si q̄nq; in ei' diapē- te quēadmodū reliq; vitio t̄m scriptozū in sexta voce a finali poti' incipit ⁊ clau- sulā facit. qm̄ in illa dūtaxat intonatio- nis mediationē terminare ⁊ vnūqdq; eius seculoz initiiū facere sua institutio- ne ob cām in ei' descriptiōe dictā inueni- tur. qd̄ est oibus cōmune qui p̄ tonū v̄l semitoniiū tantū sup̄ vltimā p̄ncipij eo- rū intonationis vocē eleuant. Incipi- ens autē a finali ad acutiorē diapente p̄sonātie terminū : aut p̄ intermediatas voces aut ecōtra : cantū faciat eleuare. q̄ si p̄ infimēdiā : nūc intēdēdo : nunc remittēdo : intra illā v̄satus fuerit : plu- rimū ornat' ⁊ decoris h̄re videbit. Ve- rū enī ad p̄dictā acutiorē vocē perue- niens : pausam cū snia v̄bozū ne aīmos

audientiū nimīū suspēfos teneat: cōue-
nientē faciat. At si in eādez absq̃ inter-
medijs vocib⁹ ascensus fiat: multoma-
gis ad autenticorū ptinebit dignitates.
Itāz si plagalib⁹ diapēte pari forma in-
tendere p̃cessus fuerit. nō tñ a finali ter-
mino: s; tantum ab imēdiate p̃cedenti
In illa vō postq̃ pulsando frequētaue-
rit: in ppriā diatefferō p̃sonantiā vt dia-
pason a finali habendo: ppriā accipiat
formā: eleuef. Ostensuz est enī q̃ si me-
lus ad hāc nō puenerit p̃sonatiā pro-
prie nulli⁹ erit modi. In ipsa autē dia-
tefferō: sepe ⁊ multū: nūc intendendo:
nunc remittēdo ṽsetur. Propriū est enī
autenticorū armoniā in acutis frequen-
tare. Quib⁹ ita dispositis: ad diapente
ac diatefferō remittēdo siue deponēdo
⁊ tandē paulatim nūc p̃ ditonū vl̃ semī
ditonū cū infmedijs vocib⁹ ad finalē p̃-
ueniat. Et ita compte ac p̃ornate vocū
p̃iunctiones exordiēdo: vt multiplici
varietate p̃fect⁹ melus aut cōposit⁹ nul-
lum in audientiū animis generet fasti-
diū. Si autē carmina modulāda pauci-
tate ṽboz p̃fecta fuerint: tūc quedā vel
plura de ijs que dicta sunt: quātū ad in-
tensionis ⁊ remissiois replicationē mo-
dulatoz fm q̃ oportunū viderit esse fa-
ciendū: p̃fmittere poterit. S; inf hec
illud summope studeat modulatoz: vt
nūc triū vel q̃ttuor: nūc vō pluriū notu-
larū neuima antecēdēte: clausulā ac per-
iodū qñq; in diapēte: qñq; vō in dia-
tefferō q̃nto excepto cātādi modo pro-
pter cām dictā: ⁊ qñq; in tertiavoce cō-
uenientē faciat ⁊ in finali termino cui⁹
cunq; modi: illa p̃cipue vtaf. Multuz
enī valet ad illū p̃decorandū: sic tamē
vt penultima in descensu existat ad vlti-
māz illi p̃tigua. **De p̃ceptis plagalium.**

Caplm XXII

Plagales vō intra diatefferō
p̃sonatiā siue intēsam a fina-
li siue remissaz ⁊ in eaz extre-
mis vocib⁹ simplicif vl̃ de p̃-
se sua faciūt iure p̃ncipia. Ceterū enīz se-
cund⁹ in acutiori siue intēse diatefferon
voce. idest. g. nunq̃ initiū facit. Null⁹
enī modoz cū vel vltra terminū incepi-
onis suoz seculoz illud agit. Quartus
autē remissiore voce. idest. b. graui eius
diatefferō ob cām dictā quātuz ad hoc
attinet merito carēs: sepius eāobrez in
d. q̃ alibi: p̃ncipiū atq; clausulā facit.
Et sext⁹ rōne de suo autētico assignata
neq; in ppinq̃ori voce sub finali: neq; i
quarta sup̃ p̃ncipiū aut clausulā vel se-
culoz vnq̃ ponit. Octau⁹ autē cuz nihil
sibi impedimēto fuerit: tā in intēse a fi-
nali diatefferō q̃ remisse extremis vocī-
bus incipe p̃missus est. Clausule autēz
plagaliū ad autēticorū differētiā: nūq̃
diatefferō sup̃uadūt. Plagalis p̃fecta.
quātam a finali intēsas raro vt alibi p̃-
dicim⁹. sextāq; rarissime p̃tigāt Ad q̃n-
tas vō absq; infmedijs vocib⁹: neq; ele-
uent: neq; in illa pausaz faciāt pp̃t cāz
dictā. diatefferō tñ intēsas libere p̃cu-
tiant. Remissaz vō q̃ illā hñt poti⁹ fre-
quētent: cū pprior fuerit illis: tū qz ma-
ximā semp̃ affert dulcedinē. Cū enī gra-
ues soni: parū in multo t̃p̃re. vt dī. ij. d̃
aia moueāt sensum: p̃sequēs est: vt tar-
dius veniētes: leui⁹ feriāt illū ⁊ suauius
p̃cipiant. Circa vō finalē terminū sepe
ṽsent: ppriā tñ naturā obſuātes. si enīz
cātus i. d. finē faciēs p̃ semitonū quo-
modocunq; terminare inueniat: falsus
oīno dicet: tūc enīz neq; p̃mī neq; secū-
di erit: vt si ab. f. in. b. descēdens ad. e.
eleuef. a quo in. d. quiescend⁹ deponat
qm̃. e. b. cromatice erunt de necessitate.
vt. f. b. diapēte. b. e. diatefferō qd̃ opoz

Liber quintus.

tet custodiant.

Commentariorum musices Liber quintus.
de principijs canticorum et eius initio. Capitulum I

Musica autem can-
tandi quemadmodum libro. j.
dictum est in tres scinditur par-
tes. scilicet in cantum planum: con-
trapunctum: et cantum mensurabile. de quibus
nunc tractandum necessario videtur. si quis
autem huiusce musices inuestigare querat.
ex his que in eodem libro quantum ad hoc
attinet meminimus facile erit intellige-
re. Si enim Tubal pater fuit canentium:
cithara. et organo. et nullus eam ob res
ante cum sacro canone musicus introdu-
xit: conspicuum est. ipsum non modo instru-
mentalis sed etiam eius de qua nunc intendimus
fuisse omnes illius partes inuestigare extitisse.
Sed postquam inundante diluuiio ipsi mo-
nimenta musices si que ediderit omni-
no deperiere et mercurius post illam fere re-
rum omnium extinctionem: etiam diuino quo-
dam nutu cithare quattuor chordarum de
qua iam dicto libro differuimus inuestigare
fuit. quem eapropter antiqui diuinum hominem
appellarunt. perclarum est. omnem per illum ad
nos ultimo deuenisse cantandi musicam
Si enim illa cum fuerit nobis innata et inge-
nerata ut perdirimus: prior est natura quam in-
strumentalis: cum sit ab extra. necesse igitur
est. ut perficiens musice instrumenta quod
sit tonus. quod semitonium. diatesseron. dia-
pente. ac diapason. et reliqua vocum coniun-
ctiones quibus oportet illa consistere: practi-
ce omnibus modis percognoscat et his sua ten-
tando siue percutiendo comprobet instru-
menta quod hoc modo facit. Accipit enim so-
nos illorum: primo omnium successiue ut in can-
tu plano fieri solet per voces. secundo ag-

gregatim atque simul per personarum ut in
contrapuncto: que sunt de necessitate exa-
minationis et perfectionis ipsorum. tertio vero
et ultimo: cum quadam percutiendi celerita-
te et certa temporis determinata quantitate
ut in cantu mensurabili quod ad ornatum
tantum pertinet. De cantu plani in eccle-
sia dei introductione atque illius inuentione

Cultus nostre musice fa-
cultatis que in actu cantandi vel
instrumenta pulsandi aut utrius-
que simul consistit: semper diuino
cultui quomodoque intellectu vel
considerato: tum illi honorandi causa: tum
amplificandi gratia dedicatus fuit. Apud gen-
tiles enim missis prophetis vulgaribus
que historiis haud defuisse: sacra diuina
que pagina edocemur. In daniel enim
capitulo. iij. Nabuchodonosor regem ad
statue auree quam fecerat adorationem
omni musicorum instrumentorum genere uterem
dum precepisse legimus. In veteri etiam
testamento: ad unum tantum veri dei religionem
laudibus efferenda: non modo in cithara
et psalterio. verum in timpano et choro
in chordis et organo in psalmis preceptum
fuit. Unde enim in organis que fecerat
dauid quattuor milia psalmes iter leuitas
quemadmodum primo paralipomenon. xxij
capitulo dicitur. canentes erant domino. In nouo
autem sub quo illius practica in dies excel-
lenti nunciusque floruit. maiori utique nu-
mero infinite enim sunt ecclesie in quibus
hoc modo deum laudamus. Sed quoniam in pre-
cedentibus cantum planum omnem alium precede-
re et a quo inuentus significauimus nunc.
quis prior in ecclesia dei illum introduxerit aper-
tendum est. Cum beatus Ignacius episcopus et martyr
angelos atque ipsas cantantes sicut in hi-
storia tripartita dicitur quodam in monte au-
disse. ad precepte modulationis exemplum
alias atque alias confecit et cantandas cum

psalmis instituit. Unde greci ad imitationē antiochēsis ecclesie in q̄ ille p̄fuit plures cōposuerūt 7 eas pari forma cū psalmis in choro q̄si in chorea cantare statuerūt. Ad egyptū autē huiusmodi p̄suetudo cū pueniss̄ Arhanasi⁹ alexandrine vrbis ep̄us q̄ fuit sub Julio papa ob leuitatē 7 vanitatē que in quorūdas cantātium 7 audiētū animis ex hoc generare sibi videbat̄ ab ecclesia suauit̄ frāciscus petrarcha. florētī⁹ poeta. in libro de vtriusq̄ fortune remedijs meminit. cātum oīno p̄hibuit. Cui⁹ statutus cetere merito nō sunt passe ecclesie: sed neq̄ alexandrina post ei⁹ decessus quid enī si musica aliquorū mētes ita mulceat. dū aliorū ad honestatē 7 aliorū ad deuotionē incitare inueniat̄. Unde enī damasus papa q̄ a p̄dicto iulio q̄nt⁹ fuit: psalmos in ecclesia p̄ choros alternatim cantare: vt in cronica martiniana dicit̄ instituit. Similiter autē beat⁹ ambrosi⁹ qui sub illi⁹ p̄tōficatū mediolanēsiū p̄sul effect⁹ est: ne popul⁹ dei arriane p̄secutionis tedio p̄stabelceret. idip̄m sua in ecclesia teste aurelio augustino nono confessionū suarū libro fecit. sacerdotes enī arriani q̄bus Justina Justiniani regis pueri mater fauebat: suis etiā in ecclesijs cātilenis musicis vrebant̄. Vñ cus apud cōstātinopolitanā ciuitatē ab antiquo ex̄menia illas haberēt. sabbatis r̄n atq̄ dñicis dieb⁹ nocte ad p̄fūdēdō fideles: p̄dictā ciuitatē etiā t̄p̄rib⁹ sc̄tissimī iohānis chrisostomi illi⁹ ep̄i: vt in superi⁹ memorata tripartita h̄istoria habet̄ p̄cessionalit̄ decātātes intrabāt. qui int̄ cetera cātica hāc antiphaz ab eis cōfectā Sāctaz abnegātes trinitatē: toto conatu modulabāt. Ubi sunt q̄ dicunt tria. virtute vnū. Postq̄ autē gregorius magn⁹ sextusq̄ decim⁹ post Damasum

pōtifer maxim⁹ effectus ess̄ eccle⁹ sibi a deo cōmis̄se curā in omnib⁹ gerēs antiquorū patrū modulationē inelegantes informēq̄ esse cū p̄pendiss̄. diuino cultui nō satis dignā existere adiudicauit. Quāob̄re correcta p̄ eū emēdata: nouā q̄damodo p̄ficiens: antiquā formā inf̄dixit 7 ne q̄s ea vteret iure p̄hibuit. Est enī cātus gregorian⁹ qui ecclesiasticus d̄r: ita diuino quodā nutu p̄fect⁹ vt ab oībus musicis maxima in admiratione habeat̄. Vix enī vn⁹ inf̄ oēs modulatores vel p̄flatores inuenit̄: q̄ illuz in p̄ficiendis cātilenis recte valeat imitari. Beat⁹ igit̄ gregori⁹ q̄cqd in ecclesia dei p̄ horas nocte dieq̄ modulādus erat mirabilit̄ p̄fecit. vt enim libro. iij. de gestis ei⁹ dē iussu iohānis pape viri p̄ clarissimī a iohāne etiā sedis apostolice diacono in vno volumine collectis dicitur antiphonarū nimis vtilit̄ compilauit. Similit̄ q̄cqd in missa vt enim in q̄busdā ecclesijs 7 i Berūdēsi int̄ ceteras cōperim⁹ sequētes trobū siue p̄fationē ante introitū misse prime dñice aduentus eiusdē modi cū illo existētem decātant. Gregori⁹ p̄sul re 7 noīe dict⁹. vn⁹ de gen⁹ durit: magnū p̄scēdit honores. renouauit monimēta pat̄z p̄iorū. scholam cātorū instituit. hūc libellū musice artis cōposuit. Ad te leuauī aīam meā deus me⁹ in te p̄fido nō erubescam Sic enim incipit: s̄ p̄chdolor quēadmodū enim p̄teritis t̄p̄ribus in gallia siue frācia oīa illius modulamina lacerata et euer̄sa fuere. que ideo iussu haroli magni: tūc illis imperātis semel atq̄ iterū iux̄ exēplaria romana: vt in libro superius memorato d̄r instaurata fuere. ita postmodū a plurib⁹ vel delirantib⁹ vel musicā ignorantib⁹ factū esse cernimus sepe enī numero vnā 7 eandem ecclesia-

Liber

sticā cantilenā: earū de quib⁹ nulli dubi
um idē Gregori⁹ p̄flator extitit diuer
sarū modulationū atq; diuersorū mo
doz esse inuenimus. que vnicā dūtarat
ab illo habuere cōpositionē. Ihec autē
que de beato gregorio dixim⁹: 7 si ita se
habeāt 7 puulgata tātoz tēpoz fama
ab oibus pcedat. Vltalian⁹ tñ summ⁹
pōtifer q̄ tertiusdecim⁹ post illū extitit:
cantū romanū cōposuit 7 organo pcor
dauit: vt in martinianis cronicis dicif.

De cātu 7 cātu plano: deq; illi⁹ pro
prio siue proprietate. Ca. III

Cant⁹ est modulata vocū pū
ctio. Cātus vō plan⁹ est vo
cū disgregatarū 7 que succes
siue absq; vlla t̄p̄is determi
nata quātitate 7 mēsurā pferunt legit
tima p̄stitutio. Quare q̄cunq; fuerint
voces tono aut semitono distātes q̄ in
p̄trapuncto tanq̄ dissonē repudiant: in
hoc tñ rōne dicta velut p̄sone admittū
tur. Similiter autē 7 que p̄ diatesserō disse
runt. que 7 si hoc t̄p̄e ab ipso p̄trapun
cto abijciat. ipa tñ p̄sonātia est quāq; 7
quātitate 7 suauitate minūa. si enī oīs
p̄iunctio q̄ttuor vocū duoz tonoz 7 in
tegrī semitonij qd̄ est dimidiū toni: dis
sonātia est: vt dī. iij. musices. cap̄lo. j.
omnis igit p̄iunctio totidē vocū duoz
tonoz 7 minoris semitonij p̄sonātiā
reddit de nccitate. Ihec autē est diatesse
ron de qua agim⁹: q̄ apud antiquos ea
de causa ita semp̄ reputata fuit. Unde
enī q̄rtor 7 q̄nto musices imo fere p̄ oīa
illius volumina p̄sonātia dicta est. qd̄
tñ nō oēs capiunt. Quare si extreme il
lius voces simul pulse p̄sonare affirmē
tur: igit successiue sumpte. Unde om
nis p̄iunctio totidē vocū: triū vō tono
rum quōcunq; plata. dissonātiā facere
de necessitate diffiniē. similis autē 7 eaz

que numero q̄ncq; a diapēte deficiunt 7
si voces q̄ huiusmodi sunt cātus nō fm̄
se totas: s; tñ fm̄ p̄cipiū vni⁹ 7 finē al
teri⁹ sonare dicant. Itaq; p̄p̄riū cātus
plani est. p̄ voces disgregatas qd̄ ei so
li puenit p̄ferri siue p̄nunciari. De p̄
prietatib⁹ cāt⁹ 7 earū origine. Ca. III

Est etiā cātui plano p̄p̄rium
qd̄ nō ei soli: s; omni certe p̄
necessariū est. Prop̄riū enim
nō modo huic. verū etiā con
trapuncto: 7 mēsurabili est. p̄ naturam
aut. b. molle vel. b. quadratū semp̄ de
cātari. Quēadmodū enī impossibile ē
aliqd̄ modulari q̄n statū vel in diatoni
co meloz genere vel cromatico nō inci
dat. ita 7 in alia sup̄dictarū p̄prietatus
etiā si tres numero fuerint. Cū enī ter
tiū gen⁹. i. enarmonicū: neq; fm̄ totus
neq; fm̄ quaslibet ei⁹ partes p̄actice re
cipiat quēadmodū libro p̄mo ostēsum
fuit. relinq̄t d̄ necessitate vt sup̄dicte p̄
prietates a genere diatonico 7 cromati
co tñ pueniāt. Unde enī sicut p̄ carum
noīa importat p̄imā atq; tertiā diato
nicū gen⁹: scđam vō cromaticū efficit.
Si enī illud gen⁹: vt boetius libro. j. in
q̄t: ceteris duri⁹ atq; naturali⁹ est. istd̄
vō molli⁹ manifestū est. b. mollis p̄prie
tates ab ipso genere cromatico. nature
vō 7. b. q̄drati a genere diatōico puenis
se. b. quadrati inq̄ id ē. b. duri. Quāq;
enī huiusmodi p̄prietates ab ei⁹ signo dū
tarat put vsus obtinuit denotet. p̄t tñ
imo etiā debet: quēadmodū ea que. b.
mollis est: ab ei⁹ effectū appellari de q̄
bus dicem⁹. s; harū qd̄ p̄prietatū: q̄ a
genere diatonico pueniūt p̄ oēm positi
onē. idest tonū. tonū. 7 semitonū illius
seruāt naturā. Que autē a cromaticove
nit quātū ad minimā ei⁹ partē tñ. s. se
mitonū. Qd̄ autē reliquū illi⁹ est. idest

trihemitoniū incōpositū nunq̃ deueni
re in p̃cticā dictū fuit. Que cū ita sint in
de necessario dicim⁹. Proprietas natu
re est q̃ in omni p̃iunctione quattuor vo
cum duos tonos h̃z semitoniū quocū
q̃ ordine distribuant nulla tonoz diuī
sione genitū: s̃z tantū a natura datum.
hui⁹ aut̃ p̃prietatis p̃cipiū ex musico
rū institutiōe est in littera. c. verū enim
p̃cedentib⁹ tonis semitoniocq̃ subseq̃n
te. Jam enī ostēdim⁹ libro. iij. natura
liorē esse diatefferō p̃sonātie positionē
que hoc modo p̃cedit: quātū ad illā in
ueniendā: 7 inde quātū ad huiusmodi
fundamēta iaciēda p̃ueniētiorē q̃ fue
rit que ecōtrario modo. Ip̃a ṽo nullo
inf̃ notulas cār⁹ demonstrat signo. Ea
enī que sunt a natura nequaq̃: s̃z tm̃ eo
rū accidētia p̃signam⁹. Proprietas aut̃
b. mollis est. que in omni p̃iunctione q̃t
tuor vocū: duos etiā h̃z tonos 7 semito
niū. semitoniū inq̃ chromaticū p̃ diuī
sionē. s. toni p̃ueniēs qd̃ ideo molle est.
quia maius intualū in minus p̃uertit.
Ihec enī p̃prietas vt hoz triū tonoz im
mediatoz. f. g. a. b. positionē cassam si
ue nullā faceret: eo q̃a cōtra genera me
loz 7 indestra h̃ facultatis p̃cipia est
instituta fuit. Diuidit enī tertiū dictoz
tonoz quēadmoduz sc̃da tetrachordi
synemenō chōrda q̃ eadez de causa inf̃
a. b. posita est in duo semitonia. minus
videlz atq̃ mai⁹. vt cū minoz 7 duob⁹
p̃cedentib⁹ tonis dissonantiā illā triū to
noz i diatefferō qd̃ oportebat verteret
p̃sonātiā. Unde huiusmodi p̃prietatē
in p̃dicti semitoniij acutiorivoce causas
essendi accipit: 7 i g̃uiori primi toni in
cipit. Qua in re manifestū est vltimū si
gnoz mobile fieri. Aliud est inf̃ualluz
toni 7 aliud p̃dicti semitoniij que ab il
lo dūtaxat eo q̃a inf̃. a. b. nullū est me

dium signū: de necessitate demonstrant:
verū enī hac discretiōe. Cū enī ton⁹ se
mitoniū min⁹ semitonio maiori sup̃ua
dat: hinc p̃ semitonio minoz demonstrā
do p̃dicto signo i p̃pria ei⁹ figura rema
nēte. idest. b. quā triāgulare intelligūt:
7 p̃ maiori in q̃drāgulare vel q̃dratam
p̃uerso. vt hic. b. maiores nr̃i vtendū es
se optime statuerūt. Tūc enī quēadmo
dū semitonia ip̃a vno comate differunt
vt p̃batū est. ita eoz signa vno angulo
quo nihil recti⁹ quātū ad hoc attinet fi
eri potuit. Qd̃ moderni minime p̃side
rantes signū iam dicti semitoniij mino
ris. b. rotūdum eiusdē figure vim igno
rātes appellāt. Cū enī rotunda figura
que circularis d̃r: oīm capacissima fue
rit 7 inde oēs in se p̃tinens. alienū est a
ratiōe qd̃ aiunt. Maiori enī signo saltē
potestate: min⁹ inf̃uallū: 7 minoz ma
ius demonstrādū p̃cedere ridiculū videt̃
Tertia ṽo vltima p̃prietas 7 si in tono
rū 7 semitoniij genere atq̃ positiōe a na
ture p̃prietate in nullo differat vnde et
de p̃ se p̃siderata ita p̃r appellari per re
spectū: tm̃ ad immediate p̃cedentē q̃. b.
mollis est. b. q̃drati vel poti⁹. b. duri vt
meminim⁹ appellat̃. Relatiua enī sunt
durū enī ad molle dicif: 7 ecōtra. nō au
tem quadratū. Ihec aut̃ p̃prietas que i
g. incipit. vltimū triū tonoz de q̃b⁹ diri
mus in duo ineq̃ semitonia p̃. b. molle
diuisum in p̃ristinū reddit statū. Quā
obzē. b. quadrati siue. b. duri p̃prietas
est. que semitoniū. b. mollis in tonū cō
uertēs. in omni etiā p̃iunctiōe q̃ttuorvo
cū duos habet tonos 7 semitoniū dia
tonicū siue naturale. Duri⁹ enī p̃ tonū
q̃ p̃ semitoniū ab illo inf̃sectū sonāt vo
ces Et generalit̃ vbicunq̃ semitoniij in
tonū p̃uersio fiat intendēdo: vt i tertio
late dixim⁹. Unde aiaduertendū q̃ du

Libet

rum: molle nō dicuntur de signis nisi tā
tū prespectū ad sonū quem representāt
Quare huiusmodi pprietates in nullo
alio q̄ in eo qđ dictū est: nō aut in sono
sunt differentes. Quē enim iisdē vocibz
intuallis efficiunt. Est aut pprietas: vt
hic sumit essentialis vocū distributio vť
sub genere diatonico tm̄: vel sub eodē
7 cromatico descripta. De q̄ta p
prietate in cātu nullaten⁹ assignāda vbi
de pūctaz falsa opinione agit. Ca. V

Quarta autē in cantu assi
gnādam esse pprietates
si ex pcedētibz impossi
bile manifestū fuerit qui
busdā tm̄ hui⁹ artis scrip
toribz: s; nō bene visum est. Vbi enī cum
aiaduenterent. mese ac paramese chor
das id ē. a. b. acutas: tono naturaliter
distātes p scōaz tetrachordi synemenō
chorā in semitonū min⁹ ppter cām di
ctā pueri. ipm⁹ tetrachordum latine
pūctū interpretari. inde huiusmodi int
ualli puerionē quā antiquoz doctissi
mi: recte vt ostēsum est mollē appella
rūt. Cōiunctā tm̄ falso nūcuparūt. quā
do qđ p nomē importat ignorātes di
rerūt. Cōiuncta est de tono semitonū
faceret de semitonio tonū. Cuius erro
ris opinio inf cātores ita iualuit vt ple
riq; illoz dimisso. b. mollis noie quan
do illo vtēdum fuerit p pūctā decāta
redicāt. Et sunt qđā q̄ si in pdictis tmi
nis. idest. a. b. vel eoz intuallō ipa con
uersio fiat. p. b. molle effici dicūt. si vō
alibi ita illā pūctā appellāt: vt q̄tam
in cātu esse pprietatē pcedāt quoz vtrū
q; a veritate alienū est. Quinq; enī esse
tetrachorda 7 oia a semitonio incipien
tia. s. ypatō Meson Synemenō Die
semenon ypboleō. q̄ p̄f q̄rtū ad teri
um: ita sibiipsis pūcta sunt: vt in eadē

chorā in q̄ pcedēs terminatur: seqns
in ordine incipiat libro. ij. ostensum est
Quā igit q̄rtū disiunctū a tertio atq; de
p se initū faciat. Hinc est q̄ ipm̄ tertū
ad sequētis dñam nomē pūctū dūra
rat inf reliqua oia quēadmodū ex eius
appellatiōe colligit sibi vēdicauit idest
synemenō. Et cū q̄tuor fuerit chorā
rū: inde oēm illi⁹ positionē pūctarum
vocū. fm̄ hāc p̄siderationē tm̄ esse de q̄
bus boeti⁹ libro. j. 7. iij. meminuit neces
sario dicem⁹. Quare 7 si hui⁹ tetrachor
di ppriū fuerit: illū quē recēsum⁹ tonū
per scōam ei⁹ chorā diuidere: vt osten
sum est. manifestū tm̄ ex pcedētibz esse
pstat: nequaquā inde nomē pūcti: s; tm̄
ea de causa de q̄ dixim⁹ obtinuisse. Alci
enī diuisionis noie pūctionis velle int
pretari ridiculū est. Hinc enī pūcta p
prie sumpta q̄ sinaphe grece dī: vt idē
pceptoz nr̄ libro. j. inq̄t. est duoz tetra
chordoz sub vna 7 eadē chorā superi
oris quidē gūissima. inferioris vō acu
tissima collectio vel aggregatio: vt hic
c. f. g. a. b. c. d. vbi in ipso. a. acuto pro
pter illi⁹ binā assumptionē vt cū pcedē
tibz 7 subsequētibz p tetrachorda cōpu
tare. hec de q̄ agim⁹ pūcta ppter cām
dictā a vetustissimis atq; sapiētibus re
cte instituta fuit. Et qm̄ hac rōne nullū
in sui p̄stitutiōe generat intuallū. nullo
eoz inf notulas demonstrat signo quoz
est vel toni spaciū in semitonū min⁹ con
uersionē: vť eiusdē semitonij in ipm̄ to
nū a quo infectū fuerat restitutionem
ostēdere. Quapp̄ pūctariū positionē
fm̄ q̄ ad illorum sensum attinet. falsas
esse vt ostēsum est dicim⁹ atq; supuaca
neā. s. falsam inq̄. qm̄ nō sine p̄dictozū
intuallōz puerionē vt p supiorē eoz
diffinitionē manifestū est: illā itelligūt.
Supuacaneā aut. qm̄ vel in. b. mollis:

ut b quadrati pprietatē eo modo cade
re necesse est q̄ ipsi falsarū p̄iunctarū
assertores incōsiderate p̄sentire vident
quādo vel p. b. molle vel. b. quadratus
esse p̄signādas aiunt. *Op*ortet enim de
necessitate ut alteri dictarū pprietatus
sint voces cui⁹ erit signū si recte institu
tū fuerit. *De numero vocū epilogus*

Voces autē quot *Ca. VI*
numero fuerint ⁊ si libro se
cundo dixerim⁹: nūc etiā re
petendū est. Numer⁹ igit vo
cū: aut fm naturā aut fm musicoz isti
tutionē p̄siderat. Natura autē tot sunt
numero quot sunt earū discrimina vel
dissimilitudines. Et qm̄ donec ad octa
uā peruenerint: nunq̄ equalitatē sono
rum vel similitudinē p̄sequūtur: septē
igit dūtaxat esse voces necesse est. Anti
qui autē cū inf̄ p̄sonātiā bisdiapason
oīm maximā atq̄ ultimā p̄p̄t cās dictā
diffinissent: inde q̄ndecim voces quem
admodū superiori volumine dū de mo
dis musicis agebat patuit: ut in p̄ma il
lorū p̄stitutiōe esse voluerūt. *Mod*erni
vō ecōtra ad minimā illarū que est dia
tesseron causa iam assignata attenden
tes sex tm̄ esse perpulcre imo rectius sta
tuerunt. Tot enim ex illi⁹ speciebus p̄gre
diunt q̄bus oēm decurrim⁹ musicā om
ni abiecta dissonātia. *H*inc enī ātiq̄ etiā
oēs p̄ tetrachorda diuiserūt quideci vo
ces. *De signis vocum ⁊ eoz causa.*

Ed qm̄ voces *Ca. VII*
trāsēntes sunt: nullā post ea
rū p̄nūciationē hñtes subli
stentiā aut p̄manētiam inde
q̄busdā signis q̄bus illas intelligerem⁹
necessario in hac disciplina vtendū erat.
*V*ir enī decātate fuerint statim desinūt
esse. *Q*n̄ enim p̄nūciant: tūc p̄cise sunt
quādo vō plate fuerit iam nō sunt. Si

gna autē q̄bus vtimur sunt nō q̄dē na
turalia: vt funn⁹ ignē nōdus apparentē
⁊ vestigiū aīal inde trāsisse significātia:
s̄ tm̄ ab institutione musicoz idest. a. b.
c. d. ⁊ in ampli⁹ edita. *U*nde boetius ad
maiorē numerū vocū de q̄bus dictū est
insinuādum q̄ndecim: libro q̄rto scz. a.
b. c. d. e. f. g. h. i. l. l. m. n. o. p. esse sta
tuit ideo differētib⁹ caracterib⁹ oīa depi
cta ut oēs diapason cōsonātie spēs q̄ in
q̄rtodecimo signo tminant ⁊ maioris
p̄sonātie q̄ est bisdiapason extreme vo
ces p̄ graue ⁊ acutū semp̄ differre signi
ficaret. *Q*ui aut post illū fuere musici ⁊
ante gregorij magni t̄p̄ra septē tm̄ esse:
idest. a. b. c. d. e. f. g. a p̄mo sup̄dictozū
quidecim incipiendo: nec ab re diffinie
rūt. *E*t enim sepe meminim⁹ septē sunt
dūtaxat discrimina vocū: sed qm̄ in his
tm̄ nō est stat⁹ inde si post septimā ⁊ vlti
mā intendēdo repetant: tūc sicut est re
perire octauā similē h̄re sonū cū prima
de necessitate: ita ⁊ simili signo demon
strandam esse: optime diffinierūt. *G*re
gorius vō sc̄tissim⁹ tertiā in p̄acticam
deducens modoz cātandi p̄stitutiones
de qua dictū est: cum in autēricos ⁊ pla
gales q̄ i secūda erāt diuideret modos
⁊ plagalibus ipsis diapente a finali re
missam in maiori eoz depositione h̄re
p̄sensisset: tūc ut illā que sc̄dī modi ē an
notaret p̄mo sup̄dictoz signoz idest .a
q̄d antea q̄uissimū fuerat. aliud p̄ tonū
ab illo remissus idest. g. quēadmodum
nuprime dixim⁹: merito p̄posuit. g. enī
quēadmodū ex replicatiōe septē signo
rū p̄teplari p̄t ad grauiorē partē ipsius
a ut hic. a. b. c. d. e. f. g. A. b. c. d. e. f. g.
locatū iuenit. *Q*uare apud nos septem
tantū sunt signa vocū hoc ordine dispo
sita. g. a. b. c. d. e. f. que ob cām vltimo
dictam gregorij appellant signū autem

Liber

teste aurelio augustino libro scđo d̄ do-
ctrina christiana: est res que p̄f ip̄m
quā igerit sensib⁹ aliqd aliud ex se facit
in cogitationē deuenire. vnder nos q̄
primū n̄ra signa p̄teplamur: nō modo
ipsas voces verūeriā p̄ grauez acutum
differre ac quasdā singulis tonis: q̄sdā
vō semitonio tm̄ distare ex maiorū n̄ro-
rum institutione imaginamur et intelli-
gimus. Quāobres q̄ dicunt signū est in
hac facultate: qđ secū litteras trahit et
voces vt Bāma ut Are Bmi. 7c. qđ p̄
nomē signi importat ignorāt. Ibec enī
nihil aliud ex se q̄ id qđ sunt faciūt i co-
gitationē deuenire. De tēporib⁹ autē
predictoz patrū Boetii n̄r si venerabi-
li Bede libro p̄mo de gestis anglorum
alia mens fuerit. Simacho Anno dñi
q̄ngētesimo 7 vno p̄ōtifice maximo ef-
fecto atq̄ sub Theodorico rege ap̄d itali-
am floruit. Gregori⁹ autē Anno q̄ngen-
tesimo nonagesimo 7 vno: vt in cronica
martiniana d̄r vniuersali ecclesie p̄esse
cepit. De grauitate signoz 7 acumie

Grauiar acuta p̄ La. VIII
respectū ad voces q̄s rep̄sen-
tāt nō autē de p̄ se dicim⁹ ef-
se signa. vnde sicut voces vl̄
singule singul⁹ vel septene cōparate. qm̄
septē tm̄ sunt natura iplis ḡuitatiz acu-
mini ascribunt: ita 7 earū signa pari for-
ma relata. Et qm̄ p̄m modoz cātandī
qualitatē a grauiori termino secūdi ad
acutiorē septimi: tertia voce vl̄tra bisdi-
apason eleuātur 7 hinc scđo atq̄ tertio
necessario replicant. in p̄mo igit̄ ordine
signa ipsa ḡuia erūt in scđo acuta in ter-
tio vō supacura. Quāobres qđ sibi vo-
lunt dicētes viginti esse litteras cantus
7 illas in octo graues septē acutas 7 qn̄
q̄ supacutas diuidūt. Si enim grauez
acutū relatiua sunt: idēz erit necessario

de quocunq̄ maioriz m̄iori numero iu-
diciū. vnde quēadmodū octo priores i
septē sequētū cōparationē grauis erūt
sic etiā nouē ad sex. decē ad qn̄q̄. 7 ita i
ampli⁹ priori scilz numero addendo. a
secūdo autē vel ecōtrario modo subtra-
hendo 7 pari forma in septē acutarum
ad qn̄q̄ supacutas cōparationē. Qđ 7
si verū fuerit. n̄re tm̄ musice facultas qn̄-
tum ad p̄mā diuisionē illud nullatenus
admittit. Si enī octo p̄ores graues fu-
erint: p̄mū ergo. g. atq̄ scđs octauo lo-
co positū: diapason p̄sonatiā m̄ime effi-
cient qđ falsum esset p̄cedere. Quinq̄
enim tonis 7 duob⁹ semitonijs iungun-
tur q̄bus eadē p̄sonatiā p̄stat. q̄ si illaz
efficiunt sup̄dictoz igit̄ signoz ipsi: al-
terum graue: alterū vō acutū erit de ne-
cessitate. Cōsonatiā enim est acuti soni
grauisq̄ mixtura: s̄z qm̄ sup̄dicte diuisi-
onis: causa ab eis nulla assignari potest.
nos igit̄ erroris illoz originē aperiam⁹
Postq̄ enī beatus Gregori⁹ hoc signū. g.
priorib⁹ ab. a. incipietib⁹: rōne iam di-
cta p̄posuiss̄. existimariū imperiti can-
tores: sic illis additū fuisse: vt deinde p̄
octonariū 7 septenariū numez distribu-
enda: 7 ita ḡuitatiz acumini frustra tm̄
vt p̄batū est assignāda esse. Si enī septē
sunt voces d̄itarat. illi⁹ igit̄ signi p̄po-
sitione numer⁹ priorz nō est adauct⁹: s̄z
tm̄ eoz ordo p̄mutat⁹: vt sicut illoz p̄i-
ma institutione. per. a. b. c. d. e. f. g. di-
numerabant: ita in hac scđa 7 vltima.
p. g. a. b. c. d. e. f. Scđm numerū enim
rerū signādarū est numer⁹ signoz illaz
de necessitate. vnde quēadmodū. a. in
p̄ma illoz descriptiōe tāq̄ grauiissimus
grauū in sūmitate pollicis locatū erat
ita 7 nunc. g. eā obre situm est. 7 indere
liqua omnia a proprijs atq̄ antiq̄s co-
rum sedibus mōta sunt.

De nominibus vocum et eorum in-
uentione.

Capitulum. IX

Domina vocum quibus utimur
hoc modo excogitare atque in-
uente fuere. Paulus enim quidam
noie. cassinensis monasterii san-
ctissimi Benedicti monacho sedisque apo-
stolice diaconi. cum ex officio suo cerei pa-
schalis benedictionem psallere teneretur
et anno quodam in vigilia pasche ita per
gradi raucedine affectus inueniret ut vir
loqui potuisset. sanctum christi percurso-
rem atque baptista iohannem toto corde orare ce-
pit. ut sicut patri illi zacharie dudum an-
gelo non credenti et ob hoc muto effecto:
vox eius meritis in die natiuitatis sue ad-
loquendum apta reddita fuit ita sibi eius ob-
tentu ad cantandum facilis restitueretur.
Qui accepto pugillari arreptoque cala-
mo hymnum ad honorem illius in quo omnia
que de conceptione et sua natiuitate ge-
sta fuerant enarraret: conflare volens:
ab effectu sui impedimenti incipiendo
metrice ludens ita exorsus est. Et que-
ant laxis. resonare fibris. mira gestorum
famuli tuorum. solve polluti labij. reatus
sancte iohannes. Adira res. Cum enim
vir absoluisset hymnum ita eius vox effu-
gata raucedine clarificata fuit ut ab au-
dientibus maxima in admiratione ha-
beretur. Hoc autem per omnem italiam
diuulgato processuque temporis interie-
cto Guido aretinus ac etiam monachus
qui post Gregorium primus in hac disci-
plina floruit. cum omnem modulatio-
nem per diatesse non consonantie species
que sex tantum vocibus continentur ad-
recte cantandum necessario distribuenda
esse propter ea que de illa nunciusque dicta
sunt intellexisset. hinc sex nomina quibus
appellarentur suauiterque pronunciarentur
non modo illis imponenda esse co-

gruum existimauit. verum etiam capi-
ta sex pedum primi versus predicti hym-
ni que sunt. Ut. Re. Mi. Fa. Sol. La
ob causam cuius gratia confectus fue-
rat: illa esse perpulcre statuit atque sic or-
dinauit ut cum litteris Gregorii in in-
teruallo-
rum distributione conuenirent
Tono enim tono. semitono. tono. at-
que tono iunguntur. Quod ita ceteris
suorum temporum musicis atque poste-
ris fere omnibus placuit: ut pauci per
litteras iam dicti Gregorii quod ideo
antea obseruabatur. quia ad numerum
septem naturalium vocum correspon-
debant: et nulli per antiqua nomina oc-
to syllabarum ad numerum octo dia-
pason consonantie vocum pertinentia.
id est. noan. noe. cane. agis. decantare
inueniantur. Multo enim rectius per
minime consonantie species. scilicet. Ut
re. mi. fa. Re. mi. fa. sol. Mi. fa. sol. la
quibus sepe dicti tritoni dissonantiam
euitamus. suauius elegantiusque cantum
proferimus. Harum enim syllabarum
quinque numero quod superius dictis af-
firmari non poterat suam et ab alijs di-
stinctam obtinent vocalem sine quibus
nihil in voce continua proferri potest.
Unde non immerito superius descrip-
tam. Guidonis institutionem auctori-
tate Johannis pape de quo in preceden-
tibus dictum est: firmatam extitisse le-
gimus. Quamobrem et si alia atque alia
nomina quibus voces exprimeremus:
vel in eodem vel in maiori numero ad-
inuenire possibile fuerit. nunquam tamen a
quocumque tentandum est illa inuestiga-
re et huic facultati applicare stultissimum
enim esset quod optima ratione factus
fuisse constat et ab ineuntibus seculis
multis iure obseruatur: velle immu-
tare. et tante arrogantie habere sec-

sectatores opīari. vt quidā ex nostris q̄
his octo syllabis cantādus esse institue
rat. Psal. li. tur. per. vo. ces. is. tas. ne
q̄ predicta p̄siderās: neq̄ etiā q̄ barba
rice: vt ita dixerim: remittēdo pronūci
arent minime p̄uidēs. id est ab vltima
incipiēdo: vt b. Tas. is. ces. vo. per. tur
li. psal. De nominū vocūz signozuz
conuenientia.

Capitulum X

No.

Signa autē vocūz illarū nomi
na superius descripta: hoc mo
do p̄iuncta sunt: et per cantus
prop̄erates distributa. Primo
enim oīm signoz. id est. g. p̄mi ordinis
q̄d ab oibus gāma grece appellat. hui
eristens figure p̄ma vox aut p̄mū no
men vll syllaba. id est. ut. prop̄eratis. b
quadrati recte adaptata est. gāma eniz
et si quātū ad nrā attinet p̄ncipia ex gre
gorij institutione: grauissimū grauius
prop̄ cām dictam fuerit vt ostensus est
semper tñ. f. subintellectū q̄d est b. mol
lis p̄ncipium immediate premittit ad
cuius respectū vel relationē p̄mum iaz
dicte. b. quadrati vel. b. duri prop̄erata
ris locum iure dicis possidere. Si enim
hac p̄fmissa relatione p̄sideret vel ac
cipiatur cuz duos post se habeat tonos
et semitoniū diatonicū nulla. f. tonozuz
diuisione productū. cantus erit nature
dulce igit disciplina numerū q̄q̄ re
latū ad sonū hñs pro subiecto in infini
tum vel quasi infinitū ad vtrāq̄ partes
grauē. f. et acutā a quocūq̄ termino p̄n
cipiū producēdi sumas extendi p̄t et in
de ab gāmaut simplicif remitti. Qd̄ q̄
q̄ ita fuerit minime tñ fm qualitatem
modoꝝ ad ipm. f. pueniendū. qz null
ab ipso gāmaut deponit: nec ab illo in
cipiendum tum eadē de causa. tum q̄a
semitoniū habz chromaticū. id est per di
uisionem toni genitū minime erat. cro

maticum enim genus: sicut innaturali
us est a genere diatonico: vt dicitur pi
mo mulices. sic et posterius illo. Dein
de autem in. a. secūdo signo. secundum
nomen. id est re. In. b. vo. mi. in. c. fa.
predicte proprietatis. Et quoniā idem
signum per diatesseron p̄sonantiaz que
est prima omnū atq̄ per primam eius
speciem fm hanc p̄siderationem. imo
etiam scdm ordinem nature: vt i tertio
libro probatum est: ex duobus. f. tonis
precedentibus et semitonio subsequen
te constantem. a primo omnium distat
primum etiam nomen vocis. id est. ut
prop̄eratis nature vbi initium facit:
iure illi assignatum est Itaq̄ vnicuiq̄
signozum precedentium. quoniam vni
duntaxat deseruiunt proprietati vnicū
tantum nomen assignatur. huic autem
quoniam duabus: duo adaptantur. et
ita in. d. sequenti. sol. re. In. e. vo. la.
mi. Similiter autes in. f. duo. id est. fa
iam dicte proprietatis nature. et. vt. p̄
p̄eratis. b. mollis principium: tñ pro
pter causam in quarto signo dictam:
tum etiam quia eodem ordine eadem
q̄ diatesseron specie et si semitoniū cro
maticum fuerit quod oportet: causa in
precedentibus assignata voces ab illo
procedunt. Ceterum in primo septem
acutorum signozum. id est. g. q̄d a pi
mo octauum est. tria vocum nomina.
scilicet. sol. nature. re. b. mollis prop̄
eratum precedentium. et. vt. b. quadra
ti ibidem: sicut in primo omniuz signo
rum incipientis. Ex quibus tot esse in
vno quocūq̄ signo voces et earum nomi
na quot fuerint proprietates decurren
tes ostenditur. Sed quoniam iste: ter
narium numq̄ excedunt numerum: in
nullo igitur signo hac consideratio
ne. id est non permutato ordine insti

tutionis principiorum a quarto. scilicet in quarto loco cum assignatorum ut quidam ex nostris in cantu mensurabili omnem per ignorantiam vel arrogantiā perfidentes musicā faciunt plusquam tres voces earum nomina tot idem esse putant. Proinde autem in a. sequenti tria nomina eadem ratione scilicet la. nature mi. b. moll. re. b. quadrati. In b. vero quod trite synemenon dictum est unum tantum assignat videlicet fa. quorum utrumque per respectum ad sonum quem representat molle ob eam dictam nūcupatum est. In hoc autem signo cum fuerit chromaticum et si quartum ab. f. precedenti extiterit. ac per diatesseron ab illo intentum: nullum assignat principium. id est ut. In b. autem sequenti. id est paramese quod semitonio maiori distat a precedenti. unicum etiam nomen scilicet mi. propteratis. b. quadrati in quo etiam non assignat principium. quoniam sequentes voces a semitonio atque imperfecto intervallo exordiri inuenirentur per precedentium positiones quod est summo precautum. Consequenter autem in c. tria nomina. scilicet sol. b. mollis. fa. b. quadrati. ut. nature. In d. tria etiam. la. b. moll. sol. b. quadrati. re. nature. In e. autem. f. g. a. b. atque. b. sequentibus: sic in precedentibus atque sibi sibi In c. vero duo tantum. sol. b. mollis. fa. b. quadrati. In hoc enim signo et si unus de principalioribus fuerit. quoniam decimā a finali septimi modi transgreditur vocem non assignat. ut. In d. etiam duo. la. b. mollis sol. b. quadrati. In c. vero in quo perice finem facimus unum tantum. scilicet la. b. quadrati. Ibec enim tria signa ultimo dicta id est. c. d. e. ideo tantum posita sunt ut proprietates in precedentibus. scilicet atque. g. incipientes quod sex vocibus pretendunt adules finem pduceremus. si vero ulterius ab. e. ultimo dicto. pcedat. put quoniam in cantu mensurabili fieri solet: tunc terminus sequens erit. f. in quo dicendum est fa. non quidem per. b. molle ut plerique indocti existimant: et ita eiusdem signo inter notulas

posito: falso tamen demonstrat: scilicet tamen per naturas in precedenti. c. sic in silibus incipientes: et in. a. terminatē ubi de necessitate doctrine generalē per huiusmodi facimus. Alii enim per quandā circulationē horum principiorum esset processus in infinitum quem ois disciplina summo pre refugit. De principalium signorum atque deductionum numero. Cap. XI

Et predictis igitur quemadmodum No
duo tres esse proprietates cantus. scilicet b. quadrati nature. et b. mollis ostensus est: ita et principaliora signa sine principales litteras tot esse numero. videlicet. g. c. f. duntaxat manifestum. Ab his enim ipse proprietates originē ut demonstratum est quantum ad situm deduxerunt. scilicet quod b. quadrati est tribus in locis. id est in primo termino in quo gamma positum est. octavo et quod undecimo quod autem nature: in duobus tantum perice ut in cantu plano. propter eam superius dictam. scilicet quarto et undecimo. quod vero b. mollis etiam in duobus videlicet septimo. et quod undecimo incipit. Et quoniam a quocumque iam dictorum septem terminorum ipse sex voces. ut re. mi. fa. sol. la. eliciuntur siue deducuntur. septem igitur sunt earum emanationes siue deductiones. scilicet tres. b. quadrati. due nature. et due. b. mollis. Est igitur deductio sex vocum cantus sub aliquot trium proprietatum emanatio. De signorum per grave et acutum finem eorum characteres differētia. Cap. XII

No
Soleat autem musici quoniam ipsa signa de quibus dictum est triplici ordine describunt: nunc maioribus: nunc minoribus: nunc vero minimis characteribus seu figuris ita depingere. **A B C D E F G A B C D E F**
g. a. b. c. d. e. f. sic enim quando voces graves. acutas vel superacutas significat: proprium intelligimus. Maioribus enim

Liber

signis aut figuris: maiora spacia: et minoribus minora facile mente cōtemplamur. Maioribus enim spacijs ut mathematica pstat demonstratiōe quod quod ipsē dimensioi b' nūero voces gues metiunt chordā quod acute et iste quod faciāt supacute. De signorū et noīm vocū pūcta appellatiōe

igna igitur vocū reaz. **Ca. XIII**
noia d' quod b' sigillati dictū ē. ita siml' collecta denoiant. **¶** ut. A. re. b. mi. c. fa. ut. d. sol. re. e. la. mi. f. fa. ut. B. sol. re. ut. A. la. mi. re. B. fa. b. mi. C. sol. fa. ut. B. la. sol. re. E. la. mi. ff. fa. ut. B. sol. re. ut. A. la. mi. re. B. fa. b. mi. C. sol. fa. B. la. sol. E. la. **¶** aut et si apud grecos tria fuerit i ordine alphabeti. p. c. lra i illo existat: ut cum dicūt: alpha. vitta. gāma. latini vo p. g. illā accipiūt p p' vicinītatē soni quā in se h' re vidēt. Unde enī sepe et multū alfa illaz in alterā puerit ut b. ducēti: trecēti: qdringēti: qngēti: sercēti: septingēti: et in alijs noib' quod ne lōgū faciā ptefo. Quare aut. g. nūc p mū signoz nroz fuerit: ostēlū ē. s' quod de re grece denoandū quē admodū ab ineūtib' seclis multis in oēs scholā musicoz ita vētū ē: ut nīl tā tritū: tāq' vulgātū in illa existat: et nulla valeat rōne pbari. hinc duplici opinatū est. Quidā enī eo quod hec nra disciplina ab ipis grecis ut p oēs boetij libros pstat inuestigata fuerit. Alij vo. quod dicēdo. g. ut. insipidā reddit pronūciationē dicēdo aut gāma ut: dulcis simā quod nō esse paruifaciēdū puto.

De scōo genere signoz. **Ca. XIII**

Et etiā aliud i musice discipli-
na gen' signoz quod p notularū
figuras de quod in p'rio dicem'
necessario dat. cū enī ea quod cātā
da sunt vbis expmanē. vba aut lris scri-
bant. ne igit in v'fusq' significatōis lit

teras. id ē significatiū sonos et significatiū dic'amina v' carnū sūas p'ciden-
tia fieret. hic notule quodā ab antiqs mu-
siciis sub p'oz tñ intelligētia signoz op-
time excogitate atq' ad significādū so-
nos dūtarat i hui' facultatis p'ctica in-
troduce fuere. sic enī qñ notulas ipsas
aspicim': statī p'positis tñ clauib': de quod
b' etiā supest dicēdū vel. a. vel. b. v' aliā
quācūq' de septē: et in quocūq' ordine.
id est gūū. acutaz v' supacutarū existē-
tē intelligim'. Hoc enī apud grecos teste
boetio li. iij. et si in figuris notulaz dif-
feram' semp obfuarū fuit. De pūn-
ctionib' vocum in generali. **Ca. XV**

bsolutis igit quod de signis vocū
quātū expediēs erat ptractan-
da videbant. nūc aut de p'gres-
sionib' siue d' oī illaz distribu-
tiōe v' pūctiōe. p'mo in gñali. scōo aut
in p'ctiari dicēdū ē. Cū oēs voces p di-
atesserō psonātie spēs necessario decur-
rere ostēsus fuerit: et idō sex tñ esse et to-
tidē eaz noia quod ab institutiōe et p'cessio-
ne musicoz sūt ut. re. mi. fa. sol. la. lbic
igit quod p'pinq'ores sibi sūt: aut tono: aut
semitonio. quod vo trit: aut ditono aut se-
miditono. quod aut q're: vnico tñ modo.
id est duob' tonis et semitonio ipsam di-
atesserō psonātiā efficiētib'. quod vo qnq'
vnica etiā via. id est trib' tonis et semito-
nio diapēte psonātiā reddētib' iūgūf. quod
ipsē infuall' a seinuicē natura distāt. et
qm h' modi semitonii naturale est quē
admodū pbatū fuit. nulla p'p'ea ip'e cō-
sonātie tonoz p'p'itiōe idigētes idē quot
quot itra quodcūq' illaz iūēti fuerit toni:
ab oī diuisiōe iure abstracti p'fōzāt et ac-
cipiūt. vnde ex his quod dicta sunt: q'truoz
necessario eliciūt regle quod p'ncipia cāt' in
re noiant. quod b' ignoratis et ip'e cāt' igno-
rat. nō enī ad recte cātandū sufficit scire

intēdere voces fm eaz intualla aut re-
mittere: s; opret sumope vt ad seinuicē
cōparate s; alteri? lex dictoz lex modo
rū naturalē institutionē: nec aliā a pfe-
rēte accipiāt. si aut cāt? ab ijs oberraue-
rit vt qñq; accidere solet corrigēdest? et
ad hui? modi pñcipia reducēd?. De
pñcipijs cāt?. Prima reglā. La. XVI

Qñdis vox scōe sibi aut per
tonū aut semitonius natura
iūgīf. p tonū inq; qñeadmo-
dus. vt. re. i. Re. mi. fa. sol.

Sol. la. p semitoniiū vo. sic. Mi. fa. dū-
tarat. Secunda regula. La. XVII

Qñdis vox tertie sibi aut p
dilonū aut semidilonū na-
tura iūgīf. p dilonū enī sic.
vt mi. fa. la. p semidilonus
aut sic re. fa. mi. sol. Qua-

re nulla cā est p quā ton? i semitoniiū vel
dilon? in semidilonū aut eō i pdictis se-
cūdarū ac tertiaz vocū pñctiōib; dūta-
rat puerat. vtraq; enī supdictarū posi-
tionū eq; natural est: qz scōa q est tertia-
rū vocū: a pñā q est scōarū dependet de
nccitate: et vtraq; illaz ex hac maria de
q supius meminim?. si enī spēs psonāti-
arū in gñe tm diatonico describūt quē-
admodū li. j. ostēsuz atq; pbatū ē. Ilic
igif et pdicta eaz elemēta de nccitate ex
qb; cōponūt. At qm in eodē gñe oīa in-
diuisibilia existere i seipā pclarū fecim?
peccāt igif pñcipia: oppositū pteden-
tes atq; male d musica sentiētes: falso
dogmatizāt. q si i pñcto qñq; ob cās
seqnti lib:o dicēdā eōzio fiat: sep tm cā-
rplan? integerrima atq; idiuisibilia re-
tinet intualla. Tertia rla. La. XVIII

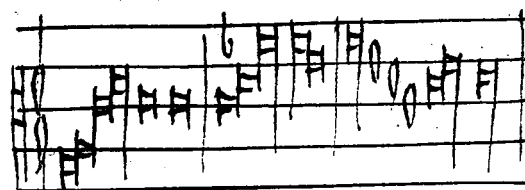

Qñlavorq; rte sibi nisi tm pñā
tesserō psonātiā natura musi-
ces iūgīf. sic. vt. fa. re. sol. mi.
la. Quāobzē oīs pñctiō qñ

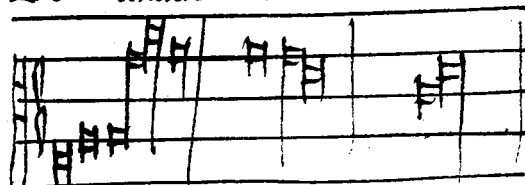
tuor vocū precise triū tonoz immedia-
toz dissonātiā faciens de necessitate vt
sepe probauim?: falsa est: et ide omnino
abijciēda. Peccat enī pñcipia ad q sic
ostēdim? p. b. molle ē reducēda vltimū
triū tonoz in semitoniiū min? puerēdo
Ilic enī a cātōzib; qd tm de p se nullā fa-
ceret fidē: vulgo d; si cant? ab. f. in. b.
dūtarat ascenderit: vel ecōtra descende-
rit: tunc in acutiori predictarū vocū ad
prefatam dissonātiā euitandā per. b.
molle decantandū est: vt in primo seqn-
tium exēplo. Verū enimvero si in pri-
miori voce ab. b. descendēti clausula fi-
at: et pausa simul cum sentētia verbozū
puta in. a. a quo repetendo ad ipsum. f
remittatur. vt in secundo exēplo in pri-
ma et quarta dictione: tunc et si mihi in
quodam rescripto vernacula lingua cō-
flato inconsiderate alia mens fuerit in
acutiori voce idest. b. per. b. quadratus
decantandū est. Cū enī nullus fuerit ibi
respect? superioris ad qrtā inferiorē: s;
tm ad primiorē in pñā ei? positiōe ra-
tiōe iā dicte pause illā pseqntis et ide nul-
la sit cā pñāscēdi a gñe diatonico et na-
turaliori in cromaticū verum est quod
affirmam? Et si cāt? silimodo ab. c. vel
d. ad. b. intēdat et ad eundē terminū re-
mittat vt in tertio exēplo: tūc etiā qñq;
ppinq; oēs sibi voces tā semitonio q to-
no natura iūgant p. b. qdratū in acuti-
ori ei? terminio: tonū accipiēdo semitoni-
um vo relinqndo. cū nulla sit cā vtēdi
b. molli. tū etiā qz nature illi? modi mu-
sici essz ipedimēto pñiciand? est. Des-
enī modi cātandi: qnto et sexto exceptis
ipā. a. b. acuta. tono d natura sua dista-
re faciūt qd nisi tm dissonātie vitāde g-
tia vt in pmo exēplo neq; pñmitten-
dū ē. si vo post. b. f. pdicta: cant? p tribe-
mitoniū in. d. vel diatefferō in. c. remit-

Liber

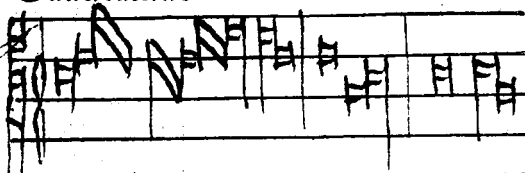
raſ a q̄b̄iterū in. b. q̄uis nō repcuſſo. f
eleueſ: tūc p. b. molle i ipſi acutioꝝ vo
ce vt in vltio exēplo pferēd' eſt. Ad illi
enī infdictionez poſt p̄mā ei' poſitionē
motū q̄nq̄ vocū intensaz aduſq̄. c. ne
ceſſe erat intcedere. v' ab. e. dūtarat ad
ip̄s. b. vt ſibi diapēte reſonarēt itēdere.

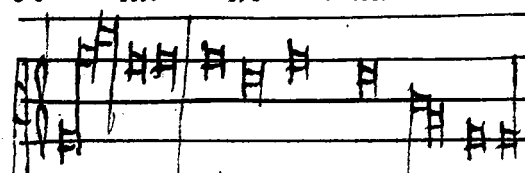
Do minus de us meus

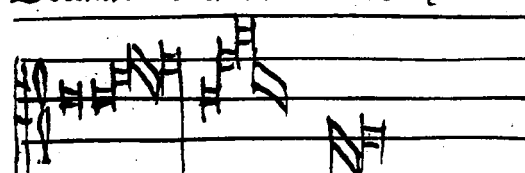
Gaudeamus omnes in

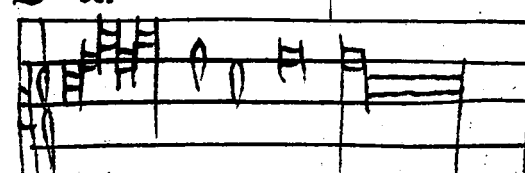
do mi no diem festum

Domine bonum est nos hic esse

E ter

nam

Quarta regula 7 vltima. Ca. XIX

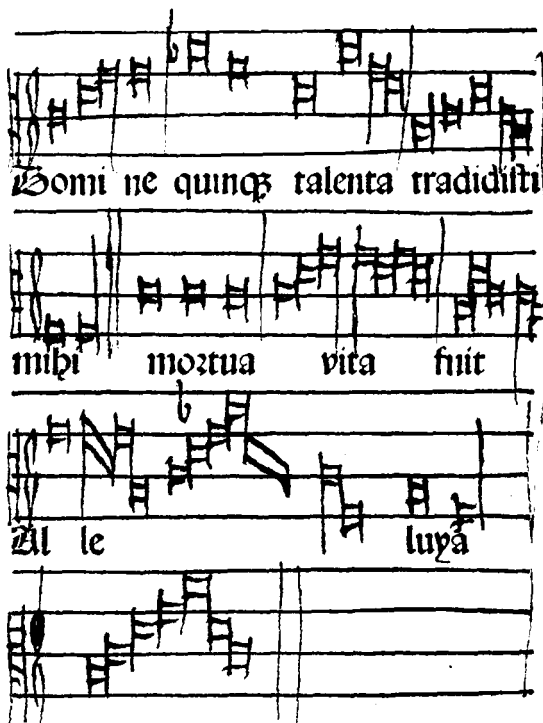
Nulla vox q̄nte ſibi niſi tm p
diapēte pſonātiā q̄ triū tono
rū 7 ſemitoij eſt: natura mu
ſices iungit: ſic vt. ſol. re. la.
quibus cetere ei' due ſpecies id ē. Mi.
mi. ſſa. fa. fa. intelligi poſſunt. Quam
obrem omnis coniunctio quinq̄ vocū
duorum tonorum 7 duorum ſemitonio
rum minoz. vt b. b. c. d. e. f. de qua li
bro. j. dictū eſt: diſſonātiā faciens de ne
ceſſitate falſa eſt p defectū vni' ſemito
nij maioris 7 ide p̄ncipia ad q̄ ſi remit
tēdo accipiat ei' ſemitonij additio
ne p. b. molle reducēda eſt. ſi aut inten
dēdo p. b. q̄dratū. Tūc enī vtracq̄ extre
marū. id ē. b. f. cromatica eſt. ita vt ſo
n' p̄me atq̄ ḡuiſſime ſit inf. b. 7. a. illā
p̄cedentē 7 ſon' acutioꝝ inf. f. 7. g. illā
ſequētē vltra dimidiū vno comate. Se
xta vōz ſi p ſupioꝝ ſer vocū diſtributio
nē q̄ttuor tonis a p̄ma 7 ſemitonio p̄ci
ſe diſtare inueniat decrementū pati: ita
vt q̄nq̄ triū tonoz 7 duoz ſemitonioz
exiſtat ab oib' p̄ref p̄ncipioz derogatio
nē pcedit. vñū enī 7 idē eē ſemp h̄re: ad
pſonātiā tm p̄tinet.

De tertie 7 quarte regule p̄nci pioz diſcōueniētiā. Ca. XX

Ident aut diateſſerō et dia
pēte pſonātiā ſepenūero ex di
ſpoſitiōe cār' ſibi ipedimēto
eſſe ſi enī ille ab. f. in. b. dūta
rat aſcēderit. a quo in. e. deponat vt in
p̄rio exēplo qd eſt p̄mi modi 7 ſcdo qd
ſepe 7 multuz in tertio 7 quarto modo
inuenitur: tunc aut diateſſeron conſo
nantiā aut diapente nulla erit. Verum
enī ſi. e. quod eſt diatonicum in cro
maticum conuertatur vtracq̄ ſupradi
ctarū pſonātiarū ſalua erit. ſz quonias
hac intualloz puerſione p̄im' mod' in

finali termino clausulā p semitonū cō-
tra naturā suā faceret ⁊ cār) m. c. termi-
nās per tonū. inde maiores nri potius
hac diuisione vtendū esse q̄ predictam
generis diatonici qd est ceteris natura-
lius pueruione in chromaticū facere me-
rito diffinierūt vt ipsa quicqz vocū dispo-
sitio per duos semiditonos. alterū. scz
ab. b. in. g. remissus. alterū vō ab. e. ad
ipm. g. intensus. nullo scz habito respec-
tu ad extremas voces diuidere qd ab
oibus in ipso actu cātandi obsuat. q̄b)
distributionibz vocū plures alie intelli-
gi pnt. Si autē predictę p̄iunctiones vo-
cū ecōtrario disposite fuerint. scz vt ab
e. in. b. prius eleuari videant. a quo in
f. immediate deponat. pari etiā forma:
vel diapēte vel diatefferō nulla iudica-
ri poterit. Qua in re aiaduertēdū. si ip-
sum. e. alteri p̄iunctionis vocū p̄ceden-
tiū finis extiterit. vt in tertio exemplo:
cum illis cōputat ⁊ nulla seq̄tur disso-
nātia. qm̄ per diatefferō ac diatefferon
oēs ille p̄iunctiones vocū diuidunt Si
autē de per se predictū motū intenden-
do incipiat facere. vt in q̄rto ⁊ vltio exē-
plo. tunc in dissonātie vitiū saltē tritoni
qd est pene inemēdabile ⁊ inde omni-
no euitabile incidendū erit de nccitate.
Quāq̄ enī si q̄s grauiorē dictoz tono-
rū idest. g. f. in semitonū min⁹ ⁊ mai⁹
diuidat: quoz assumpto minori ad acu-
tiorē illi⁹ p̄ hoc modo iuēto qd opor-
tebat. p̄fata dissonātiā in diatefferon
p̄sonātiā deducere valeat: nime tñ ad-
mittendū est. Quēadmodū cui ipse to-
n⁹. f. g. semitonū mai⁹ hui⁹ modi distri-
butiōe ad grauiorē h̄ret partē ⁊ inde to-
nus. g. a. sic etiā sequēs ton⁹. a. b. qd es-
set ad tetrachordū synemenō subuertē-
dū atqz ad oēs musicā destruēdā cū fue-
rit singulare directoriū illi⁹ sic li. ij. palaz-

fecim⁹ atqz li. iij. dū de monachordi di-
uisiōe tractabam⁹ Hoc enī tetrachordū
ea de causa q̄ p̄dixim⁹ institutū a semito-
nio minori eadē incipiēs nccitate p̄di-
uisionē ipsi⁹ toni. a. b. pueniēti mai⁹ ad
acutiorē partē relinqt semitonū. vt b.
a. b. b. qd etiā trite synemenō atqz para-
mele. siue b fa. atqz d mi māifeste p̄bāt

De musicor cātore. Caplin XXI

Quid aut int musicū ⁊ cātore
insit boeti⁹ nri libro. j. euidē
ter docet. qm̄ sic iam memi-
nim⁹ ait. Music⁹ est q̄ rōne
pp̄esa canēdi sciam nō fuitio opis: sed
iperio speculatiōis assumit. Illi⁹ ē enī
inq̄rere qd ipsa sit musice facultas. ex q̄
b) p̄ster p̄sonātijs. qd ipse: q̄ illarū spēs
⁊ h̄az elemēta. q̄s ordo illoz d quo nu-
prime dictū ē. ⁊ ita adusqz idiuisibilia
speculādo quēadmodū supioribz volu-
minibz a nob factū ē tādē duenire ⁊ ibi
quiescendum. Que et si ta fuerit. opor-
tet etiam illuz omnibus modis practi-
f iij

Liber

cum esse. Nō enī de psonātia ei membris nisi illa precognouerit qđ ad sensū ptinet recte poterit disputare. Cātores autē in duplici sunt dīa. Quidā enim simplices p̄ctici sunt. qđā vō quāq̄ ad apicē p̄tēplatiōis minime pueniant simul speculatiui: vt sunt hī qđ cātum cōponūt quos modulatores generali nomine appellāt qđ etiā sepe multum qm̄ circa particularia v̄sanť multo peritiores musicis qđ circa vniuersalia: in hoc dūtarat existūt. Possibile est enī aliqūē in effectib⁹ cuiuscūq̄ facultatis ignoratis eorū causis exp̄tū esse. Quare sic musicorū est: qđ fuerint superi⁹ cōmemorata intelligere atq̄ diffinire. ita 7 cātorū horū quātū ad actū armonizādi necessaria: 7 p̄ quē modū vtiliora existāt determinare atq̄ in op⁹ deducere. Sic enim vt dī. j. ethicoz. geometra 7 faber differēnt inq̄runt de recto. At simplices cantores sunt qđ superiorū opera p̄m̄ illorū regulas sciūt decātare. De pmutatiōib⁹ vocū 7 earū opinione. Ca. XXII

Quidā autē ex italia hui⁹ artis sc̄ptores cū de pmutatiōib⁹ vocū aliqđ audierint vel legerint. eo sūmope derident qm̄ nunq̄ ab antiq̄s philosophis. puta ptolomeo. pithagora. ac platone 7 alijs q̄ plurimis qđ de musica conscripserunt. s̄ neq̄ a boetio. gregorio. aut guidone. vt aiunt de his facta est mentio: qđ est admodū puerile dictū nulli⁹ q̄ existēs efficacie nulliusq̄ momenti. Quis enim nesciat instantiā p̄ locū ab auctoritate negatiue sumptā nulli⁹ esse firmamēti. Eadez enī rōne idē de modorū cantādi in autētos 7 plagales diuisione ab eodē gregorio facta de qđ nullum a boetio qđ illū annis nō paucis vt p̄monstratū est p̄cessit: verbū factū fuit

atq̄ de noībus vocū ab ipso guidone iuentis. que apđ illos nunq̄ fuere dicēdū essz. An nesciūt possibile esse additiōes in artib⁹ put libro. j. dictum est. te ste aristotele fieri. Mutatiōes igit vōcum necessarias esse in cantu: sapientes atq̄ maiores n̄ri existimasse: ex hoc p̄clarū videt. Si enī sex tm̄ fuerint q̄bus oēm pcurrin⁹ musicā quēadmodū earum noīa que sunt. vt. re. mi. fa. sol. la. ostendūt. 7 impossibile fuerit oēm modorū cantādi modulationē vnica earū positiōe includere. necesse igit est. quotiens cātus extra vltimā intendēdo vel citra p̄mā remittēdo p̄trāsierit etiā si in p̄ma earū positiōe nequaq̄ absolute fuerint. totiēs alterā p̄ altera p̄m̄ formā p̄sequēnt dicēdā assumere ab alia in alias p̄petatē trāsēūdo. Quid enī aliud sunt ipaz. pp̄ietatū v̄l duaz tm̄ in vno 7 eodem termino vel oīm p̄stitutiōes que i his signis. e. f. g. ex maiorū nostrorū institutione 7 oīm p̄cessionē inserite sunt: nisi ipsarū sex vocū quedā ad seinuices additiōes 7 colligatiōes. Et quid est p̄ illarū scđam vel tertiā emanationes in singulis terminis: aut duplicent aut triplicent: nisi vt qm̄ superi⁹ dicta ratiōe vel alia quacūq̄ earū de q̄b⁹ dicemus agendū fuerit trāsmutari valeāt. Ex necessitate igit in cātu mutationes fiunt.

De mutatione qđ sit 7 ex q̄bus fiat.

Snoīe aut mu Ca. XXIII
tatiōis q̄busdā vim vbi ignoratib⁹ visum est qđ sit duarū vocū sub vno 7 eodem signo necessaria p̄iunctio. qđ tm̄ a veritate aliēnū esse p̄stat. Vocib⁹ enim qđ naturalit̄ ab immediate p̄cedētib⁹ 7 subsequētib⁹ p̄ infualloz eque distātiāz ex pp̄ietatū cōmixtiōe in eodē loco 7 sono sūt nihil ampli⁹ accidere p̄t quo magis cō

iungant. Mutatio igitur in presentia soni quod per illi nomen importat id est est quod permutatio Permutatio autem unius rei per altera quedam subrogatio est. Fit autem permutatio iure de equilibrio. Et quoniam unione voces precise equalitate. quod idem permutatio habent in sono. recte igitur de his tamen est mutatio vel permutatio. Quobrem mutatio in cantu est unius vocis dimissio: et alterius in eodem loco et sono assumptio. Vel mutatio est. nominum vocum in eodem loco transpositio aut variatio. unde in istis terminis in quibus unica tamen vox assignatur: sicut in gamma ut. a. re. b. mi. et e. la. nulla est mutatio. Oportet enim illam et vocem a qua et vocem ad quam: ut patet per definitionem habere. Quod etiam de b fa b mi. vel potius de b fa. et b mi. eadem ratione est affirmandum. Non enim est unicus terminus tamen. ut cantorum plerique per ignorantiam putant. sed duo distincti et separati. Si enim b fa. ab. a. immediate precedenti semitonio tamen distat. b mi autem toni spacio. ipsa vero b fa. atque b mi. semitonio maiori distincta sunt ut sepius probatum est: neque igitur in eodem sono exant: neque in eodem loco: et si per unico durat termino computentur. Utraque enim supradictarum vocum decima est ab gamma ut. quod ab antiquis atque sapientissimis huius artis scriptoribus quemadmodum libro. iij. patuit. prima. b. nona. et secunda. b. nona. ab a re. incipientibus dinumerare operime dicte sunt. De triplici mutationum institutione et causa. Capitulum XXIII

Utantur igitur voces ab una in aliam triplici causa. Aut enim ratione precedentis atque deficientis proprietatis. Aut ratione signi. b. mollis. vel. b. quadrati. quemadmodum usus loquendi inflatores obtinuit: propter causam sepius dictam in notulas cantus descriptorum quod horum tamen proprium est. Aut utri-

usque ratione. Si enim mutationes: primo omnino ea de qua dicimus necessitate. fiunt igitur quotienscumque ultra vocem. la. ita dictam atque ultimam cantus ascenderit. aut citra ut. quod prima omnino atque gravior est deponetur. toties alteram per alteram in eodem loco: necesse est subrogare. ita ut si cantus in ascensu fuerit: prima vel secunda vel tertia accipiat. si autem in descensu. quarta quinta vel sexta. secundum dispositionem terminorum in quibus permutandum erit. Ratione autem signi. b. mollis. aut. b. quadrati proprie nulla fit vocum permutatio. sed tamen causa cuius gratia in cantu apponitur de qua dictum est. Non enim a voluntate in quo plurimi ex nostris peccant. sed a necessitate in illo ut perdocuimus describunt. per illam enim cantum a principijs musices de quibus nuprime quemadmodum oportuit diximus oberrasse: et ad illa sicut ostensus est reducendum insinuamus. Ratione vero utriusque mutationes dicuntur fieri. quando predictae mutationes et cause in eodem termino: simul conveniunt. Quibus de rebus animadvertendum quod mutationes que sub priori earum ratione dicuntur fieri: si a natura in. b. quadratum aut e converso instituantur. nullo in notulas signo demonstratur. Utriusque enim harum proprietatum constitutio cum fuerit per omnia diatonici generis: eque naturalis est. si vero ab. b. molli in naturam etiam Naturas enim ut alibi recessimus: nequaquam. sed eius accidentia demonstramus. Prout enim adesse vel abesse. Que vero sub secunda quam ab. b. molli in. b. quadratum fuerit vel e contrario altero earum proprietatum signo. id est illi in qua permutatio terminabit: etiam stantibus notulis: saltem per ignorantibus principia demonstrant. Diversorum enim generum quantum ad semitonium. id est chromatici et diatonici existentes. diverse quodammodo sunt nature. Que autem sub tertia et ultima. hoc est a natura in. b. molle. eiusdem. b. mollis si-

Liber

gno notificant. De ordine permuta-
darū vocū ⁊ earum ascensū ⁊ descensū.

In ijs igit̃ ter *La. XXV*
minis i qbus due sunt voces
due etiā fiūt mutatiōes: qz
ordo hic est. Prima enī illaz
cū scda ascēdendo: ⁊ scda cū pma econ-
trario permutant̃. In ijs vō i qb̃ tres
sunt voces. series permutat̃. Si enī ha-
rū vocū due tm̃ in ordine accipiant̃. ter-
tia vō seorsum maneat: tūc ille modo p̃
dicto duas efficiēt mutatiōes. ista vero
nullā p̃stituet. Unica enī vox. inquātus
huiusmodi nō trāsmutat̃. Cū igit̃ p̃mu-
tanda fuerit: ne frustra videat̃ stare: et
nulla sit causa q̃re pot̃ cū alfa p̃dicta-
rū q̃ altera. inde cū vtraq̃ recte p̃muta-
tur: q̃ttuor efficiens mutationes. P̃ma
enim cū scda: deinde aut̃ cū tertia eam
obzē permutat̃. ac scda etiā cū eadē ter-
tia pari forma. vt in. g. a. c. d. s̃ in. g. a
q̃ttuor p̃iores. ascēdēdo ⁊ descenden-
do. relique autesc ascēdēdo tm̃. In. c.
autē ⁊ in. d. ecōtrario modo due p̃ores
s̃z descēdendo dūtarat. cetere aut̃ ascē-
dēdo ⁊ descēdēdo. Dēs enī mutatio-
nes in. ut. vel. re. vel. mi. terminātes. p̃
ascēdēdo fiūt. in. fa. sol. la. p̃ descēdē-
do. Inde enī vulgo atq̃ bene d̃z vt. re. mi.
scandūt. fa. sol. la. quoq̃ descendūt. Il-
le enī cum fuerint inferiores. ad ascen-
dendū aptiores existūt. Iste vō cū sint
superiores ad descēdendū. Ex his aut̃
que nūc usq̃ dicta sunt: nullā mutatio-
nē per tonū. vel diatesserō vel diapente
fieri vt quidā indocti p̃tendūt: ⁊ si noīa
vocū sup̃dictas illaz p̃iunctiōes fuerit
significātia cū vbiq̃ vnisonarū ⁊ eq̃li
um extant vocum manifestum est.

De mutationibus que pro
ascendendo tantū fiunt vel
descēdēdo. *La. XXVI*

Que autē fuerit causa qua-
re mutatiōes q̃ bine p̃ ascē-
dendo tm̃ vel descēdēdo di-
cunt̃ fieri ita distribuēde ex-
stant. a multis queri solet
Sūt enī vt optime inquit̃ diuersarū p̃-
prietatū. b. mollis. s̃z ac. b. q̃drati. Si
ueris autē p̃prietates quēadmodū loco
vel situ quātū ad earū initia ita g̃uitate
⁊ acumine sunt differētes. A grauib⁹
autē ad acutū ascēdēdo: ab acutis vō
ad g̃ue descēdēdo p̃gredimur. s̃z cum
he mutatiōes de qbus nunc q̃rif: tā ab
acutiori earū p̃prietate q̃ a g̃uiori p̃ce-
dentes in. g. ⁊ in. a. pro ascēdēdo effi-
ciant̃. in. c. vō ⁊ in. d. taz ab inferiori q̃
a sup̃iori p̃ descēdēdo q̃ndā habeat du-
bitationē vt meminim⁹ paucis absolu-
mus. Ille igit̃ mutatiōes q̃ per alteri⁹
p̃prietatis defectū fiunt: eaz̃ necessario
p̃m graue ⁊ acutū sequunt̃ ordinē. Iste
autē cū huiusmodi g̃ra neq̃q̃ fiat illud
minime obsuāt. Nō enim initia suarū
p̃prietatū quātū ad hoc attinet: s̃z tātm̃
loca signoz̃ illarū ⁊ cām sue positionis
inf̃ notulas cātus respiciūt. Et qm̃ illa
ad grauiorē partē h̃nt. g. a. ad acutio-
rem vō. c. d. subintellecta igit̃ quotiens
cumq̃ a sup̃iorib⁹ iam dictis terminis
ad p̃dicta signoz̃. b. b. loca dūtarat vel
a prima illarū p̃prietatū in scdam aut
ecōtra simul cū mutatiōe fit mor⁹ in cā-
tu. tūc p̃ descēdēdo fieri: ⁊ quoties ab
inferiorib⁹: pro ascēdēdo necessario di-
cim⁹. Cātū enī in alia dispositiōe existe-
ti p̃dicte mutatiōes minime fierēt. Nū-
q̃ enī. re. vt. in. g. vl. mi. re. in. a. p̃ ascē-
dendo simpliciter trāsmutant̃ cū vniciui-
q̃ illarū p̃prietū fuerit ascēdere: neq̃ sol-
fa. in. c. vel. la. sol. in. d. eadē rōne p̃ de-
scēdendo. De ordine p̃nuncianda-
rum vocum vel simpliciter vel in p̃mu-

tationib⁹ considerandarū. Ca. XXVII

Mā disponendis aut vocib⁹ siue ordine pnūciādi vel i mutatiōe fienda. primo omniū ad modoz cantādi naturaz quā inuolabilif obſuare oportet attendū est. Cōmune enim imo propriū est oib⁹ modis musicis per naturaz aut b. qdratū exceptis ijs qui in. f. finez faciunt quēadmodū ex singloz natura pcedenti volumine descripta intelligi p̄t decantari. si vō tritoni dissonātia de q̄ sepe numero dictū est illis acciderit vt i his quattuor vocibus. f. g. a. b. tūc. b. mollis propter in hoc dūtarat atq; i earū acutiori ad illam dissoluendā 7 in diatesseron p̄uertendā vtendū est. Deinde aut si cant⁹ ab. b. in. a. vel. g. depōnat. a quib⁹ in. c. vel. d. eleuabit: tūc dimissa in altera illarū. a. g. b. mollis p̄prietate. qm̄ cessante causa institutiōis illi⁹. cessat de necessitate ei⁹ effect⁹ ad eā que. b. quadratū dicit: ne ipsoz modoz peruertam⁹ naturā redeundum est Illi enim. b. c. acuta q̄. b. molle tono distare facit semitonio de natura sua intendunt 7 remittunt Si aut post voces. b. mollis de qua dictū est: cant⁹ per oīa in descēsu fuerit: tūc eiusdē propteratis voces adusq; grauiorē q̄ est. f. prosequē abscq; omni impedimento lz voces eniz q̄ in. a. g. f. assignant per. b. molle. ab ijs que per naturā 7. b. quadratū vel durū in nullo p̄terq̄ in noīe differūt cum sint vnisonē 7 per respectū ad predicta earū signa eodē intuallo. puta vni⁹ toni distantes Que aut huiusmodi sunt nequaquā diuersam aut variā efficere possunt modulationē. si vō vltēr⁹ remittant: tunc per naturā necessario. Quir⁹ aut 7 sext⁹ q̄q; alijs medijs in p̄cedētib⁹ libris p̄batū fuerit per. b. molle. decantari: nūc

etiā ita agendū esse. huiusmodi ratiōe p̄stat. Quā enim in predictē propteratis principio terminari inueniant. a quo si cut ab aliaz propteratū initio. vt. re. mi fa. sol. la. decurrant: semitoniū a tertia in quartā hñtes preclarū est qd̄ affirmamus Alis enim iam dicta propteratas frustra posita fuisse: qd̄ nemo musicus cōcedit. Et qm̄ stante siue durāte illa nulla causa est: vt ab eadē in sequentē propteratē p̄uertamur. peccāt igit p̄ ignorantia p̄ncipioz: oppositū asserentes in quo plurimi ex nris errare eadē de causa inueniunt. Sicut enim ab. g. p̄dictas sex voces intendētes: illas p. b. quadratū siue. b. durū propteratē adusq; vltimā proferim⁹. ita ab. f. illas exordiendo necessario per. b. molle quaruz semitonia vno apothome seiuncta sunt Nam si in alijs modis postq̄ causa assignata ad. b. mollis semitoniū ventus fuerit ecōtrario fiat. illud est qm̄ idem semitoniū ad eoz institutionē minime pertineat. Illi enim semitonio tm̄ diatónico per oēm eoz positionem p̄fecti sunt atq; subsistunt. ad qd̄ dimisso illo cromatico atq; molli: statim ob eā cāz p̄uertunt. Verū enim si in q̄nto modo vltra acutiorē. b. mollis vocem q̄ est. d. cant⁹ ad. e. eleuet. a quo in predicto. b. dūtarat remittat: tunc qm̄ trium tonoz immediatoz dissonātiāz efficit: vlt in. d. vel in. c. fm̄ cant⁹ dispositionē ab b. molli in. b. quadratū siue durū: maiorū nroz snia quēadmodū la. sol. i. d. 7 sol. fa. in. c. ostendunt ad illam dissoluendā permutandū est. Sicut enim in alijs modis per. b. mollē triton⁹ dissoluit sic i his per. b. durū. q̄q; enim ad iā dictam dissonātiā tollēdā per vltimū toni. scz. d. e. in semitoniū p̄uersionē facile succurrendū essz. ratio tm̄ eiusdē qm̄

Libri

ti modi minime pmittit. Tono enī at-
q; tono de natura sua ppiā incipit ele-
uare diatesserō psonantiā q̄ in semito-
niū diatonicū terminat. Unde si econ-
trario modo ex dispositiōe cantū agēdū
fuerit: vt scds p̄dicte psonantie tonū in se-
mitoniū pueritū sit. falsam h̄re cōpo-
sitiōē necessario dicem. si autem post
predictā dissonantiā emēdatā cantū in ip-
sis. d. vel. c. eleuet a q̄bus in. a. v. vltra
deponat: tūc in p̄dictis. d. c. vel alio il-
loz iterū ab. b. q̄drato i. b. molle. vt na-
tura diapēte a finali intēse q̄ tonū habz
post diatesserō neq̄q̄ dissoluat. quē ad-
modū. fa. sol. in. c. 7 sol. la. in. d. mani-
feste probāt pmutandū est. De p̄mo
registro cantus. Caplin XXVIII

Quoniam notulas in cantu ne-
cesse esse ostēsum est. notule
aut̄ priora de necessitate sup-
ponūt signa id est litteras de
q̄bus dictū est. verū qm̄ hec oīa q̄b; i lo-
cis palme cātus aut iuncturis illi; q̄ pri-
mū certū 7 definitū registrū musices
quātum ad p̄cticā dicat locata existant
nullā de per se fidē faciūt. Idinc musico-
rū antiquoz institutiōe ad illa inueniē-
da haud incōgrue hoc modo p̄missus est
Cū oēs modi cantādi in his q̄ttuor lit-
teris. d. e. f. g. diatesserō psonantiaz per
sonatib; finē faciāt. vt ostendim; mani-
festū est. c. f. semitonium illi; possidere.
Qd; si de per se in illa dūtarat specie iā
dicte psonantie p̄sideratū immobile fue-
rit. verū fm̄ ipsoz modoz fines ecōtra-
rio est. Alij enī vtp̄ta p̄m; 7 secūd; per
tonū p̄sequēte semitonio. alij vō ab eo-
dē semitonio: alij aut̄ p̄ tonū illo imme-
diatē p̄termisso 7 alij per tonū tertio lo-
co ab illo intensus incipiūt eleuari. Un-
de vt huiusmodi semitonij stabilitatē 7
mobilitatē in libris facile dinoscerem;

antiq; vnica linea aut chorda mobili q̄-
dem nulla tñ clauī p̄munita vtendum:
ac predicti semitonij vocē grauiorē euz
fuerit acutiori prior natura q̄dam speci-
ali semibreuē ab alijs characterē figu-
ra distincta de q̄ vt in antiq; volumib;
etiam hoc t̄p̄e reperit: infinita habent
exēpla p̄signandā nec tñ indocte statue-
runt. Per hanc enī figurā semitonij ip-
sum de quo agim; immobile esse fm̄ lo-
cum. per chordē vō variationē aut trā-
mutationē mobile ea de qua agim; p̄si-
deratione ostenderūt. In plurib; enim
dictoz cantādi modoz diuersam obti-
nuisse cōputatiōē palā est. Autēti enī
q̄a principales 7 excellētes tertia voce
sup̄ finalē: plagales vō in eoz finali ter-
mino habuere chordā. Quob; p̄mū
modū in. f. h̄ns chordā: scda voce sub il-
la formabat semitonij. scds vō i. d. se-
cunda sup̄ chordā. tertū in. g. tertia vo-
ce sub illa. quartū vō in ipsa chorda. qn-
tus autē in. a. q̄rta voce remissa. sextus
in. f. scda voce: s; per finalē terminū a p̄-
mo accipiens d̄riam. septimū autē in. b
quadrato h̄ns chordā. in q̄uta voce q̄ui-
ori semitonij possedit. octauū q̄des si-
cut tertū. vez enim in finali differebāt.

De scdo registro cāt. Ca. XXIX

Quoniam musici p̄cessu tēporuz
superi; dictā chordē variati-
onē repudiātes illā immobi-
lez ab ei; p̄mo loco. id est. f.
nō modo esse voluerūt: verū etiā aliam
q̄nto loco p̄ diapēte psonantiā ab illa in-
tensam. id est. c. instituerūt: vt his me-
diantib; oīm signoz summa de q̄ in p̄-
cedentib; habūde dictū est: 7 inde oīm
notularū loca per illa intellecta vnico i-
tuitu facili; cōprehenderent: s; linea q̄ i
f. rubei coloris que vō in. c. crocci diffe-
rentie causa fuit.

De tertio et ultimo registro ubi de clauibus cantus agit. Caplin XXX

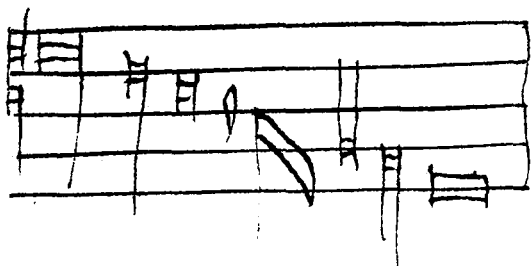
Et si spaciū sūm q̄ per eius nomē importat duorū ex tremorū fuerit et inde duarū vocū distantia: vnde nulla illarū in linea vel in spacio s; tñ in alia extremitatū eiusdē insual li erit: sicut p̄ signa vt b. a. b. apte videt̄. Moderni tñ vtili⁹ considerātes vt notularum descriptionē: q̄dam discretiōe facilius aduerterēt: oēs cantū p̄ lineas et earū spacia nō modo distinxerūt. verū etia duab⁹ clauib⁹ de q̄b⁹ iam superi⁹ de dim⁹ exēpla vtendū esse diffinierūt. Harū aut̄ primā in ipso p̄mo loco p̄oris atq; vni⁹ linee institutiōis. id ē. f. scd⁹as vō sequēti etiā. c. antiquorū positionē quātū ad sitū obp̄uātes dedicarūt: s; q̄ in. f. duab⁹ semibreuib⁹ alia alteri supposita et longa antecedēte p̄fecta est. Que vō in. c. duab⁹ tñ breuib⁹ qm̄ minori numero notularū fieri nō potat: parī forma vt de semibreuib⁹ acruatim in p̄ori clauī positis dictū est. s; hec qm̄ p̄p̄etati nature defuit ex oib⁹ figuris rectis. illa vō q̄. b. molli ex recta et nō rectis p̄p̄rioris enī rectitudinē a natura p̄cessisse: per sequētiū aut̄ obliq̄tatē q̄ddā in naturalib⁹ ab illa: possidere significat. p̄ tonū enī atq; tonū ab omni diuisiōe abstractos: sicut nature p̄p̄etas p̄gredi incipiēs. semitonū tñ h; p̄ diuisionem toni et inde p̄ accidēs vtiq; genitum.

De notulis siue figuris carū plani et earum officio. Caplin XXXI

Ant⁹ igit̄ plani octo sunt figure. f. maxima. longa. breuis. semibreuis. alpha. toc⁹. vnc⁹. et finis. Harū autē due p̄ores syllabā longā recipe antiq̄ dixerunt ternā vō breuē: q̄rta nec syllabā recipit nec

sola ob cām in primo dicēdam esse potest. q̄nta in superiori capite recipit syllabā et cū inferiori terminat illā. sexta vero. id est toc⁹ q̄busdā dyptōgon sonare acutā: s; tñ nō recte speculātib⁹ visus est Alexander enī p̄cipui grāmatici snia est syllaba q̄ binas vocales vim retinentes Cōtinet est longa dyptongon sic pbat aura. Tocus aut̄ et si corpore breuis fuerit: qm̄ duas h; lineas ascendentes simplex vō breuis nullas. p̄p̄ius igit̄ atq; distinctū ab illa habebit officiū: silr aut̄ et vncus. Habet enī duas etiā lineas: s; tñ a laterib⁹ descendētes Qua in re anī maduertendū q̄ oēs figure vsq; ad alphaz exclusiue simplices sunt. s; cum illa d̄ sui natura figura composita fuerit qm̄ in vtroq; capite sonare apud musicos palā est. relinq̄t igit̄ vt sequētes. id est toc⁹ et vncus de q̄b⁹ dirim⁹: etiā compositae figure officiū teneant. s; alit̄ q̄dē Alpha enim in inferiori et superiori capite plenā et eālem accipit p̄nunciationē. tocus vō et vnc⁹ in corpore plenā: s; in eaz caudis instantancā recipiūt. Hec enī se ipsas et sequētes subintellectas tñ vlt̄ superiorē atq; immediatā vt in tocovl inferiorē vt in vnco rēp̄sentant atq; sonāt Hec enī et si hoc t̄p̄e cantorū ignorantia vir obp̄uent: sunt officia sūm antiquorū musicorū traditionē sup̄dictarū figurarū s̄ finis aut̄ est figura: partim similis prime partim vō dissilis. similis inq̄ magnitudine et caractere. dissilis vō. qz illa caudata est. ista vō minime. cui⁹ officium est vltimā modulatiōis partē terminare q̄q̄ hoc t̄p̄e neutra istarū in p̄cticā hoc in cantu veniat. Est aut̄ figura vt b̄ sumis. nota vocē rēp̄sentans certis et determinatis dimēsiōib⁹ formata: vt in subiecta descriptione.

Liber

De supradictarū figuraz nominib⁹
7 eorum causa. Caplm XXXII

Prima igit supradictarū figura
rū qm̄ oīm maior est precepto
res nr̄i maximā recte noīarūt
Est autē huiusmodi figura q̄
drangularis forme equaliū tñ laterum
vt sic p̄ma oīm est ita p̄mā atq; perfecti
orē spēs q̄dranguli haberet quā geome
tre q̄dratam noīare solent. I habetq; p̄
terea lineā in dextera parte descēdentē
q̄ a q̄busdā tract⁹ qm̄ ab ip̄a figura tra
hitur: a quibusdā vō plica: qm̄ illi p̄ ac
cidens applicat⁹ dicta est. Scōda autē q̄
drangularis etiam: minoris tñ q̄ntita
tis atq; ineql̄ium laterū existens. simili
q; plica vel tractu p̄munita cū fuerit al
tera parte longior si recte descripta fue
rit fm̄ q̄ per ei⁹ nomē importat⁹. longa
bene dī. Tertia vō qm̄ partē illi⁹ longi
orem supprimit. quattuor inde eq̄lium
laterū effecta: carēsq; omni tractu vel
plica: brevis poptime nūcupat⁹. Quar
ta quidē triangularis: nunc a semis qd̄
ē dimidiū: nūc aut a semū qd̄ est imper
fectū semibreuis noīatur. brevis enī p
cui⁹ respectū ita dī cum fuerit q̄drate fi
gure quēadmodū in duos triangulos
ita 7 in quattuor diuidi potest. Quin
ta q̄drangularis s; tñ obliq; tractus vel
plicā hñs a superiori capite descendēte
tum q̄a ab illo ad inferiores deducit so
nū. tū q; cōpositarū figurarū p̄ma vl̄ ex
emplar est: alphā musici nec immerito
illā appellari voluerūt. Unde enī p̄ma
omniū litterarū apud grecos ita dicta

fuit. Sexta enim corpore nihil differēs
a breui. qm̄ absentis figure officium de
quo meminim⁹: p̄r⁹ vlturpare inuenit⁹.
tocus nō improp̄e vocata fuit. Tocus
enim grece teste papiā: vsura dī. Septi
ma vō curua breuis existēs: vncus opti
menominat⁹. vnc⁹ enī curuū significat
Et est pp̄rie instrumentū ad aliqd̄ capie
dū aptum. De prioritate 7 postero
ritate figuraz 7 ordine semibreuium in
cantu plano. Caplm XXXIII

Ex predictis igitur preclarū ef
se videt q̄drangularē figuraz
triangularē in cantu precede
re. q̄q; enim triangul⁹ natura
prior fuerit q̄drangulo: quādo illū a tri
bus: istū vō a q̄ttuor denoiationē acci
pere apertissimū est ab eo tñ incipiēdū
non erat. si enim semibreuis q̄ triangu
laris est dimidiū vel altera pars breuis
fuerit quēadmodū ex noīe colligit⁹: rec
te igit q̄drangulares triangularib⁹ hac
de causa p̄ponūt⁹. Breuē enim atq; pre
cedentes figuras q̄drangulares esse ne
minē fugit. Et qm̄ trianguli semp̄ hac
p̄sideratiōe p̄ modū diuisiōis 7 descen
sus a maiori figura accipiūt inde semi
breues 7 si a modulatozib⁹ cant⁹ mensu
rabilis neglectū fuerit. breuē aut longā
cantu plano in descensu dūtarat existe
te sequūtur. Breuē inq; prop̄e: approp̄
ate vō longam. q̄q; enim ex q̄drangu
lari figura ineql̄ium laterū: vel vt ex eq̄
laterū trianguli efficiant⁹. nō tñ si plures
duob⁹ fuerit eq̄les semibreues enī semp̄
eq̄les esse magnitudine vel saltē ita illas
intelligi necesse est. Si enim semibreuis
ex breui per diuisione⁹ illi⁹ effici⁹ fm̄ q̄
per nomē importat⁹. breuis aut q̄ttuor
equilaterū est. trianguli igitur in quos
diuidetur: siue duo siue q̄ttuor fuerint
necessario eq̄les erūt. Quamob̄re semi

breues post breuē puenienti⁹ ac rectius
q̄ post longā collocātur. De nume-
ro semibreuiū immediate in cantu pla-
no describendarū. Capl'm XXXIII

Semibreuē autē vnica tan-
tū non esse ponendā ex ip̄di-
ctis aspiciū est. Nunq̄ enī
hoc pacto. id est per q̄dra-
ti decisionē vn⁹ triangulus
dari potest q̄n ali⁹ simul sequat̄. Itur⁹
tres tm̄ immediate describēdas esse ra-
tio minime pmittit. Nulla etiaz figura
q̄drāgularis in tres dūtarat diuidi po-
test triangulos: semp enī q̄r⁹ aderit de
necessitate. Quare relinq̄tur aut in du-
as aut quattuor diuidēdas esse. Qua-
drangularis aut figura eq̄liū. s. laterus
si ab vno anguloz in oppositū anguliz
ex trāuerso linea deducta diuidat̄. du-
os tm̄ triangulos efficiet eq̄les. si autē
ab alio restatū anguloz pari forma di-
uisio fiat: tūc stāte p̄ma partitione q̄ttu-
or triangulos etiā equales reddet. Si
aut post longā due tm̄ semibreues seq̄n-
tur q̄q̄ impropriū fuerit cū ad breuem
tm̄ referant̄ nō est incōueniens. Longa
enī prope depicta si in duos tm̄ triāgu-
los vel fm̄ lōgitudinē vel latitudinē di-
uidat̄ equales erūt. si autē in quattuor
tūc ineq̄les. Cū enī lōga q̄ttuor fuerit
ineq̄liū laterū: necesse est etiā vt partes
illi⁹ sint ineq̄les si in tot quot dictū est.
diuidat̄. Lineā enī lōgitudinē p̄ triāgu-
los diuidētē et eā q̄ latitudinē simili mo-
do metit̄: inequalit̄ sese inflecere necesse
est. Lōga enim quēadmodū ex nomie
colligit̄: vt predixim⁹ longior est q̄ am-
pla. Quare et si vtraq̄ positio triū. s. vl⁹
quattuor semibreuiū in cātu plano de-
scriptaz aut pluriū reperiāt imppria vi-
det̄. Unde tenētes oppositū cām nom-
multū efficacē assignāt q̄n rōne ligatu-

re quā rēp̄sentāt ita faciendū esse dicūt.
Cū enī semibreues in cātu plano liga-
ture officiū teneāt: vt inq̄unt tot igitur
numero immediate describi p̄nt quot fi-
guras quadrangulares ligatura ipsa
haberet. De figurarum duplici di-
stributione. Capl'm XXXV

Sup̄dictaz aut figuraz dupli-
ce esse distributionē neminē
fugit. Quedā enī disiuncte:
quedā v̄o colligate in cantu
ponūt̄. Si aut p̄mo modo tūc vnaq̄q̄
quadrāgulariū simpliciū vnica obtinet
syllabam. si v̄o sc̄do: tūc singule syllabe
tot modulant̄ notulis quot fuerint col-
ligate q̄ vltra ternariū aut quaternarium
numerū in singulis globis vel acerbis
pp̄t liberiorē respirādi facultatē exten-
di minime debēt. Etenī inf̄ figuras q̄
cunq̄ ligatura iunctas: pausam cantā
do facere nulla patit̄ ratio. Cōiungun-
tur autē: siue adinuicē colligant̄: longe
atq̄ breues breuib⁹ directe vl⁹ indirecte
suppositis. Semibreues aut: neq̄ sibi
ipsis: neq̄ cū alijs figuris colligant̄: s̄
neq̄ melū quēcunq̄ incipiūt nec finiūt
Sicut enī a quadrāgulari figura tanq̄
a p̄fectiori incipiendū est: ita et p̄ illā ter-
minandū in quo scriptores vel notato-
res q̄nq̄ peccare inueniunt̄. Silr̄ autē
toc⁹ et vncus pp̄t eoz binos tract⁹ omni-
carēt ligatura Alpha autē cū breui aut
longa p̄cedenti vel seq̄nti ligari inuenit̄
Sed q̄ntū ad p̄cedentiā impprie fm̄ q̄
per illi⁹ nomē importat̄. Tūc enī nomē
amississe manifestū erit Alpha enim p̄-
ma d̄r. Prima inq̄ cōpositarū. Hec enī
et si vnica fuerit: q̄m in vtroq̄ ei⁹ capite
sicut iam meminim⁹ sonū capit: ligatu-
ra p̄ se subsistēs atq̄ natural⁹ vocat̄ l̄bu-
ius enī occasione reliq̄tuz p̄pter melio-
ris armonie gr̄az: tū ornat⁹ causa a mu-

Liber

sicis optime excogitate fuere. Cū enī simplices notule distinctim posite atq; prolate eo q; vt p̄dicim⁹ singule singlas tñ resonāt syllabas: exilioz debilioz q; reddūt modulationē. ligate vō quia plures vnicā fortioz atq; vehementioz: necesse est vt simul in cātu alinam permixte: suauiozem atq; ornatiozem efficiāt melodiā. Quare si positio ligature in mera p̄sistat modulatozis potestate qñ voluerit illa vti necessaria tñ ppter cām dictā habet. Notularū aut ligatarū acervos: neumā musici appellare p̄sueuerūt: atq; plēs qñz imēdiate se se p̄sequentes sñi propriā vniuscuiusq; modi musici vel toni modulationē consulte huiusmodi grā describere. Quando enī sup̄ alterā vocaliū variata p̄ grauet acutiū modulationē longi⁹ immozamur qñ verb dei laudes digne extollere nō valentes: nullū exprimim⁹ s̄monē tūc nostre deuotionis p̄ceptū affectus atq; possibilitatis defectū p̄gruēti⁹ hoc modo illi significam⁹. Excedit enī atq; incōparabilis sup̄emiet humani eloqui facultatē diuine maiestatis atq; sanctitatis p̄fessio. Est igit̄ neuima vt in p̄ma p̄sideratiōe certat̄ determinata notularū simul se tenentiū aggregatio. Secundo autē vltimo neuima est iubilus cordis vlt̄ mētis p̄cise laudatiū dñm.

De figurarū in cantu plano pronūciatione ⁊ erroris causa. Ca. XXXVI

upradicte figure quēadmodū diuersarū sunt ⁊ quātitatū ita necessario dissimiliū pronūciationū. Pronūciant̄ enī ob eā cām diuersimode. verūtñ nō certo ⁊ determinato tēporis spacio limitatim vt in mēsurabili cātu: sicut ex hui⁹ nomine apre colligit̄. idē enī hic cāt⁹ idō planus dictus est. qñ moras pronūciatiōis

figurarū differentiū inter se sñi mai⁹ et min⁹ ad arbitriū proferētis habeat Lōga enī cū fuerit maior oīm morosioz p̄ ceteris h̄z necessario pronūciatiōes Breuis aut aliquāto p̄tractioz ab illa Verū enim in capite meli posita: in penultimo loco cuiuscūq; clausule: cantu in descensu existēte lōga est pronūciatione qñ apud antiquos: maxima abiecta: lōga erat figura Alpha aut in vtroq; capite: eandē cū simplici breui. Tocus vō ⁊ vnc⁹ qualē habeāt dictum est. Semibreuis aut cū fuerit omniū minima in hac specie cātus. reliq; celerioz obtinet pronūciationē. Qua de re qui equali t̄pis spacio siue vniformit̄ p̄dictas pronūciāt figuras p̄tra oēm rationē agere vident̄. s̄ nūc finē h̄is imponēdo tēpus est vt de p̄puncto dicam⁹.

Commentarioz musices liber sext⁹ de contrapuncto.

De p̄puncti nōmine. Caplm I

ontrapunctus secundā tenēs musice cātandi differētiā ē duoz vel pluriū sonoz vnius. s. grauis ⁊ alteri⁹ acuti vlt̄ sup̄acuti aut vtrozūq; adinuicē permixtoz aggregatio simulq; p̄nunciatio vel p̄cussio. vnde ⁊ vnisonarū vocū quas ob eā in p̄ximo dicendā minime p̄termittit frequentationē nō recipit: ⁊ dissonatiū societatem nullaten⁹ admittit. Ille enī ex graui ⁊ acuto minime p̄stāt. iste vō natura prohibēte seinuicē nō pmiscētes ⁊ inde sensus auditus disconuenientia p̄ grandi afficientes ab armonie essentia separantur.

De contrapuncti speciebus. Ca. II

Contrapuncti autē fm musico
rū magis trita atq; vulgaras
imo etiā puenientē traditiōez
nouē sūt spēs. s. vnison⁹ tertia
q̄nta. sexta. octaua. decima. duodecima
tertiadecima. quintadecima. q̄ vt i plu
rib⁹ humanis vocib⁹ finē facit. vnison⁹
autē si ptrapunctū fm qd̄ per eius no
men importatur minime efficiat cum
fuerit similitum sonorum vel grauium:
vel acutorum. ideo tamen inter illi⁹ spe
cies computatur ⁊ omnibus preponit:
ne ab ipsa imperfecta. id ē tertia que se
quentium p̄ma est initiū sumere: quod
esset preter omnem rationem: cōtrapū
ctus ipse inueniretur. In fine medie autē
piunctiones vocū de per se sumptē q̄ vl
natura dissonantes sunt vt scdē sibi sep
time. none. vndecime. ac q̄rredecime. q̄
quarū natura nō est musici reddere ra
tionē. vel q̄ parū h̄nt de psonātia respe
ctu aliarū vt quātne diatesserō efficiētē
in p̄puncto merito repudiāt. De specie
rum p̄puncti p̄ma diuisione. *Ca. III*

Specierū p̄puncti sup̄dictarū: q̄
dā sūt perfecte q̄dā vō impfe
cte. Perfecte autē sūt. vnisonus
q̄nta. octaua. duodecima. q̄n
tadecima. Nulla enī mutabilitate aut
varietate in sui p̄stitutiōe affecte: idem
semp qd̄ est de rōne p̄fecti h̄nt esse Im
pfecte vō sūt. tertia. sexta. decima. terti
adecima. sub vno enī numero vocum:
nūc augmētus in intualloz distantia su
scipiūt nūc autem decrementum patiū
tur. Tertia enim quandoq; duorū est
tonorum. quādoq; toni ⁊ semitonij tā
tum. Sexta autē: nunc q̄ttuor tonorum
⁊ semitonij: nunc vō trium tonorum et
duorū semitonioz dūtatur ⁊ ita in reli
quis. De secunda specierū contrapū
cti diuisione. *Caplm III*

Ictarū vō p̄puncti specierū: q̄
dā sūt simplices q̄dā cōposite
Simplices sūt. vnison⁹ tertia
sexta. p respectū ad sequentes
dūtatur. Nihil enī incōpositū est qd̄ dis
solui p̄t. Cōposite autē sunt. octaua. de
cima. duodecima. terciadecima. q̄nta
decima. s. quātū ad primā istarū hac in
presentiarum p̄sideratiōe. cū diapason
p̄sonātia fm ptolomeū talem vocū effi
cit coniunctionem: vt quasi vnus ⁊ idē
neruus esse videatur. quemadmodum
Boetius libro q̄nto meminit. ex vniso
no igitur diapason p quādam similitu
dinē efficiē. ex tertia sexta. ex q̄nta duo
decima. ex sexta terciadecima. ⁊ ex octa
ua q̄ntadecima. put ex simplicib⁹ ⁊ cōpo
sitaz signis q̄ semp filia sunt. colligi p̄t.
vnaq; enī cōpositarū diapason ad suā
simplicē pulsat. De speciez p̄puncti
assumptione. *Caplm V*

In sup̄dictaz igitur specierū
assumptiōe duplex est cōside
ratio. vna. s. generalis. altera
vō particularis. General autē
est qn̄ vnāquāq; illaz suo in loco a natu
ra p̄stituto accipimus. Particularis vō
quādo p simplices cōpositas intelli
mus. Posito enim vnisono ibidē diapa
son intelligere ac p̄ferre facile est. ⁊ ita i
ceteris. vnde hoc modo p̄punctus visus
seu visualis a modernis optime dicitur
Cum enī cantus planus quāvis: aut
quinq; lineis ⁊ earum spacijs de
scribatur. consequens est vt per simpli
ces ptrapuncti species etiam cōpositas
quasi visualiter illic inspiciam⁹ q̄ p se as
sumpte cum fuerint sitū ⁊ loco cū lineas
⁊ earū predicta spacia intellectuales tā
tum dicitur. Hinc igitur vnisonus dat
octauam. tertia supra vnisonū dat deci
mā. q̄nta duodecimā. sexta terciadecimā

Liber

octaua. q̄ntādecimā. ⁊ ecōtra subtrahēdo. Tertia sub octauā reddit sextā. q̄rta vō q̄ntā. si quis enī ab diapason: diatesserō auferat: relinq̄t diapente q̄m ex his efficiē. sexta dat tertiā. octaua autē vnisonū. De inceptiōe contrapuncti atq̄ fine.

Capl'm VI

Quam igitur spēs p̄puncti alie perfecte. alie vō impfecte fuerint. ⁊ p̄fecte. Lōge imperfectis meliores existāt. ab ill' igitur p̄puncti initii sumendū est. vnde vulgo dī. Dis p̄puncta p̄fecta specie necessario incipit. Et q̄ntū ad hoc generalit̄ attinet a q̄cunq̄ indifferē Quātū autē ad earū ordinē a minimis ⁊ simplicibus. id est ab vnisono vl' diapēte. Quātū vō ad faciliōris suauiorisq̄ p̄nūciationis electionē qd̄ a nouis scholaribus sūmope obfauandū est ab optima. i. diapason cū fuerit notior natura quemadmodū li. iij. probatū est. ⁊ ab oib' p̄ceditur. Qd̄ autē de p̄puncti inceptiōe dictus est idē etiā d̄ fine illi' nc̄ario affirmādū

De perfectarū contrapuncti specierū distributione.

Capl'm VII

Perfectaz autē p̄puncti spēs duas sibi siles imēdiate non esse dādas ⁊ si reliqs potiores existāt ab oib' recte diffinitū ē.

Siles inq̄ vt diapēte: ac diapēte vl' diapason atq̄ diapason intendēdo vel remittēdo ⁊ in reliqs. Cū enī quācūq̄ illaz: p̄stantē natura q̄etāq̄ generare in aīo auditoris modulationē manifestū fuerit: scōas imēdiate pulsare: tāq̄ vni⁹ ⁊ eiusdē p̄fecte modulatiōis cū p̄cedēti existentē maiores n̄ri vel ut sup̄flua q̄ntū ad hoc attinet merito nō sunt passi. Si vō dissiles fuerint vt diapente ⁊ diapason ⁊ in ampli⁹: tūc qz diuersariū sunt modulationū atq̄ eā obrem dissimilit̄

feriūt sensū illas imēdiate p̄nūciādas distribuere lz. verū enī si cōzio instituāt multo meli⁹ erit. Cū enī natura int̄ duas perfectas: semp vna imp̄fectā p̄duxerit. necesse est vt a musicis ita quoad fieri poterit ordinent ⁊ in p̄puncto accipiātur. Ars enī seq̄t naturā. Quare oppositū obfauantes. tā p̄ ordinē nature q̄ p̄ melodie dulcioris institutionē manifeste peccāt. Quāto enī p̄puncti spēs p̄p̄inqui collocant̄ tāto earū armonia suauior meliorq̄ reddit̄. Tenaci⁹ enī sibi adherentes vehemētiōre reddūt modulationē. De spērū p̄fectarū contrapuncti ascensu ⁊ descensu.

Capl'm VIII

Ascēdūt autē spēs p̄fecte cautu plano descēdēt: ep̄: ne in eadē semp iueniant̄ illarū specie vel simili qd̄ vt p̄bauim⁹ iure p̄hibitiū est. ascēdēt autē illo descēdūt. si enī p̄ octauā aut aliā quācūq̄ eaz de q̄bus intendim⁹ p̄puncti inceperit ⁊ post illius p̄nūciationē vel p̄cussionē: cantus plan⁹ p̄ tonū aut semitonū seu alio modo eleuabit̄ vel deponet̄. p̄punctusq̄ simulq̄ cū illo idē fecerit in p̄dictū de necessitate incōueniens incidemus.

De imp̄fectarum specierum p̄puncti ordine.

Capl'm IX

Imp̄fectarum autem specierum que augmentum suscipiunt ⁊ decrementum patiuntur plures etiam si similes fuerint imēdiate collocare: omnib' recte placuit. Suspensam enim natura generāt in animo auditoris modulationē. Unde quāq̄ sup̄ modū illuz delectēt. nūq̄ tamen donec ad perfectaz declinauerint. quietum reddunt Quare cum his ita agendum est: vt post illarū ultimā sua perfecta vl' superior vl' inferior atq̄ imēdiate sequat̄. Imperfecte enī q̄

cūq; in medio duarū pfectarū natura locare sūt. In vnisonū enī 7 qntā : tertia innata est In qntā 7 octauā : sexta 7 ita in ampli. Et cū ita fuerit. qm in impfectis ppter earū naturā nō est pmanēdum ad alterā illarū pfectarū hoc modo reducēde sūt. Distributis enī plurib; tertijs si post vltimā: cār plan; p vnā notā descendērit: tūc pūct; vt pfectā superiores id est qntā asseqtur: p alias qd oportet ascendere debz. At si cār plan; pūctio per vnā notulā eleuabit: tūc ad pfectā inferiorē deponēd; est. q si aliqñ alif oporreat fieri. illd erit ex dispositiōe cār plani. Si enī ille post assecutā tertiā p diapēte deponat. poterit pūct; p pūctio rē inuallū eleuari diapason psonātiā optime reddētes. Si aut p diatesseron remittat: tūc pūct; nō poterit eque bene ppter sonoz disiūctionē ad eā quā p dīxim; psonātiā puenire. In superiori enī descriptiōe: tertia: tono aut semitono tm ab illa separata inuenit. in hac vero etiā p tertiā. Quāto enī impfecte a sua pfectiōe. id est a pfectis superiorib; remotiores existūt. tāto debili; natura atq; idcirco imocūdū sonāt. Qd autē de tertia p regressū vl' ad vnisonū vl' ad qntā dictū est. id etiā de sexta vel ad qntas vel octauā 7 de reliq; impfectis ad suas perfectas affirmandum. s; hoc modo.

De specierū pūcti impfectarū ad seinuicē conuersione. Caplm X

Impfecte vō spēs fm augmētū 7 decrementū a qb; ita dicte sunt: qñq; ad seinuicē hac ratione puertunt. Quotiescunq; enim ad inferiorē perfectā deducitur. si minores fuerint a quantitate sua interiori nō transmutant. Si autē maiores. per semitonij maioris subtractionem in minores conuertuntur.

At contra. Quotiescunq; perfectam superiorem 7 ab illis seorsum positam consequuntur: tūc q minores sunt in maiores transmutant dum extreme ipi; pfecte voces mobiles fiant. Quāto enīz voci acute illius propinquiores fuerint tanto earū perfectioni proximiores existentes suauiores de necessitate reddūt modulationem. Cum enim grauior soni acutis natura priores extēt. illi igitur hoc modo erūt velut termini a quob; isti autem termini in quos perfectarū natura perueniendo recipit formam. Sit igitur diapente consonantia. d. a. cuius grauior son; intendat ad. e. acutior vō remittatur ad. g. semiditono vel tertia minori distantes. Nunc autem si vterq; illorum ad intermedium deueniat terminum. id est. f. vnisonum redētes: tūc iam dicta tertia in eodem statu in quo inuenta fuerat permanere debuit cum fuerit minor. Si vō ab eadem tertia ad predictam consonantiam rursus deueniant: tūc per vnus apothome vl' semitonij maioris additiōez impfectā illā in maiorē puertim; ita vt g. qd erat diatonicū chromaticū fiat Si autē diapēte psonātia immobil' manēs cū sua infmedia tertia siml' instituat tūc eadē tertia cū fuerit mediū extremarū vocū illi; duplex erit de necessitate atq; fm interuallozū positionez imparis natura quantitatis. Que si ad grauiorē partē maior inuēta extiterit ad acutiorē vō minor. vt hic. c. e. g. vl'. g. b. d. optime: vt in instrumentali musica aperte comprobatur: omnes huiusmodi voces simul sumpte psonabunt. Est enim hoc modo impfecta spēs acutiori voci perfecte propinquior qd qntus ad hoc attinet oportebat. Si vō econtra: ratio distributio fiat. vt hic. d. f. a. tūc

Liber septimus

nō ita eā bene psonabūt. Ad grauiorez enī partē tertia minor erit ad acutiores vō maior. 7 inde ab ipsa diapēte perfectione remotior q̄ fuerat necesse. Quare infmedi termin⁹. id est. f. in cromati cū gen⁹ pueritēd⁹ est vt p̄pinqz illi fiat maiorē imperfectā in miorē pueritēdo. Hec enī sunt de necessitate aggregataz vocū simulqz p̄cussarū: vt in p̄pūcto de quo agim⁹ que tñ in successiue prolatis vt in cātu plano nulla rōne put ostendimus admittunt. Qd aut de tertia diximus: idipm de reliqz imp̄fectis ad suas p̄fectas: necessario est affirmādus. s; inf̄ hec illud etiā aiaduertēdū est q̄ oēs huiusmodi pueriōes semp fiūt mediāte semitonio maiori. Cū enī tertia maior atqz minor eodē differāt semitonio necesse est quotiēscūqz alia illaz in alterā puertat: vt per eiusdē semitonij a maiori tertia subtractionē 7 minori additionē id fiat qd etiā de q̄buscūqz necessario dicendū est imp̄fectis. Sili aut modo: qñ de qñqz vocib⁹ diapēte nō artin gentib⁹ eandē psonatiā efficere voluerimus 7 de trib⁹ tonis diatesserō p̄ficere: eodē semitonio succurrēdum est. Illic enī p̄ eiusdē additionē: istic vō p̄remotionē. At p̄ sit diapason psonatiā. d. e. f. g. a. b. c. d. Si q̄s aut huiusmodi voces intēdendo per tertias distribuat nulla illaz a suo statu mouet. g. b. tñ maiore existēte cū nulla fuerit cā hoc modo per trāseūdi a gñe diatonico in chromaticus Que si remittēdo accipiāt adusqz vltimā pari forma p̄nūciant. si vō quōcumqz post tertiā. f. a. sequat. g. b. nec vltēri⁹ intēdēdo p̄cedat: tūc ne extreme voces illaz. id est. f. b. tritoni dissonātiā efficiāt. vltia. id ē. g. b. minor erit de necessitate siue ad p̄cedētē. f. a. siue ad diapēte. a. d. remittat. De specieruz cō

trapuncti multiplicatione. Ca. XI

Species aut p̄trapuncti qm̄ in infinitū numeroz rōne augeri pnt. alia etiā recipiūt cōpositionē qd bene p̄ p̄dicta intelligi p̄t. Si enī octaua. id est diapason nulli dubiū cōposita est. erit igit bīsdia pason cōposita a cōposita 7 alteri⁹ ordinis. id ē terti⁹ p̄ncipiū. Hinc igit si huic eq̄sonantie tertiā addiderim⁹ erit decima septia a p̄mo sono. si q̄ntā. decima nona. si sextā vigesima. si octauā vigesima scda. 7 ita in ampli⁹. s; qm̄ illd effz vltra humane vocis facultatē. hinc igitur finē his imponēdo: nūc recte dicere poterim⁹. Tredecī sunt spēs p̄pūcti. scz vnison⁹. tertia. q̄nta. sexta. octaua. decima. duodecima. tertiadecima. q̄ntadecima. decima septima. decimanona. vigesima. vigesima scda. Harū autē qdā sunt simplices: qdā cōposite. quedā vō decōposite. simplices qdē sunt. vnison⁹. tertia. q̄nta. sexta. cōposite autē. octaua. decima. duodecima. tertiadecima. de cōposite vō q̄ntadecia. decia septima. decianona. vigesima. vigesima scda. qd aut in p̄cedētib⁹ autore boetio li. ij. bīsdia p̄dō oīs psonatiarū maxiaz existere diffinitū extitit. illd p̄ respectuz ad facilitatē p̄nūciādi dūtaxat dcñ fuit

Lōmentarioz musices de cātu mensurabili Liber septimus.

De cantus mensurabilis nomie. Ca. I

Ant⁹ mēsurabilis tertiā 7 vltiaz faciēs musice cātadi dñaz sonoz dispositionē a p̄pūcto nihil differt. Quibus enim illi⁹ speciebus 7 earū ordine ac distributione conficitur. Unde etiaz quantum ad hoc contrapunctus dicat:

Verū enī quoniam cōtrapūct⁹ pma sui positione moras pronūciatiōis figurarū velut cār⁹ plan⁹ indefinatas hz. s. aures certo 7 diffinito tpris spacio limitas iure supradicto nomine appellatus fuit. Est igitur cantus mensurabil⁹ siue organicus. grauiū 7 acutorū sonorus vel superacutorum aut vtrozumq⁹ siml⁹ mēsurata pnūciatio. De figuris cant⁹ mēsurabil⁹ 7 ei⁹ subsistētia. Ca. II

Cantus mensurabilis in figuris 7 numeris atq⁹ figurarū relationibus consistit. s. figure autem quinq⁹ sunt duntaxat. s. Maxima. Longa. Breuis. Semibreuis. quā antiqui in hac specie cantus recte minozē appellarūt. 7 minima sola linea fursū ducta ab illa sumēs differētiā qd ab oibus cognitū est. Numeri vō duo sunt precise: binarij videlz atq⁹ ternarij. Relatiōes vō siue pperatē tres sunt. mod⁹. tēp⁹. 7 platio. de qbus p ordinē dicem⁹. De numeri binarij atq⁹ ternarij necessaria assūptiōe 7 hui⁹ modi cant⁹ cōmēsuratiōe. Caplin III

Figurarū igit⁹ cant⁹ mēsurabilis singl⁹ numeris interi⁹ 7 exteri⁹ adaptant⁹. Numeris inq⁹ binario 7 ternario dūtaxat sūt enī pme spēs. pmeq⁹ discrete qntitatis passiones a qb⁹ oīs psonātiarū pportio sūpsit originē. dupla enī a binario incipit. 7 ab illo qdrupla 7 sesq⁹tertia per cōpositionē. Tripla aut⁹ 7 sesquialta a ternario. vnde factū est vt oēs figure de qbus intēdim⁹: nūeris ipsis applicate in easdē resolui valeāt pportioēs p maioris termini in minozis puerfione de qbus seq⁹nti 7 vltio libro dicem⁹. Nūc igit⁹ si binarie fuerint adintra: tūc qcunq⁹ illarū duas seq⁹ntiū in ordine naturali cōtinebit. Rursus pma. qtuor earū q sūt

in tertio ordine. 7 octo earū q in qarto 7 ita pseq⁹nter: q etiā seorsuz posite vno 7 eodē tpris spacio pnūciant⁹. Pari autē ratiōe si sub ternario sm valorē instituant⁹. ita vt i tres. sex. atq⁹ nouē. diuidant⁹. 7 pari forma eodē tpris spacia decantent⁹ si in tot partes intsecari valeāt. Ecce igit⁹ quomodo huiusmodi cār⁹ efficit⁹ mēsurabilis 7 mēsurat⁹.

De numero pfecto 7 impfecto Ca. III

Numer⁹ autē multitudo est ex vnitatib⁹ aggregata. vl⁹ numerus est qntitatis aceru⁹ ex vnitatib⁹ pfusus. vt d⁹. j. arithmetice. Dis autē numer⁹ in hac disciplina assūpt⁹ aut binari⁹ aut ternari⁹ ē ob cāz dictā. Hoz autē binariū musici impfectū. ternariū vō. antiquoz philosophorū recte de deo opinatiū doctrinā sequētes. q illū trinū 7 vnū esse diffinierūt pfectū dicūt. Deo autē nihil est perfecti⁹ vñ Aristoteles li. j. de celoz mūdo de p dicto numero ternario ait. Per hūc numerū adhibuim⁹ nosmetipsoz magnificare deū. verū eniūero arithmeticiis lōge alia mēs est. Perfect⁹ enī numer⁹. vt a boetio libro eiusdē facultatis superi⁹ memorato d⁹. is est. qui nec supuacua progressionē porrigit⁹: nec e⁹ rursus diminutiōe remittit⁹: s. medietatis superflui ac dimiuti obtinēs fminū suis equ⁹ptib⁹ nec crassat⁹ habūdātia nec egit inopia vt senari⁹ hui⁹ci ptes totā p cise reddūt sūmā. sūt enī fnari⁹ q ē ei⁹ dimidiuz binari⁹. ps tertia. 7 vnitā q est sexta. vnū aut⁹ duo tria. sex itegre reddūt. quaternari⁹ enī numer⁹ 7 qnari⁹. senarij partes minime vel neq⁹ existūt. Nō enī pnt illū numerare semel eniz sumpti ad illū nullatenus perueniunt. Bis autē manifeste excedūt. Supiores aut⁹ numeri senarij ptes 7 si vulgo aliquote dicte sint

Libet

quoniam aliquotiens sumpte reddunt suum totū. verum enim apud nos verbus est sine capite. Nusq̃ enim vel in ipsa musica vel in Arithmetica Principis nostri Boetij repertum est. Sed aurelius Augustinus philosophorū sentētie pprior videtur Libro enī pmo sue metricę musice ait. Ad hoc vt totus aliqd sit. principio medio 7 fine constat. Inde enim in ternario numero quandam perfectiones esse vides quia hoc modo totus est. Habet enim principii mediū et finem. Sz qm̃ binarius numerus vno semper istorū idest medio carere videt̃ iure imperfectus erit. De sup̃dicta rū figurarū duplici p̃sideratiōe **Ca. V**

Illa sup̃dictarū figurarū speculatiōe q̃ntū ad mēsurabiles musicā attinet duplex est p̃sideratio Prima enī ē cuiuscūq̃ illarū ad aliā i ordine naturali seq̃ntē ratio vel cōparatio Scda vō est oim earum: nunc ad binariū numerum nūc etiā ad ternariū vt sup̃dictū fuit applicatio. De relationum sup̃dictarum figurarum numero. **Ca. VI**

Redicte ergo figure fm̃ priorem p̃sideratiōe de qua diximus: quattuor necessario efficiūt relationes: q̃s q̃ nescit distinguere omnem fere huiusmodi cantus progressionem ignorat. Prima enī est per respectum maxime ad longā Secūda aut̃: lōge ad breuē. Tertia vō breuis ad semibreuē. Quarta q̃dē et vltia semibreuis ad mīmā q̃ finē facit. De relationū figurarū denotiatiōe. **Ca VII**

As aut̃ relatiōes q̃dā p̃isicorū musicoz modos q̃dā t̃p̃a. q̃ dā vō platiōes: p̃ter oēm ratiōe appellarūt. Si enī figure non tantum caracteribus: verum etiā

magnitudine aut paruitate 7 inde nominibus int̃ se differūt. diuersa etiā earū relationes nomina: aut saltem cognomina consequentur. Inde enim qui ratione p̃diti fuere p̃me 7 secunde figure comparatiōe: secūdeq̃ 7 tertie modum nuncuparunt. sed in maiores 7 minorem differentie causa diuisum. Tertie autem 7 quarte: tempus. Quarte autem 7 quinte prolationem. tres tantū proprietates scdm̃ hanc rationem efficientes: recte ob causam p̃sequenter dicendam nominarunt. De proprietatib⁹ car⁹ mensurabilis 7 earū nom̃ causa

¶ Res igit̃ sunt car⁹ **Ca. VIII**
mensurabil⁹ proprietates. s. modus. tēpus. 7 platio. Propriū enī est ei p̃ alterā illarū saltē decāri sine q̃b⁹ esse nō p̃t. Mod⁹ aut̃ duplex est. maior videlz 7 minor. Modus maior est comparatio maioris figure quam eā obzē maximā appellant ad sequentem in ordine. id est longā. Modus minor est comparatio lōge ad breuem. Longa enim minor est q̃ maxima. Modi autem nomē. 7 si ad omnem maneriem cantandī quod idēz est cōmune fuerit. 7 inde ad oēs superi⁹ dictas relatiōes applicabile. discretionis tamen gratia duabus primis cum fuerit generalius adaptatum est. 7 maioris ac minoris cognitiōe necessario distinctum. Tempus est comparatio breuis ad semibreuem merito ita dicta. semibreuis enī i qua ipsa relatio terminatur: vnicā 7 integrā hñs dimēsiōe atq̃ percussione q̃ in eq̃li eleuatiōe 7 depositione p̃sistit. breuiū est mēsurā. ille autem precedentium figurarum scdm̃ numerum semibreuium in se habentium: hoc idēz existunt q̃ multo meli⁹ p̃ctica 7 exercitatiōe q̃ disputatiōe a nouitijs cō

prehenduntur. Prolatio autē est comparatio semibreuis ad minimā que ab ipso actu pronunciationis duntaxat differentie causa ab alijs proprietatib⁹ ita appellata est. Minima autē cū fuerit pars semibreuis. integrā eā obzē nō habens percussione. nequaquā sola vel vnica describenda est. in quo qdā ex nr̄is modularib⁹. alij quidē per ignorātiā alij vō per grādi arrogantia ducti peccasse inuēti sunt. Itēq; enim seipam. neq; pcedētes causa iam assignata metiri p̄t.

De maiori numero figurarū q̄ dictū est nō assignando. Caplm IX

Dis expeditis manifestū ē simplices figuras car⁹ mēsurabilē q̄nariū neq; q̄ excedere numerū. si enī tres dūtaxat sunt illi⁹ proprietates vt ostēdim⁹ ⁊ illarū vltima q̄rte figure ad q̄ntā. id ē semibreuis ad minimā est cōparatio. sēta igit figura nō est assignāda. Tūc enī ex minime et sequētis figure cōparatiōe q̄rta nascetur propeta quā nemo music⁹ admittit ⁊ minor minima figura danda qd̄ oēs teste aristotele p̄mo phisicorū iure negāt. Unde enī minima prope sumpta. neq; binaria. neq; ternaria est. Non est enī in alias figuras diuisibilis. vt ex ei⁹ nomine iterum colligitur. Quare hoc nomen semiminima quod in hac facultate a quibusdam introductū fuit omnio falsus est. Quāobrem si in diminutiōe valoris minime figure procedat id erit necessario per accidēs. Aut enī p tractū curuatus siue plicatū. aut p colozē quē admodū a sapiētib⁹ institutū est. si aut p̄mo modo. tunc sicut per tractū curuaturā figura a rectitudine cadere manifeste ostēdit. sic ⁊ a valore cecidisse aperte colligit. si aut sc̄do. etiā. si enī figura p̄ma sui positione. put i musicoz moder-

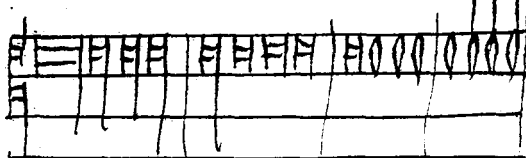
noz psuetudinē venit. vacua fuerit. Deinde nigra siue plena efficiat. tūc decrementū pprii valoris pati. sic in p̄mo modo insinuat. Antiq; aut duplici via i his incedere inuēti sūt. Cōsueuerūt enī nūc p vacuas figuras. nūc autē p rubeo colore depictas minozē illarū ostēdere valore. verū enī p̄ma harū duarū positio nū docti⁹ q̄ sc̄da. Recti enī quācūq; diminutionē pvacuitatē q̄ p plenitudinē significam⁹. q̄ aut i his illo vl̄ alio quocūq; colore vtēdū fuerit. id nulla rōne sed tm̄ differentie causa ita faciendū esse pbari potest. Itāc aut diminutionez minime figure p duplā pportione tātū effici vt ex noie semiminime ab hēmi qd̄ ē dimidiū significabāt ipi antiq; recte diffinierūt. qd̄ si ita fuerit. tñ q̄ alti⁹ speculati fuere. ne in nois semiminime impropetate inciderēt nunq; ppriū nomē minime dimittendū esse. optime voluere. Sed nūc ab vno sup̄dictorū accidentiū minimā plicatā aut curuatā. quam a p nunciandi celeritate. id est a currendo curseā appellarunt. Itūc vō q̄a in modum fusi facta sūt. fuseam. vl̄ ab ipso colore minimam plenam aut nigram cognominarunt. Id enim oibus figuris cōmune existere saltem per hoc fm̄ accidēs manifeste videtur. Vulgatū q̄ppe est nullam ceterarū figurarū p̄mū p colorem perdere nomē.

De proprietatibus perfectis. Ca. X

Icto igit de prima figurarū consideratione. id est de illaz cōparationib⁹ vel relationibus. nūc aut de sc̄da q̄ in earum vl̄ ad numerū binariū vel ternariū applicatione atq; distributione p̄sistit. ptractandū est. Igit si maxia tres cōtineat lōgas. d̄z h̄modi cōparatio mod⁹ maior pfect⁹. Adod⁹ inq; maior rōne i p̄ce-

Liber

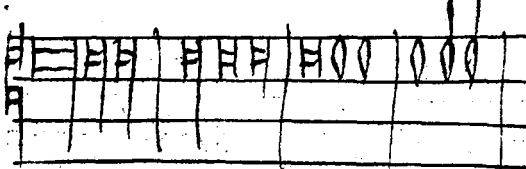
dentibus assignata. perfecti autem per respectum numeri ternarii. si longa tres breues vocabitur modus minor perfectus. Ad od in quo minor causa superius dicta. perfectus vero per applicationem ad numerum ternarium. si brevis: tres semibreues dicitur tempus perfectum. Tempus in quo commemorata ratione: perfectus autem causa in precedentibus proprietatibus dicta. si vero semibrevis. tres minimas in se habeat. platio perfecta dicitur. Et quoniam perfecta imperfecta sicut numerus ternarius binarium in se continet: hinc vulgo nec improprie quidem platio ipsa maior appellatur.

Exemplum

De imperfectis proprietatibus **Ca. XI**

Si autem maxima duas tamen valeat longas: tunc modus maior efficitur imperfectus. Et si longa duas breues precise modus minor dicitur imperfectus. si vero brevis. duas tantum semibreues contineat. tempus est imperfectum. si autem semibrevis duas duntaxat habeat minimas: tunc prolatio appellatur imperfecta per respectum ad numerum binarium. et per respectum ipsius speciei numeralis ad numerum ternarium prolatio minor putatur in vulgari cantorum vetustum est: recte atque bene dicitur. Sicut enim in modis maioritas et minoritas per respectum ad figuras: ita et in prolatione per respectum ad interiorem numerum dicuntur

Exemplum

De proprietatibus perfectarum et imp-

fectarum accidentibus in generali **Ca. XII**

Proprietas perfecte quod ternario ascribunt numero duo patiuntur accidentia. scilicet imperfectio et alterationem. Proprietas vero imperfecte: unum tamen accidens. id est perfectionem a binario numero in ternarius videlicet pertransientes habere quoniam reperimus. Quomodo autem ista contingat: nunc consequenter aperiendus videtur. scilicet quoniam figure binarie perfectio per puncti additionem nullatenus fieri potest. et alteratio per puncti etiam inventionem sepe impeditur: ob illo igitur primo omnium quantum expedit dicamus.

De puncto quod sit et ei in cantu mensurabili quod tripartita denotatione **Ca. XIII**

Veri a quibusdam solet qua ratione punctus figuris catus mensurabilis appositus aliquid addat. Aiunt enim teste Euclide li. i. punctus est cuius pars non est. si partes nullas habet: non erit quantus. si quantus non fuerit nihil potest addere. Qua in re animaduertendum: et si punctum secundum illam considerationem quantum non extiterit est tamen huiusmodi sub ratione unitatis numeraliter sumptum. quia quicquid est: unum numero est. Unitas autem figure binarie secundum valorem existenti apposita. ternariam nulli dubium illam efficit. Species enim numerorum quemadmodum viii. metaphisices dicitur et experientia comprobatur per additionem vel subtractionem unitatis variantur. Punctus igitur vel punctum. quoniam unitatem addit super binarium additionis appellatur. Et quoniam huiusmodi figure adauget valorem. augmentationis nuncupatur. Sed quoniam figuram binariam et naturam secundum eundem numeri considerationem imperfectam: ternariam atque perfectam efficit. perfectionis vocatur. qui semper figure quam perficit propinquus et quasi affinis esse debet. Si autem alienum atque per intellectum ab omni qua

etatis valore abstractū fuerit : tūc inter
duas figuras pprietatū pfectarū sibi si-
miles quasi mediū tenēs locū ponit . et
ob cām in primo dicendā diuisionis ap-
pellat. De pprietatū imperfectarū
per pūcti applicationē vnicuiq; figure
perfectione. **Caplm XIII**

Hinc igit punctū marine figu-
re appositū binarie sūm valorē
existētī longā valet. lōge. bre-
uē. breui. semibreuē. semibre-
ui. minimā. Tantū enī valet pūctū quā-
tus figura sequēs in ordine naturali cui
appositū vel dimidiū illū. Unde si mi-
nime apponat minimā plenā vel curua
tam valet vt in sequenti exemplo.

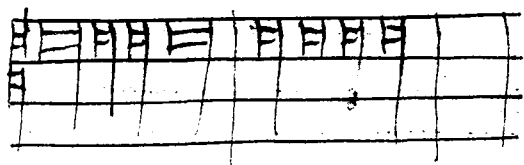
Exemplum

De alteratione.

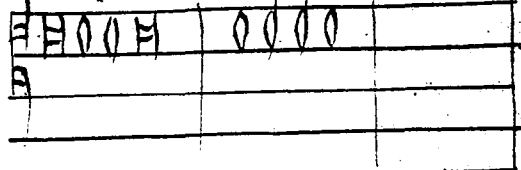
Caplm XV

Alteratio q̄ p̄p̄etatis p̄fe-
ctis accidit ē alicui figure se-
cundū propriū valores in du-
plū augmētatio. duz tñ ante
minorē aut sibi similē nequaquā . vt qdā
modulatoz n̄oz tēpoz tanq̄ nescij vl
arrogātes faciunt. s; ante maiorē in or-
dine naturali posita fuerit. vt q̄li ab illū
effectū atq; virtute potestatē tale susci-
piendi augmentū p̄seq̄ videat. Et quo-
niā maxima quēadmodū ex ipsi nomi-
ne apte colligit: maiorē se h̄re non po-
test. et ide merito ab huiusmodi accidē-
te aliena fuerit. Longa igit ante maxi-
mam in modo maiori pfecto altera-
ri potest. breuis āte longā. in modo mi-
nori pfecto. semibreuis āte breuē in tē-
pore pfecto. Minima etiam in maiori
aut perfecta prolatiōe: ante semibreuē

hoc autē est quotiēs q̄cūq; figure al-
terabiles inter duas maiores natura i-
mediatas: ita bine reperiunt vt nunq̄
ternarie cōputari valeāt. Igit si int̄ du-
as maximas modi maioris pfecti due
tantū longe inueniant. p̄ma dī recta qz
nullo accidēte affecta: s; ē tñ p suo va-
lore posita. scōda vō cū p supiorē regulā
duas valeat: alia appellat. Alteritate
enī affecta ē. Itē si int̄ duas lōgas mo-
di minoris pfecti: due tñ breues inue-
te fuerint. Et si int̄ duas breues tempo-
ris pfecti. due semibreues. Et si due tā-
tum minime int̄ duas semibreues ma-
ioris siue pfecte platiōis reperiant. Pa-
ri autē rōne idē iudiciū erit de quinq;.
octo. vndecim. et d̄ quocūq; maiori nu-
mero in quo post ternarij cōputationē
binarij superesse inueniat. Ad quanq̄
ita fuerit nunq̄ tñ plures duab; vt i sub-
iecto exemplo describi debet. Tūc enī
anim; proferentis dinumerando simul
et cantando nīmū penderet et facile p fi-
gure alfade obliuionē cā ess; erroris.

Exemplum

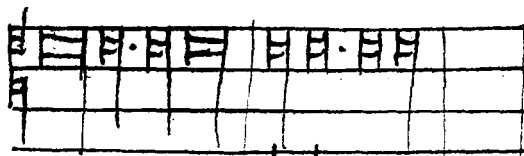
Exemplum

De alteratiōis impedimēto. **Ca. XVI**

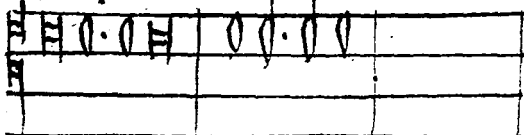
Sicut autē int̄ duas figuras q̄
rū vltima sp̄iori rōne al-
terari valeat pūctū diuio-
nis cōponat: tūc q̄libet illa

Liber

nam cum extremarū sibi ppinquozi q̄ ab ipsis imperfectis cōputari d̄z 7 altera tio nulla erit vt in sequēti exemplo.

Exemplum

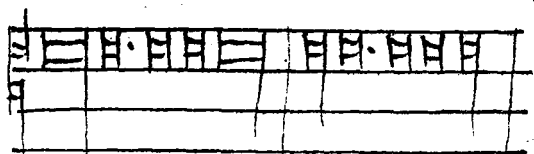

Exemplum

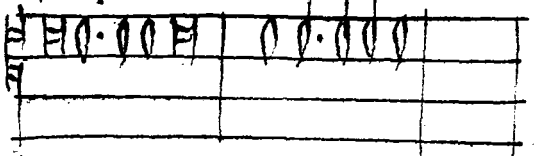
De alatiōe p pūctū nō impediēda.

Extra si inf du La XVII
as figuras maiores: tres mio
res natura imedietate existen
tes distribuant. quarū p̄ma p
diuisionis pūctū ab alijs separata exi
stat. tertia etiā que residuarū scda est vt
in sequēti exemplo erit altera.

Exemplum

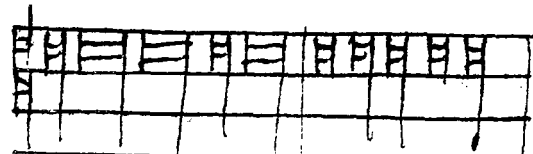

De alteratione p syncopā fm ātiquos.

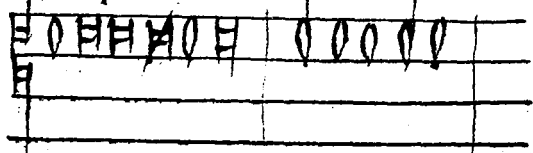

Via quoq̄ ē La XVIII
alteratiōis via quā antiq̄ p
syncopā fieri statuerunt di
centes. Alteratio est duaz
atq̄ similiū figurarū abin
uicem per maiorū infmedia separatarū
reductio siue in numerū ternarius resti
tutio. f̄it autē in quacūq̄ p̄fectarū p
prietatū. sicut que p̄dicta est quāq̄ alif
In illa enī minores figure quarū scda

alterabilis fuerit inter duas maiores
natura immediatas ponūt. In hac vō
vna illarū preponit 7 alia infponitur.
Rurū superiores alatiōes q̄nq̄ per
diuisionis pūctū impediri manifestus
est. f̄ste vō ab huiusmodi impedimen
to immunes existūt. f̄gitur si in modo
maiori perfecto tres maxime reperiant
quarū p̄mā 7 vltimā singule lōge prece
dant: tūc vltima dictarū longaz altera
erit vt aiūt de necessitate. Primā enī il
larū cū maxima sequēti q̄ ante sibi filēz
posita est cōputari dū nō valeat ad secū
dā longā reducendā esse: 7 cū illa dimu
merandā diffinierūt. f̄des etiā de dua
bus breuib⁹ cū longis modi minoris p
fecti: 7 duab⁹ semibreuib⁹ cū breuib⁹ tē
poris perfecti: ac etiā de duab⁹ minimis
cū semibreuib⁹ plationis p̄fecte superi
ori forma distributis: vt in sequēti exē
plo. Sed qm̄ hōz sentētia apd moder
nos parui momenti visa est. ideo illi hu
iusmodi figurarū distributionē meras
esse syncopā dijudicarūt hac rōne. f̄faci
le est enim p̄ma sup̄dictarū longarū cū
secunda maxima subsequēte: scdaq̄ cū
tertia absq̄ omni p̄dictione cōputari 7
ab eisde longis p̄ma stāte maxima p̄fe
cta a parte ante imperfici. 7 ita i reliq̄s
figuris.

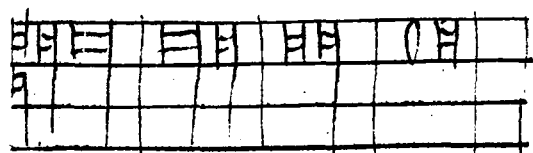
Exemplum

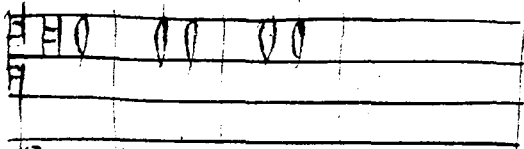
De proprietatū perfectarū im
perfectione. Caplm XIX

Nefecte aut propetates q
numero subiacet ternario.
qñqz impficiuntur. Impfi-
ciuntur inq p tertie partis
sz valore subtractione 7 in
de p accidēs. Itā q in numero binario
adintra pma sui positione pstitute sunt
p respectū ad illū: natura imperfecte exi-
stūt. Ternarie igit figure fm estimatio
nē amissa vnitāte: statū in nūcū trāscūt
binariū. quas ideo imperfectas appella-
mus. Notula igit cuiuscūqz pprietatis
pfecte p remotionē tertie partis dū tñ
ante sibi silem nō fuerit: impfici potest.
Sillis enī silem imēdiate pcedentē: ita
naturalit vt oibus nūcūqz musicis pla-
cuit ptef: vt nulla rōne illā decremēto
affici patiat. Maxima igitur ternaria
a longa pcedente vel subsequēte vl etiā
ab ei' pausa impficiť. Lōga a breui vel
ei' pausa. Breuis a semibreui vl ei' pau-
sa. etiā si ante duas pausas semibreuiū
in quo plurimū dubitarūt inuēta fuerit
a parte ante ptef incōueniēs. Perinde ē
enī: ac si ante duas semibreues sequētes
imperficeret. Silr aut semibreuis a mi-
nima vel ei' pausa impfici pť. Sz huius
modi imperfctiones: qm p figuras na-
tura immediatas efficiuntur qntū ad to-
tū id est suiipsi' causa fieri ab oibus di-
cūtur. Tūc enī figura: nō p partes par-
tis. id est figuras remotas: sz p vnā pñ-
cipaliū ei' partiū impficiť. Est igit imp-
fectio figure pfecte tēie partis amissio
vel subtractio.

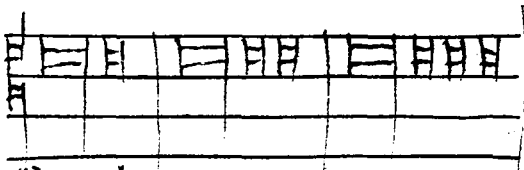

Exemplum

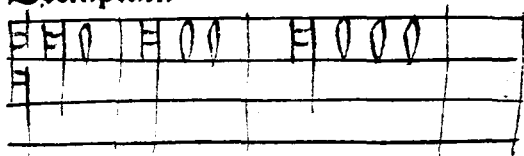

Exemplum

De imperfctōe figurarū scdm partes.
Otest etiā maria p fi **Ca. XX**
p guras mediatas atqz i tēio lo-
co natura cōstitutās. id est ab
vna breui imperfici 7 hoc quantum ad
vnā eius partes remotā. id est eiusdē
maxime tertiā. Quēadmodū enī lōga
tertia pars ē maxime pfecte: ita breuis
vnius pfecte longe rursus vel a duabus
vel tribus fm numerū lōgarū sub illa cō-
tentarū. quantū ad binas vl ternas ei'
partes. Tūc enī maxima non de p se vel
fm se. sz tñ fm lōge imperfctionē que
ipsi' vt meminim' pars tertia est: imper-
ficitur: 7 ita longa per semibreues.

Exemplum

De imperfectarū figurarū simulqz per-
fectarū existētiū imperfctōe. **Ca. XXI**

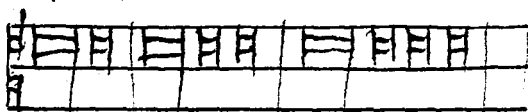

Nperfecte aut figure simul-
qz diuersis respectib' perfecte
fm vltimā pteplationē imper-
fici pñt. Quāobzē si maxima
binaria vel duaz longarū fuerit. illarū
aut vnaqz ternaria trium. s. breuiū: ip-
sa igit maxima vel ab vna breui vl a du-
abus fm numerū longarū perfectarū
quarū terne partes existūt imperfici po-
test. Et si lōga: imperfecta natura fuerit

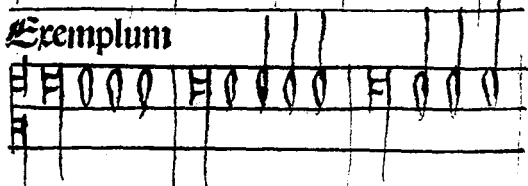

Liber

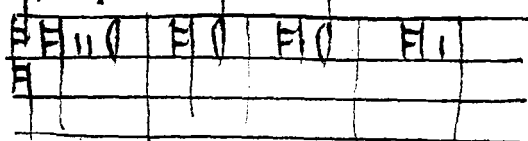
duas tñ in se ptinens breues: ille aut pfecte extiterint pari forma ab vna semibreui vel a duab' imperfici potest. *Ceterū*. si longa etiā binaria fuerit. breues autē atq; semibreues ternarie: tñ etiā a duab' semibreuib' v' semibreui 7 trib' minimis fm nūerū breuiū pfectaz rursus a trib' minimis dūtaxat. vel ab vna 7 duabus ei' pausis pro tertia parte vni' sup'dictarū breuiū intra lōgā intellectarū. vel ab vnica tātū pro eadē vni' semibreuis parte. ac pari forma ipse breues per se existentes.

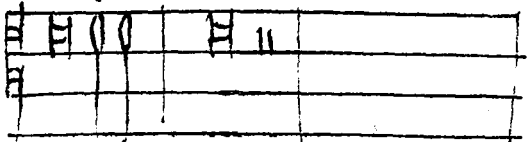
Exemplum

Exemplum

Exemplum

Exemplum

De falsa figurarū perfectarum imperfectione.

Caplm XXII

Defectio figurarū 7 imperfectio qñq; a natura est quādo q; vō ab accidente vt ostendimus. A natura qdē qñ prima sui positiōe sub numero ternario vel binario 7 quasi de per se p'siderant. *Ostēsum* est enī numerū ternariū teste *Aurelio augustinio* perfectū esse. 7 inde bina-

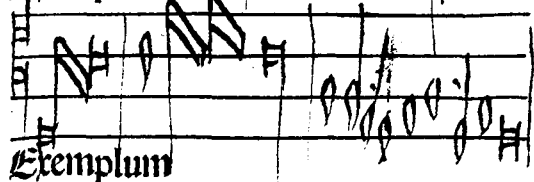
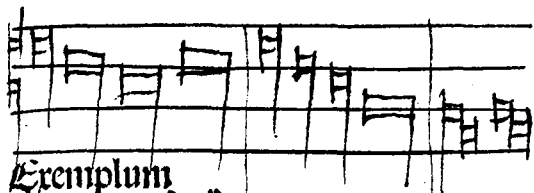
riū imperfectū. Idq; oēs musici p'sentiunt. Ab accide'te aut figure perfecte dicuntur q; cū natura imperfecte siue binarie existerent: p additionē tertiē partis que per indiuisibilis pūcti appositionē snia omniū efficiē a binario in ternariū pertransēūt. Imperfecte vō q; pri' perfecte per eiusdē qñt'itatis subtractionē eo modo quo ostēsum est vt naturali positioni correspōdeāt: decrementū patiūtur. s; qñ vtroq; modo perfectarū 7 imperfectarū discretio in tertiē partis differentia p'sistit qñ q; ab accide'te puenit enī q; est a natura necessario scq'tur. omnis igit' pluriū partiū imperfectio. falsa omnino est. Hic ergo q; maximā fm totū 7 fm partes perfectā triū. s. lōgarū atq; nouē breuiū existētē. pmo ab vna longa qñtū ad ipsū totū. scōo a duabus breuib' pro duab' restātib' longis imperficiūt: grauis per ignorantiaz peccāt. A nouē enī breuib' qñq; auferāt qb' manifeste vltra dimidiū ipsaz imperficiūt maximā qd est p'tra naturā. Siliter autem q; circa longarū imperfectionē: pmo ab vna breui deide a duab' semibreuib': aut alio quouis modo tertiā partem superuadētes ita distribuūt: nō sūt audiendi. *Ridiculū* est enī etiā apud indoctos. Quare illa regl'a qua ab ill' dōz omnis figura ternaria qñtū ad totū et qñtū ad partes p't imperfici: ita copulatiue sumpta falsa est: disiuñcte aut: id est vel fm totū vel fm partes vera.

De sincopa proprie sūpta. Ca. XXIII

Sincopa in proposito est vltiē pluriū atq; similiū figurarū immediate descriptaz per minozē oēs antecedentē fm totū imperfectio: q; etiā reductio alio nomie appellatur. Ipsa enī antecedēs figura ad vltimā reduct' cū illa cōputāda. Si

enim in modo maiori pfecto: lōga vna
duas vel tres vel ples maximas imme-
diare descriptas pcesserit: tūc eadē lon-
ga cū vltia tanq̃ ab illa abstracta cōpu-
tatur maxima. Idē autē iudiciū est in
modo minori pfecto de breui ad lōgas
7 in tpe pfecto d semibreui ad breues 7
in platiōe de mīma ad semibreues vt b

De sincopa largo modo sumpta.

Eia autē sinco **Ca. XXIII**
pe reductiōisq̃ normā: quāq̃
nulli aut parui momēti. quia
nulli speculatiōis existentē in
modo 7 tpe tā perfectis q̃ imperfectis
antiqui instituerūt dicētes: si in modo
maiori pfecto cōtingat duas longas
immediate reperire: tūc necessario 7 ter-
tia etiā inpositis q̃buscunq̃ minorib⁹
figuris reperiēda est ad illas reducēda
7 cū eis cōputāda. Et ita in modo mi-
nori de breuib⁹ 7 in tpe pfecto de breui-
bus sentiendū: frustra tñ voluerunt. qd̃
enim si tertia defuerit: qñ ita distribute
scu descripte: scda nequaq̃ valet altera-
ri. Aut qd̃ si vna tñ affuerit d per se cō-
putanda qñ cōmensuratio integra ma-
net. Ridiculū est qd̃ dixerūt. Similiter au-
tem in ppetatib⁹ imperfectis qñ p dua-
rū similiū figurarū separationē q̃busdā
maiorib⁹ aut minorib⁹ inpositis illam
statuerūt. verū enī si in platiōe binaria
fiat p minimā q̃sdā breues aut semibre-

ues ātecedentē erit ad modū necessaria
Itā enī reliq̃ vltimo seq̃ret ac socia illi-
us minima cāt incōmēsurable efficeret

De colore figurarū. **Caplm XXV**

Color in cātu mensurabili est
puersio ppetatū perfectarū
7 imperfectas vel eō per figu-
rarū colorationē effecta. vñd
vulgo a musicis d̃r. Quotiēscunq̃ mu-
taf color mutaf 7 ppetas. Mutatur
inq̃ nō q̃ alia. s̃ q̃ alteri q̃litas fiat
Itā enī mutaf mod⁹ in tēp⁹ aut platiō-
nē s̃ tñ bñ valozē figurarū pmutatur
Data enī q̃cunq̃ perfecta ppetate p
figuras vacuas: tūc si inf illas qdā ple-
ne inuēte fuerint. statī binarie efficiunt
Itaq̃ si maxima vacua triū existat lō-
gaz: plena igif in eodē melo inuēta du-
arū tñ erit. 7 ita in ceteris figuris. s̃ in
his aiaduertendū q̃ si def mel⁹ sub mo-
dominozi imperfecto 7 tpe pfecto: tūc
breues colorari pñt. lōge aut neq̃q̃. in
quo sepe sepiusq̃ modulatores pecca-
re inuēti sunt. Si enim breuis ternaria
tertiā per colozē amiserit partē duaz vi-
delicet semibreuiū effecta. psequens est
vt longa plena duarū breuiū existēs: ar-
guat vacuā: ternariā i breuib⁹ atq̃ mo-
di minoris perfecti esse. Itā si def instā-
tia q̃ in pma positione duaz erit breui-
um perfectaz nūc aut impfectaz. nulli-
us est momēti. Huiusmodi enim im-
perfectio ad tpris dūtarat ppetatem
respicit Si aut figure vacue binarie fue-
rint in valozē: tūc ecōtrario plene erunt
ternarie. in q̃b⁹ nō obstāte colozē superi-
us cōmemorata ppetatū perfectarū
accidētia. i. altatio 7 imperfectio eueni-
re poterūt.

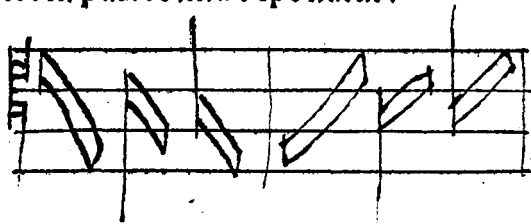
De alpha. **Ca. XXVI**

Uñc aut tractato de simplici
bus figuris q̃ vñcū tñ sonus.
atq̃ vñcā hñt p̃siderationes

Liber

de ligaturis dicturi. pmo oim de alpha cū fuerit natura: figura in vtroq; capi- te sonās 7 inde ligatura seu quasi liga- tura naturalis: cui⁹ grā cetere a musicis excogitate fuere fm q; huic catui adap- tari potest agendū est. Idec igit vlt est si- ne tractu vlt cū tractu. si aut sine tractu prior est natura cuz possit illi adesse vel abesse: 7 tūc musicorū dūtaxat instituti- one in superiori capite lōga fm valores efficitur in inferiori aut brevis. q; si cuz tractu vel erit descendēs vel ascendens Si aut descendens prior est positione vt in catu plano a quo assūpta est: 7 i vtro- q; eorū brevis est. si vō ascēdēs in vtro- q; semibrevis causa psequēter dicenda Quidā aut illā a primo cornu ascendē- tem. vt in secūdo exēplo instituerūt qd tū merito ab vsu recessit Quēadmodū enī propriū est alphē littere vt ab eadez ad sequētes remittēdo q̄si defluat son⁹ ita 7 alphē notule vt a primo capite ad scdm pari forma deponatur.

Exemplum de alpha

De plica vel figurarū tractu. Capl⁹

Quoniam plica vel est **XXVII** ascendēs vel descendens vel in- differēs vel copulatiua tantū Ascendēs aut vel est directe a medio trianguli vel est dextera a corpo- re qdrato vel sinistra. Si autē pmo mo- di natura figurā alleuiat. ac fm valo- rem illi inflecat dimidio q̄ntitatē Que enī sursū natura mouent leuia dicim⁹ Idec enī ex semibreui caudata: mīmaz facim⁹. si aut dextera fuerit: tūc tā ascē-

dens q̄ descendēs: musicorū institutiōe cuiuscunq; figure brevis. Longā facit fm valorē tū. Ex minori enim figura nunq; maior sed poti⁹ eō quēadmoduz li. v. ostendim⁹ efficiē. s; ab huiusmodi longa ad maximā nūq; puenim⁹. si enī per vni⁹ tantū plice additionē: facta est supdicta brevis in longā puerfio q̄ntuz ad estimationē. ad puerfionē igit lōge in maximā fm valorē: danda erat alia quedā differētia accidētalis p quā effi- cere. s; cū nulla existat: maxia igit nisi tantū p suas dimensiones dari nō valz vnde nec dextera adaugeri plica nec sini- stra minui p̄t. quaz ea ppter nulla in li- gatura recipit. qd est memorie mandā- dū. si vō sinistra que iam ligatis 7 cōpo- sitis figuris apponit. econtrario duob⁹ modis opat. si enī descendēs fuerit etiā musicorū institutione tā ex altiori q̄dra- to per ligaturā pri⁹ longā facto q̄ ex al- pha in pma ei⁹ positiōe existēt. breues facit. si autē ascendēs: illas in semibre- ues puerit. Indifferēs quidē est quan- do duarū figurarū p̄cise atq; q̄drangu- lariū omni alio tractu carentiū: alteri⁹ dextera 7 alteri⁹ sinistra ē. de cui⁹ effectū ultimo loco vnicū dabim⁹ exēplū. Co- pulatiua tū dī q̄ figurarū q̄ntū ad se at- tinet neq; adauget neq; minuit valorē de cui⁹ positione plura necessario inf li- gaturas habētur exempla.

De ligaturis in genali. Ca. XXVIII

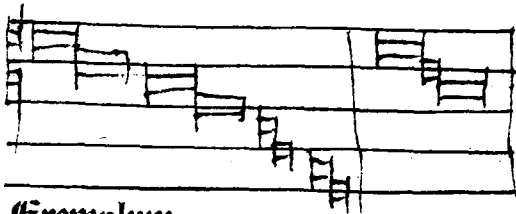
Ligatura in pposito est duaz vel pluriū notularū ascenden- do vel descendēdo simul se te- nentiū collectio. Igit aut liga- tura: tū ex qdratis figuris tū: tum ex q̄ dratis 7 alpha. Ligatura vō ex qdratis tū. id est ex breuib⁹ absq; tractu ascen- dentib⁹ p̄stās: dicim⁹ cum p̄opetate fieri Eadē enī est que in cantu plano: a quo

tanq̃ de primo possessore assumpta est
Si aut tractū vel plicā sup̃ p̃mā ascēde
tes in sinistra habuerit: d̃r cū opposita
pprietate facta. Quāuis enī q̃ntū ad se
ipsas cū pprietate cātr̃ plani posita fue
rit: q̃ntū ṽo ad tractū vel plicā est p op
positū. Que si ex descēdētib⁹ ⁊ absq̃ pli
ca vel cū plica ascendēti fiat. etiā. si au
tē ex q̃dratis ⁊ alpha seq̃nti instituat. ⁊
quot quot a cātu plano oīno aliene fue
rint sine pprietate dicunt. s̃ qm̃ in q̃nto
atq̃ etiā p̃nti volumine maiores figu
ras minores p̃cedere ostensū est. Nūc
igī in ligaturarū descriptiōe a maiori
bus etiā incipiam⁹. De ligaturis in
specialit̃ p̃mo q̃drāgulariū descēdētū

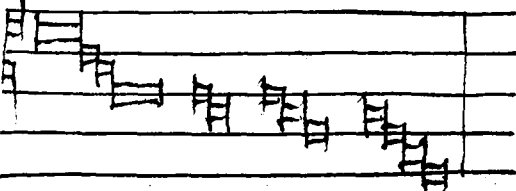

Q̃drāgulariū sine tractu descēdētū
aut est duarū tm̃ aut plu
riū figurarū. si aut duarū p̃cise
tūc vtracq̃ illarū vel erit maxima ṽl lon
ga. q̃ fm̃ corporū magnitudinē ⁊ parui
tate distinguūt. si ṽo pluriū fuerit atq̃
maiorū corporū. ⁊ si in vsum nō venerit.
oēs erūt maxime d̃ necessitate q̃q̃ nul
lum habuerint tractū. Non enī virtute
ligature pprie. s̃ tm̃ ex earū p̃figuratio
ne sunt id qd̃ sunt vel noīam⁹. Idē aut
de his q̃ in sc̃do loco sunt. id est de lōgīs
si p̃ p̃p̃riā dimēsiōnē darēt q̃ fm̃q̃ p no
mē importat corpore lōgiores sūt q̃ la
tiores qd̃ p̃ grādi modulatorū in curia i
difficultudinē ventū est. etiā si nullū ha
buerint tractū sola enī hui⁹ d̃rie cā his
figuris plīce vel tract⁹ additi sunt ne eo
dem modo in hac facultate quo in geo
metrica p̃suetū est vnde deduxerūt ori
ginē describerent. Unde enī ⁊ apd̃ mu
sicoz vetustissimos oēs breues duabus
plicis ascēdētib⁹ ⁊ si breuiorib⁹ q̃ singu
le in antedictis figuris quēadmodū qm̃
tocū instituere volum⁹ depingebant. si

autē minorū quadrāgulariū corporū. id
est ipsarū breuiū virtute ligature dūta
rat ex musicoz institutiōe infmedijs in
suo robore remanētib⁹: extreme longe
erunt fm̃ valorem tantum.

Exemplum

Exemplum

De ligaturis q̃drāgulariū cū tractu
sinistro descendēti vel ascendēti descen
tium.

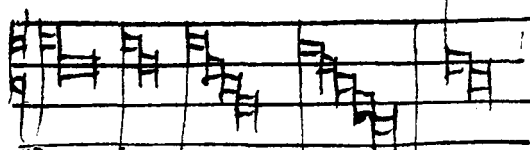
Caplm XXX

Q̃drāgulariū etiā descendentiū
quarū prima tractū in sinistra ha
buerit qd̃ nullo modo ma
xime figure rōne iaz dicta
accidere p̃t ⁊ inde neq̃q̃ alias s̃ p̃cede
re: duplex est. Aut enim huiusmodi tra
ctus erit descendēs vel ascēdēs. si autē
descendēs: aut erit duarū figurarū tm̃
ipsa ligatura aut pluriū. si duarū p̃cise.
prima erit brevis. sc̃da maxima vel lon
ga fm̃ superi⁹ dictā corporū d̃riaz. si ṽo
pluriū. oēs vltima excepta breues erūt
illa aut vel maxia vel lōga superiori dī
stinctiōe. si autē tract⁹ ascendēs fuerit.
aut erit duarū aut triū vel pluriū. si au
tem duarū tm̃. vtracq̃ semibrevis est. si
ṽo triū etiā due priores i semibreues cō
uertūt. tertia quoq̃ longa fiet. q̃ si plu
riū. oēs post sc̃dam aduſq̃ vltimā que
longa semper manet breues erunt.

Liber

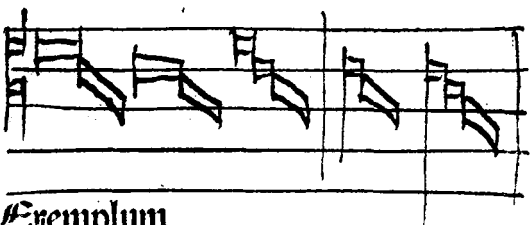
Exemplum

Exemplum

De ligaturis q̄drangulariū ⁊ alphe descendētiū. Caplm XXXI

Quoniam ligatura q̄drangulariū ⁊ alphe descendētiū duplex est. aut enī q̄drāgulariū p̄ma sine tractu aut cū tractu erit. Si autē absq̄ tractu vel maxima vel lōga s̄m superi⁹ dictā discretionē efficitur ⁊ cetera s̄m cū alphe breues erūt. si vō tractū habuerit: hoc duplicif. aut enī a sinistro ascendētē aut descendētē. si autē descendēs fuerit oēs erunt breues. Si vō ascendēs: tunc p̄ma atq̄ sc̄da semibreues. reliq̄ autē breues erunt.

Exemplum

Exemplum

De ligaturis q̄drāgulariū ascēdentiū ⁊ alphe ascēdentiū. Caplm XXXII

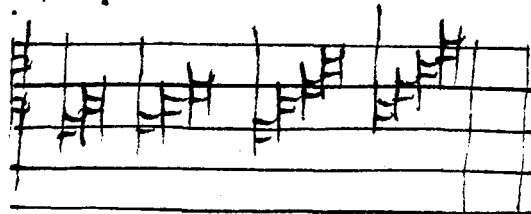

Quoniam ligatura q̄drangulariū ascēdētiū: aut erit directe ascēdētiū aut indirecte. Si autē directe: aut erit duarū tan-

tum figurarū aut pluriū. Si autē duarum tm̄. p̄ma erit breuis sc̄da longa vt q̄busdā ex n̄ris q̄q̄ p̄ter oēm rōnem videtur. cum enī dextera plica alligate fuerint ambe igit̄ de necessitate lōge erūt. Per respectū enī ad primā ascendēs est. ad sc̄dam vō descendēs. q̄ vtroq̄ modo p̄ regulā plicaz breuiū valore adauget p̄ mediū. si autē pluriū fuerit p̄ inualla tm̄ separatarū idē erit iudiciū si ratione vtendū fuerit. Itā si cōtigue describant̄. breues fient oēs vel remanebūt. Et si indirecte ⁊ absq̄ exteriori tractu etiā oēs erūt breues. si autē cū sinistro tractu a p̄ma ascendēti: tūc illa atq̄ sequēs i ordine. id est secunda: semibreues. relique vō breues erunt.

Exemplum

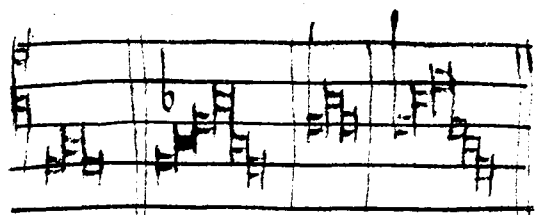

Exemplum

De ligaturis ascendētiū ⁊ descendētiū q̄drāgulariū figuraz. Caplm XXXIII

Quoniam ligatura q̄drāgulariū figurarū ascendētiū ⁊ descendētiū in duplici est d̄ria. si enī absq̄ tractu fuerint. vltia longa. p̄cedentes vō breues erunt. si autē p̄ma illaz tractum habuerit in sinistra ascendētē ⁊ si tres tm̄ fuerint. p̄ma atq̄ sc̄da semibreues erūt. vltima vō etiā longa fiet. si vō pluriū erit figurarū iterum prima atq̄ secunda semibreues

7 vltima semper longa : relique autem breues erunt.

Exemplum.

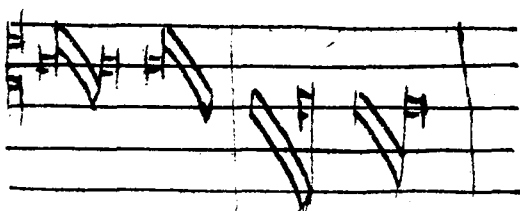
De ligaturis ascēdentib⁹ 7 descēdentibus quadrāgulariū figurarū 7 alphē.

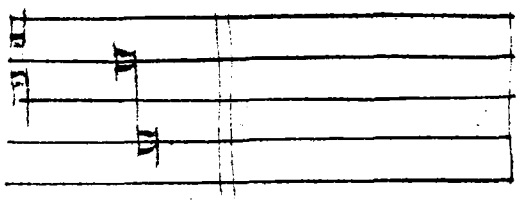
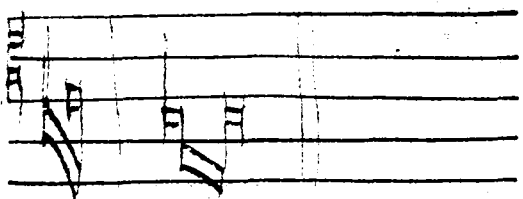
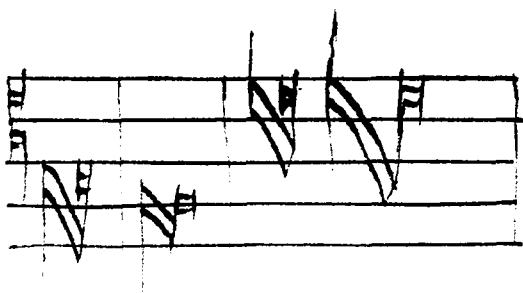
Ligaturarū Ca. XXXIII

aūt q̄drāgulariū figuraz 7 alphē ascēdentīū 7 descēdentīū multiplex est differētia. si enī prime 7 vltime q̄drāgulares 7 absq̄ tractu fuerint. inf̄ media vō alphā. seu etiā si nulla illā seq̄t oēs erūt breues. si autē alphā absq̄ tractu quadrāgularē figurā directe ascēdētē p̄cesserit. in primo capite longa: 7 in sc̄do breuis qd̄ est p̄ priū illi 7 q̄drāgularis etiā lōga erit. s̄ si quadrāgularis indirecte posita fuerit breuis semp̄ erit. si vō tractū habuerit a sinistra descēdentē q̄drāgularis aūt directe sup̄scripta fuerit alphā i vtroq̄ capite breuis: q̄drāgularis vō lōga erit. si aūt indirecte: oēs erūt breues. q̄ si ascēdentē 7 q̄drāgulares modo superi⁹ dicto discrete inueniant̄. illa i vtroq̄ cornu semibreuis est. iste vō in longas aut breues p̄uertent̄. Et si q̄drāgularis fili modo cū tractu alphā antecesserit: tūc ipsa qd̄ ē i primo capite simul cū p̄eēte q̄drāgulari semibreuis 7 i sc̄do breuis erit. reliq̄ vō aut lōga aut breuis s̄m superi⁹ dictā d̄riam Si aūt ligatura descēdēs duoz̄ q̄drāgulariū p̄ infualla 7 ab omi alio tractu sepatoz̄ inuenta fuerit vtraq̄ figura cōmuni sn̄ia. verū enī p̄-

ter oēm rōnez lōga d̄r. Cū huiusmodi plica indifferēs fuerit. q̄a superioris de p̄tera: inferioris autem sinistra. impos- sibile est qd̄ aiunt quantus ad secūndū.

Exempla

De pausa in generali. Ca. XXXV

Pausa: in omni vocum differētia admodum necessaria fuit Nemo enim p̄ter illam continue legere aut cātare p̄t. hīc

h

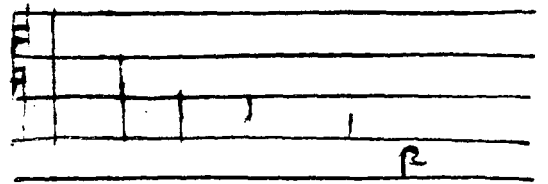
Ziber

eniz grāmatici ⁊ rethores certis pausis ac distinctiōib⁹. i. comate. colō. vel colo. ⁊ per periodo vtunt⁹. Absq⁹ his enim ⁊ pferentiū spūs deficeret ⁊ vboz snie cōfunderetur. Sili aut modo in nre musice practica. s3 alit in cātu plano ⁊ alit in cātu mēsurabili. In cātu enī plano nulla tpris quātitate quēadmodū de figuris in illo p̄sideratis dictū est determinat⁹ in hoc vō eō. Sicut enī figure ita ⁊ eaz pause necessario mēsuratur q̄ etiā nō rātum superi⁹ dicta necessitate. verū etiā sepe ⁊ mltū elegātie causa ponūtur. valde enī venustior est mel⁹ vel ad tres vel ad quattuor aut multo plures cātus cōfecr⁹ qm̄ nūc oēs m̄c vō qdā eodē cantus pferentiū tantūmodo pfallūt. ⁊ ceteri qbusdā pausis debite collocatis ad tēp⁹ vlt ad hōrā ab officio cantādi suspēsi pmanēt ad qd postea reuertūtur.

De pausa in cantu mēsurabili. Ca.

Pausa in cātu mēsurabili dupliciter dī. s. interior ⁊ exterior que prior est. Adueniēte illa statim ex musicoruz institutione ab ipso actu cātandi cessamus. Est aut huiusmodi pausa q̄ a quibusdā figura priuatiua eā obzē dī. qdā trāuersalis linea. maiores atq⁹ gñales vel eaz intualia inflecās lineas. p tot tēporib⁹ musice sūptis: vel eoz partib⁹ de qbus dictū est mēsurata quot fuerit integris vel nō integris spacijs figurata. Spaciū aut in pntiarū est distātia a q̄cunq⁹ maiorz lineaz in primiorē sibi ex eaz descriptiōe necessario pducta. Pausa autē qnq⁹ modis īstituta est. Prima enī ⁊ oīm maxima tria cōtinet spacia q̄ triū tēporz dī vni⁹. s. lōge pfecte. Scda aut duoz est. q̄ vni⁹ longe impfecte existit. Tertia est vni⁹ integri spaciū q̄ vni⁹ tpris siue vni⁹ breuis: tā pfecte q̄ impfe

cte nuncupat⁹. Quarta est dimidij spaciū ab altera maiorz lineaz descēdens. q̄ vni⁹ est semibreuis. Quinta aut ⁊ vltima dimidij est etiā spaciū. s3 tñ ascēdēs que vni⁹ simplicis minime appellat⁹. si vō ī summitate curuata fuerit: tūc minime colorate siue plene dī. Quib⁹ de rebus apte colligit⁹. nullā maxime pfecte aut impfecte esse pausam. Quāobzē si pfecta fuerit. per pausā triū tēporz triplicatā illā significan⁹. si aut eō per pausam duaru breuiū binario multiplicata. ⁊ qm̄ quacunq⁹ istarū oīm adueniēte statū vt p dictū est ab ipso actu cantādi priuamur. hic igit⁹ pausa interior est certū determinatūq⁹ silentiū fm̄ exterioris estimationem.

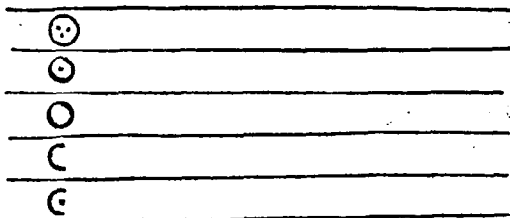
De signis proprietatum atq⁹ super scriptionibus. Capitulum XXXVII

Signa autē proprietatū plura sunt atq⁹ necessaria. Eoz autē quedā sunt exteriora: q̄dam vō interiora ⁊ vtrac⁹ ī multiplici differētia fm̄ ipsarū proprietū discretionē: ⁊ qualitates. s3 apd antiquos altero istoz modoz. Quidam eniz per figuras numeri binarij atq⁹ ternarij quas Algoriste cifras nomināt in capite cuiuscunq⁹ meli opposite descriptas iam dictas proprietates demonstrandas esse voluerunt. Verum enim quia hoc modo figure ipse numerales relative stare videbantur qdā etiaz sig

nātes pportiones de q̄b⁹ sequēti 7 vlti-
mo volumine dicem⁹: q̄ntū ad actū cā-
tādī attrinet. vnde Dubiū veniebat quē
istoz effectū dēmonstrārēt: inde moder-
ni alii p̄tēplātes illas q̄ntū ad officiū
de quo dictū est p̄prietatū. s. dēmonstrā-
daz oīno p̄termittēdas esse magis qui-
dē ac magis. qm̄ alii recti signari pote-
rant quēadmodū ab ipsis factū est 7 ab
oibus obſuatur vt p̄sequēter dicemus.
Alii autē q̄drāgularib⁹ quibusdā figuris
vrendū esse decreuere. verū enī p̄prietat-
ib⁹ p̄fectis cū trib⁹ virgulis ī medio po-
sitis 7 p̄ imp̄fectis cū duab⁹. qd̄ etiā mo-
dēni ob q̄ndā corpoz silitudinē quā ha-
bere euz reliqs figuris q̄dratis atqz vo-
ces rēp̄sentatib⁹ manifeste videbant. pe-
nit⁹ abiecere. Ibis igit ita merito repul-
sis. cū ostēsus fuerit oēs figura cantū
mēsurabil⁹ ab his q̄ sunt cant⁹ plani du-
xisse originē. ipasqz a geometrica facul-
tate p̄cessisse. Ihinc etiā q̄maxime pue-
niēs fuit: vt earū relatiōes q̄busdā alijs
figuris a superi⁹ dictis atqz descriptis
ita adēx p̄signarētur: vt p̄mo intuitu p̄-
prietates ipse vnicuiqz note efficerētur.
s. p̄fecte p̄fecto signo. imp̄fecte vō econ-
tra. Et qm̄ int⁹ oēs figuras circularis si-
ue spherica: p̄fectissima est. inde q̄ de hu-
iusmodi speculatiōe recte sensere: eadē
figura p̄ signo p̄p̄ratū p̄fectaz q̄dā tñ
dria accidētali adiecta ppulcre vti diffi-
nierūt Ihec enī int⁹ figuras cāt⁹ annume-
rari neqz potuit. qm̄ ad reliqs per illā
deuenire minime poteram⁹ Quāqz enī
q̄drāgulares figuras in triāgulares di-
uidere: facile vt ostēdīm⁹ fuerit. circula-
rē tñ in q̄drangulares partiri: huculqz
nemo sciuit. dato qz possibile fuerit. vñ
aristoteles in p̄dicabilib⁹. Quadratu-
ra circuli dabilis est: quāuis nōdū scita
Sciētia enī vt optime inq̄t: nō iterimit

scibile. Igit si in p̄ncipio cuiuscūqz me-
li cant⁹ mensurabilis circul⁹ tria habēs
puncta in medio: positi fuerit: signū est
modi maioris perfecti. Si autē vnicū tā-
tum habuerit pūctū. signū est modi mi-
noris perfecti vel t̄pris atqz platiōis p̄-
fecte simul etiā si nulla infuerit lōga fi-
gura. Duo autē pūcta int̄ponere idō nō
sunt passi. quoniā binari⁹ numer⁹ imper-
fectionē dicit. Si vō nullū habuerit in
medio punctū. signum est tēpris perfe-
cti duntaxat. Et quoniā circulus: am-
plius per accidens diuersus esse nō po-
test. eam obrem semi circulus: tempus
atqz prolationē imperfectā: propter sui
imperfectionē iure demonstrat. Si vō
punctū in medio habuerit. tempore stā-
te imperfecto. prolationē perfectam si-
gnat. Si autē nullū sup̄dictoz perfecti-
onis signum p̄cesserit: tūc oēs p̄p̄ri-
etates nisi de modulatozis ignorātia fi-
at: imperfecte crunt.

Exempla exteriora p̄prietatum.

De signis p̄prietatum interioribus.

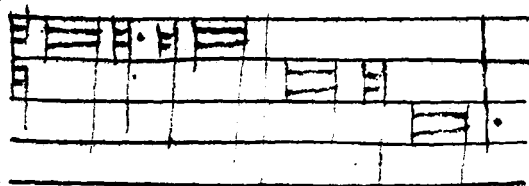
Capitulum XXXVIII

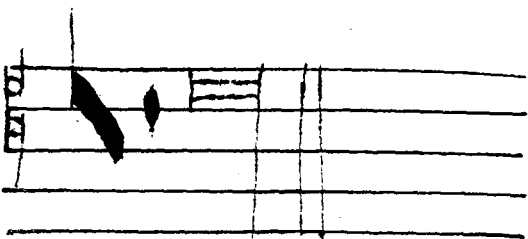
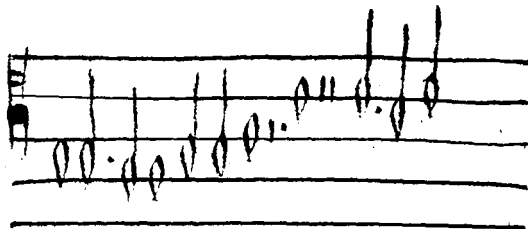
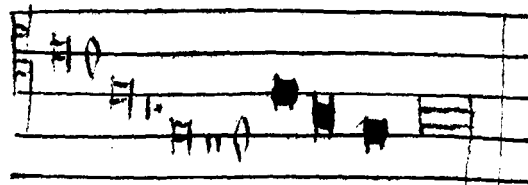
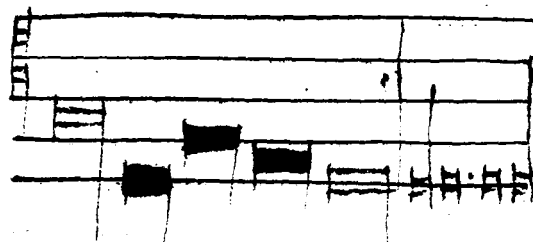
Igna vō p̄p̄ratū p̄fectaz in-
teriora atqz certiora sunt illa-
rum accidentia. Si enim in-
ter duas n̄arias due lōge pū-
cto diuisiōis separe iueniāt aut post ma-
ximā vnica lōga vñ pausa triū tēporum
b ij

Liber

cū pūcto diuisionis affuerit. aut int̃ ma-
ximas vacuas q̃dā plene reperiāt. signa
sūt modi maioris p̃fecti. si aut̃ lōge pa-
ri forma p̃ vacuas et plenas distribuānt
vel ab vnica breui aut ei⁹ pausa imp̃fici-
ant. signa sūt modi minoris p̃fecti. si ṽo
breues: eadē lege describānt. et ṽl a semi-
breui ṽl ei⁹ pausa imp̃fecte fuerint. aut
etiā si due pause semibreuiū immediate
posite atq; ab eadē linea descendentes
breuē seq̃nt. signa sūt t̃p̃is p̃fecti. Sili
aut̃ modo si de semibreuib⁹ int̃ se idē fi-
at. et a minima seu ei⁹ pausa imp̃ficiant
vel si due pause miñmaz immediate descri-
pte atq; ab eadem linea p̃cedētes semi-
breuē secute fuerint. signa sūt platiōis
perfecte et in q̃buscunq; alterationes fi-
ant. signū est proprietatū perfectarū.

Exempla

Comētariorū musices lib̃ octau⁹ atq; vltim⁹ in quo d̃ p̃portioib⁹ cātadi agit.

De recta proportionum cantandi consideratione.

Capitulum I

De proportionib⁹

Cātadi hoc i vltio volumi-
dicturi aiaduertēdū in pri-
mis q̃ lōge alia p̃siderati-
one in p̃ntiaz q̃ in p̃cedētib⁹ dictū fuit
et si nō alia lege accipiūt. Illic enī earū
termini disiunctis siue seorsuz positi ad se
inuiçē: istic ṽo: p̃ma atq; p̃pa p̃teplati-
one nullaten⁹ sic cōparant. Itur⁹. ibi q̃
cūq; duo ad q̃dlibz vnū in dupla se h̃nt
p̃portioē. h̃ aut̃ neq; ita p̃siderāt. quā-
uis enī due maxie ad vnā lōgā. breuē se-
mibreuē ṽl minimā aut eō minores. s. p̃-
cedēdo et maiores s̃bseq̃ndo eā quā p̃di-
rim⁹ simplicit̃ efficiāt p̃portionē. nō tñ
s̃m p̃ntem speculationē. In hac enim

si recte comparatio fiat. dispositis primo oīum sub binario aut ternario numero figuris. put pcedēti libro factū extitit secūdo loco vnāquāq; illaz ad eī q̄libet partes. s. ppinqs. remotas. remotiores v̄l remotissimas. si tot h̄re valeat. sub altero dictoz numeroz cōparam⁹ Cōparam⁹ inq̄ nō tñ ad ex: s; tanq̄ itra illas existētes v̄l subitellectas. qm̄ i eas resoluitur. Unde enī māria valore binaria: duaz. s. lōgaz ad vnā illaz. 7 lōga duarū breuiū ad alterā earūde. 7 reliq̄ eiusde valoris figure ad imediatas cōparate eadē duplē relatiōe iungūt qd̄ oīum modulatorz snia atq; p̄ctica cōprobat eoz q̄ circa huiusmodi speculationē recte p̄replati sūt. Quāobzē q̄ oēm pportionū habitudinē duplicif fieri dicūt. i. vel p respectū ad numez figuraz pcedētiū v̄l eaz q̄ in tenore vt duodecim semibreues ad sex. in hac de q̄ agim⁹ pportione cōparate: iā ab hac v̄tate declinat se inuēti sūt Quāq̄ enī p̄dicti numeri figuraz ad seinuicē relati duplā efficiāt pportionē. nūq̄ tñ sub illi v̄tute decābūt: nisi pri⁹ q̄ in maiori sūt numero dimidio s; valorē singillatiz inflecte fuerint. q̄ de re. oīs figurarū cōparatio ad ex. interiorē d̄ nc̄itate q̄ntū ad hāc disputationē attinet supponit cōparationē Unde enī medic⁹ in examinatiōe duozū pulsū in q̄b⁹ teste galieno. libro de illoz pueniētia natura musices repit in q̄ se habuerint pportioē: vt de statu alicui⁹ morbi augmēto v̄l declinatione recte iudicare possit. p̄mo oīm: q̄ntū alī illoz p subtractionē v̄nitatis seu v̄nitatū i motu adauct⁹ v̄l iminut⁹ fuerit. vñ tal⁹ pportio sumit originē solert⁹ scrutat⁹ vt enī sit puls⁹ nc̄e est motū antecedere p̄mo musices d̄z. quoz ille in ipetu. iste v̄o in numero p̄siderat. Quib⁹ de reb⁹

iterū relinq̄. oēs pportionē recte distributā nō modo pvaloris figuraz subtractionē de q̄ intēdim⁹. sed etiā p additionē: cātabilē fieri. Unde enī de q̄cūq; figura valore binaria aut ternaria: ab antiqs atq; sapiētib⁹ modulatorib⁹ dictū est. Crescit in duplo. Crescit in triplo. q̄prop̄ si figure ipse de q̄b⁹ agim⁹: alfa pportionū sup̄dictaz: augmēti s̄m valorē susceptibles existūt. ita 7 decrementi passibiles erūt. Qd̄ enī de alfo istoꝝ dicif. de alfo etiā p oppositū necessario pcedif. Cōtrarioz enī eadē est disciplina. Itaq; ad h⁹ pportiōis institutiōes de q̄ agim⁹. etiā si alī s̄mīnoꝝ ad ex nūq̄ pcedat quēadmodū isti p̄tendūt. nihil refert. Sufficit enī vt p figuras s̄m valorē binarias p̄stituaf. q̄ ad v̄nitates eiusde pportionis v̄tute puertant v̄l resoluant. Hinc enī vt q̄nta fuerit ostēdatur. ita ab oib⁹ de nc̄itate p̄signaf. 2. et vt q̄lis existat. alfo istoꝝ signoz Q̄ ei⁹ effectū de quo dictū ē insinuātib⁹ demonstrat. Cū igit. b sit ver⁹ mod⁹ pcedēdi i dupla pportiōe. 7 illa p̄ma oīs atq; huius speculationis tanq̄ thēma qd̄dā fuerit necesse est qd̄ cetere pari forma instuant⁹ ad hoc vt cātabiles fiant. qd̄. de q̄ntupla mime affirmari p̄t. Nulla enī figura in q̄ncq; diuidif p̄es. put ad hoc attinet oportebat. vt q̄ttuoz relictis. q̄nta decantanda remaneat. 7 ita in septupla atq; plurib⁹ alijs. qd̄ si nulla i his atq; alijs q̄buscūq; fieri possit maiorū terminoz i mīores reductio: nullo modo sūt dābiles. Si v̄o respectiue de q̄b⁹ isti p̄cise intēdūt: icātabiles sūt. qz incōmēsurabiles. Cū enī similiū figurarū silis sit p̄nūciatio: impossibile est vt vn⁹ cātātū eodē tēporis spacio mīorē numerū semibreuiū alī v̄o maiorē pferat nō variata p̄nūciatiōe. idēq; de maiorib⁹

Liber

atq; minorib; siue minimis figuris dicendum et si de his propter earum imperfectam commensurationem vel non integrum compassum quibusdam aliamentis fuerit. Nunq; enim ita eque bene modulari possunt quin semper aliqua fuerit in tempore pronunciandi disparitas. Vnde prestantiam quorundam modulatorum nostrorum temporum valde miramur qui de omnib; proportionibus conati sunt per notulas tradere exempla: que tamen alios docere nequaquam potuerunt. Alij autem post optime descriptam duplam si sesquialteras consequenter distribuere voluerint: illam ita instituunt vt neq; maioris termini in minores puerlione qd oportebat: sicut in precedenti dupla factus fuerat: neq; determinato maiore ei termino. id est ternario numero: vt fm illius summas multotiens sumpto ad binas atq; binas precedentiu correspondeat: qd saltem necessarium erat sed tantu vt figure ipse terne pro singulis compassibus accipi valeat q; neq; ad intra: neq; ad extra vera sesquialtera fuerit. Ceterum. qdrupla immediate subiungentes ita illam recte decantantes: sesquitertiam ad precedentem sesquialteram velut quaternarium ternario comparantes propria dimissa quadruple relatione esse dicunt atq; preter rationem ita illam consignant. Deinde autem vt dato vno inconuenienti plura contingant. remanentib; figuris sub valore vltimo dicto: consequenter in sextuplam ptransire dicunt nulla tamen relatione vel ad se vl' ad precedentem contemplata: sed tantum ratione mienfure vt inquirunt tanq; sex semibreues pro vno compassu accipientes. Beinceps autem ad simplices atq; primas figurarum positionem redire volentes

sub sextuplam instituere dicunt et illius signis ridiculose tamen demonstrant. Si enim qualibet figurarum p sex nuc stare dicamus. necesse erat vt in eius opposita sextupla etiam quecunq; figura in sex partes diuisibilis existeret. Sunt autem et alij qui confectum ab eis melius certis in principio numerorum signis prenotantes quasdam figuras: nunc per medium fm valorem et quasdam vltro etiam diminuendas esse volunt. tum vo easdem minime. et quasdam econtra in docte augmentandas. Cum enim predicta signa diuersarum fuerint quantitatuum demonstratiua. impossibile est q; simul agant fm virtutes. Si autem singillatim accipiantur necesse est vt illoru qdlibet equaliter se habeat ad omnes sub illo descriptas figuras. Ihec autem quantum preter omnem rationem extiterint ex dictis manifestum est. Unde ex his atq; similib; positionibus plurimu euenit vt quod ab vno modulatore conflatum fuerit ab alio quantumcuq; perito nisi tantu per quandam contrapuncti examinationem quomodo decantandus existat: inueniri minime possit. quo nihil ridiculosius nihilq; veracundius maxime confidentib;. Nulla enim scientia ducunt. Cum igitur omnem supradictorum modulatorum traditionem circa huiusmodi speculationem alienam esse a veritate preclarum fuerit. hinc merito illam missam facientes dicimus. Ad veritatem huiusce disputationis pertinet imo necesse est vt omnes cantandi pportiões intra quaslibet figuram p illi ad ei partes comparisonem inueniantur quemadmodum ex duple institutione ab omnibus concessa manifestum extitit In his enim nulla hoc modo difficultas quia nulla

ambiguitas. sed quoniam hucusque ista in vniuersali dicta sunt: nunc autem de singulis seorsum tractaturi que ad nostram pertinent disputationem atque explanationem. primo omnium de figurarum consideratione cum fuerit per necessarium dicam.

De triplici figurarum consideratione.

Capitulum II

Figurarum cantus mensurabilis triplex duntaxat est contemplatio. aut enim secundum proprium valorem: aut secundum valoris diminutionem: aut secundum augmentum de quibus intendimus considerare. sed quoniam de prima atque principali proximo antecedenti volumine habundem meminimus age nunc de reliquis in ordine pertractemus.

De secunda figurarum consideratione.

Capitulum III

Secunda figurarum cantus mensurabilis consideratio est per valoris diminutionem. Sed quoniam ille aut binarie ad intra aut ternarie sunt. hinc igitur earum diminutio vel fit dupla proportionem tripla quadrupla et ex earum compositis de quibus dicemus vel sesquialtera vel sesquitertia precipue. Si enim omnis consonantia: alia superano minatarum proportionum. omnes necessario concedunt de non esse ad esse quemadmodum libro tertio probatur est deducitur. ipse quoque proportionem vel alterius supradictorum numerorum comparatione ad unitatem vel utrorumque adinuicem conficiuntur: atque huiusmodi causa iam dicte figure iisdem sub ordinate numeris ita semper proferuntur vel decantantur: necesse est iterum ut omnis earum diminutio altera su-

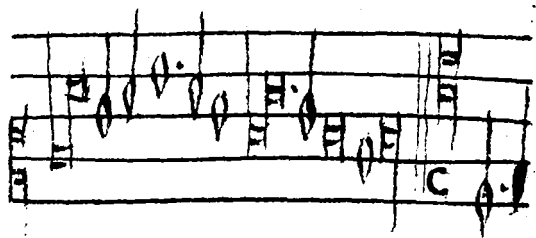
pradictarum relationum per maioris termini conuersionem in minorem fiat. Que cum ita se habeant relinquitur de necessitate ut omnes proportionem que ab huiusmodi contemplatione seicte fuerint improprie vel ficticie existant. ut sunt que respectiue tantum sumuntur: de quibus summamur meminimus et consulte nullum verbum faciemus.

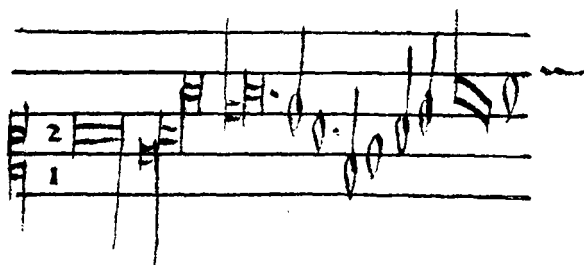
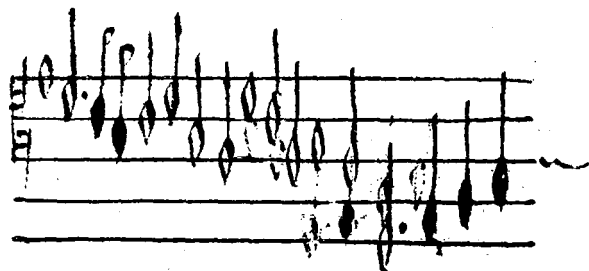
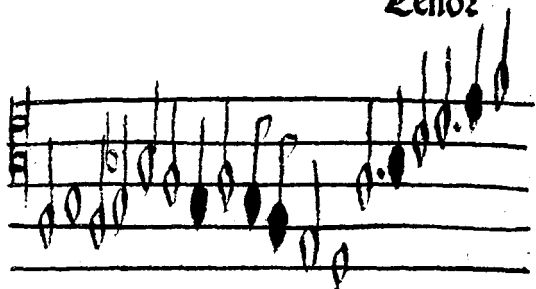
Liber

De dupla pportione. Ca. III

Dima igitur figurarum dimi-
nutio fm valorem : est que p-
rimam omnium fit proporti-
onem. id est duplam que om-
nis inequalitatis principium est in qua
figure sub binario numero distribuunt
et ad vnitatem per dimidij valoris cu-
iuscunq subtractionem reducunt. Est
enim duorum ad vnum comparatio.
Quamobrem oportet vt maxima sup-
dicti valoris ad illius dimidium. id est
longā. longa ad breuē. breuis ad semi-
breuē. semibreuis ad minimā. minima
q ad minimā plenā vl tractū in sumita-
te curuatū habentē. et hec ad aliā vtra-
q accidentia predicta patientes redu-
cant et in huiusmodi decantent de neces-
sitate proportionē que hoc tempore ni-
miū vulgata habet : siue per mediū qd
idē est. Duplū enī vt alibi meminimus
dupli dimidiū est et econuerso vno vtra-
q contemplatione seorsū consignari si-
ue altero istorum modorū demonstra-
ari potest. $\frac{2}{1}$ Q

Tenor

Exemplum duple proportionis.

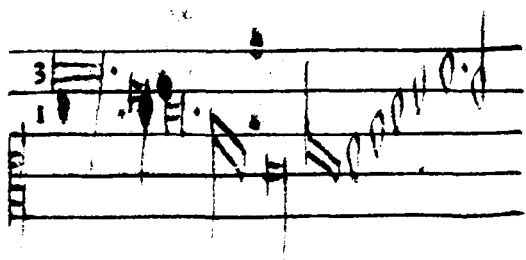
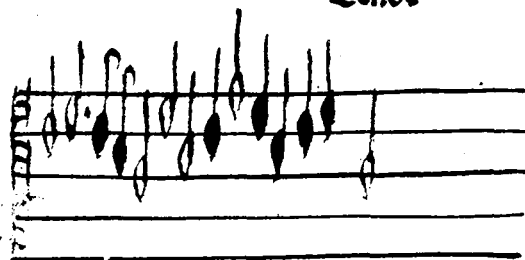

De tripla proportione. Caplm V

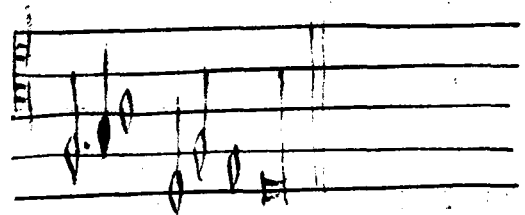
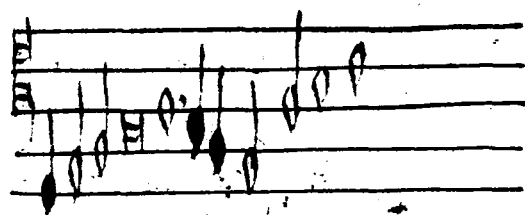
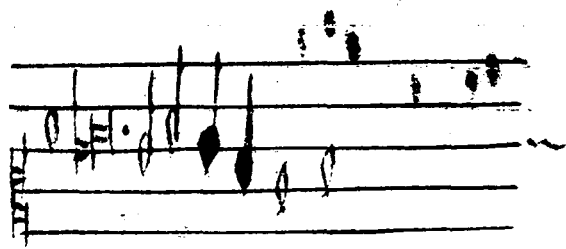
Secunda figurarum diminutio est que per secundam agitatur proportionem. id ē triplam in qua figure ipse ternarie finem valorem ponuntur. 7 ad unitatem per duarum partium amissionem reducuntur. Est enim trium ad unum comparatio. unde maxima eiusdem valoris ad unam longam intra illam existentem vel sub intellectam conuertit. longa ad breuem. breuis ad semibreuē semibreuis ad minimam. minima vero ad precedentes reducitur proportionē. verum enim semibreues semper terne ponuntur. 7 ita pro singulis compassibus accipiuntur. signatur autem utroque termino. ut hic. 3. Possunt autē quęcūq; figure sub hac proportione existentes: etiam sub proportione dupla quantum ad seipsas optime distribui.

Tenor

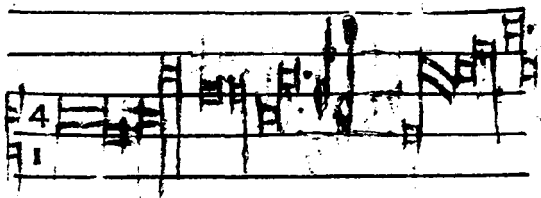
Exemplum triple proportionis.

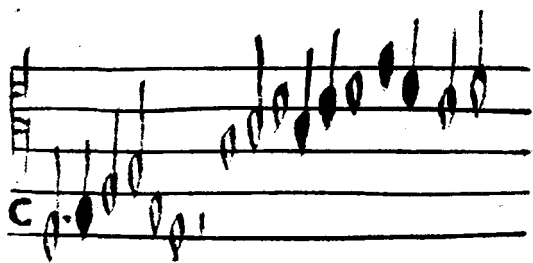
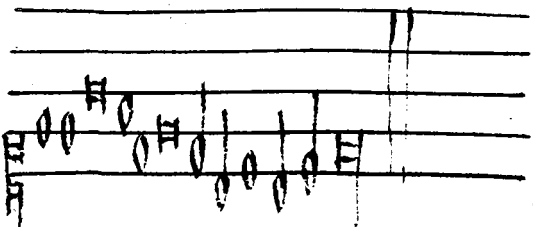
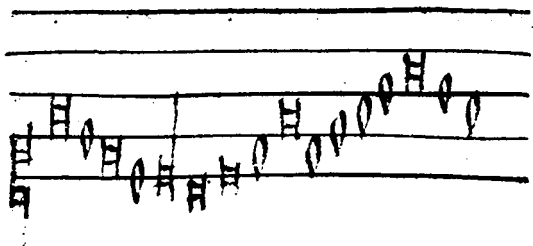
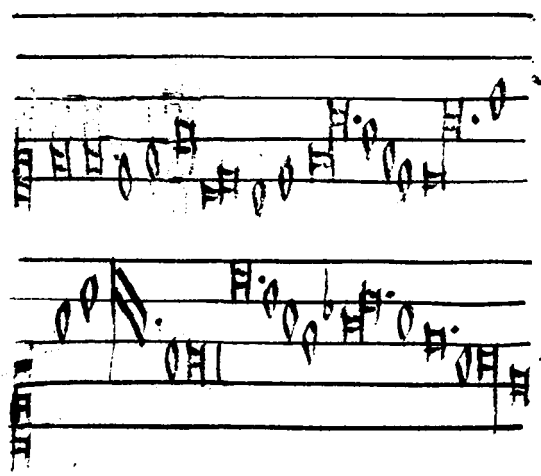
Ziber

De quadrupla proportione. Ca. VI

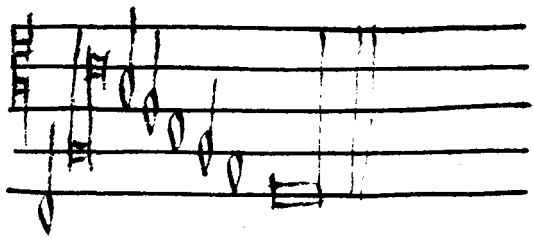
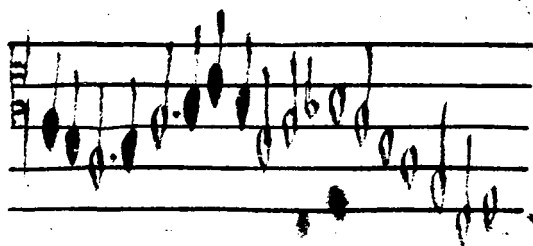
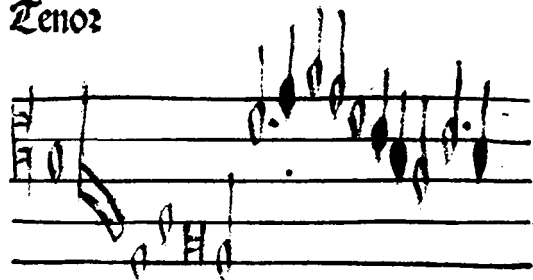
Quarta figurarum diminutio per
tertiam. i. quadrupla efficitur pro-
portiones in qua figure ipse binarii
valoris in seipsum multiplicati
quoniam bis dupla existit describuntur. et ad uni-
tatem per trium partium depositionem reuertuntur
Est enim quattuor ad unum comparatio. unde
quoadmodum dupla proportio per figurarum
immediatarum comparationem ut maxime ad
longam. longe ad breuem. et sic in amplius ita
et hec per medietas una. scilicet trium in se missa com-
plicitur. Quoniam breue semper ad breuem. lon-
ge ad semibreuem. breuis ad minimam. se-
mibreuis ad minimam plenam: siue tractus
curuatus habentes. minimeque simplicis ad
minimam utroque supradictorum accidentium af-
fectum reductio fiat. et alia per alia in eodem
ordine perferat. in predicta semper erunt qua-
drupla proportio. signat autem utroque ei-
terminio hoc modo. 4. vel utriusque similis du-
ple proportionis signis ut b 2 C. aut e 3 C 2

Exemplum quadruple proportionis.

Tenor

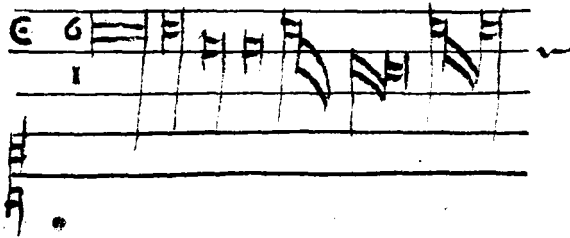
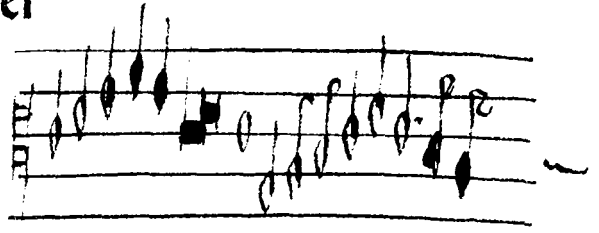
De sextupla proportione. Caplin VII

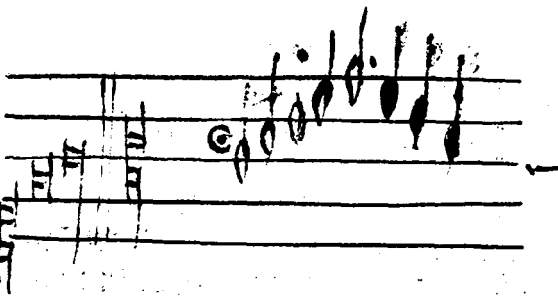
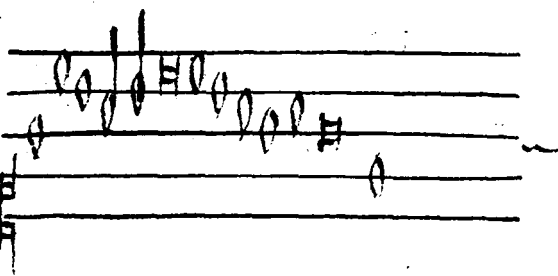
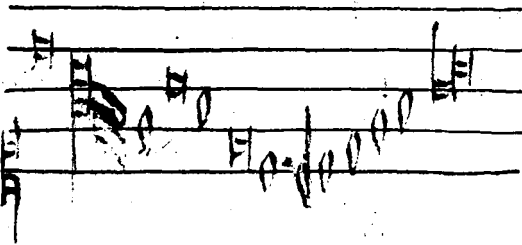
Ed qm̄ q̄ntupla pportio cau
sa iā dicta nullo modo s̄z hāc
speculationē dabil' est. hic q̄r
ta figuraz dimiutio sextupla
fit pportiōe. q̄ ceteris i sui distributione
valde dissilis est. Necq̄ enī p figuras oī
no s̄m valorē ternarias: necq̄ binarias:
qd̄ tñ reliq̄ faciūt assignari p̄t. Maxima
enī s̄m totū 7 s̄m partes ternaria: trius
est lōgarz: nouēq̄ breuiū. Maxima vō
binaria duarū lōgarū q̄ttuor breuius 7
octo semibreuiū. senariū nunq̄ pducen
tes numerū i quē resolverētur qd̄ opor
tebat. Qd̄ q̄q̄ ita fuerit. tñ p figuras
parti ternarias parti vō binarias nulli
dubiū triplicif atq̄ optime valet exēpli
ficari. Primo enī p figuras: natura aut
positiōe binarias. p accidēs vō ternari
as. i. pūcto pfectiōis adauctas. Maxi
ma enī binaria duaz. s. lōgarū ac q̄ttu
or breuiū: triū erit hoc modo lōgarz at
q̄ sex breuiū. e q̄b' q̄ncq̄ reiectis: sexta
superit decātanda. 7 ita in ceteris figu
ris. Est enī sex ad vnū cōparatio. Secū
do aut p figuras q̄tū ad totū ternarias
q̄ntū vō ad eaz partes: binarias vt ma
xima triū lōgarū sex breuiū: 7 lōga triū
breuiū. sex semibreuiū: 7 i āpli'. Tercio
7 vltio p figuras vtriūsq̄ modi ac etiā
t̄p̄is imp̄fecti platiōis vō p̄fecte: s̄z qm̄
oīm sup̄dictaz positionū vltia nō soluz
sextuplā adintra. i. s̄m infioris valoris
reductionē s̄z etiā adeq̄ saltē in platiōe i
q̄ sex semibreues p vno cōpassū vt vul
gato vtamur vō cātoz recte accipim'
p̄cise efficere p̄t missis igif duab' p̄ozib'
hāc tñ seq̄mur: ita vt ad ip̄as plationes
semp fiat respect'. semibreuis enī trius
simpliciū minimaz existēs. sex etiā mi
nimaz aut tractū curuatū h̄ntium aut
plene statū erit. q̄ hui' pportiōis virtu

Liber

te ad vnā illaz reduceſ. Pari etiaſ rōne breuis duaz ſemibreuiū atqſ ſex minia rū etiā ad vnā. Lōga ſo ſm hāc rōnem ad duas. maxima aut ad q̄ttuor. ſignatur aut vtroqſ ei numeroz ſm̄io vt b. 6

Exemplum ſeptuple proportionis.

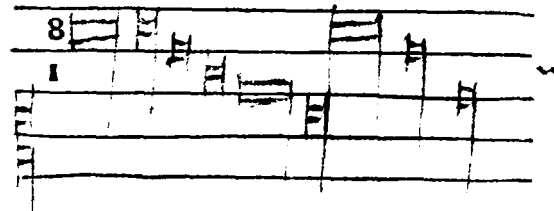
Tenor

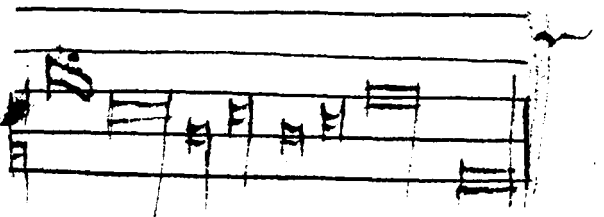
De octupla pportione. Caplin VIII

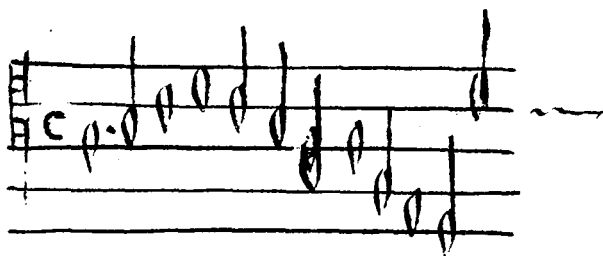
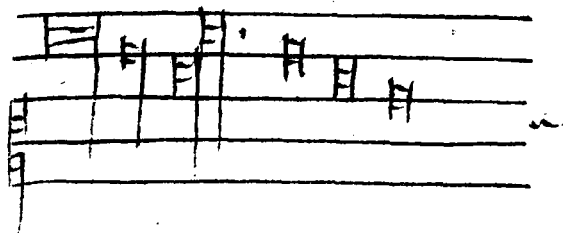

uinta figuraz dimiutio qm̄ ſeptula etiā rōne iā aſſignata dari nō valz. octupla accidit pportiōe. in q̄ figure ipe bina rī valoris p̄q̄ternariū mltiplicati dſcribūſ. 7 ad vnitatē reducūſ. Eſt enī octo ad vnū cōparatio. Hac igiſ pportione maxia ſm̄ valorē binaria: in ſemibreuē reducūſ. lōga in minimā. breuis aut in minā plenā vſ curuatā. ſemibreuis ſoſ minimā vtrūqſ ſup̄dictoz accidētū patientē. duab⁹ ſemp̄ inſmiſſis figuris. ſignat aut vtroqſ ei termino vt hic . 8.

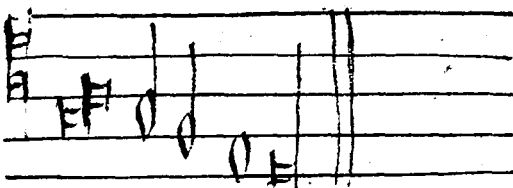
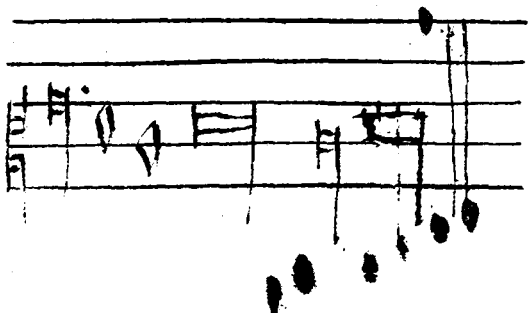
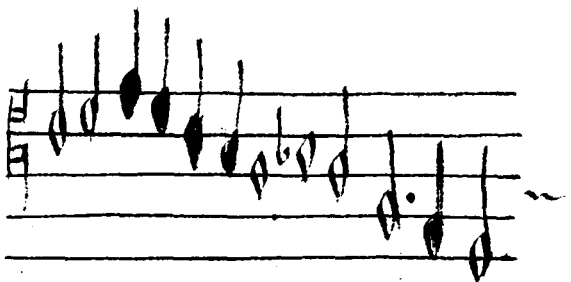
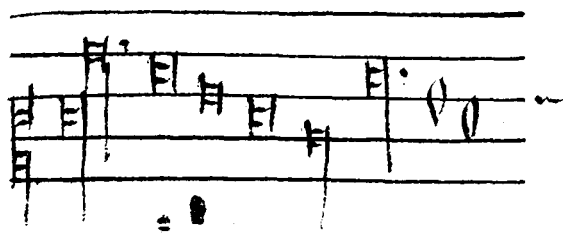

Exemplum octuple proportionis.

Tenor

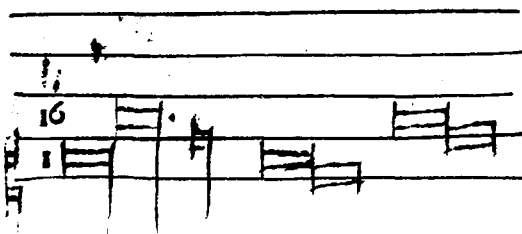
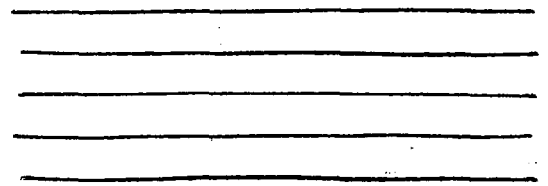
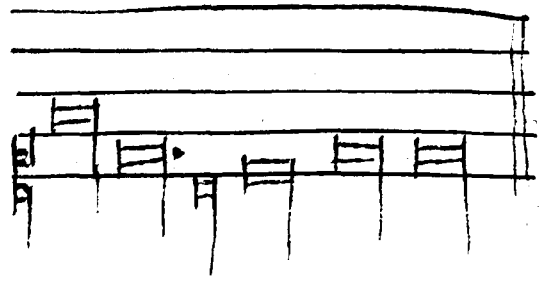

Liber

De sedecupla pportione. Caplin IX

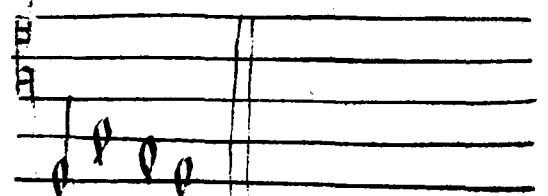
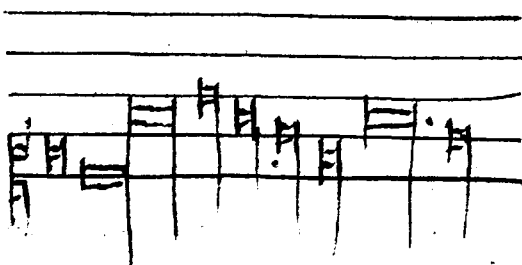
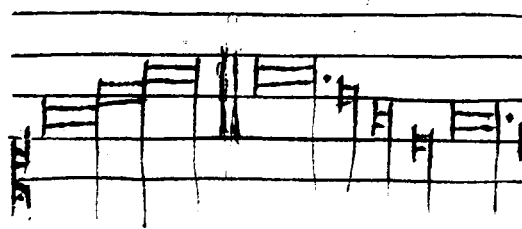
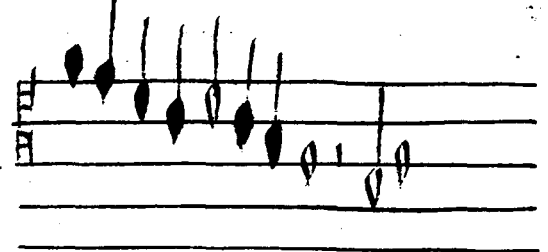
Extra figurarū diminutio: se-
decupla pportiōe optie efficit
i q̄ ipe figure a binario nume-
ro ducētes originē p octonari
um i se multiplicatū illā pficientes: ad
vntatē reducunt. Est enī sedeci ad illā
cōparatio. Itac igit pportiōe maximā
binariā in minimā pvertim⁹. lōgā i mi-
nimā plenā. breuē autē in q̄ de nccitate
finē facim⁹. i minimā plenā atq; tractū
curuatū simul hñtem. signat autē vtrū
q; eius terminis. 16.

Exemplum sedecuple proportionis

Tenor

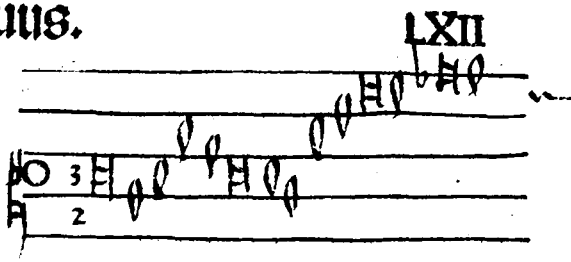

Octauus.

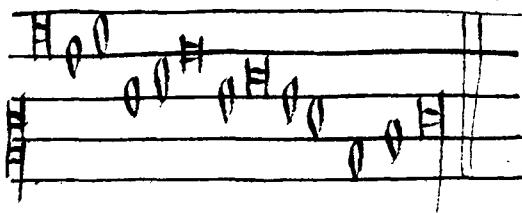
De sesquialtera proportione. Ca. X

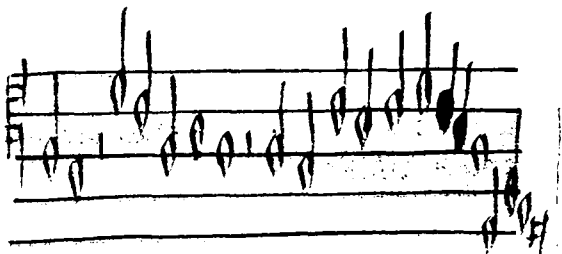
Septima figurarū diminutio p̄ma supparticularis generis fit p̄portione. i. hemiola siue sesquialtera in q̄ figure ipse ternarie s̄m valorem ponuntur: et in binarias per tertie partis amissionē reducūtur. Est enim sesquialtera ipsa triū ad duo cōparatio. In hac autē ita agendū est: sicut q̄n ternarias vacuas cōstiterēt: plenas efficiamus vbi tertia p̄fectarū pars oīno deletur atq; tollit̄. Hac igit̄ p̄portione maxima ternaria ad seipsam binariā. lōga ad longā. breuis ad breues. semibreuis ad semibreuē: si recte sumat̄ p̄uertūtur. Qua in re notādū q̄ huiusmodi figurarum relationes neq; s̄m totū fiant: s; t̄m s̄m partes in q̄s rōne superioris numeri dissolui p̄nt. Nulla enī figura ad seipsam s̄m seipsam est relatiua. Verus enim vt sesquialtera sicut ad intra figure ipse custodiūt: sic adeū in pronūciatione illā efficerēt musicorū institutione a tēporis proprietate sumēdo initiū: factus est vt semibreues: terne ac terne in ipso actu caprandi: ita suā h̄rent commensurationē vt duas t̄m p̄cussiones quarū altera in dimidiō scōde figure. altera vō in fine tertie terminatur: recte accipiāt. Sed nūc q̄n ceteras figuras his tantū manifeste metimur: vt precedenti libro ostensum est. ab ipsa igitur tēporis proprietate incipientes: primus reponam̄ exemplū. Erit enī si a plib; facile sit intelligere tanq̄ vehiculū q̄dam nouis scholarib; q̄b; p̄desse dūtāt intēdim; signat̄ aut̄ vtroq; ei; terminio vt h. 3. Si aut̄ huiusmodi figurarū ad eaz partes remotas cōparatio fiat: vt maxime nouē breuiū ad maximā quattuor erit dupla sesquārtā quā p̄sulte p̄terire volum;

Exemplum sesquialtere proportionis.

Tenor

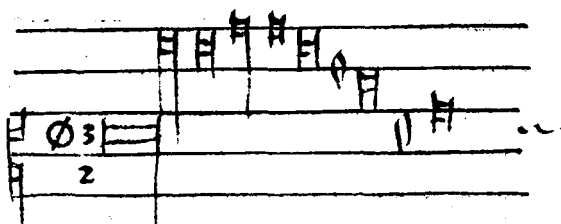

De sesquialta s̄b p̄portōe dupla Ca. XI

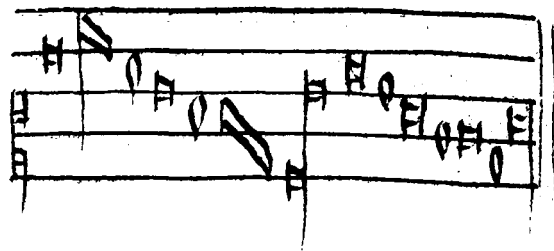
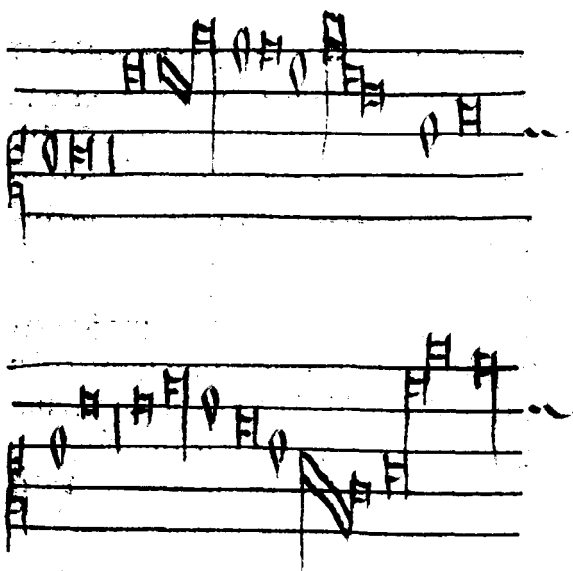
Preest etiā sesquialta p̄portio in vtroq; mō maiori. s. atq; minori ac tpe p̄fectis. platiōe vō ip̄fecta et vt elegatior fiat p̄mediū v̄l s̄b p̄portōe dupla assigni s; vt sit clarū qd d̄r ab ipsi; t̄pis p̄p̄tate etiā p̄ncipiū d̄scribēdi sumam; Breuis igit̄ triū semibreuiū sex erit minimaz a q̄b; duple p̄portiois v̄tute s̄b abiectis remanēt tres. Ab his autē si sesquialta p̄tate

Liber

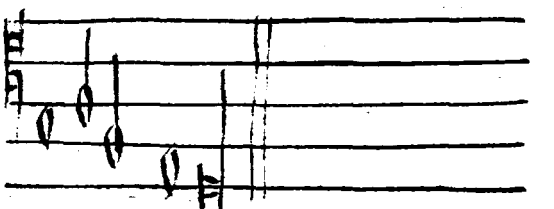
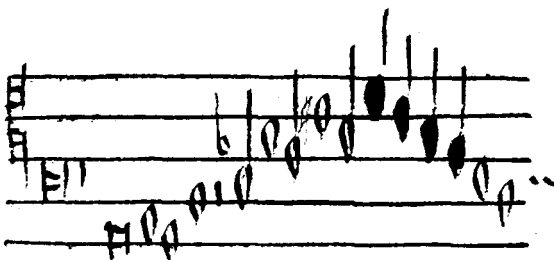
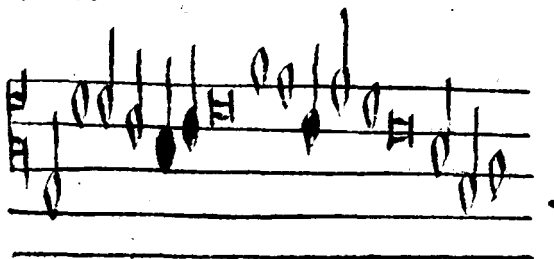
tertia debeat superius due. semibreue bi
naria redderes i qua single breues sup
dicti valoris puerter q etia post pdictas
reductione terne accepte. qm binas tm
recipiunt pcussioes ad seipsa ad binas
semibreues eaz q i tenore dscpte fuerit
tu fm numeru: tu fm comensurationes.
qm eode tps spacio p supiore regulas
optieperit eade efficiet pportioz itaqz
hac rone breuis pfecta ad semibreue bi
naria put meminim reducif Lōga pfe
cta ad tres. maria vo ad noue. Si aut
pdicte figure prius pte pris sbractioes
ipfecte fuerit tuc maria sex erit semibre
uiū. lōga duaz. breuis aut in mimā pū
cto augmētatiōis affectā semibreuisqz
in mimā plenā pūturnt. signat aut vful
es pportiois finis. Si aut p figurat
plenas tm instigat: tunc sesquialtere si
gna pretermittuntur.

Exemplum sesquialtere sub pportione
dupla institue.

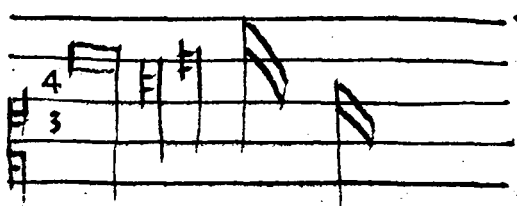

Tenor

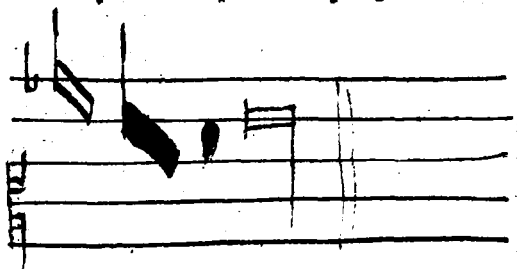

De sesquitercia proportionē. Ca. XII

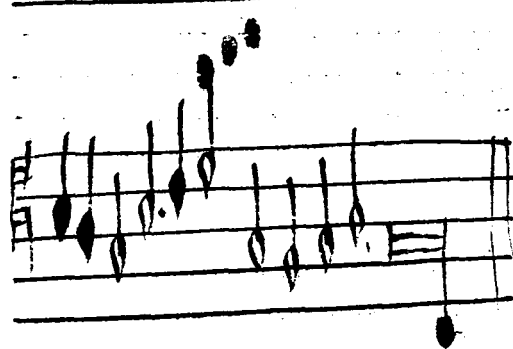
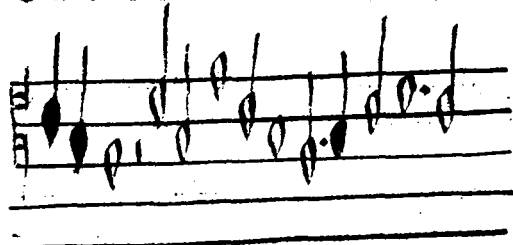
Et quia 7 vltima figurarum secundum valorem diminutio epitrica siue sesquitercia fit p^{ro}portione. que etia3 vltime consonantie ab diapason remittendo id est diatesseron: causa dicitur. Huius enim virtute quęcunq3 figure scđm totum et scđm partes binarie in immediatas secundum totus ternarias: scđm partes 6o binarias conuertunt. Maxima enim quattuor breuium: octo semibreuium in longam trium breuium. sex semibreuium reducitur. Est enim sesquitercia proportio: quotienscunq3 maior numerus minorem semel continet 7 eius tertiam partem. Item longa quattuor semibreuium octo minimarum. in breue trium semibreuius. sex minimarū. Breuis quattuor minimarum: in semibreuem trium. Semibreuis autem in qua finem facimus: quattuor minimarum plene vel nigre existentium: aut tractus plicatum habentium in minimas puncto augmentationis affectam. Si autem supradicte figure iam conuerse plene vel colorate efficiantur. in binarias: tertia amissa parte transeūt. Minima autem: 7 si huius proportionis virtute in minimam plenam simulq3 tractum curuatum habentem: conuertibilis existat propter impossibilitatem vel saltem nimiam proferendi difficultatem diminutione per grandi prouenientes: ne quaq3 diuidenda admittitur. Signat autem hec proportio utroq3 ei3 termino. vt hic. $\frac{4}{3}$.

Exemplum sesquitercie proportionis.

Tenor

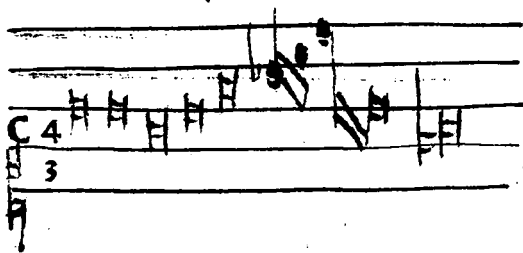

Liber

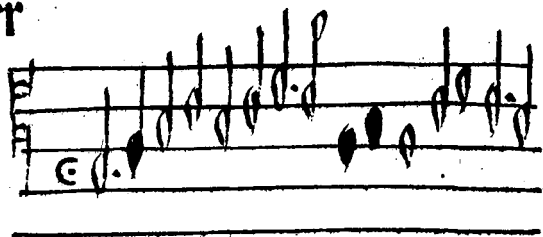
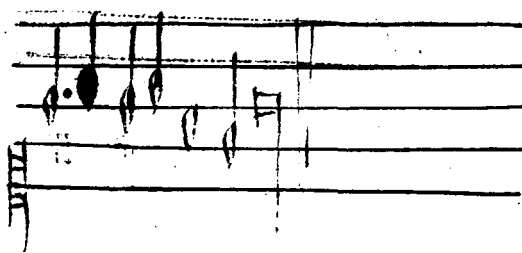
De scda sesq̄tertie pportiois descriptioe

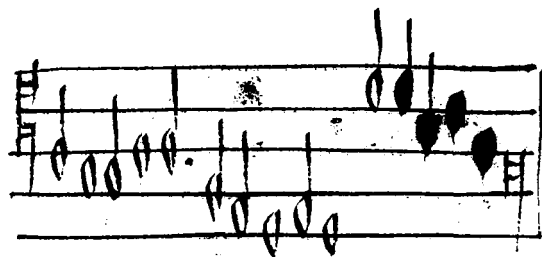
¶ Aut sesq̄tertia pro La. XIII
portio q̄busdā inpositis mini-
mis figuris q̄ nullo mō q̄ntus
ad actū cātādi fm hāc pporti-
onē dinidi p̄nt istituat: tūc breues figu-
re q̄ i semibreues tnarias p̄uertūt: vnica
tm̄ suscipiūt p̄cussione: vt i platiōe ma-
iori vl̄ p̄fecta. semibreuis v̄o q̄ i minimas
p̄icto augmētatiōis affectas reducunt
bine eodē p̄icto sup̄p̄sso nō tm̄ sublato:
etiā vnica. Que cū ita fuerint sic mini-
me figure vel q̄terne sup̄te. vel bine cū se-
mibreui. eodē t̄p̄is spacio elegant̄ ve-
nusteq̄ cōmensurant̄ ac p̄nunciant̄ at-
q̄ hoc modo signant̄. 4.

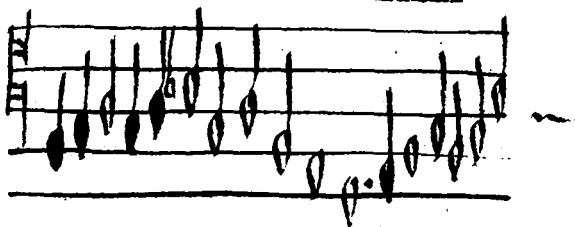
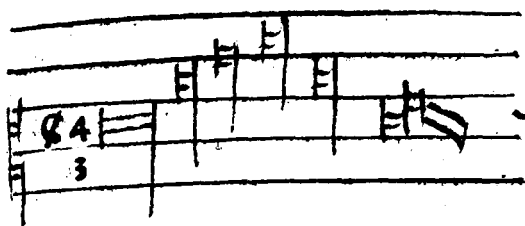
Exemplum secundum sesquiterthie.

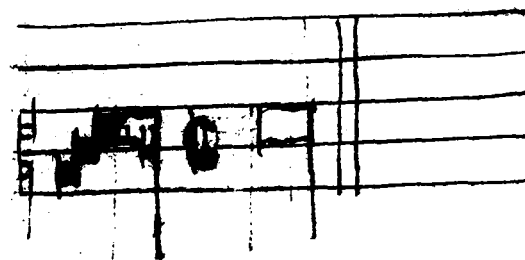
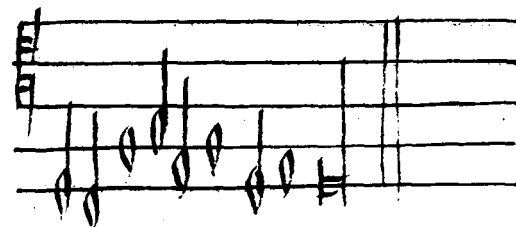
Tenor

De tertia vltia sesq̄tertie pportiois de-
scrip̄tione. La XIII
¶ t̄ia etiā s̄b pportioe dupla opti-
me istitui p̄t. Tūc enī maria bi-
naria q̄ttuor breuiū i lōgā bina-
riā q̄ttuor semibreuiū vtute duple p̄mo
oīm p̄uertit̄. Natura enī cesas at̄cedit
Ab his aut̄ sesq̄tertie p̄tate si q̄rta p̄rs au-
ferat̄ remanēt tres semibreues i q̄s ma-
xima ip̄a vltio q̄ntū ad hoc ppositū at-
tinet̄ dissoluef. s̄l̄r aut̄ lōga i semibreuē
p̄icto augmētatiōis affectā. breuis q̄dē
in minimā: eodē p̄icto adauctam. Si
autē sup̄dicte figure colorare vel plene
efficiat̄: tūc maria sic iā mem̄m̄. vtute
coloris t̄tia p̄te s̄blata vel amissa: duaz
tm̄ erit semibreuiū. Lōga v̄o vni. atq̄
eodē mō: breuis vni. m̄ime vt i s̄biecto
exēplo: earū dē pportionū signis p̄mu-
nito. est aut̄ i his aiaduertēdū q̄ s̄blato
p̄ primā sup̄dictaz pportionū dimidio
cui cūq̄ figure binarie s̄z valorē q̄ ē ei
p̄p̄riū: illa deiceps i residuo eiusdē figu-
re nihil agat vl̄ opet̄. q̄q̄ enī breues du-
arū semibreuiū ad vnā illaz vtute eius-
dē pportiois reducāt̄ ip̄a tm̄ semibreuis
sic p̄s̄idrata itegrā recipit p̄cussione q̄ p̄
se existēs i minimā n̄cario p̄usa dimidia
tm̄ h̄ret. signatur autem hoc modo. 4.

Exemplum sesquitercie sub proportio-
ne dupla constitute.

De signis pportionū 7 earum demon-
strationib⁹. La. XV

Quāq̃ aut de pportionū supe-
ri⁹ desc̃ptaz signis figuraz di-
minutionem s̃m valorem demonst̃ran-
tib⁹ singulati dictum fuerit : nūc etiam
illa repetere nō erit inutile. Dupla igit̃
q̃ p̃ma oīm est. qm̃ duoz ad vnū est cō-
paratio p numeri binarij 7 vnitatis fi-
guras ostēdit. vt b. 7. aut saltē p maio-
re illaz. put vsus obtinuit. Et qm̃ nō ē
duplū p̃ter dimidiū. p̃t etiā p circulum
aut semicirculū linea inflectū qd̃ nimīū
vulgatū ē alio istoz modoz demōstra-
ri. s. $\bigcirc$ Q Q . Tripla autē p ternarij nu-
meri 7 vnitatis figuras. 3. Si autē q̃dru-
pla fuerit p q̃ternarij 7 vnitatis signa. 4.
Aut etiā p dupli 7 dimidiij caracteres si-
mul vt hic. 2 Q . vī e3 Q 2. Quadrupla

i. iij

Tenor

Liber

enī nihil aliud est q̄ bis dupla. si aures
post hec duo signa quomodocunq; di-
tributa: etiā alterū illoꝝ describat. Ita
tiz in octuple trāsit demōstrationē. quē
admodū enī fm sup̄dictoꝝ signoꝝ du-
plā p mediū diuidit vt dimidiū dimidi-
um. i. q̄druplā efficiat. ita t̄rternū ipam
q̄druplā in duo equa eadē rōne patiet̄.
Qua in re. quosdā vidim⁹ errasse. Eri-
stimāt enī l3 in cassu p̄ t̄rternū lignuz ad
simplicē duplā redire. verū enī si int̄ fm
atq; t̄rternū q̄dā notule vt in p̄ma
illaz cōsideratiōe inferte inueniant̄: tūc
recte fieri p̄t. Sili aut̄ modo in octupla
atq; sedecupla vtēdū ē. Si aut̄ sesqual-
tera fuerit. p̄ ternarij t̄ binarij numeri fi-
guras. 3. demōstrat. aut vt in p̄uerti-
tū v̄tū est. saltē p̄ maiore illaz q̄q̄ im-
prope. Eadē enī figura: etiā triplā itel-
ligere possum⁹. Quidā aut̄ quot t̄p̄ra ses-
qualtera habuerit: tātaꝝ v̄nitatū figu-
ris sup̄flue t̄m illā demōstrāt. Nō enim
numerū notulaz illi⁹: s3 ei⁹ t̄m relatiōes
q̄rim⁹ q̄ p̄ simplices ipsi⁹ terminos q̄ t̄ ra-
dices appellant̄ p̄opti⁹ q̄a p̄us natura
demōstrat. Quidā aut̄ q̄n sesqualterā ip-
sa respectiue t̄m sumit̄. de q̄ nullū p̄sulte
dedim⁹ exēplū per semicirculū p̄ictū in
medio h̄ntez ad circulū absq; p̄icto an-
tecedentē p̄uersim positū vt b̄ ○ 3 illā
demōstrāt vt tanq̄ t̄p̄ris imp̄fecti ad p̄-
fectū. t̄ p̄rolatiōis p̄fecte ad ip̄fectas
cōparatiōe: eadē p̄portiōe sibi opponā-
tur. Et q̄dā p̄ semicirculū iterū cū pun-
cto ad simplicē semicirculū. C 3. tāq̄
in platiōe t̄m sesqualterā custodiētes
In sesq̄tertia v̄o p̄ quaternarij numeri: et
ternarij figurat q̄n sui ipsi⁹ ḡra ponit̄ recte
demōstratio fit. 4. q̄n aut̄ e3. i. respecti-
ue d̄scribit̄: d̄ q̄ nullā fecim⁹ m̄etiōs: tūc
sols p̄ semicirculū absq; p̄icto p̄uersim
ad circulū etiā sine p̄icto vel semicircu-

lū cū p̄icto positum ostēdi vt b̄. O 3.
C 3. demōstrāt enī maiore illi⁹ finitū
a binario numero in seip̄s multiplicato
originē h̄re. t̄ ad ternariū vel in t̄p̄e vel
platiōe ātecedēte existētē relatiōē fa-
cere. sili aut̄ q̄n post sesqualterā respecti-
ue sumptā ad binarias p̄ mediū fm va-
lorē inflectas redeūt figuras. q̄dā eodē
semicirculo p̄uerso. 3. duplā demōstra-
re nec t̄m ip̄rope vtēdū t̄ q̄dā q̄druplā
q̄d nulla rōne dedēdi posse vidē.
De t̄rternaz vltim⁹ figuraz cōsideratiōe
q̄ est fm valoris augmētū. Ca. XVI

Certiaz vltima figurarū cōsi-
deratio est fm valoris augmē-
tū q̄ per oppositū p̄cedētis ef-
ficat̄. In illa enī per duplū tri-
plū aut aliū superi⁹ dictoꝝ modoꝝ: ma-
iore numerū minori cōparatō ac maio-
rē pro minori figurā d̄scribēdo p̄cedi-
mus in ista q̄t e3. Etenim eniuero quib⁹
in huiusmodi figurarū cōtēplatiōe i. p̄
portiones minoris ineqlitatis incidere
vidamur. maiores t̄m n̄ri t̄ si moderno
rū q̄busdā alia m̄el atq; opatio q̄q̄ nō
recta fuerit nunq̄ illaz noib⁹ i hac facul-
tate vtendū esse. ita vt subduplā subtri-
plā t̄ ita in ceteris dicam⁹: s3 neq; eaz si-
gnis optie statuerūt. Nullā enī vt in de-
scriptiōe p̄sonatiāz t̄ ea p̄le p̄le p̄a
tuit. h̄nt in illa potestate. vnde loc⁹ di-
ctarū p̄portionū t̄ eaz noim. his super-
scriptionib⁹ d̄ntarat vti doctissime de-
creuerūt Crescit in duplo. crescit in tri-
plo. atq; ita in ampli⁹ fm augmētatio-
nis modū q̄dā sapiētib⁹ modulatorū
ad h̄c vsq; p̄le recte ob̄suatū est. Quā-
re relinq̄t̄ necessario vt genera ipsa m̄io-
ris ineqlitatis. i. s̄bmultiplex. s̄bsuppar-
tilare t̄ reliq̄ de cōsideratiōe: arithme-
tici t̄m existāt. Ihas aut̄ figuraz augmē-
tationes q̄dā etiā n̄foꝝ t̄epoꝝū modula-

tores p̄ circulū aut semicirculū p̄ictū in medio h̄ntes itelligi voluere q̄ hoc tpe nimīū vulgatū est. De canone. Ca.

Anones aut̄: mltos XVII
imo etiā q̄plimos in cātū mē
surabili a q̄busdā ita sciēt cō
flatos esse nouim̄: vt nec lau
dē eoz positionē reperiētī nec eō iferāt
vitupationē nō inueniētī. Cōstāt enī ex
verb̄ diuinatiuis ad quoz intelligētias
sciētia nemo p̄t puenire. vnde si q̄s vnū
si q̄s vō duos vel tres aut q̄ntoslibet il
liusmodi p̄fectos. i. eoz sensū expiēdo
inueniat. nunq̄ tñ ad vniuersale q̄scēs
in aīa vt inde artē efficiat: poterit deie
nre. Errant igit̄ huiusmodi p̄flatores
atq̄ qd̄ p̄ nomē importat̄ ignorantes.
grauit̄ peccāt. Canō enī grece. latine re
gula d̄r. Reglā enī in q̄cunq̄ facultate
est nōrma: p̄ quā in aptā deducimur eo
rū de q̄b̄ in illa tractat̄ cognitionē. In
de enī boetī li. j. pithagoras: regulam
musices q̄ nullū inq̄rentes dubio fallat
iudicio adinuenisse inq̄t. Canones igit̄
tur in meloz cant̄ mēsurabilis p̄fectione
ne: si q̄s ad nouitioz exercitationē v̄l in
structionē recte edere voluerit. verb̄ cla
ris aptis atq̄ ab arte p̄cedētib̄ illos
instituat. Qd̄ gen̄ est. Si p̄ mediū de
cantādū melū p̄stituerit volēs signif du
ple p̄portionis illū demonstrare: tūc his
verb̄ aut silib̄ ad pedē meli desc̄ptis vti
poterit. cantē in p̄portione dupla. vel
etiā effectū p̄ causa accipiēdo. cātē sub
diapason p̄sonātia. vel cātē i p̄ma mul
tiplicis generis specie. si tripla fuerit cā
tē in p̄portiōe tripla. vel sub diapason
diapēte. vel in sc̄da multiplicis generis
specie. Et ita in reliq̄s cātē in p̄portio
ne q̄drupla. vel cantē sub bisdiapason.
vel cātē in tertia eiūsdē generis specie.
cantē in p̄portiōe sesquialta. vel cantē

sub diapēte p̄sonātia. vel cantē in p̄ma
supparticularis generis p̄portiōe. Pro
inde cantē in p̄portiōe sesquertia. v̄l cā
tetur s̄b diatesserō p̄sonātia. vel cātē in
sc̄da supparticularis generis specie. Ut
enī a boetio li. j. optime d̄r. dupla in nu
meris. diapason est in sonis. tripla. dia
pason diapēte. q̄drupla. bisdiapason ses
quialta. diapēte. sesquertia diatesseron
Deinde autē poterit noib̄ chōrdaz ci
thare de q̄b̄ li. ij. dictū est vti. aliā. s. p̄
alia in p̄fectiōe atq̄ p̄ncipio meli adap
tādo: reliq̄s sequētes eodē ordine. Si
enim melū p̄mi modi p̄flare voluerit ⁊
illū tenorē ab. d. graui in. d. acutū men
te p̄ficere. ac oēm p̄p̄ctū pari forma il
li adaptare. nihilominus omnem illius
constitutionem ab. a. graui in. a. acutū
eiūsdem toni melo semper permanente
describere poterit. Vez enim uero quo
niam hoc modo illum cantando ip̄e p̄
omnia dissonare inueniretur: tunc his
verbis aut similibus in fine tenoris de
scriptis vtatur. P̄t̄missa proslamba
nomenon sume tibi lycanos ypatō Ab
hac enim incipiendū erat. Et ita in am
plius semper per diatesseron intensam
ceteras transferendo chōrdas. Sed in
ter hec cauendus est error illorum sum
mopere qui proslambanomenos ita p̄
eius syllabas quēadmodū per consue
ta nomina vocum decantant. similiter
autem hypate ypaton ⁊ ita consequen
ter quorum tam crassam supināq̄ rudi
tatem non possum non satis mirari sin
gularium enim chōrdarum nomina tā
tum sunt vt ostensum est. P̄terea si te
norē cuiuscunq̄ meli: modi perfecti in
stituat: in quo lōge ternarij valoris. id
est trium brenium existunt: poterit mo
dulatoz in terminis trium vocum illas
statuere: in quibus prima immobili p̄

Liber

manente: reliquas in locum quem vnā quāq̃ illarum fm ordinem horum nominum. vt. re. mi. fa. sol. la. viderit possidere mente transferre. ⁊ ita contrapunctum illi adaptare. At si due tantū quocunq̃ in loco fuerint voces: tūc loco tertie: pausa vnus temporis describatur. Quare si in. a. la. mi. re. g. sol. re. vt. atq̃. f. fa. vt. tunc secunda vox primi termini erit i. e. remissa. tertia vo i. d. Qd sequenter autem secunda secundi termi

ni erit in. d. tertia quidem in. c. vbi etiā secunda tertij decantabitur. Et quoniam breues ipse partes sunt longarum. simili canōe modulator ipse poterit vti Ab alto descendentes longe fecerunt ples suas in locum quem fundarūt illis Hic est igitur modus recte instituendi canones qui fm hanc formaz terminis artis semper obseruatis in infinitū variari potest. Atq̃ hic est.

Absoluimus Presulum Reuerē

dissime Illustrissimeq̃ iuuantibus superis. nostros musice diueq̃ facultatis commentarios et si super euagata quadaz ac longe diffusa descriptione q̃ existimabamus nomini tuo decētissime dicatos. Grāde enim opus ideo est. quanq̃ vt speculantib⁹ utilis foret: fm principalium sententiarū distinctiones in octo volumina diuisum. quoniam grandes materie paucis explicari nō possunt. Legant igitur illos atq̃ perlegant. qui in hac arte doctiores effici voluerint et eoz monita preceptaq̃ sequātur. Quicquid enim de eadē disciplina theozice dici valet: et in practicā deduci. ibi. diffuse dilucideq̃ Principis nostri Boetij dumtaxat sequendo doctrinaz ac peroptime digestum inuenire ⁊ sue morem gerere voluntati facile poterunt.

Comentarioꝝ mos: quē cū omni re
dargutionis moderamine obseruauimus.
7 hec. explanatiū regula teste bea
to Iheronymo 3 Rufinū: in: de operi
bus Origenis vtrū catholica fuerint al
terecatione: vt opiniōes varias prosequen
tur. Et qđ sibi vel alijs videat edissere.

Tabula presentis operis.

Liber primus cōtinet capla XXV

R ologus de cōme tarioꝝ nominet horum editionis causa. ffo. II	
De musice discipline pri ma inuentione. ffo. III	
De scđa musice discipline iūetiōe ffo. III	
De tria 7 vltia musices innētiōe. fo. III	
De noie musices 7 ei' assūptiōe. fo. III	
De musico quid sit. ffo. IIII	
De iudicio ac iudicib' armōie siue mu sice atq; ei' nois iportatione. ffo. IIII	
De triplici musica. ffo. V	
De istrumētalit 7 cātādi musica. ffo. V	
De componentibus siue efficientibus musicam. ffo. V	
De sono 7 voce. ffo. V	
De diuisiōe vocū seu distictiōe. ffo. VI	
De naturali vocum musice discipline 7 earum numero. ffo. VI	
De vocū grauitate 7 acumie. ffo. VII	
De gūitatis 7 acumis causa. ffo. VII	
De grauium 7 acutarum vocum diffe rentijs. ffo. VII	
De tono. ffo. VIII	
De semitono. ffo. VIII	
De ditono 7 semiditono. ffo. VIII	
De processu 7 compositione consonan tiarum. ffo. VIII	
De diatesseron consonantia 7 eius spe ciebus. ffo. VIII	

De diapente consonantia 7 eius speci ebus. ffo. IX	
De diapasō psonātia 7 ei' spēb'. fo. IX	
De diapasōndiapente cōsonantia 7 ei' speciebus. ffo. X	
De bisdiapasōn consonantia 7 eius spe ciebus. ffo. X	

Liber secūdus p̄tinet capla. XIII

D iatesserō psonātia in musi ce disciplina supponēda. ffo. X	
De diatesseron consonantie di mitate. ffo. X	
De diatesseron consonantie triplici cō sideratione. ffo. X	
De primo genere melorum. ffo. X	
De secundo genere melorum. ffo. XI	
De tertio genere melorum. ffo. XI	
De stantib' vocib' 7 mobilib'. ffo. XI	
De falsa atq; vera supradictorū inter ualloꝝ intelligentia. ffo. XII	
De genēz meloꝝ discretiōe. ffo. XII	
De maiori numero vocū atq; generis meloꝝ distributione. ffo. XII	
De noib' chordaz musices. ffo. XIII	
De nois chordaz interpretatiōe. fo. XIII	
De quinq; tetrachordis. ffo. XIII	

Liber tertius cōtinet capla XXXIX

S upponēdis i musice disci plina pportōib'. fo. XIII	
De quantitate 7 eius diui sione. ffo. XIII	
De mathēaticaz scīaz ordie. fo. XV	
De mathematica scīa qđ sit. ffo. XV	
De genib' pportionū in gñali. fo. XV	
De genere multiplici pportionum 7 eius speciebus. ffo. XVI	
De genere superparticulari 7 eius spe ciebus. ffo. XVI	

De gñe suppartietur ei' spēb'. fo. XVI
 De genere multiplici superparticulari
 et eius speciebus. ffo. XVI
 De genere multiplici superpartienti et
 eius speciebus. ffo. XVI
 De proportionalitatibus siue medietati-
 bus. ffo. XVII
 De proportionibus musice facultati de-
 seruientibus. ffo. XVII
 De monachordi institutione et mathema-
 tica inualloz demonstratioe. fo. XVIII
 De facilitate dimetiendi tonū. fo. XX
 De facilitate primum inueniendi semi-
 tonium. ffo. XX
 De mathematica p' sonantias ad earū
 elementa demonstratione. ffo. XX
 Utrū diatesserō p' sonantia p' mathema-
 ticam demonstrationē bis sumpta. dia-
 pason efficiat cōsonantiā. ffo. XXI
 Demonstratio diatesserō p' sonantiā per
 rōnē ab ei' p'portiōe bis sūptā diapaso-
 p' sonantiā nullo mō efficere. ffo. XXI
 Demonstratio q' diatesserō p' sonantiā du-
 obus tonis et minori semitonio p' rōnez
 a numeris dūtarat sūptam p'stare ma-
 nifestum est. ffo. XXI
 Demonstratio diapāte p' sonantiā tono di-
 atesserō p' sonantiā supuadere per ratio-
 nē a numeris sumptā. ffo. XXII
 Quid per nomē mathematice demon-
 strationis intelligatur. ffo. XXII
 Demonstratio diapason p' sonantiā ex di-
 apente et diatesserō numeroz tantū ra-
 tione p'stare. ffo. XXII
 De diapason diapēte atq' bis diapason
 p' rationē a numeris siue ab eaz p'porti-
 onibus sumptā demonstratioe. fo. XXII
 De quaternario numero et eius digni-
 te. ffo. XXII
 De prioritate et posterioritate consonantiāz. fo. XXII
 De diapason consonantie precellentia
 ffo. XXIII

De diapason diatesserō diffonantia.
 ffo. XXIII
 De semitonioz necessitate. fo. XXIII
 De semitonioz cromatici generis p' ra-
 tionē a proportionē toni sumptā origi-
 ne atq' ineqlitate ubi semitonium minus
 ad grauiorē illius partes inueniri mai-
 vo ad acutiores ostēditur. fo. XXIII
 De situ et loco semitonioz cromatici
 generis per rationē ab eodē gñe sum-
 ptam ubi semitonium mai' qñq' ad gra-
 uiorē toni partē: qñq' ad acutiorē in-
 ueniri. minus vo e contra necessario cō-
 probatur. ffo. XXIII
 De semitonioz multiplici distribu-
 tione. ffo. XXIII
 De monachordi generali diuisione in
 qua semitonium min' ad grauiorē toni par-
 tē recte atq' ncērio collocat. fo. XXV
 De duob' semitonij maioris terminis
 nūc. s. ad acutiorē toni partem: nūc ad
 grauiorē ncērio assignādū. fo. XXVI
 De infimediōz sonoz noib' fo. XXVI
 De semitonioz d'ria p' mathematicam
 demonstrationē inuenienda que coma-
 dicitur. ffo. XXVII
 De comatis diuisione nullo modo assi-
 gnanda. ffo. XXVII
 De paruissimis sonis siue interuallis.
 ffo. XXVIII
 De interualloz diffinitionum reca-
 pitulatione. ffo. XXVIII

Liber quartus continet capla XXII

De septē modis cātandis et eoz
 splici p'stitutioe. fo. XXVIII
 De octauo modo proprienō
 assignando. ffo. XXIX
 De communi modozum cantandi ap-
 pellatione. ffo. XXIX
 De singloz modoz noib'. fo. XXIX

De secunda modorum cantandi constitutione. ffo. XXIX

De tertia et ultima modorum cantandi constitutione. ffo. XXX

De nominibus modorum in tertia et ultima constitutione. ffo. XXX

De modorum cantandi ultime descriptionis origine. ffo. XXX

De modorum cantandi natura et qualitate. ffo. XXXI

De primo atque secundo cantandi modo. ffo. XXXI

De tertio et quarto modo. ffo. XXXI

De quinto et sexto modo. ffo. XXXII

De septimo et octavo modo. ffo. XXXII

De cantilenis per finale terminum non diiudicandis. ffo. XXXII

De communitate modorum ac proprietate. ffo. XXXII

De comixto cantu nullatenus assignando. ffo. XXXII

De modis imperfectis. ffo. XXXIII

De secunda finalium modorum translatione. ffo. XXXIII

De modorum musicorum effectibus. ffo. XXXIII

De preceptis componendi cantum. ffo. XXXIII

De preceptis auteticorum. ffo. XXXIII

De preceptis plagalium. ffo. XXXV

Liber quintus pertinet capitula. XXXVI

In initio cantus. ffo. XXXV

De cantu plani in ecclesia dei introductione. ffo. XXXV

De cantu et cantu plano de quo illi proprio siue prosperitate. ffo. XXXVI

De proprietatibus cantus et earum origine. ffo. XXXVI

De quarta proprietate nullatenus assignanda. ffo. XXXVII

De numero vocum epilogus. ffo. XXXVIII

De signis vocum et eorum causa. ffo. XXXVIII

De gravitate signorum et acumine. ffo. XXXVIII

De nominibus vocum et eorum inuentione. ffo. XXXIX

De nominum vocum et signorum convenientia. ffo. XXXIX

De principalium signorum et deductivorum numero. ffo. XXXX

De signorum per grauem et acutum secundum characteres differentia. ffo. XXXX

De signorum et nominum vocum appellatione. ffo. XXXX

De secundo genere signorum. ffo. XXXX

De coniunctionibus vocum in generali. ffo. XXXX

De principijs cantus propria relatione. ffo. XXXXI

Secunda regula. ffo. XXXXI

Tertia regula. ffo. XXXXI

Quarta regula. ffo. XXXXI

De tertie et quarte regule principiorum disconvenientia. ffo. XXXXI

De musico et cantore. ffo. XXXXII

De permutationibus vocum et earum opinione. ffo. XXXXII

De mutatione quid sit et ex quibus fiat. ffo. XXXXII

De triplici mutationum institutione et causa. ffo. XXXXIII

De ordine permittendarum vocum et earum ascensu et descensu. ffo. XXXXIII

De mutationibus que pro ascendendo tantum sunt vel descendendo. ffo. XXXXIII

De ordine permittendarum vocum vel simpliciter vel in permutationibus considerandarum. ffo. XXXXIII

De primo registro cantus. ffo. XXXXIII

De secundo registro cantus. ffo. XXXXIII

De tertio et ultimo registro cantus ubi de clauibus cantus agitur. ffo. XXXXV

De notulis siue figuris cantus plani ⁊ earum officio. ffo. XXXXV

De supradictarū figurarū noibus ⁊ eorum causa. ffo. XXXXV

De pōzitate ⁊ posterioritate figuraz ⁊ ordine semibreuius in cātu plano. ffo. XXXXV

De numero semibreuium immediate i cātu plano dīscribēdaz. fo. XXXXVI

De figurarum duplici distributione. ffo. XXXXVI

De figurarū in cātu plano pronūciatiōe ⁊ ei⁹ nois causa. ffo. XXXXVI

Liber sextus continet capla. XI

 De pūcti noie. XXXXVI

De contrapuncti speciebus. ffo. XXXXVII

De speciez contrapuncti pma diuisione. ffo. XXXXVII

De scda specierū contrapuncti diuisione. ffo. XXXXVII

De specierū contrapūcti assumptione. ffo. XXXXVII

De inceptiōe contrapuncti atq; fine. ffo. XXXXVII

De perfectarum contrapuncti speciez distributione. ffo. XXXXVII

De specierum perfectarū contrapuncti ascensu ⁊ descensu. ffo. XXXXVII

De imperfectarū contrapūcti specierū ordine. ffo. XXXXVII

De specierum cōtrapūcti imperfectarū ad seinuicē pueriōe. fo. XXXXVIII

De specierum contrapuncti multiplicatiōe. ffo. XXXXVIII

Liber septim⁹ continet capla. XXXVII

 De cātus mensurabilis nomine. ffo. XXXXVIII

De figuris cantus mēsurabi-

lis ⁊ eius subsistentiā. ffo. XXXXIX

De numeri binarij atq; ternarij necessaria assumptione ⁊ huiusmodi cāt⁹ com-

mensuratione. ffo. XXXXIX

De numero perfecto ⁊ imperfecto. fo. XXXXIX

De supradictarum figurarum duplici consideratione. ffo. XXXXIX

De relationum predictarum figurarū numero. ffo. XXXXIX

De relationum figurarum denomina-

tione. ffo. XXXXIX

De proprietatibus cantus mensurabi-

lis ⁊ eaz noim causa ffo. XXXXIX

De maiori numero figuraruz q̄ dictū est non assignando. ffo. L

De proprietatibus perfectis. ffo. L

De imperfectis proprietatibus. ffo. L

De proprietatum perfectarum ⁊ imperfectarum accidētib⁹ in generali. ffo. L

De pūcto quid sit ⁊ eius in cātu mensurabili q̄dripartita denoiatiōe. ffo. L

De proprietatū imperfectaruz p pūcti applicatiōē vnicuiq; figure perfectiō-

ne. ffo. LI

De alterationis impedimento. ffo. LI

De alteratione p pūctū nō ipediēda. fo. LI

De alteratione per sincopam scdm antiquos. ffo. LI

De ppetatū pfectaz ipfectiōe. fo. LII

De imperfectione figurarum scdm partes. ffo. LII

De imperfectarum figuraruz simulq; pfectaz existētū imperfectione. ffo. LII

De falsa figuraz perfectaz imperfectiōe. ffo. LII

De sincopa ppe sūpta. ffo. LII

De sincopa largo mō sūpta. ffo. LII

De colore figurarum. ffo. LII

De alpha. ffo. LII

De plica vel figuraz tractu. ffo. LII

De ligaturis in generali. ffo. LII

De ligaturis in speciali 7 prio quadrangularium descendētium. ffo. LIIII
 De ligaturis quadrangulariū cum tractu sinistro descendenti vel ascendenti: descendētium. ffo. LIIII
 De ligaturis quadrangulariū 7 alphe descendētium. ffo. LIIII
 De ligaturis quadrangularium ascendētium. ffo. LIIII
 De ligaturis ascendentiū 7 descendētium qdrangulariū figurarū. ffo. LIIII
 De ligaturis ascendētibus 7 descendētibus qdrangulariū figurarū 7 alphe. fo LV
 De pausa in generali. ffo. LV
 De pausa in cātu mēsurabili. ffo. LV
 De signis pperatus atq̃ superscriptionibus. ffo. LV
 De signis pperatū infiorib⁹. ffo. LVI

Liber octau⁹ continet capla XVII

De recta proportionum cantandi consideratione. ffo. LVI
 De triplici figurarum consi-

deratione. ffo. LVIII
 De scda figurarū cōsideratiōe. fo LVIII
 De dupla proportione. ffo. LVIII
 De tripla proportione. ffo. LIX
 De quadrupla proportione. ffo. LIX
 De sextupla proportione. ffo. LX
 De octupla proportione. ffo. LX
 De sedecupla proportione. ffo. LXI
 De sesquialtera pportione. ffo. LXII
 De sesquialta s⁹ pportioe dupla LXII
 De sesquitercia pportioe. ffo. LXIII
 De scda sesquitercie proportionis descriptione. ffo. LXIII
 De tertia 7 vltima sesquitercie proportionis descriptione. ffo. LXIII
 De signis proportionum 7 earum demonstrationibus. ffo. LXIII
 De tertia 7 vltima figurarum consideratione que est scdm valoris augmentum. ffo. LXIII
 De canone. ffo. LXV

Finis

Finis opus preclarum dictū ars musicorum : editū per Reuerendum Guillelmū de podio presbyterus Sūma cum diligentia perlectum necnō correctum. Et impressum in inclita vrbe valentina. Impensis magnifici domini Jacobi de villa: p ingeniosos ac artis impressorie expertos Petrum hagebach. 7 Leonardū butz. alemanos. Anno incarnationis saluatoris domini nostri Jesu christi. MD. cccc. xcv. die vno vndecima mensis aprilis.

